



MONITOR STRATEGIC

Revistă editată de Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, membru al Consorțiului Academiei de Apărare și Institutelor de Studii de Securitate din cadrul Parteneriatului pentru Pace, membru asociat al Proiectului de Istorie Paralelă pentru Securitate prin Cooperare.

REDACTOR-ŞEF

• General-maior (r) dr. MIHAIL E. IONESCU, directorul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, Ministerul Apărării Naționale, România

REDACTOR-ŞEF ADJUNCT

• Dr. Șerban Filip Cioculescu, cercetător, Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară

COLEGIUL DE REDACȚIE

• Prof. asociat dr. JORDAN BAEV, Colegiul de Apărare și Stat Major, „G.S. Rakovsky”, Sofia, Bulgaria

• Prof. univ. dr. DENNIS DELETANT, University College London, Marea Britanie

• SORIN ENCUTĂSCU, Președintele Asociației „Manfred Wörner”, București, România

• Conferențiar univ. dr. IULIAN FOTA, Academia Națională de Informații

• Dr. SERGHEI KONOPLIOV, Harvard University Program for Black Sea Security, SUA

• Prof. dr. CRAIG NATION, Department of National Security&Strategy, US Army War College, USA

• Prof. dr. REINER POMERRIN, Universitatea din Dresda, Germania

• Prof. dr. ERWIN SCHMIDL, Academia Națională de Apărare, Viena, Austria

• Prof. univ. dr. MICHAEL SHAFIR, Universitatea „Babeș Bolyai”, Cluj-Napoca, România

• Colonel (r) dr. SHAUL SHAY, Senior research fellow, International Policy Institute for Counter-Terrorism at the Interdisciplinary Center, Herzliya, Israel

• Prof. univ. dr. VASILE SECĂREȘ, Școala Națională de Studii Politice și Administrative, România

• Dr. JEFFREY SIMON, Senior research fellow, Institute for National Strategic Studies, National Defense University, Washington D.C., SUA

• JIAN ZHOU, senior research fellow, CIISS, Beijing

• Comandor (r) GHEORGHE VARTIC, istoric militar, C.S.E.E.A., România

ADRESA

Str. Constantin Mille nr. 6, sector 1, București, cod 010142,

telefon: 0040 21 315.17.00, fax: 0040 21 319.58.01

<http://ispaim.mapn.ro>

e-mail: ipsdmh@yahoo.com

Revista a fost inclusă în baza de date a Consiliului Național al Cercetării Științifice din Învățământul Superior, fiind evaluată la categoria „C” și figurează în bazele de date internaționale EBSCO și CEEOL.

SUMAR

SECURITATE NAȚIONALĂ ȘI EURO-ATLANTICĂ / 3

George Vișan – Romania's Naval Ambitions. An analysis of current acquisition programs (Special Report) / 5

Dragoș Ilinca – Rolul Dialogului Mediteranean în consolidarea formulelor de parteneriat ale NATO. Consultare politică și interoperabilitate operațională / 21

Cristian Eremia – Frontierele de Est ale NATO și UE rămân expuse turbulențelor și conflictelor nerezolvate / 30

Ene Daniel Dumitru – Diversitatea provocărilor pentru asigurarea securității flancului estic: un bun ce trebuie exploatat / 44

Sorin Negoită – Politica de Securitate și apărare a Germaniei. De la Carta Albă 2016 la noua concepție a Bundeswehr-ului 2018 / 52

SECURITATE INTERNAȚIONALĂ – DOSAR CHINA / 67

Șerban Filip Cioculescu – China și India între “dilema securității”, reforma ONU și acomodarea pașnică în Asia de Sud / 69

Mihaela-Diana Dobre – Legătura dintre identitatea culturală chineză și “Noua eră cu trăsături chinezești” / 83

PUNCTE DE VEDERE / 95

Mirel Țariuc – Armata europeană. Soluție sau iluzie? / 97

CĂRȚI ȘI REVISTE PRIMITE LA REDACȚIE / 109

Tehnoredactor: Maria Dumitru

B. Nr. 0691 / 18.12.2018

SECURITATE NAȚIONALĂ ȘI EURO-ATLANTICĂ

Romania's Naval Ambitions.

An analysis of current acquisition programs (*Special Report*)

George VIȘAN

Executive Summary

Faced with a growing Russian military threat in the Black Sea, Romania has decided to increase its defense spending and modernize its military capabilities. In 2017 Romania began an ambitious ten year re-armament program worth € 8.9 billion, part of the pledge made to its NATO partners to spend 2% of GDP on defense. This analysis takes a look at the naval refurbishment program that Romania will undertake in 2017-2026. It examines the components of the naval modernization program from the perspective of the capabilities they will offer to the Romanian Naval Forces and of how they compare with current and future naval threats in the Black Sea. While the level of ambition reflected in these programs varies a lot, the current acquisitions will reinforce the deterrence value of Romania's fleet.

Corvette program: The centerpiece of Romania's naval modernization process is the acquisition of four multirole corvettes estimated at € 1.6 billion. These ships should replace the four *Tetel I* and *Tetel II* class corvettes of the 50th Corvette Squadron in about 7 years. Launched by Dacian Cioloș's caretaker cabinet on November 29, 2016, the multirole corvette program has gone through a convoluted and long acquisition process that is still ongoing at the moment of writing. From the government's perspective, the main purpose of the corvette program is the development of an

industrial base for building military vessels. The report discusses the pros and cons of the direct award contract (the procedure chosen by the Romanian government), the cancellation of the initial corvette award and the new corvette program approved by the government in February 2018 while offering an overview of the current contenders. The desire of the Romanian government to play a more active part in the Romanian shipbuilding industry (i.e.: developing a local industrial capacity to build military vessels), while an ambitious objective, has been pursued in a somewhat incoherent manner. Furthermore, the analysis argues that six corvettes instead of four would represent a stronger insurance policy, since in naval matters, quantity is as important as quality.

Submarines program: The decision to consider acquiring three diesel-electric attack submarines is momentous for Romania's security and defense. A Romanian submarine squadron would form a potent NATO deterrent force on the eastern flank. The program would start after 2020 and would represent an adequate, if not belated, response to the militarization of the Crimean Peninsula and the rapid pace of modernization of the Russian Black Sea Fleet. Submarines are a practical and economical alternative to manpower- and maintenance-intensive large surface combatants in an A2/AD infested naval environment. While acquiring submarines represents a wise decision that will increase Romania's security in the long term, building submarines is an en-

tirely different matter, and Romania should not venture in such an undertaking in the short or medium term.

Tarantul class modernization program is the least ambitious program. Disconnected from the rest of Romania's naval programs, it is not aimed at creating a new capability. Rather than invest in old platforms, Romania's naval forces should look towards new and advanced ones that are better suited for the threat environment in which the Romanian navy will operate after 2020.

Finally, the report discusses the future of Romanian coastal defense and anti-ship missile system, and brings to the fore factors to be taken into consideration by the naval planners in the selection of the type of anti-ship missiles, as well as the missing pieces in the current acquisition programs.

The Black Sea threat environment

The current threat environment in the Black Sea has deteriorated significantly since 2014. According to Romanian defense officials "Moscow has reached the military where-withal to control two thirds of the entire Black Sea basin".¹ Russia has deployed a plethora of anti-access and area denial systems aimed at keeping NATO from reinforcing its Black Sea members in case of a conflict and splintering the alliance by driving a military wedge between its eastern flank and other members.

In just four years, Russia has deployed 6 *Kilo class* diesel electric attack submarines, 3 guided missile frigates and a number of smaller surface combatants in the Black Sea. All of these military assets can be equipped with long range *Kalibr* cruise missiles that can hit targets 2500 km away. Moreover, Russia has launched a naval building program in Crimea, at *More Shipyard* in Feodosia.² While currently Moscow is building small surface combatants in the Black Sea, in the future it could build larger ships like frigates and destroyers. Kremlin's message to its neighbors in the Black Sea is clear: first, it is here to stay (in Crimea) and second, it is going to re-build and exploit the peninsula's strategic and military potential.

Besides ships, Russia has deployed high performance aircraft and long range air defense systems in Crimea and on the Black Sea coast. These aircraft regularly conduct patrols close to NATO air space and, sometimes, harass alliance aircraft and ships in international airspace and waters. Furthermore, in order to emphasize its new ownership of Crimea, the Kremlin has deployed P-800 *Oniks* mobile supersonic anti-ship missile launchers in the region and is adapting Cold War era silos in the peninsula to house the same missiles.³

In the near future Russia may deploy hypersonic "wonder weapons" in the Black Sea, the ones mentioned by president Vladimir Putin during his annual address to the Russian Parliament, on March 1, 2018. Recent reports indicate that Kh-47M2 *Kinzhal* hypersonic missiles (with a range of 2000 km carried aboard upgraded MiG-31BM high speed interceptors) may have already been deployed in the Southern Military District. If the information is accurate and *Kinzhal* has reached an initial operational capability with the Russian Air Force, then all NATO bases in the Black Sea are now within striking range of this weapons system.⁴ Current and future surface combatants and submarines from the Black Sea Fleet may be upgraded in the near future⁵ with 3M22 *Zircon* hypersonic anti-ship missiles which can hit targets at a range of 400 km at eight times the speed of sound. In short, this is the threat environment in which Romanian Naval Forces will operate in for the foreseeable future.

Current state of the fleet

The 2017-2026 military modernization program has a strong naval component centered on three main programs: the acquisition of multirole corvettes, modernization of two frigates and a submarine program. These programs aim to create new and cutting edge capabilities while modernizing the fleet – basically bringing the Romanian navy into the twenty first century.

In the past 20 years, the Romania Naval Forces have been largely neglected and their ships and equipment are hopelessly outdated.

The last time a Romanian military vessel was launched from a Romanian shipyard was in 1998. After that, Romania basically took a naval holiday.

In 2003 Romania acquired two used *Type 22* frigates (*Broadsword* class) from the United Kingdom as part of the military modernization program to join NATO. These are the most capable naval combatants of the Romanian Naval Forces, however they are rather obsolete and require extensive overhaul. The modernization of these two ships has been in the works since 2004, when they entered service, however, a combination of neglect and economic troubles meant that the process has yet to be started.

A more ambitious program for the Romanian Naval Forces is the building of four multirole corvettes, which are meant to replace the current ships serving in the 50th Corvette Squadron. Plans to acquire multirole corvettes have been in the works since 2006. However, the economic and financial crisis of 2008 postponed any acquisition plans.

The most ambitious naval acquisition program has been announced by the minister of defense Mihai Fifor at the beginning of 2018: three diesel-electric attack submarines. This program should start after 2020 and will see the building of all the three submarines in a Romanian shipyard – or at least this is how Mr. Fifor envisages the program presently.

These are the main naval acquisition programs Romania is pursuing, but not the only ones. Besides new ships and submarines, the Romanian Naval Forces will acquire new ground based anti-ship missiles for coastal defense and all three *Tarantul* class fast attack craft are going to be modernized until 2026.

The corvette program – a convoluted acquisition process

The centerpiece of Romania's naval modernization process is the acquisition of four multirole corvettes estimated at € 1.6 billion. These ships should replace the four *Tetal I* and *Tetal II* class corvettes of the 50th Corvette Squadron in about 7 years.

As part of the offset agreement linked to this program, the two *Type 22* frigates (*Broadsword* class) of the Romanian Naval Forces, *Regele Ferdinand* (F-221) and *Regina Maria* (F-222), must be overhauled and upgraded. The corvette acquisition has been bundled together with the frigate modernization because the latter program has failed twice. In 2016 a tender was put forward for the modernization of the two *Type 22* frigates, but the winner, an association between a Romanian company and a Turkish one, could not execute the contract as it did not receive approval from the weapons suppliers to integrate their systems on the ships.⁶ The frigate modernization program was valued at € 200 million suggesting a rather modest increase in capability.

The direct award controversy

The multirole corvette program was launched by Dacian Cioloș's caretaker cabinet on November 29, 2016. The Romanian government selected Damen Shipyards and their *Sigma 10514* class multirole corvette for a direct award contract.⁷ This was a starting point of a convoluted and long acquisition process that is still ongoing at the moment of writing.

According to the Ministry of Defense⁸ the decision (of a direct award) taken by the Romanian government in 2016 was based on a thorough analysis of the corvette classes available on the market. Thirteen corvette types were analyzed and, initially, the *Sigma 9813* class was selected as the optimum type for the Romanian navy. After further consideration, the *Sigma 10514* class was selected as it was technically superior to the *Sigma 9813* and it could be built in Romania, at Damen Galați shipyard.⁹ The main advantages listed in support of the Sigma class selection were that it is a modular design, can be built in Romania and the ships can be delivered in 7 years. Furthermore, the Sigma 10514 is equipped with diesel-electric propulsion which represents an advantage for a surface combatant in antisubmarine warfare (ASW).

The main purpose of the corvette program from the government's perspective is the development of an industrial base for building military vessels. Damen was supposed to build all four ships in Romania and, as part of the

offset deal, create a maintenance facility for the Sigma class corvettes and modernize the two *Type 22* frigates. In many respects, Romania was asking a lot from Damen: four ships to be delivered in 7 years and built in a local shipyard, generous offset package, while everything had to fit in a € 1.6 billion budget. However, if the program was successful, Damen would have consolidated its business in Romania and would have dominated Romania's nascent military vessels industry.

Just as preparations were being made to draw up the contract for the four ships, politics intervened. According to the Romanian law, all defense contracts over € 100 million have to be approved by parliament and the Cioloș cabinet (2015-2016) failed to get the parliament's approval for the program. On December 11, 2016, Romanians went to the polls and elected a new parliament. The election was won by a center left coalition led by the Romanian Social Democrat Party (PSD). Citing irregularities in the previous cabinet's policy making process¹⁰ and the lack of a competition¹¹, the PSD led cabinet of Sorin Grindeanu (January-June 2017) cancelled the decision to buy the corvettes from Damen.¹² Nevertheless, the corvette program was not discarded. In fact, it was among the 8 major defense acquisitions approved by Romania's parliament in 2017.¹³

The government didn't satisfactorily explain the decision to cancel the *Sigma* class selection. Under closer scrutiny, the arguments put forward by the Grindeanu cabinet and the opponents of the award do not hold water. The initial decision taken by the Romanian government was not a contract award, rather a selection of a certain type of ship class with terms set for the acquisition process. In 2016, Damen was selected as a single source partner for a Romanian defense program. The contract would have been awarded if the negotiations with Damen would have been successful. Then, the government would have sent the contract to Parliament for approval or rejection.

Indeed, a direct award raises a lot of questions. First, there is the issue of efficiency: wouldn't it have been more economically efficient to set up a tender? Second, a direct award contract, especially one that is over € 1 billion automatically raises corruption issues more so

in Romania, which is one of the most corrupt countries in the European Union. However, there are strong arguments in favor of the direct award.

First, the speed with which Russia has militarized Crimea and has deployed new vessels in the Black Sea, effectively increased the capabilities of its Black Sea Fleet and changed the regional military balance in favor of the Russian Federation.

Second, the ships making up Romania's 50th Corvette Squadron are obsolete and barely interoperable with NATO forces. Moreover, the failure of the modernization program of the *Type 22* frigates has raised questions over the deterrent value of the Romanian Naval Forces and its contribution as a service to the defense and security of Romania. One of the advantages of the direct award to Damen, at least on paper, was that it could have solved two pressing issues for the Romanian navy: the lack of new vessels and the need to upgrade existing capabilities.

Third, Damen Galați shipyard has experience in producing military vessels and it is NATO certified. The Romanian Defense Ministry was well aware of the yard's capabilities as it ensured quality control for the Royal Netherlands Navy when the shipyard was building the joint support ship HNLMS *Karel Doorman*.¹⁴ Consequently, the industrial risk associated with building the four corvettes was reduced.

Faced with these facts, the cancellation of the initial decision concerning the corvette program is difficult to comprehend and to defend. The cancellation pushed the start of the program by at least a year. Why then was the award cancelled? Two explanations can account for this ill thought decision. First, the change in government brought by the 2016 elections also meant a reappraisal of Romania's defense priorities. Modern air defenses and increasing the firepower of the land forces were the first priorities of the PSD led cabinet. Consequently, Romania initiated the acquisition process for Patriot air defense systems¹⁵ and HIMARS¹⁶ artillery systems while postponing the corvette acquisition program. The second explanation for the cancellation of the initial corvette award has to do with the way the PSD

led cabinet interpreted the requirement of creating a national military shipbuilding capability by launching the corvette program. In the elections, the party ran on nationalist platform which proposed the state to play a much more active role in the economy.

Paradigm shift: "Let's build a little boat"

Politics plays an important role in any defense acquisition process and this is true also in Romania's naval plans. In the case of the corvette program, the state would like to be more than a partner and the beneficiary of such an enterprise. Moreover, a military shipbuilding industrial capacity centered on Damen Galați shipyard means that a foreign company has control over the process of designing and building military vessels for Romania, a country that until the late '90s designed and built its own ships.

As such, the new government wanted to play a more active part in the Romanian shipbuilding industry, although the most profitable shipyards in the country are now privately owned and the government has shown little management skills in running such enterprises. Prime Minister Mihai Tudose¹⁷ (June 2017-January 2018) put forward his cabinet's approach to create a military shipbuilding industrial capability: *"We discovered that we have some skills, how the Romanian government can acquire assets so we can have our own shipyard. And I tell you we're going to have it, a state owned shipyard (...) Maybe we are going to build some frigates for the Army (sic!) and we will maintain them there. Maybe we are going to build a little boat there [in Mangalia - GV]. It is not possible for a country with access to both the Danube and the Black Sea not to have a shipyard to build a little boat".*¹⁸

In January 2017 the Romanian government decided to use its pre-emption right to acquire Daewoo Mangalia which was being sold by its parent company.¹⁹ Damen Shipyards Group and Daewoo Heavy Industries had already reached an agreement concerning the sale of the Romanian shipyard for \$ 26 million.²⁰ However, the government stepped in and blocked the transaction, which had already been cleared by the Romanian competition watchdog.²¹

After protracted negotiations, Romanian authorities and Damen Shipyards Group

reached an agreement whereby the Dutch company will acquire the majority stake in the Daewoo Mangalia Heavy Industries and then will cede 2% of its shares to "Şantierul Naval 2 Mai Mangalia", a state owned company which was the main minority shareholder in the shipyard.²² Although the Damen Shipyards Group will not own a second shipyard in Romania, it will become the minority shareholder in the Mangalia Shipyard and will be in charge of day-to-day operations.²³

Where is the corvette program headed now?

In February 2018, the Romanian government approved the new corvette program for the Romanian Naval Forces.²⁴ The new program maintains the same requirements as the one from 2016²⁵ while increasing the displacement of the corvette classes eligible for consideration to up to 3,500 tonnes²⁶ which opens up the field for other bidders, not only Damen. The ships should be capable to conduct missions in at least two domains out of three: anti-air warfare (AAW), anti-surface warfare (ASuW) and antisubmarine warfare (ASW).²⁷ More importantly, the winner of the contract will be selected through a competitive dialogue.²⁸

After cancelling the initial award for the corvette program, the Romanian authorities began attracting possible partners and contractors for the new program. Before launching the new acquisition process, Romanian decision makers met with important naval shipbuilding companies in Europe and proposed industrial partnerships with the Romanian shipbuilding industry for potential bidders. Without such a partnership or a local production facility, not all of the ships can be built in Romania.

In 2017, government officials met with representatives from Italy's Fincantieri Spa²⁹ and France's Naval Group. A Memorandum of Understanding (MoU) concerning industrial cooperation was signed between Naval Group and Şantierul Naval Constanța for the building of the corvettes, if the French design is selected by the Romanian government.³⁰ Fincantieri, on the other hand, already owns two shipyards in Romania (Vard Brăila and Vard Tulcea) and fulfils the requirement of being capable of building the ships in Romania.

Five shipbuilding companies have qualified for the initial evaluation: Naval Group - France, Damen Shipyards Group - Netherlands, Fincantieri Spa - Italy, ThyssenKrupp Marine Systems - Germany, and STM - Turkey.³¹

Defense minister Mihai Fifor hopes to have the program allocated and a contract signed by the end of 2018.³² In this case, work on the new ships and the modernization of the *Type 22* frigates should begin in 2019. It is not clear what will come first: the keel laying for a new corvette or the start of the modernization of the two frigates.

Of the five companies that have initially qualified for the program, Damen Shipyards Group and Fincantieri Spa are favorites because they have production facilities in Romania. But Naval Group could be a surprise winner as it offers a technological advanced design that could be built in Romania. However, Naval Group could ask to build one ship in France and the rest in Romania, as Constanța Naval Shipyard has only built civilian ships for the past two decades and this is how the company usually operates with foreign customers.³³

Although it seemed a controversial decision at the time, the initial award of the corvette program to Damen Shipyards Group was grounded in the mounting Russian military threat in the Black Sea, the company's experience with building military vessels in Romania and the lack of modern Romanian naval ships. The cancelation of the award has pushed back the start of the program by at least two years without providing a valid reason. If work begins in 2019, the first ship should be commissioned in the Romanian Naval Forces in 2022-2023, as opposed to 2020-2021 in case of the 2016 decision.

Moreover, there is no guarantee that all ships will be built in Romania as the government demands. The winner of the award could use the inexperience of most of Romania's shipyards with building military vessels to ask that the first ship to be built in the country of origin in order to support the local industry. Ironically, the competitive approach adopted by the Romanian authorities regarding the corvette program increases both the industrial and political risk of the program. Political and diplomatic pressure could be used to constrain

the Romanian government to accept such a change.

Administrative and financial risks further threaten the program. It is quite possible that one of the bidders could contest the award if it considers its offer did not receive a fair treatment. In that case the corvette program will be postponed even further. Economic problems may affect the building of the ships, as in the past two years Romania's deficits have risen due to the government's erratic fiscal policy. If another economic crisis may affect Romania in the near future, defense spending will be cut and shipbuilding will be affected.

The way in which successive cabinets after 2016 have pursued the objective of developing a local industrial capacity to build military vessels has been incoherent. The best proof in this sense comes from the decision to curtail the acquisition of Daewoo Mangalia by Damen Galați. If the Romanian government asked during the acquisition process for the creation or development of an industrial capacity to build a military vessels as well as a maintenance facility as part of the offset agreement, why buy a shipyard? A shipyard cannot survive only on government military contracts, which usually are few and far between, even if we are considering potential exports. It requires civilian orders in order to be lucrative. The only explanation for the decision to obtain a controlling stake in Mangalia Shipyard is political - the government doesn't trust private companies with developing such a capacity. However, the approach by which the Romanian government obtained the controlling stake also suggests that the authorities are aware of their limited administrative and management capacity.

In addition, there is no guarantee that the competitive dialogue procedure will lower the € 1.6 billion value of the program. A ship may be cheap to build, but the weapons systems, the sensors and the electronic warfare systems that will arm it cost as much as the ship itself. By the end of the competitive dialogue procedure, it may become evident that despite the technical performance of a certain design, an agreement cannot be reached because the cost is higher than the estimated program value. If this were to happen, the program will have failed.

Finally, the Romanian government should consider expanding the corvette program from four to six ships. Three arguments support such a development. First of all, Russia has deployed six submarines in the Black Sea and the Romanian navy uses corvettes as anti-submarine platforms. Second, the *Type 22* frigates (even if modernized and upgraded) represent an obsolete design and are close to their decommissioning date. Moreover, the other frigate, *Mărășești* (F-111), is too obsolete to warrant an upgrade and should be decommissioned in the near future.³⁴ An increased order of new ships can make up for the limited strength of the frigate flotilla. Six corvettes represent an insurance policy against further escalation of the instability in the Black Sea and reinforce the deterrence value of Romania's surface fleet. Third, usually the 50th Corvette Squadron operated six ships. In naval matters, quantity is as important as quality. Consequently, when negotiating the acquisition contract, the Defense Ministry should consider adding options for two more ships after 2026.

Submarines “made in Romania” – a capability too far?

On January 29, 2018 defense minister Mihai Fifor made a shocking statement during his hearing in the joint session of the Parliament's defense committees: in the medium term, Romania will acquire a submarine built in one of its shipyards.³⁵ On February 20, the defense minister stated that the submarine program will have three boats and currently the ministry is analyzing what type of submarine best fits Romania's requirements.³⁶ Mr. Fifor mentioned that the program should start after 2020, be a medium and long term project, and be awarded after a competitive dialogue procedure. Furthermore, the submarine program too is subject to Parliament's approval.

The decision to consider acquiring submarines is momentous for Romania's security and defense. It enhances its position in the Black Sea as a maritime player and shows that Romanian decision makers and military planners are aware of the growing military challenges and threats in the region. Three submarines will increase both the deterrence capability of the

Romanian Naval Forces as well as the country's ability to project power in and outside the Black Sea.

Submarines are versatile and multifunctional platforms. Traditionally, the submarine's main mission has been to sink surface ships and other submarines. Today, a submarine can attack land targets using cruise missiles as amply demonstrated in recent years by both American and Russian submarines. Mines can be laid stealthily by a submarine in places an enemy does not expect or are heavily patrolled by surface combatants, thus cutting the sea lanes of communications. However, a submarine can also perform missions that do not require the overt use of force, due to its inherent characteristic to be hard to detect, such as intelligence gathering and surveillance. Special forces can be deployed discretely from submarines for reconnaissance or direct action missions.

In today's world, the main striking power of navies rests with aircraft carriers and nuclear attack submarines.³⁷ However, nuclear attack submarines represent a capability that only great power navies can afford. For smaller powers, the diesel-electric attack submarine represents the practical and economical alternative. Nevertheless, diesel-electric boats are a force to be reckoned with, especially in littoral waters. The sinking in 2010 of the South Korean corvette ROKS *Cheonan* by a North Korean *Yono*-class midget submarine in disputed waters³⁸, shows that even the most crude and basic diesel-electric submarine poses a relevant and lethal threat to a surface vessel. Technological advances such as air independent propulsion (AIP), permanent magnet motors³⁹ and improved battery capacity (including lithium-ion batteries) increase the range and the time spent underwater by conventional propulsion submarine – consequently increasing their lethality.⁴⁰

A Romanian submarine program represents an adequate, if not belated, response to the militarization of the Crimean Peninsula and the rapid pace of modernization of the Russian Black Sea Fleet. A Romanian submarine squadron would form a potent NATO deterrent force on the eastern flank, increasing both the anti-surface as well as the anti-

submarine capabilities of the alliance. Furthermore, considering the deployment of A2/AD assets, including high performance anti-ship missiles, submarines are more survivable in a conflict than surface combatants. For the Romanian navy it will be cost effective to replace manpower—and maintenance-intensive frigates with submarines as the main striking force of the Romanian navy.

Operating as well as maintaining submarines is going to be challenging for Romania. Although submarines are not manpower intensive they are capital intensive. Romania's experience with operating submarines is, unfortunately, limited. In World War II, the Romanian navy operated diesel electric submarines, two of which were assembled locally at Galați. Towards the end of the Cold War, in 1985, the communist regime acquired a *Kilo* class submarine from the Soviet Union.⁴¹ The communist authorities had their own submarine program which envisioned acquiring eventually three submarines in 15 years (one per five year plan).⁴² However, *Delfinul* was the only submarine acquired before the Cold War ended. The submarine program was discontinued after 1990 and *Delfinul* remained in active service until 1996 when its batteries ran out.

For about a decade *Delfinul* was the most powerful asset operated by the Romanian Naval Forces. Despite this, no attempts were made after 1996 to replace its batteries or to upgrade *Delfinul* in order to make it interoperable with NATO vessels and submarines. Poland, which also acquired a *Kilo* class submarine from the USSR about the same time Romania did, still maintains it in active service (though is undergoing repairs after a fire).⁴³

If Romania had maintained *Delfinul* in active service it could have been used to increase its anti-submarine warfare capabilities by providing surface vessels with a submarine to train with. Furthermore, an active submarine would have provided a bridge capability towards new, more modern submarines by having a pool of trained personnel in submarine operations and the facilities to maintain and repair them. When the new submarine program will start, the Romanian Naval Forces will have to begin from scratch and consequently invest more upfront for training personnel and creating maintenance facilities for the boats.

If Romania wants to have a successful future submarine program, the lessons of the recent past should not be forgotten. On November 15, 2017, the Argentine diesel electric attack submarine ARA *San Juan* disappeared and has been declared lost with all hands while *en route* to its home base after completing a series of exercises.⁴⁴ Although the wreck has not been located yet and the causes of the sinking have not been established, it seems that lack of funding and poor maintenance are the main culprits for this deadly submarine accident.⁴⁵ This is a reminder for both current and future operators of submarines that funding and maintenance are crucial for the safety and operational availability of submarines. Furthermore, the unfortunate sinking of the ARA *San Juan* proves that any mistakes or lapses while operating submarines has, in most cases, deadly consequences.

Operating a submarine is challenging, however more challenging for a country is to build submarines on its own. Although it is feasible for Romania to acquire and operate three submarines in the medium and long term, building them is not. Romania has neither designed nor built modern submarines. Its shipbuilding industry has limited experience building military vessels. Moreover, Romania does not produce the high tensile steel necessary to fabricate the submarine's hull, the machinery required to operate it, the sensors and the weapons systems to arm it. Despite Mr. Fifer's optimism regarding Romania's ability to build submarines, this is the harsh reality. It is more than likely that Romania will have its submarines built abroad by a foreign shipyard, or at most, the boats will come in pre-fabricated modules which will be assembled (i.e. welded together) in a local shipyard.

In summary, acquiring submarines represents a wise decision that will increase Romania's security in the long term. However, building submarines is a completely different matter and Romania should not venture in such an undertaking in the short or medium term. Efforts should concentrate on creating facilities for maintaining and repairing submarines, so that the future submarine force is capable of achieving high maximum operational availability. Furthermore, land attack cruise

missiles should be considered as part of the weapons fit for the new class of submarines to further increase their deterrence role against Russia's A2/AD zone in the Black Sea.

***Tarantul* class modernization – the road to nowhere**

Among the modernization plans put forward by Romania⁴⁶ one stands out not because it is too ambitious, but simply because it is somewhat out of touch with the rest – the upgrade of the *Tarantul* class fast attack craft (or missile corvettes). This program is disconnected from the rest of Romania's naval programs because it is not aimed at creating a new capability and it is of dubious operational value.

The three *Tarantul* class fast attack craft have been operational since 1990-1991, so by the time these ships are fully modernized, they would have spent 35 years in commission. For a small surface combatant, 35 years of service is a lot which raises serious questions about their tactical usefulness and operational effectiveness in the future.⁴⁷ Even if their entire weapons systems and communication suits were to be replaced with modern NATO compatible systems, it will mean investing in obsolete platforms. From an economic point of view, the investment doesn't justify the potential returns. From a military point of view, the outcome of this upgrade program is more than debatable.

If Romania's naval modernization plans are successful, then a national military shipbuilding industrial base will be available in the mid-2020s. Rather than invest in old platforms, Romania's naval forces should look towards new and advanced ones. The threat environment in which the Romanian navy will operate after 2020 will be far more dangerous.

The *Tarantul* class corvettes fulfill the role of a rapid reaction force to any surface threats that may appear in Romania's exclusive economic zone or near its territorial waters. The main tactical advantages of the *Tarantuls* are their speed and firepower. In prosecuting surface threats, the missile boats coordinate their actions with ground based coastal defenses equipped with mobile anti-ship missiles. However, these fast attack craft are vulnerable to air

attack, their radar systems and electronic support measures (ESM) are limited and outdated, and their anti-ship missiles are obsolete (SSN-2C/D Styx). Furthermore, three boats are not enough to provide a credible deterrence posture in the current or near future threat environment in the Black Sea.

If Romania's naval planners want to maintain a fast attack craft capability after 2020 they should consider another approach that takes into consideration technological developments as well as Romania's industrial naval base. The corvette program, if successful, is likely to create a strong industrial base which will allow for the building of other surface combatants. Romanian Naval Forces should consider acquiring four or six fast attack craft in the medium term rather than modernizing the *Tarantul* class missile boats. These new missile corvettes should be larger than the *Tarantuls* in order to allow for the mounting of more capable sensors and an adequate air defense capability, as well as having enough space and displacement available for future upgrades.

In addition, Romanian naval planners should take into consideration a joint approach for countering attacks or incursions in the EEZ or territorial waters. Rather than using just a specialized class of surface combatants and land based anti-ship missiles, other assets should also be employed. Helicopters equipped with light anti-ship missiles can easily destroy small surface combatants, including fast attack craft such as the *Tarantuls* that might venture close to Romania's coast. Drones (UAVs) can provide intelligence, exchange information with other platforms and attack, if necessary, raiders or intruders alone or in coordination with other assets. A major advantage of UAVs is that they are expandable – if one is lost either by enemy action or by accident, no personnel is lost with it.

Coastal defense – rising up to the challenge?

In the Black Sea, NATO is currently outgunned in terms of anti-ship missile perfor-

mance. Russian missiles are longer ranged and faster than their NATO counterparts currently deployed on alliance ships, submarines, aircraft or coastal defense systems. Moreover, some of Russia's anti-ship missiles such as the *Oniks* can also be employed to attack targets on land. If Russia successfully develops and deploys *Zircon* hypersonic missiles in the near and medium term, it will further consolidate its advantage in anti-ship missiles.

Turkey is the only NATO member in the region which has a defense industry capable of manufacturing anti-ship missiles and has two ongoing projects. In 2017 Ankara tested AT-MACA anti-ship missile⁴⁸ and is developing and deploying SOM-A stand-off air to surface missiles that can hit surface ships and land targets.⁴⁹ However, neither of these two missiles can compete in terms of range and speed with most of Russia's similar systems deployed in the region.

Russian and NATO anti-ship missiles deployed in the Black Sea

Missile	Speed	Range	Country of origin	In service with
3M54K/3M54T Kalibr/ SS-N-27 Sizzler	Mach 2.9 (final stage)	440-660 km	Russia	Russia
3M55/P-800 Oniks/SS-N-26 Strobile	Mach 2.5	300 km	Russian Federation	Russia
3M22 Zircon / SS-N-33	Mach 6-8	Low level: 250-500 km ⁵⁰ Ballistic: 740 km ⁵¹ Maximum: 1000 km ⁵²	Russian Federation	Russia (under development)
4K80 /P-500/SS-N-12 Sandbox	Mach 2.5	550 km	USSR/Russian Federation	Russia
3M80/P-270/ SS-N-22 Sunburn	Mach 2.5	120-250 km	USSR/ Russian Federation	Russia
P-120/SS-N-9 Siren	Mach 0.9	120-160 km	USSR/ Russia	Russia
3M24/Kh-35 U/SS-N-25 Switchblade	Mach 0.9	130-300 km	USSR / Russia	Russia
URPK-5 Rastrub / SS-N-14 Silex	Mach 0.95	10-90 km	USSR/ Russia	Russia
Kh-22/ Kh-32	Mach 3.3 / 5	600 km/ 100 km	USSR / Russia	Russia
RGM-84/AGM-84/UGM-84	Mach 0.9	220 km/ 278 km/ 315 km	USA	Turkey
MM38 Exocet	Mach 0.92	40 km	France	Turkey; Bulgaria;
4K40/P-20/21/ SS-N-2C/D Styx	Mach 0.95	80 km	USSR	Russia; Romania;
ATMACA	Not available	Not available	Turkey	Turkey (under development)
SOM	Mach 0.94	250 km	Turkey	Turkey (under development)

Ta ble compiled using data from open sources: Federation of American Scientists and CSIS Missile Defense Project

If Romania's naval ship-building and modernization plans are successful, its surface combatants will be equipped with a new type of anti-ship missiles. It is more than likely that the same type of anti-ship missile will be se-

lected to arm both the coastal defense batteries as well as surface combatants in order to save funds and increase operational effectiveness. As part of the modernization package approved by Parliament in 2017, € 200 million

are earmarked for the acquisition of three mobile coastal defense systems which will replace the Soviet made *4K51 Rubezh* systems.⁵³

Given the deteriorating security and threat environment in the Black Sea, Romanian decision makers should seriously consider what type of anti-ship and coastal defense missile system is going to be selected. Western anti-ship missile systems which are currently in service neither have the range nor the speed of their Russian counterparts. Nevertheless, given the Black Sea's geography, long range is not really an issue. For example, a Russian surface combatant or submarine only needs to leave Sevastopol roadstead to launch a missile that could hit a target moored in or off Constanța harbor. No supersonic or hypersonic missile is currently produced by a NATO country⁵⁴ and, even if it were, it is unlikely that Romania could afford such a system at present or in the near future.

If Romania can't compete in terms of range and speed with Russian anti-ship missiles what is to be done then? In selecting anti-ship missiles the Romanian should take into consideration three factors.

First, the new weapon system should be deployed from as many platforms as possible: surface combatants, coastal defenses, aircraft and submarines. This approach has the advantage of reducing acquisition and maintenance costs across the board, while increasing the effectiveness and interoperability of Romania's armed forces when it comes to prosecuting surface naval targets.

Second, Romania should invest in new technology so that the new system is future-proof. Most of the current western anti-ship missile systems available on the market can trace their origins to the 1970s (MM40 Block 3 Exocet, RGM-84 Harpoon, RBS-15 Mk 3). Although few anti-ship missiles have been developed in the west in the past two decades, Romania should try to acquire a recently deployed system rather than opt for a legacy system however upgraded the latter may be.

Third, in order to deal with Russia's comparative advantage in speed and range, the emphasis should be placed on low observability (stealth). Currently there are only two anti-ship missiles that are designed from the

ground up to be low observable: the US AGM-158C LRASM (which is still undergoing tests with the US Navy) and the Norwegian Kongsberg Naval Strike Missile (NSM). The latter is in service with the Royal Norwegian Navy and more importantly for Romania, it equips Poland's coastal defense forces⁵⁵ which face a similar threat in the Baltic Sea. Furthermore, the Norwegian missile has recently been selected by the US Navy to arm its two Littoral Combat Ship classes, *Freedom* and *Independence*.⁵⁶ Interoperability with Romania's main strategic partner represents an asset in considering the acquisition of a future anti-ship missile system.

Whatever coastal defense and anti-ship missile system Romania selects in the near future it should try to integrate locally its maintenance and part of its production as part of any offset deals associated with the contract. This reduces life cycle cost and may have a positive impact on Romania's defense industry by allowing future involvement in anti-ship missile development. Former defense minister Mihai Fifor has stated that Romania is interested in securing (through offset, maintenance and production) parts of the coastal defense system and its missiles.⁵⁷ Furthermore, consideration should be given to increasing the number of coastal defense systems if the security environment in the Black Sea continues to deteriorate.

Conclusion

Romania's naval programs reflect an increased threat perception in the Black Sea coming from Russia and a balanced approach for deterrence. They also reflect the belated realization that Romania cannot talk of having a Black Sea policy without credible means to enforce it. The level of ambition reflected in these programs varies a lot. On one hand, the most ambitious program is the acquisition and building of three submarines, while on the other hand, the least ambitious is the modernization of three old *Tarantul class* missile corvettes. While it is commendable that the Romanian government aims not only to obtain

new military capabilities, but also a robust national military shipbuilding capability, when it comes to the latter aim it has acted incoherently. However, Romania's two decade naval holiday has left an administrative and industrial vacuum that is challenging to fill in the short term. Furthermore, these ambitious programs are vulnerable to delays due to politicking. In short, the direction is good, the prospects are promising, but the application of these plans requires greater institutional focus.

The missing pieces from Romania's naval modernization programs *(Afterthought)*

This analysis cannot be closed without taking a look at what should come next for the Romanian navy in terms of future acquisition plans.

Logistic ships. Neither the corvette program, nor the frigate modernization program have budgeted logistic ships to support the 50th Corvette Squadron or the 56th Frigate Flotilla. Presently, Romania operates only one logistics ship - *Constanța*, which is obsolete and hasn't been deployed with either of the two Type 22 frigates on their international missions. If Romania is going to maintain two surface squadrons, it needs one logistics ship for each. It may be that logistics vessels are going to be built later, after the modernization programs are implemented. Until modern logistic ships are built, Romania will have to rely on its allies to refuel and replenish its ships at sea during NATO and EU missions and it will not be capable to deploy its vessels for long missions.

Submarine rescue vessel. A squadron of three submarines requires a rescue ship to be on call in case of an emergency. The recent loss of the *ARA San Juan* in unknown circumstances in the South Atlantic during a storm and the inability of the Argentinian government to locate its wreck highlights the challenges and risks of operating submarines. A submarine rescue vessel will reduce the inherent risks associated with operating submarines. If the Romanian submarine program goes forward, a submarine rescue ship should be included. Un-

til such a ship is built and becomes operational Romania will be dependent on its NATO allies for submarine rescue efforts.

Helicopters. In current naval operations helicopters play a crucial role. They hunt and sink submarines, extend the range of a ship's sensors, attack surface ships, insert and extract special operations teams, carry out and support amphibious assaults, replenish ships and carry out combat search and rescue missions at sea. Romania's naval helicopter program came to a close in 2015 after the building of three IAR 330 Naval helicopters for the ships of the 56th Frigate Flotilla. The four new multi-role corvettes which should be built in the near future will require helicopters, yet the present naval modernization plans do not mention them. Moreover, all the corvette types that are vying for the Romanian corvette contract have hangars and aviation facilities for naval helicopters. Over the past four years, the Romanian government has expressed its interest in modernizing its aging helicopter fleet. It is likely that if Romania launches a helicopter acquisition program in the short and medium term, naval helicopters will be acquired for the new multirole corvettes.

Mine warfare ships. Before the advent of the economic crisis Romania planned to acquire four minehunters along with four corvettes. However, these plans came to naught. If the corvette program was revived in 2016, the future of Romania's mine warfare capabilities remains in doubt. The four minesweepers and one minelayer that make up the sea going mine warfare capability of the Romanian Naval Forces are old and obsolete. Since 2015 these ships have been overhauled and have received modest updates, but no plans have been made public concerning their replacement.

Future surface combatant. Even if Romania finally succeeds and manages to bring its two *Type 22* frigates at full capability in terms of weapons and sensors, the underlying reality will not change: these are obsolete ships that are fast approaching their decommissioning. At best, the Romanian navy may extend their operational life by as much as ten years. In addition, the 56th Frigate Flotilla is not a balanced force – it is made up of old ships without a uniform design and in some cases equipped

with obsolete weapons systems which are not NATO compatible. In truth, it is a hollow force. However, this is the best that Romania can muster at present in terms of naval power and the *Type 22* frigates are the only ships fully interoperable with their NATO counterparts.

The modernization of the two *Type 22* frigates should be the start of an internal debate inside the Romanian Naval Forces concerning force structure, threat matrix and operational requirements for new surface combatants. Presently and for the foreseeable future, the

Black Sea will not be a body of water where surface ships will survive for long in case of intensive conflict. Romanian naval planners should consider shifting from frigate type ships as the mainstay of its surface forces to corvettes or littoral combat ship (LCS) type of vessels, while developing a submarine capability as the main striking force of the service. Already by preparing the launch of a submarine program the Defense Ministry acknowledges that the safest place for a ship in the Black Sea is, ironically, beneath the waves.

Annex I: Corvette classes proposed for the Romania multirole corvette program*

Builder	Corvette class	Displacement	Capabilities	Range	Weapons
Naval Group	<i>Gowind 2500</i> ⁶⁰	2,500-3,100 t	ASW, AAW; ASuW;	3,700-5,000 nm at 15 knots	1 x Medium caliber gun (57 mm Bofors or 76 mm OTO Melara SR); 2 x 20 mm or 30 mm weapons; 16 x VL Mica surface to air missiles; 8 x Exocet MM40 Block 3 or 8 x Kongsberg NSM anti-ship missiles; 2 x 3 torpedo launchers for lightweight antisubmarine torpedoes; 1 x 10 t helicopter;
Damen Shipyards Group	<i>Sigma 10514</i> ⁶⁰	2,365-2,575 t	ASW, AAW; ASuW;	5,000 nm at 14 knots	1 x Medium caliber gun (57 mm Bofors or 76 mm OTO Melara SR); 2 x 20 mm weapons; 12 x VL Mica surface to air missiles; 1 x CIWS (35 mm Millennium Gun or RIM 116 RAM); 8 x Exocet MM 40 Block 3 or Harpoon anti-ship missiles; 2 x 3 torpedo launchers for lightweight antisubmarine torpedoes; 1 x 10 t helicopter;
Fincantieri Spa ⁶⁰	<i>Abu Dhabi class corvette</i>	1,620 t	ASW, ASuW, AAW; ⁶¹ limited limited	More than 3000 nm at 14 knots	1 x 76 mm OTO Melara SR; 2 x 30 mm cannons in Marlin turrets; 2 x 2 Exocet MM40 Block 3; 1 x CIWS RIM 116 RAM; 2 x 1 torpedo launchers for lightweight antisubmarine torpedoes; 2 x 1 torpedo defense systems; 1 x 10 t helicopter;
ThyssenKrupp Marine Systems	<i>K130 Braunschweig class corvette</i> ⁶²	1,840 t	ASuW, AAW, No ASW; limited	4000 nm at 15 knots	1 x Medium caliber gun (76 mm OTO Melara); 2 x MLG 27 CIWS (Mausier 27 x 145 mm automatic cannon); 2 x 2 Anti-ship missiles (RBS-15 Mk 3); 2 x CIWS RIM 116 RAM; Mine laying capability; Helicopter deck but no helicopter hangar; UAV landing deck and hangar;
STM	<i>Ada class (MILGEM project)</i> ⁶³	2,400 t	ASW, ASuW, limited AAW;	3,500 nm at 15 knots	1 x Medium caliber gun (76 mm OTO Melara); 2 x 12.7 mm STAMP weapons stations; 1 x CIWS RIM 116 RAM; 8 x Harpoon anti-ship missiles; 2 x 3 Mk 32 lightweight torpedo tubes; 1 x torpedo defense system; 1 x 10 t helicopter.

* These are the offers put forward in the initial phase of the acquisition process in April 2018.⁶⁴ Four offers qualified for evaluation by June 2018.⁶⁵ It appears that STM's offer was rejected.

Copyright © 2018
Romania Energy Center (ROEC)
All rights reserved.

ISBN PDF: 978-973-0-27511-7

MONITOR STRATEGIC

No part of this publication may be reproduced or transmitted in any form or by any means without permission in writing from Romania Energy Center.

Report editing and Executive Summary by Eugenia Gusilov.

319 A Calea Calarasi, Suite 7, Bucharest, Romania, 030622

Phone: +40 314 328 737

Web: www.roec.biz

E-mail: energy@roec.biz

Notes

¹ Valentin Bolocan, "Ce fac aliații NATO pentru că Marea Neagră să nu ajungă „lac rusesc”", *Adevărul*, June 3, 2018, available at https://adevarul.ro/news/eveniment/ce-fac-aliatii-nato-marea-neagra-nu-ajunga-lac-rusesc-1_5b140ce0df52022f75bc174a/index.html

² *The Maritime Executive*, "Russian Navy Resumes Shipbuilding in Crimea", May 11, 2016, available at <https://www.maritime-executive.com/article/russian-navy-resumes-shipbuilding-in-crimea#gs.qpxdnCI>

³ Kukil Bora, "Russia Will Deploy First Bastion Surface-To-Surface Missile System In Crimea By 2020", *International Business Times*, February 7, 2015, available at <http://www.ibtimes.com/russia-will-deploy-first-bastion-surface-surface-missile-system-crimea-2020-1993679>

⁴ Pavel Felgenhauer, "Russia Seeks Total Military Domination Over the West", *Eurasia Daily Monitor*, Vol. 15, No. 36, March 8, 2018, available at <https://jamestown.org/program/russia-seeks-total-military-domination-west/>

⁵ Provided the development of this missile is successful. For now, it seems Kremlin uses Zircon along with other "wonder weapons" for propaganda purposes.

⁶ *ȘtirileTVR*, "Fără radare și sisteme de rachete pentru fregatele Regele Ferdinand și Regina Maria. Modernizare amânată", TVR, April 4, 2017, http://stiri.tvr.ro/fara-radare---i-sisteme-de-rachete-pentru-fregatele-regele-ferdinand---i-regina-maria--modernizare-amanata_816207.html#view

⁷ Victor Cozmei, "România vrea să cumpere direct patru corvete multifuncționale produse la șantierul olandez Damen din Galați: 3,6 miliarde de lei pe patru ani", November 3, 2016, <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-21393676-video-foto-romania-vrea-cumpere-direct-patru-corvete-multifunctionale-produse-santierul-olandez-damen-din-galati.htm>

⁸ *Notă de fundamentare - Hotărârea Guvernului privind achiziția de către Ministerul Apărării Naționale a produselor și serviciilor cuprinse în programul strategic de înzestrare „Corvetă multifuncțională”*, 2016, p. 2, available at <http://dlaj.mapn.ro/>

⁹ Ibid, pp. 2-4.

¹⁰ *Hotnews.ro*, "Dragnea vrea să pună cruce achiziției de corvete produse în România de o firmă olandeză", February 23, 2017, available at <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-21628148-dragnea-vrea-puna-cruce-achizitie-corvete-produse-romania-firma-olandeza.htm>

¹¹ Andrei Luca Popescu, "Cum au picat corvetele între Guverne. Ministrul Apărării: „Va fi o procedură competitivă” Despre amenințarea Rusiei: „Eu sper că nu

este reală”", *Gândul*, March 16, 2017, available at <http://www.gandul.info/interviurile-gandul/cum-au-picat-corvetele-intre-guverne-ministrul-apararii-va-fi-o-procedura-competitiva-despre-amenintarea-rusiei-eu-sper-ca-nu-este-reala-16198162>

¹² MAPN, "Comunicat nr.76", March 13, 2017, available at http://www.mapn.ro/cpresa/15410_Comunicat-de-pres%C4%83

¹³ *Știrile TVR*, "Parlamentul a aprobat 8 programe de înzestrare, cerute de armată", May 10, 2017, available at http://stiri.tvr.ro/parlamentul-a-aprobat-8-programe-de-inzestrare--cerute-de-armata_817518.html#view

¹⁴ Cpt. Bogdan Oproiu, "7.000 de chemări", *Observatorul militar*, No. 40 (October 16-20, 2013), p. 11.

¹⁵ Jen Judson, "It's official: Romania signs deal to buy US missile defense system", *Defense News*, November 29, 2017, available at <https://www.defensenews.com/land/2017/11/30/its-official-romania-signs-deal-to-buy-us-missile-defense-system/>

¹⁶ J. Judson, "State Dept. clears \$1.25 billion HIMARS sale to Romania", *Defense News*, August 18, 2017, available at <http://www.defensenews.com/land/2017/08/18/state-dept-clears-125-billion-himars-sale-to-romania/>

¹⁷ Mihai Tudose, former Economy Minister, succeeded Mr. Grindeanu as prime minister in June 2017, after internal infighting in PSD.

¹⁸ Afrodita Cicovschi, "Șantierul naval Mangalia ar putea deveni companie de stat. Guvernul a blocat vânzarea pachetului majoritar către olandezii de la Damen", *Adevărul*, January 11, 2018, available at http://adevarul.ro/economie/afaceri/Santierul-naval-mangalia-putea-deveni-companie-stat-guvernul-blocat-vanzarea-pachetului-majoritar-olandezii-damen-1_5a572ed7df52022f7565e4a5/index.html

¹⁹ Idem.

²⁰ Dana Ciriperu, "Tranzacție majoră, prin care se salvează un obiectiv industrial mare din România: Grupul olandez Damen, care are un șantier la Galați, cumpără șantierul naval din Mangalia de la sud-coreenii de la Daewoo", *Ziarul Financiar*, November 10, 2017, available at <http://www.zf.ro/construcții-imobiliare/tranzacție-majora-salveaza-obiectiv-industrial-mare-romania-grupul-olandez-damen-santier-galati-cumpara-santierul-naval-mangalia-sud-coreenii-daewoo-16814816>

²¹ Mădălin Pănăete, "Consiliul Concurenței a autorizat preluarea Daewoo Mangalia de către olandezii de la Damen", *Ziarul Financiar*, November 15, 2017, <http://www.zf.ro/companii/consiliul-concurenței-a-autorizat-preluarea-daewoo-mangalia-de-catre-olandezii-de-la-damen-16819178>

²² Adina Ardeleanu, "Datoriile Șantierului Mangalia către Daewoo vor fi preluate cu discount și convertite în acțiuni", *Bursa*, April 4, 2018, available at http://www.bursa.ro/aga-de-la-santierul-2-mai-consfinteste-intentiile-statalui-sa-preia-controlul-dmhi-datoriile-santierului-mangalia-catre-daewoo-vor-fi-preluate-cu-discount-si-convertite-in-actiuni-344163&s=print&sr=articol&id_articol=344163.html

²³ Mihai Soare, "Șantierul Naval Mangalia, redus la stadiul de atelier", *Cotidianul*, May 11, 2018, available at <https://www.cotidianul.ro/santierul-naval-mangalia-reduc-la-stadiul-de-atelier/>

²⁴ Sinziana Ionescu, "Marina României va avea „Corveta multifuncțională”. Guvernul a aprobat programul celor

patru corvete ce vor fi realizate în țară”, *Adevărul*, February 15, 2018, available at http://adevarul.ro/locale/constanta/romania-corveta-multifunctionala-guvernul-aprobat-programul-1_5a85a7c5df5022f7597d8b1/index.html

²⁵ *Notă de fundamentare*, pp. 1-8, available at <http://dlaj.mapn.ro/>

²⁶ *Circumstanțele și procedura specifică aferente programului esențial de înzestrare „Corvetă multifuncțională*, p.1, available at <http://dlaj.mapn.ro/>

²⁷ Idem.

²⁸ Ibid, p. 2

²⁹ *MApN*, “Comunicat Nr. 277: Întâlnire a secretarului de stat Dușa cu reprezentanții companiei Ficantieri, la sediul M.Ap.N.”, September 1, 2017 available at http://www.mapn.ro/cpresa/15611_%C3%8Ent%C3%A2lnire-a-secretarului-de-stat-Du%C8%99a-cu-reprezentan%C8%9Bii-companiei-Ficantieri,-la-sediul-M.Ap.N.

³⁰ *Ambassade de France à Bucarest*, “Déplacement de Madame l’Ambassadrice Michèle Ramis à Constanța, April 25, 2018”, available at <https://ro.ambafrance.org/Dplacement-de-Madame-l-Ambassadrice-Michele-Ramis-a-Constanta>

³¹ Valentin Bolocan, “Licitație aprinsă între 5 mari constructori de nave pentru dotarea Marinei Militare române cu corvete”, *Adevărul*, April 17, 2018, available at http://adevarul.ro/news/eveniment/licitatie-aprinsa-5-mari-constructori-nave-dotarea-marinei-militare-romane-corvete-video-1_5ad4a59adf5022f75e5484e/index.html

³² Daniel Popescu, “Fifor, despre procedura construcției corvetelor multifuncționale: Sperăm ca până la finele anului să putem desemna un câștigător”, *Agerpres*, May 10, 2018, available at <https://www.agerpres.ro/social/2018/05/10/fifor-despre-procedura-construcției-corvetelor-multifuncționale-speram-ca-pana-la-finele-anului-sa-putem-desemna-un-castigator-105869>

³³ *Naval Group*, “Beginning of Construction of the First Gowind 2500 Corvette Built in Egypt”, April 4, 2016, available at <https://www.naval-group.com/en/news/beginning-of-construction-of-the-first-gowind-2500-corvette-built-in-egypt/>

³⁴ Richard Scott, “Romania looks to revive Type 22 frigate upgrade programme”, *IHS Jane’s Defence Weekly*, February 2, 2015, <http://archive.is/20150204093850/www.janes.com/article/48556/romania-looks-to-revive-type-22-frigate-upgrade-programme#selection-633.3-633.28>

³⁵ Liviu Dadacu, “Mihai Fifor, ministrul pentru Apărare: Forțele Navale Române, înzestrate cu un submarin produs într-un șantier românesc”, *Mediafax*, available at <http://www.mediafax.ro/politic/mihai-fifor-ministrul-pentru-aparare-fortele-navale-romane-inzestrate-cu-un-submarin-produs-intr-un-santier-romanesc-16962529>

³⁶ Florentina Peia, “Fifor: Programul referitor la submarine este în analiză; achiziția ar putea începe după 2020”, *Agerpres*, February 20, 2018, <https://www.agerpres.ro/politica/2018/02/20/fifor-programul-referitor-la-submarine-este-in-analiza-achiziția-ar-putea-incepe-dupa-2020--58282>

³⁷ Submarines equipped with ballistic missiles (SSBN) represent a second strike capability for nuclear powers in case of nuclear war.

³⁸ John Sudworth, “How South Korean ship was sunk”, *BBC*, May 20, 2010, available at <http://www.bbc.com/news/10130909>

³⁹ Siemens, “Permasyn”, available at <https://www.industry.siemens.com/verticals/global/en/marine/submarines/propulsion/permasyn/pages/default.aspx>

⁴⁰ Tyler Rogway, “Japan Goes Back To The Future With Lithium-Ion Battery Powered Submarines”, *The Drive*, February 17, 2017, available at <http://www.thedrive.com/the-war-zone/7747/japan-goes-back-to-the-future-with-lithium-ion-battery-powered-submarines>

⁴¹ Petre Oprea, “Câteva programe militare românești din perioada 1970-1985. Contracte cu China și “nevoia” de submarine”, September 2, 2015, available at <http://www.contributors.ro/romania-si-puterea-sovietica/cateva-programe-militare-romanești-din-perioada-1970-1985-contracte-cu-china-si-nevoia-de-submarine/>

⁴² Darius Martinescu, “Submarinul românesc, reparat pentru a nu se scufunda”, *România liberă*, December 28, 2011, available at <https://romanalibera.ro/actualitate/proiecte-locale/submarinul-romanesc--reparat-pentru-a-nu-se-scufunda-248858>

⁴³ *Polityka Insight*, “Armaments Report”, January 2018, p.3, available at https://www.politykainsight.pl/en/politics/politicsofmemory/_resource/multimedia/20133729

⁴⁴ *BBC*, “Argentina missing navy submarine: Search stepped up”, November 18, 2017, available at <http://www.bbc.com/news/world-latin-america-42030560>

⁴⁵ Seth Cropsey, “Lessons From the Loss of ARA San Juan”, *Hudson Institution*, December 13, 2017, available at <https://www.hudson.org/research/14064-lessons-from-the-loss-of-ara-san-juan>

⁴⁶ *Agerpres*, “Forțele Navale anunță pentru perioada următoare achiziția primei corvete multifuncționale noi”, January 26, 2017, available at <https://www.agerpres.ro/social/2017/01/26/forțele-navale-anunța-pentru-perioada-următoare-achiziția-primei-corvete-multifuncționale-noi-23-34-17>

⁴⁷ George Vișan, “Romania’s Naval Forces at crossroads”, pp. 15-18, *ROEC Policy Paper*, March 14, 2017, available at <https://www.roec.biz/project/romania-naval-forces-at-crossroads/>

⁴⁸ Bilal Khan, “Turkish Navy Announces Successful Test-Fire of ATMACA Anti-Ship Missile”, *Quwa*, October 16, 2017, available at <https://quwa.org/2017/10/16/turkish-navy-announces-successful-test-fire-atmaca-anti-ship-missile/>

⁴⁹ Kerry Herschelman, “Som-A missile enters service in Turkey”, *Jane’s 360*, June 15, 2017, available at <http://www.janes.com/article/71432/som-a-missile-enters-service-in-turkey>

⁵⁰ Dave Majumdar, “Russia’s Lethal Hypersonic Zircon Cruise Missile to Enter Production”, *National Interest*, April 22, 2016, available at <http://nationalinterest.org/blog/the-buzz/russias-lethal-hypersonic-zircon-cruise-missile-enter-15909>

⁵¹ Vladimir Karnozov, “Russia and India Test Hypersonic and Supersonic Missiles”, *AINonline*, April 25, 2017, <https://www.ainonline.com/aviation-news/defense/2017-04-25/russia-and-india-test-hypersonic-and-supersonic-missiles>

⁵² Dmitry Sudakov, “Russia tests stratospheric missile to destroy fleets”, *Pravda*, August 24, 2016, available at <http://www.pravdareport.com/russia/economics/24-08-2016/135419-stratospheric-missile-0/>

⁵³ Victor Cozmei, “Ministrul Aparării cere Parlamentului să aprobe un program de 9,3 miliarde de euro pentru

inzestrarea Armatei”, Hotnews, April 11, 2017, available at <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-21709213-ministrul-apararii-cere-parlamentului-aprobe-program-9-3-miliarde-euro-pentru-inzestrarea-armatei-printre-tintele-programului-reluarea-achizitiei-corvetelor-doar-94-transportoare-blindate-sisteme-rach.htm>

⁵⁴ France and UK are developing a supersonic stealth missile called Future Cruise / Anti-Ship Weapon (FC/ASW)

⁵⁵ *Navy Recognition*, “Norway and Poland test fired Naval Strike Missiles”, June 9, 2016, <http://www.navyrecognition.com/index.php/news/defence-news/2016/june-2016-navy-naval-forces-defense-industry-technology-maritime-security-global-news/4078-norway-and-poland-test-fired-naval-strike-missiles.html>

⁵⁶ David B. Larter, “It’s official: The U.S. Navy has a new ship killer missile”, *Defense News*, June 1, 2018, available at <https://www.defensenews.com/naval/2018/06/01/its-official-the-us-navy-has-a-new-ship-killer-missile/>

⁵⁷ *Radio România Cluj*, “Ministrul Mihai Fifor, în vizită la garnizoana Cluj-Napoca”, March 29, 2018, <http://radiocluj.ro/2018/03/29/ministrul-mihai-fifor-in-vizita-la-garnizoana-cluj-napoca/>

⁵⁸ Data compiled based on the ships being built for the Egyptian Navy and Royal Malaysian Navy

⁵⁹ Data compiled based on the ships being built for the Indonesian Navy and Mexican Navy

⁶⁰ As per builder’s website: <https://www.fincantieri.com/en/products-and-services/naval-vessels/abu-dhabi-class/>. According to Fincantieri, the corvettes proposed

for the Romanian contract are enhanced *Abu Dhabi class*: Victor Cozmei, “Competiția pentru corvetele multifuncționale produse în România..”, *Hotnews*, June 29, 2018, <https://www.hotnews.ro/stiri-esential-22537608-video-competi-pentru-corvetele-multifunc-ionale-produse-romnia-ofert-italienii-fincantieri-nave-putea-construite-antierile-din-tulcea-ila.htm>

⁶¹ According to the configuration currently in service with the UAE Navy.

⁶² *Naval Technology*, “K130 Braunschweig Class Corvette”, <https://www.naval-technology.com/projects/k130-corvette/>

⁶³ *Naval Technology*, “Milgem Class Multimission Corvettes”, <https://www.naval-technology.com/projects/milgem-class-corvett/>

⁶⁴ Valentin Bolocan, “Licitație aprinsă între 5 mari constructori de nave pentru dotarea Marinei Militare române cu corvete”, *Adevărul*, April 17, 2018, available at https://adevarul.ro/news/eveniment/licitatie-aprinsa-5-mari-constructori-nave-dotarea-marinei-militare-romane-corvete-video-1_5ad4a59adf52022f75e5484e/index.html

⁶⁵ V. Bolocan, “Patru oferte rămase în competiție pentru programul de corvete al Forțelor Navale Române. Cu se s-ar putea dota Marina Militară”, *Adevărul*, June 17, 2018, available at https://adevarul.ro/news/eveniment/video-patru-oferte-ramase-competitie-programul-corvete-multifuncionale-fortelor-navale-romane-s-ar-putea-dota-marina-militara-1_5b263561df52022f7539e245/index.htm

ABSTRACT

Faced with a growing Russian military threat in the Black Sea, Romania has decided to increase its defense spending and modernize its military capabilities. In 2017 Romania began an ambitious ten year re-armament program worth € 8.9 billion, part of the pledge made to its NATO partners to spend 2% of GDP on defense. This analysis takes a look at the naval refurbishment program that Romania will undertake in 2017-2026. It examines the components of the naval modernization program from the perspective of the capabilities they will offer to the Romanian Naval Forces and of how they compare with current and future naval threats in the Black Sea. While the level of ambition reflected in these programs varies a lot, the current acquisitions will reinforce the deterrence value of Romania’s fleet.

Keywords: *Black Sea Romanian Naval Forces, defence, security, deterrence, navy, anti-ship missile, defence industry.*

George Vișan is a security studies expert within Romania Energy Center (ROEC). This study has been published with the kind permission of ROEC.

Rolul Dialogului Mediteranean în consolidarea formulelor de parteneriat ale NATO. Consultare politică și interoperabilitate operațională

Dragoș ILINCA

Apariția formulelor de parteneriat derulate de NATO se plasează în contextul procesului de readaptare pe care Alianța Nord-Atlantică l-a parcurs încă din primele momente ale perioadei post-Război Rece. Dispariția conflictului bipolar a generat condițiile unui proces laborios de transformare de la o alianță politico-militară focalizată exclusiv asupra asigurării apărării colective a membrilor săi către un actor internațional cu un profil adaptat la noile realități de securitate ale secolului XXI. În acest context, dispariția „Cortinei de fier” a adus în ansamblul preocupărilor aliate problema redefinirii modului de gestionare a inventarului de riscuri și amenințări care depășeau granițele încadrate prin definițiile convenționale în logica Războiului Rece. Realitatea asimetriei riscurilor și amenințărilor de tipul: terorismului, proliferării armelor de distrugere în masă, traficul de armament și persoane, migrație ilegală etc., reprezenta principalul vector de orientare a procesului de reflecție strategică. Perspectiva geografică de manifestare a acestora se concretiza cu acuitate în chiar imediata vecinătate a comunității euroatlantice.

Rațiuni și transformări instituționale

În mod evident, preocuparea față de identificarea modalităților optime de combatere a noilor tipuri de riscuri și amenințări ocupa un loc important pe agenda de securitate a statelor membre NATO, în special a celor din flancul sudic. Pe aceste coordonate se plasea-

ză primele¹ discuții aprofundate la nivel aliat asupra modalităților de abordare a realităților de securitate generate din vecinătatea sudică. Principala consecință a procesului de analiză a vizat adoptarea, în decembrie 1994, a deciziei privind inițierea consultărilor politice cu statele din Orientul Mijlociu și Africa de Nord. Prin opțiunea asumată astfel, NATO lansa prima formulă de dialog și cooperare cu statele din vecinătatea sa sudică care avea să fie cunoscută, din acest moment, sub numele de „Dialogul Mediteranean”. Principiile care fundamentau acest demers vizau:

1. Caracterul progresiv al Dialogului Mediteranean în ceea ce privește participarea și substanța acestuia.
2. Natura preponderent bilaterală a formatului de cooperare (NATO+1)
3. Tratament nediscriminatoriu al partenerilor, prin punerea la dispoziția acestora a aceleiași baze de cooperare și consultare.
4. Stabilirea individuală (autodiferențiere), de către statele partenere, a propriului nivel de participare.
5. Contribuția complementară și de susținere reciprocă a Dialogului Mediteranean față de alte inițiative precum Procesul Barcelona al Uniunii Europene și Dialogul Mediteranean al OSCE.

Formula instituțională lansată, astfel, includea Egipt, Israel, Mauritania, Maroc și Tunisia. Ulterior, numărul statelor participante va crește prin accesarea în cadrul Dialogului Mediteranean a Iordaniei (1995) și Algeriei (2004).

Suplimentar aspectelor legate de preocupările naționale, lansarea acestei inițiative venea să ateste semnificația particulară a evoluțiilor de securitate și stabilitate din perimetrul sudic atât pentru Europa, cât și pentru comunitatea euroatlantică în integralitatea sa. Din această perspectivă, principalul obiectiv al mecanismului de dialog inițiat prin intermediul Dialogului Mediteranean viza, în primul rând, contribuția în sprijinul securității și stabilității regionale. De asemenea, se dorea realizarea, prin intermediul dialogului cu statele din regiune, a unei înțelegeri comune asupra riscurilor și amenințărilor de securitate. Nu în ultimul rând, răspunzând necesității eliminării efectelor Războiului Rece, setul de obiective stabilit pentru derularea dialogului în cadrul instituțional al Dialogului Mediteranean includea și eliminarea percepțiilor eronate și creșterea încrederii reciproce.

În egală măsură, inițierea acestei formule instituționale de dialog venea să ofere o necesară platformă de dialog pentru statele din vecinătatea sudică a Alianței Nord-Atlantice oferind, un cadru suplimentar de exprimare a preocupărilor proprii de securitate. De asemenea, abordarea multilaterală a problemelor de securitate din aceste regiuni permitea valorificarea oportunităților de identificare a modalităților de gestionare a preocupărilor de securitate la un nivel superior.

De-a lungul existenței sale, structurarea procesului de dialog și cooperare sub egida Dialogului Mediteranean s-a realizat pe două componente majore vizând, în esență, palierul consultărilor politice, respectiv cel al cooperării practice. Instituționalizarea obiectivului vizând dezvoltarea dialogului pe probleme de interes comun în domeniul securității s-a axat preponderent pe palierul bilateral de consultări politice (NATO+1). Acesta viza diferite niveluri, inclusiv cel al Consiliului Nord-Atlantic, principalul for decizional al Alianței Nord-Atlantice. În același timp, nu a fost exclusă posibilitatea extinderii formatului de dialog prin participarea tuturor statelor participante (+7). Caracterul regulat al consultărilor politice s-a consolidat, în special după crearea în iulie 1997, prin deciziile² adoptate cu prilejul Summit-ului NATO de la Madrid, a Grupului

de Cooperare Mediteraneană³ cu rol esențial în asigurarea coordonării procesului de dialog politic la nivelul inițiativei.

Încă din primele etape de funcționare, dimensiunea practică s-a derulat prin intermediul Programului de lucru al Dialogului Mediteranean (MDWP) care include, în esență, întregul set de activități la care participă statele din cadrul inițiativei. În prima etapă de funcționare, accentul activităților cuprinse în cadrul MDWP s-a plasat asupra unor activități de tip seminarii și ateliere de lucru pe diverse teme asociate unor domenii precum; diplomatie publică, cooperare științifică, managementul crizelor, proliferarea armelor de distrugere în masă, reforma apărării etc.

Evoluțiile de securitate înregistrate la începutul secolului XXI, marcate din plin de accentuarea instabilității și a manifestărilor la adresa securității internaționale, culminând cu atacurile teroriste din septembrie 2001 au readus în atenție relevanța dialogului și cooperării cu statele din perimetrul Orientului Mijlociu și Africii de Nord. Nu trebuie exclusă din discuție pe acest palier relevanța particulară pentru abordarea angajamentelor operaționale derulate de Alianța Nord-Atlantică în perioada post-septembrie 2001. Importanța acestei componente se relevă, de asemenea, și din perspectiva palierului de participare *per se* cu forțe și mijloace ale unor state angajate în formula de cooperare reprezentată de Dialogul Mediteranean. Pe aceste coordonate se plasează lansarea, în octombrie 2001, prin decizia Consiliului Nord-Atlantic, a primei misiuni militare de tip Articol 5 derulată de NATO în perioada post-Război Rece. Operația maritimă din perimetrul estic al Mării Mediterane, cunoscută sub numele de „Active Endeavour” reprezenta prima formulare de natură operațională a preocupărilor față de riscurile și amenințările generate din imediata vecinătate a Europei.

Noi priorități

Elementul definitoriu al noii abordări aliate avea să fie consemnat prin lansarea, în decembrie 2001, a Forței Internaționale de Securita-

te din Afganistan (ISAF)⁴ de departe cel mai important angajament operațional derulat în istoria modernă. Asumarea unei astfel de posturi operaționale de către NATO a contribuit la dezvoltarea exponențială a preocupărilor legate de evoluțiile de securitate din perimetrul Africii de Nord și Orientului Mijlociu, subliniind, totodată, necesitatea trecerii la o nouă formulă de relaționare. În acest sens, palierul cooperării practice cu statele din vecinătatea perimetrelor de dislocare a contingentelor NATO a beneficiat de o atenție particulară. Extinderea⁵, doi ani mai târziu, a posturii ISAF la nivelul întregului teritoriu afgan, a reprezentat unul dintre momentele de răscruce pentru canalizarea eforturilor și angajamentelor cu forțe și capacități NATO către acest perimetru geografic.

Prin asumarea, în această perioadă, a unui nou profil de cooperare, în susținerea unei „politici de angajament activ”⁶, Dialogul Mediteranean devenea unul dintre elementele de susținere a politicii de parteneriat dezvoltate la nivelul NATO. Definirea rațiunilor care au condus la această abordare viza, relevanța particulară și, în egală măsură, complexitatea aspectelor de securitate din perimetrul mediteranean, din perspectiva:

- potențialului generator de instabilitate al acestei regiuni;
- importanței acestei regiuni pentru campania internațională de combatere a terorismului;
- importanței dezvoltării relațiilor cu lumea arabă, mai ales în contextul demersurilor privind soluționarea unor dosare de relevanță strategică globală (ex. Procesul de pace din Orientul Mijlociu);
- proliferării armelor de distrugere în masă;
- securității energetice;
- disparităților economice și a impactului acestora asupra imigrației ilegale.⁷

Implementarea unei agende de cooperare pe aceste coordonate a adus problematica dialogului cu statele din perimetrul mediteranean mult mai aproape de procesul de adaptare pe care Alianța Nord-Atlantică l-a parcurs la începutul secolului XXI. Summit-ul de la Praga

(21-22 noiembrie 2002) a consemnat integrarea obiectivului de dezvoltare a Dialogului Mediteranean ca parte intrinsecă a procesului de transformare a NATO, fiind agreată, totodată, necesitatea dezvoltării substanțiale a procesului de cooperare sub aceste auspicii instituționale⁸. Din această perspectivă, reuniunea la nivel înalt desfășurată la Praga a reprezentat un reper important al procesului de dezvoltare a Dialogului Mediteranean în integralitatea sa. Pe palierul consultărilor politice deciziile adoptate cu acest prilej s-au plasat, în susținerea consolidării dialogului, atât în formatele consacrate (+1, +7), inclusiv la nivelul șefilor de state majore, având ca obiectiv dinamizarea semnificativă a interacțiunii dintre NATO și statele participante în cadrul inițiativei.

Suplimentar, deciziile adoptate la Praga vizau și implementarea unei abordări flexibile, menită să ofere posibilitatea inițierii unor formate de dialog structurate în baza interesului statelor participante față de proiecte specifice. Această formulă se dorea a fi completată printr-o componentă consistentă vizând dialogul la nivel de experți. Din această perspectivă era încurajată participarea statelor Dialogului Mediteranean în cadrul activităților derulate sub egida Parteneriatului pentru Pace (PPF). În mod concret, dimensiunea practică era întărită prin acordarea posibilității de utilizare de către statele Dialogului Mediteranean a unor instrumente de parteneriat și cooperare dezvoltate sub egida PPF, inclusiv în ceea ce privește activitățile⁹ de pregătire și învățământ.

În egală măsură, consecința directă a acestei abordări se regăsea în optimizarea procesului de elaborare a Programului de lucru al Dialogului Mediteranean oferindu-se, astfel, posibilitatea articulării unor formule individualizate, adaptate necesităților și preocupărilor statelor participante. Primele elemente de consolidare a dimensiunii de cooperare practică, generate prin deciziile adoptate cu prilejul Summit-ului de la Praga vor fi dezvoltate în perioada imediat următoare prin stabilirea unei agende de cooperare focalizată, cu preponderență, asupra a cinci domenii vizând: combaterea terorismului; combaterea proliferării armelor de distrugere în masă; managementul crizelor; reforma apărării; cooperarea militară.

Extinderea și aprofundarea platformei de cooperare s-au realizat în baza deciziilor adoptate cu prilejul Summitului NATO de la Istanbul (iunie 2004). Consensul întrunit la nivelul șefilor de stat și de guverne asupra unui „*Cadru mult mai ambițios pentru Dialogul Mediteranean*”¹⁰ viza asumarea unui nou set de obiective în planul cooperării sub egida acestei formule instituționale de parteneriat. Noua abordare venea să răspundă, în egală măsură, evoluțiilor înregistrate în contextul de securitate, precum și așteptărilor crescânde ale statelor partenere vizând eficientizarea dinamicii de cooperare cu NATO. În definirea noilor obiective, Summit-ul de la Istanbul a reprezentat o oportunitate suplimentară pentru completarea inventarului de principii care au stat la baza apariției și dezvoltării Dialogului Mediteranean, în sensul valorificării potențialului și oportunităților de dezvoltare a cooperării în domenii de interes reciproc. Din această perspectivă, coordonatele strategice ale principiilor asumate la nivelul NATO includeau:

- necesitatea dezvoltării procesului de consultare cu statele Dialogului Mediteranean;
- sprijinirea nevoilor și intereselor de securitate ale statelor participante în cadrul acestei inițiative;
- posibilitatea auto-diferențierii în cadrul cooperării între statele participante;
- focalizarea asupra dezvoltării cooperării practice în domenii în care NATO își poate aduce o contribuție semnificativă;
- asigurarea complementarității cu alte inițiative și demersuri internaționale;
- posibilitatea extinderii inițiativei către alte state interesate din regiune.

Pornind de la premisa capitalizării progreselor înregistrate în perioada scursă de la crearea Dialogului Mediteranean, noua agendă de cooperare asumată la nivel aliat se extindea semnificativ înglobând:

- dezvoltarea interoperabilității, prin participarea în exerciții activități de pregătire în scopul consolidării capacității statelor partenere din cadrul Dialogului Mediteranean de a opera alături de forțele NATO în cadrul unor operații de răspuns la crize, non-Articol V.
- controlul democratic al forțelor armate și facilitarea transparenței la nivelul procesului

de planificare a apărării și bugetară în sprijinul procesului de reformă a apărării;

- combaterea terorismului inclusiv prin dezvoltarea cooperării în domeniul informații;
- combaterea proliferării armelor de distrugere în masă;
- securitatea granițelor;
- urgențe civile, inclusiv prin accesul la asistența oferită prin intermediul Centrului de Coordonare Euro-Atlantic pentru Răspuns la Dezastre.

Se distinge nota dominantă a aspectelor practice în cadrul noii agende de cooperare ceea ce reprezenta o consecință directă a interesului reciproc dar și expresia nivelului de maturitate al Dialogului Mediteranean. Efectele acestei abordări s-au concretizat rapid în extinderea semnificativă a inventarului de activități cuprinse în MDWP atât în plan cantitativ¹¹, cât și calitativ, în special prin diversificarea modalităților de interacțiune.

În contextul procesului de adaptare al NATO

Dezvoltarea cooperării între NATO și statele Dialogului Mediteranean a cunoscut evoluții semnificative în perioada următoare, în consonanță cu derularea procesului de adaptare pe care Alianța Nord-Atlantică l-a parcurs *per se*. Adoptarea, cu prilejul Summit-ului de la Lisabona (noiembrie 2010), a unui nou Concept Strategic¹² a generat transformări de substanță, în special din perspectiva implementării unei abordări unitare, orientată în scopul realizării unor formule funcționale la nivelul parteneriatelor dezvoltate de NATO. Pe aceste coordonate s-a plasat decizia miniștrilor de externe NATO, reuniți la Berlin în aprilie 2011, vizând crearea unui singur Meniu de Cooperare a Parteneriatelor, formulă menită să ofere un pachet comun de activități pentru întregul set de formule de parteneriat care includeau state din diferite perimetre geografice. Pentru Dialogul Mediteranean, adoptarea deciziei de la Berlin a deschis, posibilitatea utilizării de către statele participante a unui set suplimentar de instrumente precum:

– e-Prime, prin intermediul căreia se poate asigura accesul electronic la MDWP;

– pachetul asociat implementării *Conceptului Capabilităților Operaționale (OCC)*, cu impact direct asupra creșterii capacității statelor partenere de a participa în cadrul operațiilor NATO;

– mecanismele de finanțare de tip *Trust Fund*, cu relevanță asupra derulării unor proiecte de interes pentru statele participante în cadrul Dialogului Mediteranean;

– *Planul de Acțiune al Parteneriatului pentru Combaterea Terorismului (PAP-T)*, prin intermediul căruia statele din perimetrul mediteranean își pot optimiza contribuția în cadrul acțiunilor de combatere a terorismului;

– *Planul de Acțiune pentru Planificarea Urgențelor Civile*, inițiativă cu relevanță particulară în ceea ce privește consolidarea capacităților naționale de gestionare și înlăturare a efectelor catastrofelor naturale sau ale atacurilor de tip CBRN.

De asemenea, noua perspectivă normativă generată prin decizia aliată de la Berlin a contribuit la armonizarea procesului de identificare și selecție a activităților adaptate propriilor nevoi la nivelul statelor partenere. Această abordare s-a concretizat prin introducerea *Programului Individual de Cooperare și Parteneriat (IPCP)*¹³ la nivelul relației de parteneriat derulată prin intermediul Dialogului Mediteranean reprezintă principalul element de progres realizat în implementarea noii abordări unitare.

În egală măsură, componenta operațională a relațiilor de parteneriat a beneficiat de atenția particulară în contextul reuniunii miniștrilor de externe de la Berlin. Lansarea, în martie 2011, a misiunii NATO din Libia („Unified Protector”), în susținerea procesului de implementare a Rezoluțiilor Consiliului de Securitate¹⁴ adoptate în contextul crizei din această țară, a reîntărit relevanța contribuției¹⁵ statelor partenere în cadrul angajamentelor aliate. Pe aceste coordonate, adoptarea noii politici de parteneriat s-a reflectat și în adaptarea suplimentară a cadrului dezvoltat de NATO pentru a permite participarea statelor partenere în operațiile NATO de management al crizelor¹⁶.

Consolidarea relevanței

Tendința de optimizare, prin concentrarea asupra aspectelor practice, a continuat să se accentueze în perioada imediat următoare. Summit-ul NATO desfășurat în septembrie 2014, în Țara Galilor, a reprezentat un punct de inflexiune strategică pentru evoluția NATO și, subsecvent, pentru transformarea formulelor de parteneriat. În mod evident, contextul desfășurării acestei reuniuni a fost unul dintre cele mai importante din întreaga evoluție a Alianței Nord-Atlantice în perioada post-Război Rece, marcată în primul rând de izbucnirea crizei din Ucraina (februarie 2014), precum și de deteriorarea rapidă a situației de securitate din Orientul Mijlociu, atât pe fondul extinderii acțiunilor teroriste în Irak cât și al acutizării conflictului din Siria. Deși considerat ca un eveniment dedicat consolidării posturii NATO, pe coordonatele Articolului V al Tratatului Atlanticului de Nord, Summit-ul din Wales a creat oportunități suplimentare pentru reafirmarea angajamentului politic privind consolidarea formulelor de parteneriat. Reperele strategice ale acestei abordări vizau, în primul rând, valorizarea sinergiei dintre optimizarea formulelor de cooperare și procesul de adaptare strategică al Alianței Nord-Atlantice. De asemenea, se dorea transmiterea unui semnal privind determinarea NATO pentru asigurarea unei interacțiuni superioare în planul dialogului politic cu statele din vecinătatea sudică, fiind subliniată, în acest sens, relevanța particulară a Dialogului Mediteranean¹⁷ în contextul regional de securitate.

Pe acest fond, reuniunea din Wales a reprezentat o oportunitate majoră de a evalua realizările înregistrate în scopul unei adaptări de substanță a formulelor de parteneriat. Circumscrie abordării practice, deciziile adoptate cu acest prilej au vizat valorificarea experienței acumulate în cadrul formatelor instituționale ale parteneriatelor pentru dezvoltarea unor noi instrumente de cooperare menite să asigure „reinvestirea” capitalului acumulat. Pe aceste coordonate, a fost adoptată decizia de lansare a *Inițiativei privind Consolidarea Capacităților de Apărare (DCBI)*, definită conceptual ca o modalitate de a răspunde așteptărilor state-

lor partenerere privind sprijinul NATO pentru întărirea capacității instituționale în domeniul securității și apărării. Importanța acordată potențialului acestei noi inițiative este reflectată și prin desemnarea drept coordonator al activităților DCBI a Adjunctului Secretarului General NATO. Principiile asumate în derularea cooperării sub aceste auspicii vizau: asigurarea coordonării strategice a demersurilor aliate prin intermediul Consiliului Nord-Atlantic; menținerea complementarității și a unui nivel adecvat de coordonare cu demersurile altor organizații internaționale; valorizarea contribuției aliate și a statelor partenerere în contextul actual de securitate; furnizarea de asistență în baza solicitării statelor partenerere; respectarea aspectelor de gen; evaluarea periodică a asistenței acordate statelor partenerere.

În scopul realizării unui nivel cât mai ridicat de relevanță al asistenței NATO, domeniile selectate pentru inițierea formulelor de cooperare sub egida DCBI vizau: acordarea de consiliere strategică privind reforma în domeniul securității și apărării, inclusiv din perspectiva construcției instituționale; sprijin pentru dezvoltarea forțelor locale prin educație și pregătire; consiliere și asistență în domenii specializate precum logistică și combaterea războiului cibernetic. În susținerea acestei abordări, activitățile DCBI, în special cele vizând componenta de pregătire beneficiază de asistență, inclusiv financiară, prin intermediul Programului Știință pentru Pace dezvoltat de NATO.

De asemenea, parametrii constitutivi ai DCBI vizau menținerea unui grad ridicat de flexibilitate care să permită acomodarea cerințelor statelor partenerere într-o formulă normativ-instituțională adaptată profilului statului respectiv. În acest sens, principalul instrument viza posibilitatea creării unor așa-numite "pachete de asistență" acordate pe baze individuale statelor partenerere identificate ca putând beneficia de acest tip de asistență¹⁸. Pe aceste coordonate, pachetul de asistență elaborat pentru Iordania includea domenii relevante pentru susținerea demersurilor naționale privind consolidarea capacităților proprii, în domenii precum: combaterea dispozitivelor explozive improvizate (C-IED), sisteme de comunicații;

sisteme de comandă-control; protecție portuară; securitate granițelor (aspecte militare).

Tendința de valorificare a oportunităților de cooperare în domeniul interoperabilității forțelor care pot fi angajate în operații s-a consolidat prin deciziile Summit-ului din Țara Galilor privind lansarea *Inițiativei de consolidare a interoperabilității parteneriatelor (PII)*. Obiectivele avute în vedere prin lansarea acestui instrument au vizat atât aprofundarea componentei operaționale a agendei de cooperare cu statele partenerere, cât și consolidarea opțiunilor de participare a acestora în operații conduse de management al crizelor conduse de NATO. Arhitectura PII include două elemente care asigură o valorificare adecvată a interesului și a capacităților statelor partenerere.

În acest sens, *Programul privind oportunitățile consolidate (EOP)* include activități dedicate partenerilor¹⁹ identificați ca fiind cei mai interoperabili, conform standardelor NATO. Agenda de cooperare dezvoltată în acest context vizează:

- Consultări politice regulate privind aspecte de securitate, derulat la diferite niveluri, inclusiv prin angajarea dialogului la nivel ministerial.

- Consolidarea accesului partenerilor la programele și exercițiile relevante pentru consolidarea interoperabilității.

- Schimb de informații, inclusiv în ceea ce privește valorificarea lecțiilor învățate prin participarea în operații.

- Consolidarea modalităților de asociere a partenerilor în cadrul procesului de consultare derulat la nivelul NATO în timp de criză și pentru pregătirea operațiilor.

Pe coordonate similare, *Platforma de interoperabilitate* asigură cel de-al doilea nivel al formulei de cooperare, asumată prin intermediul PII în scopul dezvoltării interoperabilității. Rolul acesteia se valorizează complementar EOP asigurând un format extins de participare a statelor partenerere în baza unei agende de cooperare incluzând o paletă largă de domenii precum: aranjamente de comandă-control; educație și pregătire, logistică etc. În derularea activităților asociate acestor subiecte, cadrul

Platformei de interoperabilitate permite organizarea de reuniuni ale întregului set de structuri NATO cu participarea statelor partenere.

Cadrul stabilit prin deciziile adoptate în septembrie 2014 a fost consolidat în perioada următoare. În acest sens, Summit-ul NATO de la Varșovia (8-9 iulie 2016) a reprezentat un moment de evaluare a modului în care noul instrumentar dezvoltat în susținerea formulelor de parteneriat a răspuns așteptărilor. Pe fondul demersurilor de consolidare a unei abordări integrate, opțiunile aliate au continuat să se plaseze și cu acest prilej pe coordonatele asumate prin intermediul platformei agreeate la Berlin, în definirea Politicii de parteneriat a NATO. Deși centrul deciziilor a vizat consolidarea flancului estic al NATO, în cadrul posturii de descurajare și apărare, problematica parteneriatelor a reprezentat un punct distinct al agendei aliate.

Pe coordonate similare, momentul Varșovia a reprezentat un punct de inflexiune strategică în ceea ce privește optimizarea modului de raportare a inițiativelor de cooperare și parteneriat la contextul de securitate al momentului. Abordarea internațională privind stabilizarea și reconstrucția în Orientul Mijlociu și Africa de Nord s-a regăsit în deciziile Summit-ului de la Varșovia, prin plasarea unui accent particular asupra contribuției și, mai ales, a valorii adăugate a interacțiunii instituționalizate a NATO în relație cu vecinătatea sudică. Reconfirmând rolul important al Dialogului Mediteranean pentru consolidarea dialogului politic în regiune, Summit-ul a adus în atenție valențe suplimentare privind abordarea de către NATO a situației de securitate din această regiune.

Răspunzând provocărilor de securitate existente în regiune, mesaje politice transmise în contextul reuniunii NATO au vizat condamnarea acțiunilor teroriste derulate de gruparea ISIL, dublate de exprimarea sprijinului NATO privind acordarea de asistență de securitate și umanitară pentru statele din regiune. De asemenea, prin promovarea unei perspective geografice integrate în optimizarea agendei de cooperare și parteneriat, Summit-ul de la

Varșovia a promovat o matrice cuprinzătoare de acțiune, fundamentată pe rolurile complementare ale Dialogului Mediteranean, respectiv al Inițiativei de Cooperare de la Istanbul. Se distinge relevanța strategică a mesajului aliat, accentuată prin exprimarea sprijinului față de extinderea numărului de membri ai celor două inițiative, fiind menționată în mod explicit posibilitatea accederii Libiei.

Din perspectiva dinamicii interne a Dialogului Mediteranean, momentul Varșovia i-a corespuns revalidarea agendei de cooperare dezvoltată de NATO în relație cu statele partenere. În acest sens, a fost reiterată importanța cooperării în domeniile privind: combaterea terorismului, securitatea militară a granițelor, combaterea traficului cu arme mici și mijlocii, combaterea dispozitivelor explozive improvizate. În susținerea acestor obiective, comunicatul Summit-ului de la Varșovia sublinia necesitatea optimizării dinamicii interne a Dialogului Mediteranean prin consolidarea sinergiei între palierul dialogului politic și platforma de cooperare practică. Această opțiune era consolidată atât prin dezvoltarea pachetului de asistență individualizată pentru Iordania, cât și prin lansarea procesului structurat de asistență pentru Irak. De asemenea, valorizarea semnalelor politice s-a realizat suplimentar prin adoptarea unui set de decizii²⁰ cu valențe operaționale substanțiale pentru situația de securitate din Africa de Nord și Orientul Mijlociu.

Având în vedere aceste aspecte, se poate vorbi despre un model de cooperare dezvoltat, în mod constant, prin intermediul Dialogului Mediteranean. Evoluția acestui către o matrice integrată, la nivelul căreia dialogul politic s-a manifestat în complementaritate cu implementarea unei agende practice de cooperare. Valorizarea eficienței acesteia depășește perimetrul instituțional, progresele consemnate de-a lungul celor două decenii de funcționare a Dialogului Mediteranean regăsindu-se într-o plajă largă de domenii, cu un accent particular în contextul procesului de reconstrucție și stabilizare în diferite perimetre din Orientul Mijlociu și Africa de Nord.

În mod evident, existența Dialogului Mediteranean a contribuit substanțial la conso-

lidarea politicii de parteneriat promovată de NATO în ultimele două decenii. Relevanța opțiunilor de angajament asumate în acest context, este reflectată atât prin interacțiunea de substanță dezvoltată în relație cu statele partenere, cât și prin efectele pozitive înregistrate în consolidarea capacităților proprii în gestionarea provocărilor mediului contemporan de securitate. De asemenea, reflecții de substanță ale evoluțiilor pozitive înregistrate în acest cadru se regăsesc și în contextul angajamentelor operaționale derulate de NATO, ONU și UE, în diferite perimetre geografice, în cadrul cărora statele partenere reprezintă o prezență constantă.

Note

¹ Urmare a demersurilor statelor membre din flancul sudic, în special Franța, Italia și Spania, în februarie 1994, Willy Claes, Secretarul General NATO în perioada 1994-1995 coordonează primul proces de dezbateri la nivelul Alianței Nord-Atlantice asupra acestor aspecte.

² <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/press-kit/011.pdf>, accesată la 30.05.2018

³ În contextul procesului de reconfigurare instituțională a NATO, Grupul de Cooperare Mediteraneană este înlocuit cu Comitetul Politic și pentru Parteneriate (2011).

⁴ În baza Rezoluției Consiliului de Securitate ONU nr. 1386 adoptată la 20 decembrie 2001.

⁵ Conform Rezoluției nr. 1510, adoptată de Consiliul de Securitate ONU în data de 13 octombrie 2003.

⁶ Definită de Secretarul General NATO din acea perioadă, lordul Robertson (1999-2004) ca fiind principalul vector de orientare a procesului de consolidare a mecanismelor de cooperare dezvoltate de Alianța Nord-Atlantică.

⁷ Discursul lordului Robertson, *NATO and the Mediterranean - Moving from Dialogue Towards Partnership*, la Royal United Service Institute, 29 aprilie 2002. Text disponibil în format electronic la adresa <http://www.nato.int/docu/speech/2002/s020429a.htm>.

⁸ "Prague Document", incluzând principalele repere de dezvoltare a cooperării sub auspiciile Dialogului Mediteranean, adoptat cu prilejul Summit-ului de la Praga <http://www.nato.int/docu/comm/2002/0211-prague/index.htm>.

⁹ Pe această componentă se viza accesul la cursurile și activitățile de pregătire derulate în cadrul Școlii NATO de la Oberammergau și ale Colegiului NATO de la Roma.

¹⁰ Textul disponibil în format electronic la adresa <http://www.nato.int/docu/comm/2004/06-istanbul/docu-meddial.htm>, accesat la 31.05.2018.

¹¹ Procentul activităților militare a crescut la aproximativ 85% din totalul activităților derulate; într-o notă similară numărul acestora a crescut de la 100 de activități înainte de Summit-ul de la Istanbul la peste 700 în 2011.

¹² <http://www.nato.int/lisbon2010/strategic-concept-2010-eng.pdf>

¹³ Instrument utilizat în toate formulele de parteneriat dezvoltate de NATO structurat sub forma unui document care este elaborat de către statul partener, în consultare cu structurile responsabile pentru politica de parteneriate din NATO. Reprezintă o formă de asumare reciprocă a principiilor, domeniilor și obiectivelor de cooperare, pe coordonate bilaterale, între statele partenere și NATO. Pentru a intra în vigoare trebuie aprobat atât de statul partener, cât și de NATO, prin Consiliul Nord-Atlantic. Se revizuieste la fiecare doi ani.

¹⁴ Rezoluția 1970/26.02.2011 prin care se introducea embargoului privind livrările de armament în Libia, respectiv, Rezoluția 1973/17.03.2011 vizând introducerea zonelor de interdicție aeriană și adoptarea de măsuri pentru protecția populației civile. (textele integrale disponibile la https://www.un.org/ga/search/view_doc.asp?symbol=S/RES/1973%20%282011%29, accesat la 02.06.2018)

¹⁵ Iordania a participat în cadrul acestei misiuni NATO cu capacități aeriene. De asemenea, în cadrul contribuțiilor s-au regăsit și o serie de state din Orientul Mijlociu precum Qatar și Emiratele Arabe Unite.

¹⁶ Political Military Framework for Partners Involvement in NATO-Led Operations", 15 April 2011, text disponibil la adresa http://www.nato.int/nato_static/assets/pdf/pdf_2011_04/20110415_110415-PMF.pdf, accesat la 03.06.2018.

¹⁷ Declarația Summit-ului din Wales, 5 septembrie 2014, text disponibil la adresa https://www.nato.int/cps/ic/natohq/official_texts_112964.htm, accesată la 03.06.2018.

¹⁸ Cu prilejul Summit-ului din Wales au fost adoptate Pachetele de asistență pentru Iordania și Georgia. În cursul anului următor au fost finalizate pachetele de asistență pentru Republica Moldova și Irak.

¹⁹ Australia, Finlanda, Georgia, Iordania și Suedia.

²⁰ Agenda Summit-ului a inclus o serie de aspecte cu implicații operaționale în relație cu evoluțiile de securitate din vecinătatea sudică precum: susținerea activităților Coaliției globale anti-ISIL prin intermediul aeronavelor AWACS; inițierea procesului de dislocare a unei misiuni de pregătire NATO în Irak; lansarea operației de securitate maritimă Sea Guardian în M. Mediterana. Warsaw Summit Communiqué, text disponibil la adresa https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_133169.htm, accesată la 04.06.2018.

ABSTRACT

More than two decades ago, at the beginning December 1994, NATO's Foreign Ministers expressed their readiness to establish the Mediterranean Dialogue. It was meant to provide an institutionalized framework, underpinned by political cooperation and consultation on security aspects, especially in relations with the evolutions in the Southern neighborhood. Moreover, the decision was a clear expression of the NATO's adaptation process started in the aftermath of the end of Cold War. Two months later, the first discussions took place between then NATO Secretary General Willy Claes and representatives of five countries from the North Africa and Middle East. Few years later the number of participating countries increased to seven thus encompassing Egypt, Israel, Mauritania, Morocco, Tunisia, Algeria and Jordan. Since its inception Mediterranean Dialogue evolved gradually from political consultation fora to a genuine cooperation and partnership platform, which contributed substantially to the structural development of NATO's partnership policies. In addition to the strategic relevance of the political dialogue, the practical cooperation agenda developed under the aegis of Mediterranean Dialogue increased the overall profile and contribution of the countries from the region in the security management context. Many of them participated with forces and capabilities in several operational commitments conducted by NATO, especially those in Europe and Afghanistan. In the same vein, Mediterranean partners are one of the most active contributors in the overall context of counter-terrorism activities as well as in the framework of Global Coalition against ISIL.

Key words: *NATO, Mediterranean Dialogue, Defence Capabilities Initiative, Interoperability Platform, Enhanced Opportunities Partners, Wales Summit, Warsaw Summit*

Dragoș Ilinca este director al Programului de Istorie Militară în cadrul Institutului pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară. În prezent este detașat în cadrul MAE ca expert. Absolvent al Facultății de Istorie, Universitatea din București, obținând ulterior un doctorat în științe militare la Universitatea Națională de Apărare. Este specializat în probleme de securitate internațională cu accent pe Orientul Mijlociu.

FRONTIERELE DE EST ALE NATO ȘI UE rămân expuse turbulențelor conflictelor nerezolvate

Cristian Alexandru EREMIA

Implicațiile în materie de securitate ale agresivității ruse în zonele de conflict din regiunea adiacentă frontierelor estice ale NATO și UE sunt multiple. Acestea merg de la creșterea militarizării raioanelor ocupate, menținerea sau chiar extinderea teritoriilor ocupate de trupe ruse și a depozitării de cantități mari de arme - inclusiv din categoria armelor de distrugere în masă și până la perpetuarea procesului continuu de agresiuni ale Rusiei în zonele din vecinătatea sa apropiată. Lipsa apetenței pentru negocieri reale și înlocuirea acestora cu poziționări unilaterale pe marginea soluționării conflictelor din R.Moldova – Transnistria, Georgia – Osetia de Sud și Abhazia, precum și acțiunile ruse din acest an în Ucraina și, în general în Regiunea Extinsă a Mării Negre și a Mării Azov, generează exclusiv pesimism în legătură cu perspectivele de ameliorare la frontierele de est ale spațiului euro-atlantic a stării conflictuale și de confruntare cu Rusia.

Strategia Rusiei de a întreține vechile conflicte inactive, înghețate sau la anumite stadii de dormență constituie, potrivit celor mai multe evaluări, a parte componentă a războiului modern pe care Moscova l-a lansat împotriva Occidentului. Transnistria și Nagorno-Karabagh sunt cele mai vechi conflicte nerezolvate, iar perpetuarea acestora a dovedit că logica Moscovei de nesoluționare a conflictelor, pentru a fructifica conjuncturi politice ulterioare favorabile extinderii influenței ruse sau recucerii unor teritorii din vecinătatea apropiată, a funcționat. Au mai fost create alte două mari

conflicte, forțele ruse intrând în 2008 în Abhazia și Osetia de Sud și anexând Crimeea în 2014. După acest ultim moment, a fost permisă o revoltă separatistă pro-rusă în estul Ucrainei, aducând la frontierele NATO și UE un nou conflict turbulent lângă cele existente.

Prin urmare, pas cu pas, este întărită convingerea că există toate premisele să asistăm în viitor la extinderea ariei de confruntare a Occidentului cu Rusia. Se poate lansa chiar o întrebare: cât de sigură este probabilitatea ca Ucraina să fie ultima țară care se va confrunta cu agresivitatea rusă din regiune? Pentru a răspunde la întrebare ar fi suficient să luăm extrem de serios în considerare evaluările secretarului general al NATO, J.Stoltenberg, care repetă permanent faptul că Rusia contestă ordinea internațională bazată pe reguli, destabilizând Ucraina, menținând conflicte prelungite din vecinătatea estică, intensificând astfel riscurile și amenințările de securitate la flancul de est, inclusiv prin încălcarea flagrantă a normelor de drept internațional, derulând activități militare ostile și ostentativ provocatoare, promovând politici subversive pentru subminarea și dezbinarea instituțiile euro-atlantice.

Rusia continuă destabilizarea Ucrainei

Cu un conflict în Donbas nerezolvat de peste patru ani datorită interferențelor permanente ruse, Ucraina reprezintă actualmente

conflictul cu cele mai mari riscuri de securitate pentru frontierele de est ale NATO și UE. Deși multe cercuri politice considerau, până în primăvara acestui an, că acest conflict a devenit treptat unul static "de poziții", care tinde să devină mai degrabă un conflict înghețat¹, ca și cel din Transnistria. Această stare de lucruri a făcut posibil ca "războiul asimetric" din estul Ucrainei să continue la un nivel fără alerte de grad "zero" pentru Occident. Dar Moscova a continuat să opereze cu instrumente hibride tipice pentru noul său război modern, pentru a degrada lent dar sigur atmosfera politică, social-economică și de securitate din Ucraina, în special în regiuni adiacente auto-declarate-republici separatiste din Donbas. Aceasta chiar și în perioadele în care exista o stare conflictuală aparent de mai mică intensitate, ceea ce a indus practic în plan extern percepția unui conflict relativ înghețat.

Deprecierea procesului de gestionare a conflictului din Donbas de către ambele tabere avea să capete vizibilitate pronunțată abia la sfârșitul primăverii 2018, când Kievul a executat o manevră tactică semnificativă. Această manevră s-a produs în momentul înlocuirii² Operațiunii Antiteroriste în Donbas (ATO) cu Operația Forțelor Unificate³ (JFO). Imediat după, peisajul general al conflictului din Donbas a fost marcat de indici clari de reînflamare a conflictului, episoadele de încălcare a regimului de încetare a focului în raioanele adiacente liniei de contact și ciocnirile dintre forțele regulate ucrainiene și cele separatiste devenind din ce în ce mai frecvente. Ciocnirile din Donbas produc un flux continuu de victime în rândul militarilor și civililor⁴ din ambele tabere, care se acuză reciproc de acțiuni agresive peste linia de contact și de tentative de "a sparge" pozițiile adverse în așa zisa zonă gri. Acuzele reciproce privind ocuparea de poziții favorabile în zona gri sunt multiple, separatiștii incriminând acțiunile ucrainiene că, începând din luna mai 2018, ar fi realizat ofensive centrate pentru ocuparea unor localități relevante pentru apărarea întregului Donbas⁵ separatist, sau cu scopul de a ocupa capete de pod și alinamente avantajoase pentru lansarea ulterioară a unei operații militare ofensive majore în estul Ucrainei.

Partea ucraineană acuză forțele separatiste că, împreună cu forțe militare ruse, produc

frecvent incursiuni armate dincolo de linia de contact și execută o bombardare intensă a teritoriului ucrainean. În cazul oricărei ciocniri poate fi înregistrată utilizarea de tehnică militară blindată, a rachetelor tactice, a artileriei grele, a lansatoarelor de grenade și mine și, desigur, a armelor de infanterie. Permanent, părțile se acuză reciproc pentru agresțiuni tipice războiului informațional și pentru neimplementarea Acordurilor de la Minsk.

Cele de mai sus nu reflectă numai anvergura deteriorării situației din estul Ucrainei, tensiuni ruso-ucrainiene fără precedent amplificându-se în Marea Azov. Acestea au potențialul de a dezvolta un nou teatru de confruntare militară ucraineano-rusă. Președintele P.Poroșenko a atenționat ONU despre această nouă realitate⁶, incriminând manevrele militare ale Rusiei pentru blocarea și "ocuparea Mării Azov", ca și joc geopolitic într-un context mai larg, în care Crimeea a fost transformată de Rusia într-o "fortăreață militară care amenință securitatea în toată Regiunea Extinsă a Mării Negre". Activitățile militare ale Rusiei în Marea Azov au fost intensificate fără precedent din vara acestui an⁷.

Așadar, se poate vorbi (fără teama de a introduce erori analitice) despre noi turbulențe și o reînflamare acută a conflictului în Donbas, respectiv despre reamplificarea interferențelor ruse pentru destabilizarea întregii Ucraine. Se impune deci o investigație descriptivă a trăsăturilor caracteristice ale etapei în care s-a ajuns. Astfel, conducerea de la Kiev a optat pentru o soluție de recăștigarea a teritoriilor ocupate cu două puncte de bază. Primul se referă la partea "militară" a soluției, care presupune că Operația JTO va avea rezultate⁸ mai bune decât ATO pentru rezolvarea complicității conflict armat cu cele două republici separatiste. Cealaltă parte a soluției, partea „civilă”, va implica forțele ministerului de interne (MAI), structurile civile de securitate și organizațiile civice. În acest sens, MAI a anunțat public că, în toamna acestui an, va fi supus opiniei publice ucrainiene un "plan de acțiuni pentru restaurarea suveranității ucrainiene în teritoriile ocupate temporar din Donetsk și Lugansk".

La o primă evaluare, planul pare a fi mai degrabă unul "pentru de-ocupație"⁹, ce ar urma

să fie implementat după încheierea confruntărilor armate. Sunt mulți politicieni ucrainieni care consideră că reintegrarea "dintr-o singură dată" a întregului teritoriu ocupat este un scenariu nerealist, chiar și în situația în care o operațiune internațională activă de menținere a păcii ar fi prezentă în zonă. Chiar și MAI consideră că armata ucraineană nu este în măsură să realizeze cu succes o operație militară de amploare pentru recuperarea teritoriilor ocupate, fără a se angaja în ciocniri militare la scară mai largă cu armata rusă. Este scenariul despre care aproape toate cercurile politice cred că ar avea efecte devastatoare asupra statalității Ucrainei. Chiar și P.Poroșenko a constatat recent că restabilirea păcii în Est depinde eminamente de voința politică rusă: "Cheia pentru pace nu se află la Kiev, nici la Washington și nici la Bruxelles..Cheia pentru pace este în Kremlin"¹⁰. O completare tot de dată recentă la această concluzie este cea a fostului președinte al Ucrainei, L.Kucima, care arată că singura cale de a opri războiul din est este "calea negocierilor și a găsirii de compromisuri"¹¹. Dar acesta este de fapt un "scenariu pașnic", în care V.Putin ar trebui să intre într-o notă pozitivă cu Occidentul și Kievul, iar pentru a scăpa de presiunea sancțiunilor occidentale, ar face concesii pentru reglementarea situației din estul Ucrainei.

Reactivarea formatului Normandia și revitalizarea Acordurilor de la Minsk ar trebui să intre în acest scenariu. Pentru moment, nu există semnale pentru o astfel de dezvoltare a situației. Dimpotrivă, lipsa de apetență a Rusiei pentru dialog și negocieri în Formatul Normandia s-a accentuat, iar comunicarea pe canalul Volker – Surkov s-a diluat. Rusia refuză categoric orice tip de abordare occidentală și, în consecință, abținerea de la acțiuni militare în zona gri și peste linia de contact nu mai constituie o prioritate pentru niciuna din părțile aflate în conflict. Deci, în prezent, nu se poate miza pe existența unor premise politice prielnice pentru negocierea unei soluții politice la războiul din Donbas. Nu mai sunt posibile demersuri la nivel internațional de natură a angaja separatiștii și Rusia la negocieri constructive. Prin urmare, un acord politic sustenabil de reglementare a conflictului a devenit greu de realizat. Moscova pare decisă să critice dur și

să blocheze orice implicare occidentală pentru a modifica "status quo"-ul în Donbas.

Discuțiile pentru identificarea unor condiții necesare pentru instalarea unei misiuni ONU de menținere a păcii, capabilă să supervizeze gestionarea administrării teritoriilor ocupate, au intrat într-un punct mort. Deși liderii occidentali sunt extrem de implicați în negocierea cu V.Putin a organizării unei misiuni a "căștilor albastre", fiecare parte are viziuni fundamentale diferite asupra unei astfel de misiuni: Rusia ar dori o misiune după modelul "transnistrean", ceea ce este inacceptabil pentru Kiev. Iar SUA consideră că o misiune "tradițională" a ONU nu va putea fi negociată cu Rusia, deoarece o astfel de misiune ar trebui să asigure transferul administrării teritoriilor ocupate către Ucraina.

Transnistria

Referindu-se la riscurile și amenințările de securitate generate de intensificarea politicii ruse de confruntare în conflictul transnistrean și, în general în estul Europei, premierul R.Moldova, P.Filip, a atras atenția repetitiv¹² în acest an că, pe lângă faptul că nu s-a reușit încă contracararea noilor riscuri de securitate (ca de exemplu cele derivate din războiul informațional sau cel cibernetice), nu au putut fi eliminate nici măcar amenințări militare "tradiționale". Acesta sublinia că regiunea Europei de Est, incluzând țara sa, se confruntă pe mai departe cu amenințări mai vechi: "Există încă amenințări tradiționale pe care le vedem și în R.Moldova, deoarece pe teritoriul nostru sunt trupe rusești... sunt amenințări relevante pentru întreaga Europă de Est. Sunt trupe străine, care se află ilegal pe un teritoriu străin".

Ministrul moldovean al apărării, E.Sturza, adăuga declarații în aceeași notă, reamintind că țara sa insistă și va insista asupra necesității de schimbare a misiunii ruse de pace din conflictul transnistrean și asupra necesității ca Rusia și Tiraspolul să distrugă armamentele și munițiile ruse¹³ de la Cobasna (pe această chestiune insistă nu numai ONU, ci și NATO). Mai remarcă faptul că în ultima perioadă au fost multiplicat exercițiile militare efectuate

de trupele ruse cu forțarea râului Nistru, exerciții derulate în zona de securitate, cu blindate și autocamioane fără numere de înmatriculare, ceea ce reprezintă acțiuni provocatoare suplimentare, de încălcare a mecanismul de asigurare a regimului de securitate în zona conflictului transnistrean.

Pot fi remarcate eforturile diplomației de la Chișinău derulate în vara acestui an de a include problematica transnistreană pe agenda ONU, NATO și OSCE. Dar mai trebuie reținut faptul că Moscova a desemnat pe vice-premierul D.Kozak în poziția de reprezentant special al Moscovei pentru dezvoltarea relațiilor Rusiei cu R.Moldova. Există toate motivele pentru a se considera că, în această calitate, Kozak va revitaliza "celebrul" său plan pentru o posibilă soluționare a conflictului transnistrean prin "federalizarea R.Moldova". De data aceasta într-o conjunctură mai favorabilă pentru Moscova, pe fondul politicilor interne confuze (dar în orice caz de îndepărtare de orientarea pro-europeană) și a poziționării pro-ruse a președintelui I.Dodon.

Până atunci însă, conflictul transnistrean din R.Moldova rămâne unul relativ înghețat. În timp, guvernele R.Moldova au solicitat schimbarea misiunii militare din zona de securitate cu una sub egida internațională. Dar acest lucru a fost blocat permanent în cadrul "formatului de negocieri 5+2" de către Rusia și autoritățile transnistrene. Este deci mai mult decât clar că Moscova dorește conservarea actualului format al operațiunii sale militare de menținere a păcii în Transnistria, "faimosul" oficial rus D.Rogozin afirmând răspicat că acest format "va exista încă multă vreme", fiind o "o mare greșală și o naivitate"¹⁴ pentru cine crede că Rusia ar putea accepta altceva. La Rogozin toată audiența se așteaptă la astfel de poziționări. Dar produce stupefacție ideea că și reprezentantul OSCE pentru Transnistria în Formatul 5+2, F.Frattini, susține public că așteptările Chișinăului cu privire la retragerea trupelor ruse din Transnistria sunt nerealiste. Ceea ce reconfirmă că obiectivul real al creării Transnistriei, a conflictului în sine și a permanentizării acestuia, a fost de fapt cantonarea R.Moldova într-o zona de influență rusă și, la momentul apariției unei noi "oportunități politice, preluarea de către Rusia a controlului

politic asupra întregii R.Moldova. Prin aceasta s-ar realiza un alt imperativ politic rus, acela de a menține R.Moldova blocată în spațiul estic al vecinătății apropiate controlate de Moscova. Astfel, Kremlinul ar putea ajunge să controleze politic și chiar militar tot teritoriul moldovean până la frontierele de est ale NATO și UE.

Conflictele din Caucazul de Sud

În Caucazul de Sud, conflictele din Georgia și cel armeano-azer din Nagorno-Karabakh sunt relativ înghețate, dar cu un potențial constant de a se reaprinde și de a destabiliza regiunea sud-caucaziană.

În acest an, s-au împlinit zece ani de la gravul conflict ruso-georgian și invadarea de către Rusia a Abhaziei și Osetiei de Sud, moment în care Georgia a pierdut o parte semnificativă a teritoriului său. Spre deosebire de conflictul transnistrean, în acest caz lucrurile au fost agravate (ireversibil, după toate evaluările), de recunoașterea oficială de către Rusia a independenței celor două mini-republici caucaziene, Abhazia și Osetia de Sud. Rusia a creat deci condițiile ca cele două auto-proclamate republici să devină total independente de Georgia, nefiind nevoite să angajeze vreo negocieri cu Tbilisi. În plus, noul statut politic și independența de Tbilisi sunt protejate ferm de trupele ruse, care însumează peste șapte mii de militari dislocate în cele două zone. La fel de apărute au devenit și noile frontiere cu Georgia impuse de Rusia. Frontiere pe care, din când în când, le mai și mută provocator în adâncimea teritoriului georgian, spre iritarea disperată a Tbilisi. Pe de altă parte, Rusia a distrus orice fel de perspective de trecere la negocieri după războiul din 2008. Formatul Geneva dedicat acestui conflict abia reușește să dezbată implicațiile și problemele curente generate de starea conflictuală permanentizată, iar reprezentanții ONU și OSCE au părăsit scena în cea mai mare parte. Simultan a fost distrusă orice fel de relaționare politică sau diplomatică între Tbilisi și Moscova, la fel ca și perspectivele reluării unui dialog normal pe termen previzibil.

Chiar președintele georgian, G. Margvelashvili, remarcă în vara acestui an că eficacitatea

operațiunilor de ocupație a Rusiei a fost extrem de mare, mai ales din cauza reacției inadecvate a lumii occidentale la războiul declanșat de Rusia împotriva Georgiei în anul 2008. Situația rămâne deci neschimbată în conflictul ruso-georgian. Ocupația rusă s-a consolidat, iar provocările ruse la adresa securității regionale se intensifică.

Există voci avizate în problemele de securitate ale Caucazului care consideră că și Rusia ar fi avut de pierdut de pe urma recunoașterii independenței Abhaziei și Osetiei de Sud. În realitate însă, Rusia a sancționat deviația Georgiei de la orbita Moscovei într-o manieră implacabilă, imposibil de contracarat pentru moment de către NATO și UE. În plus, Rusia a dat un "exemplu dur" pentru alți subiecți statali și nestatali din vecinătatea sa apropiată ("eventual interesați" de parcursul Georgiei) și a câștigat timp și spațiu de manevră pentru a se ocupa de conflicte interne din Caucazul de Nord (a se vedea conflictul actual al Ceceniei cu Ingușetia) și de celelalte două state Armenia și Azerbaidjan, a căror raportare la Moscova și la Occident a trecut de-a lungul celor zece ani prin diferite ipostaze.

Deși este mai îndepăratat de frontierele de est ale lumii occidentale, pentru securitatea regională sunt importante și reflexiile conflictului armeano-azer. Evaluările recente ale reglementării conflictului Nagorno-Karabakh arată că și acest conflict este unul înghețat, stadiul dorment al negocierilor neputând fi modificat în ultimul an. Armenia și Azerbaidjan sunt în continuă confruntare, neglijând negocierea unor compromisuri. Regimul de încetare a focului este permanent încălcat de ambele state, care se acuză reciproc de declanșarea focului. Confruntat cu o criză politică internă la Erevan, premierul armean, N.Pashinyan, nu ezită să amenințe Baku cu o "puternică ripostă la atacurile Azerbaidjanului". Reacțiile Baku sunt la fel de dure, reiterându-se teza potrivit căreia integritatea teritorială a Azerbaidjanului nu va fi niciodată subiectul negocierilor cu Armenia. Ostentativ, Baku a amenințat Armenia că deține o putere militară superioară.

În condițiile date, revizitarea de către părți a documentului cadru de reglementare a conflictului în baza formatului Grupului Minsk al OSCE este imposibilă. Fiecare parte se limitea-

ză la acțiuni politico-diplomatice minime pentru a menține mediatorii cuplați la dosar. Mediatorii externi au redus activitățile, Rusia rămânând însă angajată în soluționarea conflictului. Baku susține participarea Rusiei la procesul de pace și este încurajat de poziționări ale unor state occidentale importante, cum este cazul Germaniei. Mizele geopolitice din jurul acestui conflict rămân complicate, nefiind de așteptat o schimbare substanțială a "status quo-ului". Pe scurt, pacea hibridă instalată în Karabakh necesită încă o resetare. Toți actorii implicați sunt conștienți că negocierile trebuiesc reluate, deși sunt extrem de dificile. Se imaginează însă că un eșec definitiv al acestor negocieri ar putea deschide numai o singură cale, aceea a reluării ostilităților militare.

Întreținerea conflictelor vechi și crearea altora noi, parte a războiului Rusiei împotriva Occidentului

Așadar, în toate zonele de conflict din regiunea analizată au rămas, într-o formă mai mult sau mai puțin extinsă, la vedere sau mascat, trupe ruse. Moscova afirmă mereu că acțiunile sale sunt în conformitate cu dorințele populației sau autorităților locale, dar evident că Occidentul, respectiv guvernele statelor care au făcut obiectul acestor acțiuni agresive ruse au toate argumentele să le denumească "ocupații ilegale".

De aceea, pentru o mai bună înțelegere a acestei problematice, este necesară investigarea mai detaliată a caracteristicilor noului tip de război pe care Rusia l-a lansat de ani buni împotriva Occidentului. Investigația poate fi utilă pentru a vedea care ar fi consecințele pentru NATO și UE și modul în care ar putea fi acoperite anumite vulnerabilități ale spațiului euro-atlantic în confruntarea cu noile provocări, riscuri și amenințări din direcția strategică estică. Se poate începe cu decriptarea viziunii, explicată public în diferite ocazii începând cu anul 2013, cu privire la abordarea războiului contemporan de către șeful Statului Major General al Rusiei, generalul Valery Gherasimov.

Într-un articol al acestui general din 2013, "The Value of Science is in the Foresight"¹⁵, din revista rusă "Voyenno Promyshlennyy Kuryer".

Viziunea strategică a lui Gherasimov a generat multe dezbateri analitice, majoritatea afectate de dificultatea înțelegerii exacte a faptului că folosirea conceptului de război hibrid, de origine occidentală, nu poate explica, asimila sau reflecta cu rafinament tradițiile și practicile militare ruse mai noi. Unii analiști occidentali consideră că Gherasimov a fost mai mult "descriptiv" (relaționându-și percepția la gândirea strategică occidentală cu privire la războiul în mediul de contemporan de operații), alții insistând că a fost "predictiv", prezentând în premieră tipuri de operații pe care le-ar putea folosi în viitor, poate chiar în Ucraina. Generalul rus a reușit să reactualizeze gândirea militară strategică din Rusia, mascând prezentarea unor noi elemente doctrinare ruse de a purta pe viitor "războiul hibrid" într-o formulă similară celei occidentale¹⁶.

Pe ansamblu, se consideră că generalul Gerasimov a prezentat de fapt un model rusesc al "războiului de generație nouă", care integrează forța militară cu toate celelalte elementele ale puterii statului, folosind atât forțe convenționale neregulate, cât și forțe convenționale dotate cu tehnică de înalte tehnologii neconvenționale de război, ipoteza sa strategică fiind că, în secolul XXI, la nivel mondial există o stare permanentă de conflict, cu tendința de estompere a demarcațiilor clare dintre stările de război și pace.

Generalul rus explică această nouă realitate prin aceea că modul de ducere a războaielor s-a schimbat, stările de război nu mai sunt declarate, iar după declanșare, evoluțiile devin imprevizibile. Elementele caracteristice fundamentale¹⁷ ale acestui nou model, cu care gândirea militară clasică nu este încă acomodată, presupun folosirea neîngrădită a operațiile asimetrice, a unor capacități specifice incluzând forțele speciale, întrebuințarea conjugată a grupurilor interne de opoziție din statul-țintă (pentru a crea un front operațional cu extindere în adâncimea teritoriului inamic). Acțiunile de luptă se combină inovativ, se aplică integrat cu cele de război informațional, război cibernetic, război economic, cu presiuni politice, diplomatice și cu instrumentele asimetrice.

Obiectivul final este acela de a fi eliminate avantajele esențiale de superioritate militară ale adversarului, reducerea potențialului de luptă

al statului țintă, respectiv ca metodă de a aduce statul-țintă în stadiul de colaps prin revoluție internă. Strategia generală are potențialul de a transforma situația politică și socială stabilă dintr-un stat într-o stare generală de haos, poate chiar de război civil, ceea ce crează premise optime pentru intervenții externe. Generalul rus consideră că acest tip de evoluții vor fi tipice pentru conflictele Secolului XXI, iar pentru câștigarea unui conflict interstatal modern, este esențială cooperarea integrată a patru categorii de instrumente de putere: cele militare, diplomatice, informaționale și economice. În ceea ce privește forțele militare convenționale, rezultă faptul că gândirea militară strategică rusă a îmbrățișat deja noile abordări ale "războiului neregulat" și ale "războiului fără restricții", în care se reduce importanța angajamentelor frontale ale marilor formațiuni militare. Operațiile militare convenționale rămân încă necesare în ultima fază a războiului, pentru ocuparea teritoriului inamicului sau înfrângerea definitivă a acestuia.

Generalul Gherasimov are la bază experiențele de criză și conflict contemporane și convingerea că "războaiele actuale se vor derula conform după un șablon nefamiliar"¹⁸, care se caracterizează prin: (i) utilizarea pe scară largă a măsurilor politice, economice, informaționale și de natură non-militară, măsurile asimetrice aplicându-se prin mijloace militare mascate; (ii) utilizarea "la vedere" a forțelor militare convenționale se va motiva oficial de nevoia menținerii păcii; (iii) folosirea combinată a forțelor pentru acțiuni asimetrice cu capacitățile militare, cu posibilitatea de utilizare simultană a unor "subcontractori" militari privați sau a unor instrumente non-militare.

În concluzie, gândirea militară strategică rusă face recurs la propriile tradiții în materie de război total, conceptualizând "Războiul rus de Nouă Geberație"¹⁹ prin rafinarea și modernizarea cu tehnologii de vârf a unor concepte mai vechi. Prin urmare, dezvoltările militare rusești de după sfârșitul războiului rece pun în evidență întrebuințarea simultană a celor trei concepte tradiționale, desigur în versiuni actualizate cu diferite niveluri de sofisticare. Mai trebuie notat faptul că, referindu-se la teoria occidentală a războiului hibrid, Gherasimov

a afirmat permanent că "Rusia nu are nevoie de a copia vreo experiență militară străină", ci trebuie să-și perfecționeze propriile doctrine și capacități.

Mai trebuie notat faptul că o mare parte dintre cei care analizează elementele strategice ale lui Gherasimov folosesc sintagma "război hibrid"²⁰ pentru a încadra tactica Rusiei în conflictele din Ucraina sau Georgia, făcându-se abstracție de faptul că, în 2007, atunci când conceptul de război hibrid fusese consacrat în Occident de Frank Hoffman²¹, strategii militari ruși au respins complet acest concept (pe care de altfel îl consideră dezvoltat împotriva Rusiei²²), argumentând că nu este nimic nou și că a fost practicat de la începutul artei războiului²³. Gândirea militară rusă arată că conceptul de război hibrid occidental este depășit, subminează rolul forțelor convenționale ale statului și este chiar incomplet din perspectivă rusă, deoarece, spre exemplificare, nu include "manipularea politică" a statului-țintă, chestiune practică de Rusia.

Să vedem însă ce fel de concepte utilizează războiul modern al Rusiei. **Primul este Conceptul de Operații în Adâncime** ("Deep Operations"), care se referă la modul de întrebuințare a forțelor militare convenționale. Conceptul prevede că cea mai eficientă tactică de a învinge un adversar este aceea de a-l supune la o serie de lovituri succesive, de înaltă precizie, care presupun atacuri asupra celor mai multe obiective strategice. Tactica de manevră a forțelor presupune folosirea unei "forțe de descoperire" pentru a permite unei alte "forțe mobile", cu rază mai largă de acțiune, să se infiltreze în adâncimea zonei tactice defensive a inamicului, încercuind forțele de apărare ale acestuia. Efectul dorit este de a face total neoperaționale forțele de apărare adverse, prin distrugere, sau prin izolare prelungită. Accentul pus pe acest tip de operații (și care au impus chiar unele reforme militare ruse) justifică noua abordare a strategilor ruși de a integra toate structurile de forță ale puterii naționale în cadrul unei operații ofensive dirijate asupra unui stat-țintă. Istoria militară recentă demonstrează că Rusia este în măsură să lovească un adversar fără nicio restricție și în mai multe moduri simultan. Este acceptată atenuarea sau chiar dispariția delimitărilor între nivelurile strategic, operativ

și tactic. Operațiile militare convenționale devin însă necesare în ultima fază a războiului, pentru ocuparea teritoriului inamicului și înfrângerea definitivă a acestuia. Acest concept este teoretic inclus în Doctrina Militară²⁴ a Rusiei din 2014. Totodată, așa se explică faptul că, în ultimii ani, reformele militare ruse au pus accentul pe consolidarea forțelor de desant aerian, forțelor aero-cosmice și forțelor aeromobile. Toate acestea oferă Moscovei instrumentele militare pentru a desfășura cu viteză ridicată operații în adâncime, ceea ce constituie o amenințare reală pentru țări aflate în vecinătatea apropiată a Rusiei.

Ca și mic studiu de caz, acest concept a fost aplicat cu succes în războiul ruso-georgian din 2008, când Rusia a trecut la "pedepsirea" Georgiei și deschiderea unui nou conflict în Caucazul de Sud. Propagandistic, Rusia a discreditat președintele georgian, încurajând protestele împotriva guvernului său. Simultan, a luat sub control²⁵ guvernele nelegitime din Osetia de Sud și Abhazia, afectând reputația internațională a Georgiei prin răspândirea acuzațiilor despre atrocitățile georgiene din Osetia de Sud. Rusia a întreprins o serie de acțiuni militare la scară mică în iulie 2008, pentru avertizarea Occidentului și intimidarea Georgiei. Pregătirea invaziei a fost însoțită de lovirea în adâncime a obiectivelor strategice georgiene. În fine, a urmat lovitura decisivă dată în luna august de forțele convenționale ruse prin invadarea unei părți a țării. Puterea națională a Georgiei s-a prăbușit într-o manieră prestabilită de planificarea operațiunilor în adâncime. Rusia a folosit pe scară largă forțele neregulate, acțiuni de război informațional, cibernetic și alte mijloace modernizate, dar cu rădăcini vechi în tradițiile artei militare ruse.

Următorul este **Conceptul de Măsuri Active** ("Active Measures"). Acesta a fost, de asemenea, dezvoltat de gândirea militară tradițională sovietică și include multe dintre tacticile și metodele non-militare, asimetrice, prezentate de generalul Gherasimov. Este de altfel și cel mai aplicat în gestionarea de către Moscova a conflictelor locale și, în general, cel mai întrebuințat în vecinătatea apropiată a Rusiei. Măsurile active²⁶ constituie o formă de război derulată cu precădere de serviciile ruse de informații, pentru a proiecta la nivel

regional și global interesele strategice ruse, sau chiar pentru a influența ordinea mondială și sistemul relațiilor internaționale. Măsurile active ruse, tradiționale și moderne, variază de la acțiuni de manipulare media la operații speciale care presupun grade variabile de violență și includ dezinformarea, manipularea, acțiuni de război informațional, cibernetice, propagandă, subversiune, falsificare de documente oficiale, asasinatul sau represiunea politică. Acțiunile de acest tip pot fi derulate și de forțe neregulate sau proxy, cu întrebuintarea diasporelor etnice, a partidelor politice sau organizațiilor neguvernamentale din state-țintă.

Studii de caz asupra conflictului din Ucraina arată că Moscova a desfășurat un spectru larg de măsuri active pe teritoriul ucrainean, în special în partea de est, unde agitatori ruși²⁷ au dezlănțuit și escaladat nemulțumirile etnicilor ruși, au îndemnat și întreținut subminarea statului ucrainean, respectiv degradarea siguranței publice. Această situație a produs reacțiile ucrainiene cunoscute, care au fost folosite ulterior pentru a declanșa acțiuni ale unor forțe neregulate formate din "patrioți" panslavici ruși, din structurile locale ale partidelor politice pro-ruse, cazaci sau mercenari, toți echipați pentru luptă și susținuți de serviciile de securitate sau de forțele ruse pentru operații speciale²⁸. Au fost activați vectori speciali de comunicare internațională pentru a submina pozițiile oficiale ale Ucrainei și a induce ideea că revolta este un "răspuns firesc la criza"²⁹ instrumentată de Kiev". Deși situația din estul Ucrainei prezintă indici care evidențiază utilizarea de către Moscova a măsurilor active (incluzând manipularea politică internă a unui stat suveran și folosirea violenței prin forțe proxy), aceasta nu a condus la o victorie rapidă în Donbas, la fel ca în Crimeea. Probabil și datorită faptului că Moscova a considerat că nu este necesară o escaladare extremă a acestui conflict, însoțită de iritarea peste limită a puterilor externe. În plus, Kremlinul și-a putut permite o relaxare strategică, în așteptarea unei noi "oportunități istorice".

Ultimul dintre conceptele de bază ale războiului modern al Rusiei este **Conceptul modernizat de Control Reflexiv** ("Reflexive Control"), care reprezintă o modernizare a teoriei inițiate de strategii militari ruși încă în anii

'60. În esență, conceptul presupune utilizarea managementului percepțiilor și a manipulării informaționale a adversarului pentru a-l determina să aleagă în mod politic și voluntar un curs de acțiune favorabil intereselor ruse³⁰. Desigur, asta înseamnă o cunoaștere rafinată a situației interne a statului-țintă și o înțelegere cât mai exactă a slăbiciunilor comportamentale și a vulnerabilităților mecanismelor decizionale ale celui stat. Adică fundamentul pe care se realizează rafinarea celei mai adecvate strategii de manipulare și implementarea lor fără ca statul-țintă să conștientizeze că este supus unor acțiuni externe centrate, de natură să-l determine să ia decizii bazate pe realități și rațiuni distorsionate.

Studiile de caz arată că surprinderea strategică folosită în Crimeea a constat în folosirea integrată și coordonată a instrumentelor³¹ ruse de putere aflate legal pe teritoriul ucrainean sau dislocate în mod expres din Rusia, ceea ce a permis Moscovei (fără nicio problemă deosebită cu actorii internaționali până la terminarea ostilităților) să treacă de la starea de pace la conflict și apoi la câștigarea conflictului fără declararea stării de război. Utilizarea acțiunilor moderne de control reflexiv a putut fi detectată și în acțiunile ruse de inducere a unor confuzii și reticențe la nivel politic internațional cu privire la legitimitatea Rusiei, ceea ce a determinat lipsa unor intervenții occidentale pentru a bloca Rusia. În paralel, guvernul ucrainean a fost determinat indirect să ia decizii neadecvate (dar dorite de Moscova), fiind apoi chiar paralizat în fața acțiunilor ruse din Crimeea. Sunt aici mai multe exemple. Distragerea atenției Kievului de la Crimeea prin exerciții militare ruse neplanificate în zona de interes strategic a Ucrainei, care sugerau amenințări existențiale asupra Ucrainei, cum ar fi o invazie militară de proporții. Sau penetrarea profundă a mass-media ucrainene și chiar a unor instituții fundamentale ale statului pentru a alimenta în comunitățile ruso-ucrainene sentimente pro-ruse în legătură cu referendum-ul din Crimeea.

Acțiunile Rusiei în Georgia, cât și în Ucraina, pot fi corect evaluate și interpretate prin înțelegerea conceptelor pe care le-au perfecționat permanent încă din perioada sovietică³² sau a Războiului Rece, conceptele

operațiilor în adâncime, măsurilor active și cel al controlului reflexiv, pe care le modernizează corespunzător noilor realități ale mediului operațional contemporan, pentru deschiderea și întreținerea conflictelor locale, sau reaprinderea unora dintre acestea.

Reacții ale NATO și UE

Au fost ani de zile în care Alianța nu a avut o reacție adecvată ca răspuns la provocările și amenințările în creștere provenite din Est, și datorate abordărilor ruse în materie de securitate și gestionare a conflictelor nesoluționate. Chiar și intervenția hibridă a Rusiei din Georgia în anul 2008 nu a generat o reacție pe măsură din partea NATO și UE. Dar declanșarea acțiunilor din Ucraina a pus punct relativei pasivității a celor două organizații. Și asta nu pentru a se răspunde ofensiv la agresiune, ci pentru a crea condițiile unei apărări solide a aliaților la frontierele de est. În plan militar au fost luate decizii importante mai ales de către NATO, inclusiv din perspectiva României, având în vedere gradul de expunere la riscuri și amenințări externe cu caracter militar, ca stat membru NATO poziționat la frontierele de est ale Alianței. Se impune deci recapitularea reacțiilor și principalelor măsuri aliate.

În această idee, istoricul Summit de la Wales din 2014 a răspuns rapid la surpinderea strategică provocată de Rusia prin anexarea ilegală a Crimeei și declanșarea, respectiv întreținerea conflictului din Ucraina de Est. Liderii aliați au convenit primul set de măsuri și acțiuni ferme și cuprinzătoare pentru întărirea apărării colective și pentru a se asigura că Alianța este pregătită să facă față oricăror provocări într-un mediu de securitate degradat peste limite admisibile de comportamentul agresiv al Rusiei pe flancul de Est. A fost adoptat Planul cuprinzător de acțiuni pentru creșterea operativității "Readiness Action Plan", necesar consolidării capacităților militare, astfel ca NATO să fie capabilă să acționeze rapid și decisiv apărarea teritoriilor aliate.

Planul cuprinde "Măsurile de Adaptare pe termen mai lung pentru creșterea nivelului de reacție și pregătire pentru apărare": (i) consoli-

darea Forței NATO de Răspuns, prin creșterea nivelului de pregătire al acesteia și extinderea sa cantitativă și calitativă, obiectivul stabilit fiind obținerea unei forțe comune capabile și flexibile, constând dintr-un element terestru de nivel de divizie, cu componente aeriene, maritime și de forțe pentru operațiuni speciale; (ii) crearea unei noi forțe operaționale comune cu un grad foarte înalt de operativitate (Very High Readiness Joint Task Force - VJTF), capabilă să execute dislocări în teatrul de operații în termen de 2-3 zile (aceasta capabilitate va fi certificată, testată în exerciții cu scenarii rapide și va fi în stare de alertă din 2015, fiind identificate șapte țări-cadru VJTF și un plan de rotație pentru VJTF până în anul 2022); (iii) constituirea a opt unități multinaționale de integrare a forțelor NATO – NFIU, pe teritoriul aliaților din partea de Est a teritoriului Alianței, inclusiv în România (acestea vor fi unități ne-combatante, cu rol substanțial în pregătirea facilităților de dislocare, a pre-poziționării de echipamente și materiale militare, sau de asistare a forțelor Alianței pentru organizarea întăririi forțelor atunci când este necesar: (iv) măsuri pentru a crește capacitatea NATO de a dezvolta noi proiecte de infrastructură, pentru creșterea flexibilității și mobilității diferitelor forțe NATO, cu precădere pe flancul de Est; (v) Comandamentul Corpului Multinațional Nord-Est din Polonia a devenit operațional și a fost trecut în Structura de Forțe a NATO, convenindu-se constituirea Comandamentului Diviziei Multinaționale Sud-Est din România.

Totodată, a fost convenită îmbunătățirea planurilor de apărare, intensificarea exercițiilor de scurtă durată și intensificarea schimbului de informații militare. Programul intensificat de exerciții va pune accent sporit asupra exersării apărării colective, inclusiv a pregătirii unor răspunsuri cuprinzătoare la scenarii complexe civil-militare. Liderii NATO au aprobat, de asemenea, un pachet de alte măsuri pentru a asigura reziliența Alianței la acțiunile hibride ale Rusiei, inclusiv pe linie de apărare cibernetică. În plus, aliații au convenit "un pachet cuprinzător și adaptat de măsuri" pentru a sprijini Ucraina, concentrat pe patru domenii: reabilitare medicală pentru răniți; apărare cibernetică; sprijin logistic; îmbunătățirea sistemului de comandă și control. Asistența

acordată de NATO Ucrainei pentru stimularea cooperării militare a fost dimensionată la circa 15 mln.Euro.

UE a introdus un sistem special de sancțiuni incluzând un pachet de sancțiuni economice. Toate acestea cu dorința de a determina Kremlinul să revină pe un parcurs pozitiv al relațiilor cu Occidentul și la un tratament adecvat față de statele aflate în vecinătatea imediată a Rusiei. Din nefericire, fără efectul scontat.

A urmat un alt moment istoric, summit-ul NATO de la Varșovia din 2016, care a fost dedicat creșterii coeziunii aliate și deciziilor pentru consolidarea capacităților de apărare și descurajare, ca și politici fundamentale pentru apărarea populațiilor, teritoriilor și a frontierelor din est ale spațiului euro-atlantic. Un accent special a fost pus pe consolidarea măsurilor (inițiate în 2014 la summitul de la Wales) de creștere a capacităților militare și a măsurilor de adaptare politică, militară și instituțională (reziliența Organizației). Din perspectivă aliată, noul mediu de securitate este din ce în ce mai "imprevizibil și pretențios", generând amenințări atât din Est (agresivitatea și provocările militare ale Rusiei), dar și din Sud (insecuritatea din zona MENA și terorismul). Au fost subliniate cu precădere provocările în curs de evoluție în regiunile Mării Baltice și Mării Negre, Atlanticului de Nord, precum și în zona Mării Mediterane. S-a reiterat faptul că o Ucraină independentă, suverană și stabilă, este un factor cheia al securității euro-atlantice. Relaționat la subiectul acestei lucrări, deciziile mai importante au fost: (i) postura militară a Alianței este defensivă, iar apărarea și descurajarea se află în nucleul misiunilor NATO în această perioadă, pentru ca Alianța să dispună de toate capacitățile pentru a se apăra și descuraja potențialii adversari și tot spectrul de amenințări din orice direcție; (ii) măsuri pentru construirea unor forțe sustenabile, ușor dislocabile și interoperabile, fiind decisă consolidarea mai pronunțată a posturii de apărare și descurajare, astfel ca măsurile luate să demonstreze capacitatea NATO de a opera fără constrângeri pe flancuri; (iii) realizarea unei prezențe avansate sporite în Statele Baltice și Polonia pentru a demonstra fără echivoc posibilitatea de a declanșa un răspuns aliat imediat, în fața oricărei agresiuni din anul 2017,

prezența avansată include forțe multinaționale dislocate de națiunile cadru și alți aliați pe bază de voluntariat, prin rotație, care se vor baza pe 4 patru grupări tactice, fiecare de dimensiunea unui batalion, iar Polonia pune la dispoziție Comandamentul de Divizie existent); (iv) realizarea unei prezențe avansate adaptate în partea de sud-est a teritoriului Alianței, prin măsuri adaptate pentru regiunea Mării Negre, prin realizarea inițiativei României de constituire a unei Brigăzi Multinaționale din cadrul Diviziei Multinaționale Sud-Est din România (s-a mai decis explorarea unor opțiuni pentru prezențe NATO aeriene și maritime sporite la Marea Neagră); (v) perfecționarea capacităților de informații ISR pentru avertizarea strategică, mai ales pe flancul de Est și cel de Sud, respectiv în Atlanticul de Nord; (vi) foarte important, NATO rămâne o Alianță nucleară, astfel că forțele sale strategice, în principal cele ale SUA, vor constitui garanția supremă a securității aliaților; (vii) angajamentul pentru apărarea cibernetică, pentru dezvoltarea rețelelor și infrastructurilor în format național și colectiv, care să fie consolidate pentru a se contracara eficace a provocărilor indomeniu din partea Rusiei.

UE s-a angajat într-o colaborare eficientă cu NATO, rațiune pentru care a fost adoptată "Declarația comună NATO-UE de la Varșovia". Aceasta prevede dezvoltarea cooperării pe probleme de apărare și securitate la un nivel inedit de substanțial și preferențial între cele două organizații, prin evitarea duplicărilor și optimizarea resurselor alocate.

În fine, summit-ul NATO de la Bruxelles din 2018, un moment la fel de relevant ca celelalte două menționate mai sus. Deciziile³³ adoptate și direcțiile politico-militare pentru activitatea viitoare a NATO se înscriu într-o notă de continuitate: Alianța este decisă să se adapteze permanent, prin adoptarea celor mai adecvate măsuri colective pentru consolidarea posturii de apărare și descurajare, printr-o partajare echitabilă a responsabilităților și sarcinilor. Evaluările privind comportamentul strategic al Rusiei sunt extrem de *clar exprimate de aliați: Rusia este agresivă, folosește forța militară și încalcă normele sistemului internațional și european de securitate pentru atingerea obiectivelor sale de politică externă, respectiv de-*

stabilizează estul Ucrainei, desfășoară acțiuni intense de militarizare a Kaliningradului și Mării Negre, precum și acțiuni provocatoare la frontierele teritoriilor NATO și UE, sau chiar violări repetate ale spațiului aerian aliat. Răspunsul aliat adresat Rusiei nu vizează și nu va urmări amenințarea acesteia (menținerea în nota "NATO nu caută confruntarea"³⁴), ci va încorpora măsuri de adaptare. Există deci toate argumentele pentru decizia aliaților de a trece la consolidarea unei prezențe militare avansate pe flancul de est a NATO.

Alianța a declarat susținere pentru integritatea teritorială și suveranitatea Ucrainei, Georgiei și a R.Moldova – toate aceste state având conflicte nerezolvate, generate și întreținute de Rusia, în diferite faze de evoluție. NATO a lansat către Rusia un apel clar ca aceasta să-și retragă forțele staționate ilegal în Ucraina, Georgia și R.Moldova. S-a mai făcut apel la Rusia pentru stoparea oricărui sprijin sau intervenții de natură politică, financiară și militară pentru grupările separatiste.

S-a decis continuarea consolidării posturii NATO de descurajare și apărare colectivă în conformitate cu deciziile asumate la Summiturile din Țara Galilor și Varșovia, rezultând că Alianța va acorda o atenție specială: (i) asigurării unui proces decizional rapid care să permită o reacție politică și militară adecvată a Alianței, reformării și optimizării domeniului informațiilor (intelligence), cunoașterii strategice și planificării anticipative; (ii) creșterii nivelului de reacție, ridicării nivelului de operativitate a forțelor și perfecționării capacității de reîntărire strategică a forțelor pe parcursul operațiilor, fiind acordată o importanță mare operațiilor întrunite; (iii) exersării constante a capacității NATO de a opera neîngrădit și de a reîntări rapid cu forțe orice aliat, fără să accepte vreo constrângere din partea oricărui adversar potențial în ceea ce privește libertatea de mișcare a forțelor aliate pe dimensiunile terestră, aeriană sau maritimă (în orice parte a teritoriilor Alianței, deci și pe flancul estic, unde se și are în vedere dezvoltarea unei "prezențe avansate adaptate în regiunea Mării Negre"³⁵; (iv) reafirmării NATO ca o "Alianță nucleară", completarea rolului armelor nucleare urmând a se face cu capabilitatea de apărare împotriva rachetelor balistice (NATO BMD),

care va fi asigurată de contribuții naționale voluntare, în special de mijloacele *Abordării Adaptive în Etape a Sistemului SUA de Apărare Antirachetă* din România, Turcia, Spania și Polonia; (v) lansării "Inițiativei NATO pentru creșterea nivelului de operativitate și răspuns", pentru asigurarea de către aliați a unor forțe care să fie puse la dispoziția Alianței în regim de urgență (aliații vor trebui să asigure aditional la dispoziția NATO, în 30 de zile sau în termen mai scurt, 30 de unități navale combatante majore, 30 de batalioane de manevră grele sau medii și 30 de escadrile aeriene de lovire - "Cei Patru 30").

În loc de concluzii

Se pune întrebarea ce a înțeles Moscova pe tot acest parcurs care a antrenat cam tot ce se putea prin Europa? A înțeles să răspundă și mai agresiv, pentru că întreg răspunsul aliat este văzut ca o amenințare directă pentru Rusia. Paradoxal, pentru că tocmai Rusia este cea care a generat această "furtună" în Europa și a obligat implicit răspunsul defensiv al Occidentului și un proces firesc de reziliență al Alianței. Moscova încearcă însă să agraveze situația, explicând că, de fapt, Ucraina și Georgia sunt atrase pe orbita alianței³⁵, fără nici măcar să înțeleagă că această opțiune se face pe baza voinței liber exprimate a popoarelor, și nu prin dictat, cum este cazul în procesele de integrare promovate de Moscova.

În ultima perioadă însă, V.Putin pare însă să coboare nivelul de ostilitate, indicând faptul că "avem nevoie de o agendă nouă, pozitivă, care să vizeze colaborarea și încercările de a găsi un teren comun". Politica externă rusă consideră ca relațiile internaționale traversează un moment critic datorită faptului că relațiile dintre state s-au modificat substanțial. Din această perspectivă, conflictele ar fi rezolvate cu precădere prin forța militară, iar revendicările făcute de un număr de țări în privința "exclusivității" lor ar antrena o nouă cursă a înarmărilor. Kremlinul insistă pe faptul că SUA și aliații acestora ar folosi toate instrumentele de forță, politice, economice și chiar militare, pentru a dezvolta o agendă hegemonică la nivel global. Rusia și partenerii săi strategici insistă că

nu vor accepta "hegemonia globală a cuiva" și că acesta ar fi motivul principal pentru care Moscova se consideră îndreptățită să solicite o nouă "ordine internațională echitabilă". Sau să impună o nouă ordine internațională, ca și rațiune pentru care Kremlinul ridică unilateral potențialul apărării și securității naționale. Ministrul rus al apărării, S.Șoigu, a adăugat că, având în vedere multiplele confruntări și tensiunile tot mai pronunțate la nivel regional și global, Rusia este motivată pentru "tentații de a utiliza factorul de putere în asigurarea intereselor sale întemeiate".

În ceea ce privește securitatea Europei, Rusia consideră că o serie de probleme au condus, în ultimii ani, la degradarea situației: dialogul Rusia-NATO rămâne blocat, iar acțiunile aliaților ar fi "anulat" și dialogul privind arhitectura de securitate în Europa. În context, secretarul general al OSCE, T.Greminger, a admis existența crizei în sistemul de securitate European și realitatea că această situație continuă să se degradeze, invocând faptul că există "neînțelegeri absolute, calcule greșite în decizii cheie - toate formând o atmosferă de tensiune". Potrivit acestuia, europenii ar trebui să treacă la reducerea confruntării, explorarea de-escaladării, pentru a se reveni la un sistem de securitate unificat și indivizibil în Europa. Oficialul OSCE a reliefat diplomatic că "avem nevoie de Rusia... să discute și să coopereze în domeniul militar...", reiterând cu optimism reținut ideea potrivit căreia redresarea relațiilor ruso-occidentale "va influența pozitiv activitatea OSCE și securitatea în Europa".

Pe de altă parte, toți aliații și partenerii din NATO și UE ar trebui să conștientizeze în mai mare măsură importanța pericolelor și amenințărilor pe care le Rusia le adaugă zi de zi pe agenda europeană și chiar globală. Imediat după Crimeea, la nivelul NATO și UE a fost declanșat un efort pentru o înțelegere comună asupra acestor amenințări, fie acestea de natură pur militară sau mixte. Așa a fost posibilă lansarea Centrului de excelență european pentru combaterea amenințărilor hibride la Helsinki. Elementele de importanță excepțională vor fi, și în perioada următoare, solidaritatea, coeziunea și coerența cu care statele membre UE și NATO vor aborda reacțiile de contracarare a Kremlinului, mai ales că acum este pe deplin

cristalizat interesul rus de a semăna discordie și disensiuni între statele membre ale celor două organizații. Cooperarea practică concretă, ca de exemplu promovarea unei politici active de schimburi de informații între statele UE și NATO și consultările permanente dintre statele membre sunt, de natură să aducă plus-valoare la strategiile de contracarare a situației.

Oficialii ucrainieni insistă în orice ocazie asupra importanței de excepție pe care aderarea Ucrainei la NATO și UE o are în procesul de transformare democratică și de reconsolidare a securității statului ucrainean, transmițând în această idee semnalele corespunzătoare. Este o prioritate între alte priorități extrem de dificile pentru Ucraina: prima constă în limitarea și contracararea agresiunii Rusiei, dezvoltarea proiectului pentru un stat nou, modern și puternic, în condițiile unei propaganda rusă este extrem de performantă și intensă pe teritoriul ucrainean. Ucraina atrage permanent atenția că Moscova va continua o politică mai pronunțată de confruntare cu Occidentul, pe fondul unei "auto-izolări" agresive și a materializării ambițiilor geopolitice hegemonice și de restaurare a sferei ruse de influență. Pentru Moscova, confruntarea cu SUA, cu NATO și, într-o proporție suficient de semnificativă cu UE, oferă actualmente o poziționare geostrategică mult mai favorabilă intereselor rusești. Acțiunile și declarațiile Moscovei ar trebui descifrate cu maximă atenție de alte state prin logica gândirii strategice ruse și citite în "cheia potrivită" de orice entitate interesată. Se atrage atenția că Rusia deține încă o importantă capacitate de a "manipula" unele state partener sau apropiate, utilizând diferitele interese și dependențe ale terților, sau manevrând cu abilitate intenții "iluzorii". La acest tratament sunt mai expuse țări "satelit", care pur și simplu nu dețin o alternativă externă comparabilă la ofertele ruse.

Note

¹ Council of Europe, Parliamentary Assembly, "Political consequences of the conflict in Ukraine – Report 21 June 2016", accesat la 15.07.2018 pe <http://website-pace.net/documents/10643/2031071/20160621-Ukraine-EN.pdf/57ec1918-c41a-4aea-9dc5-973504769c8e>

² Adam Coffey, "Ukraine Declares 'Anti-Terrorist Operation in the Donbas' Officially Over: What Does That

Mean?"; accesat la 25.08.2018 pe <https://rusi.org/commentary/ukraine-declares-anti-terrorist-operation-donbas-officially-over-what-does-mean>

³ Conducerea JFO a fost atribuită Comandamentului Forțelor Întrunite (CFI), constituit prin decret prezidențial februarie 2018, care a preluat practic întreaga responsabilitate asupra respingerii oricărei agresiuni armate ruse (Rusia este politic considerată "stat agresor"), respectiv pentru desfășurarea operațiunii militare ucrainiene din teatrul de operații Donetsk și Luhansk. Kievul a mai stabilit un "regim special" pentru forțele CFÎ care acționează în regiunile separatiste, în sensul că aceste forțe au primit dreptul de întrebuițare a tuturor armamentelor din dotare în cazul dezvoltării unor situații critice sau de urgență. "President signed a Decree: The Joint Forces Operation on deflection and deterrence of Russia's armed aggression in the Donbas began on April 30, 2018"; accesat la 15.08.2018 pe <https://www.president.gov.ua/en/news/30-kvitnya-roz-pochalas-operaciya-obyednanih-sil-iz-vidsichi-7206>

⁴ Potrivit statisticilor, războiul din est a produs zeci de mii de victime, din care peste zece mii de persoane și-au pierdut viața. Sunt afectați grav circa 5 mln. de oameni care au rămas în teritoriile separatiste. Statisticile arată că pe teritoriul Ucrainei s-au refugiat peste 1,5 mln. de oameni din teritoriile ocupate din Donetsk, Lugansk și din Crimeea.

⁵ Separatiștii se referă la localități cu infrastructură de transport considerabilă, care poate oferi deschideri militare tactice către cele două republici separatiste

⁶ "Poroshenko Calls On UN To Stop Russian Aggression In Ukraine"; accesat la 15.10.2018 pe <https://www.rferl.org/a/poroshenko-calls-on-un-stop-russian-aggression-ukraine-crimea-peacekeeping-mission/29512143.html>

⁷ Acțiunile ruse din Marea Azov au culminat cu blocarea sau întârzierea nejustificată a navelor comerciale care circulau spre/dinspre porturile ucrainene din această mare. Securitatea Ucrainei înregistrează efecte negative suplimentare, stagnarea investițiilor străine în zonă devenind critică. UE a fost nevoită să ia atitudine și să critice tratamentul nejustificat aplicat de Rusia transporturilor comerciale ale unor state membre ale Uniunii către porturile ucrainene.

⁸ Pentru eșecul înregistrat de ATO, Poroshenko și-a cerut recent scuze public. Acesta a arătat însă că autoritățile ucrainene nu au realizat înainte de războiul din est adevărata dimensiune a catastrofei în care armata fusese adusă de Rusia. Nu fuseseră evaluate corect nici nivelurile de înarmare a separatiștilor și nici gradul de implicare în teren a forțelor militare regulate ruse. Comparativ cu ATO, prima concluzie generală este aceea că JFO este mult mai bine organizată și derulată.

⁹ Potrivit ministrului ucrainean de interne, planul va include două secțiuni, cu acțiuni și măsuri pregătitoare și concrete în teren, în vederea eliberării teritoriilor ocupate și restabilirii ordinii constituționale în regiunile separatiste până la frontiera de est cu Rusia. Va include măsuri pentru contracararea criminalității, respectiv pentru a răspunde oricăror probleme social-economice, de politici interne informaționale și culturale.

¹⁰ P. Poroshenko, "Kievul nu va fi de acord cu propunerile de la Moscova în problema Donbas"; Kiev 2018, accesat la 23.09.2018 pe <https://ria.ru/world/20180822/1526997995.html>

¹¹ L.Kuchma, "Războiul dezlănțuit de Rusia nu poate fi stopat decât prin negocieri și căutarea unor compromisuri"; Kiev 2018, accesat la 20.10.2018 pe <https://nv.ua/ukraine/politics/kuchma-ostanovit-razvjazannuju-rossiej-voynu-mozhno-lish-putem-perehovorov-i-poiskom-kompromissov-2490239.html>

¹² "Discursul Premierului Pavel Filip, în cadrul sesiunii a 73-a a Adunării Generale a ONU de la New York", septembrie 2018, accesat la 10.10.2018 pe https://www.publika.md/discursul-premierului-pavel-filip-rostit-in-cadrul-sesiunii-a-73-a-a-adunarii-generale-a-onu-de-la-new-york_3020268.html

¹³ Liviu Stan, "Ministrul Apărării din R.Moldova insistă ca separatiștii transnistreni să distrugă arsenalul rusesc"; accesat la 08.10.2018 pe <http://infooprut.ro/50763-ministrul-apararii-din-rep-moldova-insista-ca-separatistii-transnistreni-sa-distruga-arsenalul-rusesc.html>

¹⁴ Dan Alexe și Alla Ceapai, "Forțele de menținere a păcii: statut și funcționare"; accesat la 10.09.2018 pe <https://www.europalibera.org/a/27847920.html>

¹⁵ Valery Gherasimov, "The Value of Science is in the Foresight: New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations"; accesat la 03.08.17, pe www.vpk-news.ru/articles/35501,

¹⁶ Mark Galeotti, "The 'Gerasimov Doctrine' and Russian Non-Linear War", In Moscow's Shadows, 2014, accesat la 05.07.2017, pe www.inmoscowsshadows.wordpress.com/2014/07/06/the-gerasimov-doctrine-and-russian-non-linearwar/

¹⁷ S.G. Chekinov, S.A. Bogdanov, "The Nature and Content of a New-Generation War (Military Thought: A Russian Journal of Military Theory and Strategy)", p.13, accesat la 04.08.2017 pe www.eastviewpress.com/Files/MT_FROM%20THE%20CURRENT%20ISSUE_No.4_2013.pdf

¹⁸ Valery Gerasimov, "The Value of Science is in the Foresight: New Challenges Demand Rethinking the Forms and Methods of Carrying out Combat Operations," Robert Colson (ed.), in Military Review, 2016, p.24, accesat la 04.08.2017 pe <https://view.joomag.com/military-review-english-edition>

¹⁹ S.G. Chekinov, S.A. Bogdanov, "The Nature and Content of a New-Generation War (Military Thought: A Russian Journal of Military Theory and Strategy)", 2016, p.13

²⁰ Valerii Gerasimov, "Tsennost' Nauki V Predvidenii," 2013; Charap, "The Ghost of Hybrid War."; Charles K. Bartles, "Getting Gerasimov Right", Military Review 96, no. 1, 2016, p. 30-38.

²¹ Frank Hoffman, "Conflict in the 21st Century: The Rise of Hybrid Wars", Arlington, VA: Potomac Institute for Policy Studies, 2007, p.7

²² Andrew Korybko, Hybrid Wars: "The Indirect Adaptive Approach to Regime Change", Project of the Institute for Strategic Studies and Predictions, Moscow, 2015, p.9

²³ Andrew Monaghan, "The Danger of 'Russian Hybrid Warfare'", accesat la 04.07.2018 pe www.cicerofoundation.org/lectures/Ofer_Fridman_The_Danger_of_Russian_Hybrid_Warfare.pdf

²⁴ Russian Federation, Military Doctrine of the Russian Federation, Moscow (Government of the Russian Federation), versiunea 2014, paragrafele 15, 43-44, 48-51, 52-53

²⁵ Ariel Cohen and Robert Hamilton, "The Russian Military and the Georgia War: Lessons and Implications", Kansas Strategic Studies Institute, 2011,

p. 15; accesat la 05.08.2018 pe <http://web.archive.org/web/20110604002747>

²⁶ Andrew Wilson, "Russian Active Measures: Modernized Tradition," *The Institute for Statecraft*, 2016, accesat la 03.08.2017 pe <http://www.statecraft.org.uk/research/russian-active-measures-modernised-tradition>

²⁷ Andrew Wilson, "Russian Active Measures: Modernized Tradition," *The Institute for Statecraft* 2014, accesat la 03.08.2017 pe <http://www.statecraft.org.uk/research/russian-active-measures-modernised-tradition> 2014 și Andrew Roth, "From Russia, 'Tourists' Stir the Protests," *The New York Times*, accesat la 03.09.2018 pe www.nytimes.com/2014/03/04/world/europe/russiashand-can-be-seen-in-the-protests.html

²⁸ Andrew Higgins, "Armed Men Seize Police Station in Eastern Ukraine City," *The New York Times* (12.04.2014), accesat la 11.08.2017 pe <http://www.nytimes.com/2014/04/13/world/europe/ukraine>

²⁹ Jill Dougherty, "Everyone Lies: The Ukraine Conflict and Russia's Media Transformation," *Shorenstein Center on Media, Politics and Public Policy*, Harvard Kennedy School, 2014

³⁰ "Disinformation and Reflexive Control: The New Cold War", 2017, accesat la 01.08.2018 pe www.georgetownsecuritystudiesreview.org/2017/02/01/disinformation-and-reflexive-control-the-new-cold-war/

³¹ Kristin Ven Bruusgaard, "Crimea and Russia's Strategic Overhaul", 2014, accesat la 04.08.2018 pe <https://pdfs.semanticscholar.org/b867/9eead998ce52a9602b7385042e060e6d0941.pdf>

³² În anul 1924, Estonia a fost atacată într-o manieră asemănătoare cu invazia din Crimeea din 2014: detașamentele de atac au constatat din militari sovietici și agenți locali "fără insigne", dar care au fost susținuți de amenințarea cu invazia din partea forțelor armate regulate

sovietice), care au ocupat clădiri guvernamentale, obiective strategice, și infrastructuri de comunicații, în ceea ce s-a dovedit a fi o încercare eșuată de a răsturna guvernul eston - Merle Maigre, "Nothing New in Hybrid Warfare: The Estonian Experience and Recommendations for NATO," *The German Marshall Fund Brief*, 2015, accesat la 23.08.2018 pe www.gmfus.org/publications/nothing-new-hybrid-warfare-estonian-experience-and-recommendations

³³ Brussels Summit Declaration, issued by the Heads of State and Government participating in the meeting of the North Atlantic Council in Brussels, 11-12 iulie 2018, accesat la 15.07.2018 pe https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_156624.htm?selectedlocale=en

³⁴ În ceea ce privește relația de ansamblu cu Rusia, a rezultat că NATO nu va face niciun compromis care să afecteze principiile Alianței sau securitatea Europei și Americii de Nord. Prin urmare, relaxarea și normalizarea relațiilor se va face numai dacă Rusia va dovedi clar că a înțeles să se comporte în spiritul dreptului internațional, cu respectarea angajamentelor asumate internațional.

³⁵ În România a fost constituită o brigadă multinațională, cu obiectivul de a contribui la consolidarea posturii de apărare și descurajare a Alianței pe direcția sud-est. S-a admis faptul că vor fi necesare "eforturi suplimentare" din partea NATO pentru creșterea prezenței în Marea Neagră. Alianța are un interes special pentru contribuții aliate în cadrul structurii de forțe, astfel că "a luat notă de oferta României de a dezvolta pe teritoriul său o capacitate de comandă și control la nivel corp de armată"

³⁶ V.Putinși Reuters, "Putin Warns NATO Against Closer Ties with Ukraine and Georgia", accesat la 15.10.2018 pe <http://www.atlanticcouncil.org/blogs/natosource/putin-warns-nato-against-closer-ties-with-ukraine-and-georgia>

ABSTRACT

The security situation to the east of NATO and EU borders remains extremely complex. Unresolved conflicts in this region are frozen or are in a desirable state of solving. In addition, Moscow adds new crises and conflicts to those in the Republic of Moldova – the Transnistrian conflict, Georgia - South Ossetia and Abkhazia, in the the Azerbaijani conflict. This is the war in the East of Ukraine. All this creates new security risks and threats to the Euro-Atlantic area, starting from the eastern flank of the two organizations. Can these conflicts be resolved? Can all these turbulences be eliminated? In this general security atmosphere, can we hope in the short and even medium that the necessary conditions can be created to negotiate at least a new security system? Answers must be prudent to the questions above. However, for the time being, neither Russia nor the West appear to be able to advance and negotiate a coherent strategy of redefining a new security system in Eastern Europe and in the Wider Black Sea region.

Keywords: NATO, EU, Russia, borders security, military confrontation, risks and security threats, unresolved conflict, war in Ukraine, hybrid war

Cristian Alexandru Eremia is the International Security Environment Program manager within the Institute for Political Studies of Defense and Military History of Bucharest. He is specialized in Wider Black Sea Area and Middle East strategic studies, European and Transatlantic defense and security studies.

Diversitatea provocărilor pentru asigurarea securității flancului estic: un bun ce trebuie exploatat

Daniel Dumitru ENE

Nu putem ignora faptul că în jurul celor două organizații din care facem parte, NATO și UE, s-a creat un veritabil coridor de instabilitate, cu multe puncte fierbinți - de la agresiunea Federației Ruse în Ucraina și modificarea echilibrului de securitate în regiunea Mării Negre prin ocuparea ilegală și militarizarea Crimeei, în Est, până la ascensiunea fenomenului terorist, provocarea în creștere a migrației ilegale, crizele diverse și instabilitatea statală, în Sud. Iar România - aflată la granița răsăriteană a acestora și la punctul de inflexiune cu vecinătatea sudică, prin regiunea extinsă a Mării Negre, - are datoria și responsabilitatea de a ajuta substanțial la efortul de a proiecta stabilitate, democrație, prosperitate.

România a venit cu propuneri concrete privind concentrarea echilibrată asupra vecinătăților estice și sudice ale UE; angajarea mai eficientă în misiunile Politicii de Securitate și Apărare Comună (PSAC); o mai bună coordonare UE-NATO și concentrarea pe aspectele ținând de securitatea energetică și cibernetică. A mai propus, printre altele, ideea creării unor platforme de dialog pe teme de securitate în sens larg, dedicate statelor partenere, pe care le-am denumit *Security Trusts*. Aceste formate au ca obiectiv redobândirea încrederii și stimularea cooperării cu statele vecine și „vecinii vecinilor”, dar și implicarea altor actori interesați în stabilitatea regiunilor în cauză. Creșterea încrederii, într-o ecuație UE - vecinii - vecinii vecinilor, cu alăturarea unor „sponsori” globali, poate fi

obținută prin astfel de platforme informale; ele nu includ o dimensiune militară și sunt formate multidimensionale de discuție între actorii amintiți, pentru creșterea înțelegerii reciproce, stimularea dialogului, care să ducă la construirea încrederii și, ca efect, la soluționarea conflictelor din vecinătățile Uniunii.

România a propus trei astfel de platforme: pentru regiunea Mării Negre și Caucaz; zona Golfului și a Orientului Mijlociu; și Africa Sub-sahariană. Ca dimensiune importantă a PEV, s-a pledat cu prilejul Summit-ului de la Riga pentru un *Parteneriat Estic* revizuit și mai vizionar. Într-o inițiativă comună cu Germania și Bulgaria, România a propus revizuirea *Sinergieii Mării Negre* - pe care țara noastră a promovat-o activ în această perioadă și pe care dorește să o revitalizeze. Este o formă de concretizare în regiunea Mării Negre a conceptului *Security Trusts*, sinergia oferind avantajul deschiderii spre ansamblul riveranilor la Marea Neagră și include state membre UE, candidate, state membre PaE, „vecini ai vecinilor”. *Sinergia* poate astfel contribui la dezvoltarea și creșterea eficienței cooperării în regiunea Mării Negre și între aceasta și UE. De aceea, vom încuraja o abordare implicând toate platformele relevante legate, într-un fel sau altul, de regiunea Mării Negre prin construirea unor conexiuni între *Sinergie*, Parteneriatul Estic, Strategia UE pentru Regiunea Dunării, Strategia de Securitate Maritimă și Strategia UE pentru Asia Centrală, oferind UE posibilitatea să joace un rol mai important în această regiune.

INTRODUCERE

Anexarea ilegală a Crimeii și războiul din estul Ucrainei, din anul 2014, au generat cea mai gravă criză la adresa securității continentului european după încetarea Războiului Rece. NATO a trebuit să dovedească, prin decizii politico-militare ferme, că are capacitatea să apere statele membre ale flancului estic și să dea un semnal că principiul solidarității, consacrat prin prevederile articolului 5 al Tratatului Nord-Atlantic, este la fel de puternic ca la fondarea Alianței. România devine, astfel, și mai importantă în procesul de adoptare a măsurilor de asigurare a securității spațiului sud-est european, zona Mării Negre fiind vitală pentru NATO și UE în aceste noi condiții politico-militare.

„Militarizarea zonei Mării Negre de către Federația Rusă, apariția unui nou spațiu de conflict în Donbas, alături de zonele de conflict înghețat din Transnistria, Abhazia, Osetia de Sud și Nagorno - Karabah, cresc vulnerabilitatea întregului spațiu sud-est european”¹. Pe lângă amenințările clasice, de tip militar, s-au perfecționat și noi instrumente ale războiului hibrid, cum sunt războiul informațional și provocările din spațiul cyber, care fac și mai complicată ecuația de securitate din zona unde este situată România.

În anticiparea și prevenirea problemelor majore de securitate la nivel global un rol important revine Organizației Națiunilor Unite, atât în ceea ce privește consultarea, cât și decizia privind rezolvarea unor crize regionale. „Contestarea tot mai frecventă a regimului internațional al tratatelor și înțelegerilor privitoare la înarmare, la desfășurarea și staționarea de forțe și capacități militare și la măsurile de creștere a încrederii și securității la nivel regional și internațional poate accentua fragmentarea, diviziunile și clivajele, generând reconfigurarea turbulentă la nivelul relațiilor internaționale”².

Poziționarea României pe flancul estic al Alianței Nord-Atlantice și al Uniunii Europene, precum și la interferența unor zone cu risc de securitate de nivel ridicat evidențiază faptul că apărarea și securitatea depășesc sfera de responsabilitate a unui singur stat. Este necesară redefinirea unor concepte și stabilirea

unor măsuri care să asigure predictibilitate și consens în întrebuințarea instrumentelor naționale atât independent, cât și în cadru aliat și comunitar, OSCE fiind, în acest sens, un element important în sistemul de securitate european.

Garantul principal al securității României este Alianța Nord-Atlantică, relația transatlantică reprezentând liantul strategic care conferă coerență și consistență acțiunilor NATO. Soliditatea relației transatlantice depinde de menținerea angajamentului SUA în Europa, precum și de modul în care aliații și partenerii europeni vor aloca resurse pentru dezvoltarea propriilor capacități de apărare.

1. Diversitatea provocărilor privind securitatea în Europa de sud-est

Regiunea Mării Negre se află la intersecția Vecinătăților Estice și Sudice ale NATO și ale UE – cu amenințările, riscurile și provocările specifice: conflicte regionale înghețate sau active, noi amenințări de natură cibernetică, hibridă și teroristă, migrație ilegală. Toate acestea trebuie abordate în mod coordonat și coerent, ceea ce reprezintă în sine deja o provocare.

În prezent, „o amenințare importantă la adresa securității europene este reprezentată, evident, de comportamentul ostil care vine dinspre est.”³ Pe fondul acestor evoluții, obiectivul major al României este de a-și consolida securitatea prin eforturi la nivel național și valorificând cât mai bine parteneriatele strategice dezvoltate de-a lungul timpului, în mod special Parteneriatul Strategic cu Statele Unite ale Americii – cel mai important parteneriat strategic al țării noastre – precum și rolul nostru în NATO, dar și în cadrul Uniunii Europene. Mediul actual de securitate generează, însă, și o fereastră de oportunitate, care plasează această parte a Europei în prim-planul dezbaterilor transatlantice.

„Actualul mediu de securitate este unul complex, marcat de imprevizibilitate și de un spectru larg de amenințări și provocări

care provin atât din Est, cât și din Sud, iar combaterea acestor provocări necesită o abordare strategică, coerentă și pe termen lung, precum și o coordonare strânsă între toți actorii internaționali relevanți.”⁴ România este un adevărat pilon de securitate și are potențialul de a deveni principalul furnizor de stabilitate geostrategică, militară și politică pe flancul estic al NATO.

Arhitectura europeană de securitate este tot mai amenințată de crize și conflicte în derulare în imediata vecinătate, la est și la sud, în măsură să afecteze, direct sau indirect, interesele naționale de securitate ale României. Evoluțiile din Vecinătatea Estică, Orientul Mijlociul și Nordul Africii generează o multitudine de provocări la adresa securității spațiului comunitar, fiind tot mai evidentă necesitatea revizuirii și consolidării politicilor Uniunii Europene în domeniul securității și apărării comune și afacerilor interne.

„Emergența grupărilor teroriste stimulează fenomenul radicalizării islamice la nivel european, evidențiind riscurile pe care le prezintă întoarcerea în spațiul comunitar a jihadiștilor europeni, care anterior au fost angajați în lupte sau programe de antrenament în state cu problematică teroristă activă”⁵. Accentuarea migrației provenind din zonele de conflict sau cu o situație economică precară a generat provocări la adresa capacității statelor membre de gestionare a fluxurilor de imigranți ilegali și de preluare/integrare în cadrul comunităților locale.

„Perpetuarea instabilității din Balcanii de Vest generează derapaje populiste, extremiste, radicale sau chiar fundamentaliste, prin adâncirea unor clivaje istorice și afectarea drepturilor comunităților etnice, favorizând criminalitatea organizată și corupția”⁶. Terorismul este o amenințare persistentă, cu forme de manifestare dificil de anticipat și contracarat, inclusiv din perspectiva identificării și de structurării fluxurilor de recrutare și finanțare a acestor activități. Contingentele naționale care participă la misiuni externe sunt expuse riscurilor și amenințărilor generate de acțiunile forțelor, organizațiilor și grupărilor teroriste. Propaganda fundamentalistă în creștere, în special în mediul virtual, favorizează apariția

de noi cazuri de radicalizare ori de implicare în acțiuni extremist-teroriste.

2. Direcții de asigurare a securității în regiunea Mării Negre

Este necesară cooperarea pentru consolidarea flancului estic al Alianței Nord-Atlantice. România, în parteneriat cu Polonia, reprezintă motorul acestei „Inițiative B9”, din care mai fac parte Bulgaria, Cehia, Estonia, Letonia, Lituania, Slovacia și Ungaria. Reprezentanții lor și-au propus să schițeze o serie de linii directoare înaintea summitului aliat de la Bruxelles, din luna iulie. „Acțiunile Rusiei îi forțează pe toți membrii NATO de pe flancul estic, dar și Alianța în ansamblul ei, să acorde o atenție deosebită sistemului comun de apărare. Ușor nu este, dat fiind faptul că, în zilele noastre, o criză de securitate poate implica atât mijloace convenționale, cât și neconvenționale de tip hibrid sau provocări asimetrice.”⁷

Printre soluțiile la îndemână asupra cărora s-a insistat la București se numără alocarea a 2% din Produsul Intern Brut pentru domeniul Apărării, lucru pe care România îl face încă de anul trecut, în paralel cu dezvoltarea infrastructurilor naționale, în așa fel încât mobilitatea trupelor și tehnicii militare aliate să fie îmbunătățită. Este necesară, totodată, modernizarea armatelor naționale, prin achiziționarea de echipament performant. Obiectivul major al României este a-și consolida securitatea la nivel național și de a-și valorifica parteneriatele strategice, în special cel cu SUA. România sprijină creșterea prezenței militare și a echipamentului militar american în România.

Uniunea Europeană colaborează cu vecinii săi din sud și est pentru a promova pacea, stabilitatea și prosperitatea economică în întreaga regiune. Prin intermediul politicii europene de vecinătate, UE sprijină reformele politice și economice din țările învecinate cu Europa. Lansat în 2009 ca o inițiativă politică comună, Parteneriatul estic are ca scop aprofundarea și consolidarea relațiilor dintre Uniunea Europeană (UE), statele sale membre și cei șase vecini din est: Armenia, Azerbaidjan,

Belarus, Georgia, Republica Moldova și Ucraina. În acest cadru, toți partenerii s-au angajat să demonstreze și să aducă beneficii tangibile vieții cotidiene a cetățenilor din întreaga regiune, concentrându-se pe obținerea a 20 de rezultate pentru 2020 în patru domenii cheie prioritare:

- „o economie mai puternică
- o guvernare mai puternică
- o conectivitate mai puternică
- o societate mai puternică”⁸

Direcțiile de acțiune și modalitățile de asigurare a securității naționale a României vizează:⁹

- Consolidarea credibilității strategice prin continuitate și predictibilitate, atât la nivel intern, cât și la nivel extern. Consolidarea credibilității strategice are la bază atât asigurarea consolidării capabilităților de apărare, ordine publică și securitate la nivel național, cât și asigurarea potențialului de a răspunde colectiv la apărarea spațiului euroatlantic și solidar la consolidarea spațiului european al libertății, securității și justiției;

- Asigurarea unui cadru legal adaptat, atât pentru coordonarea unitară a activităților privind apărarea țării și securitatea națională la nivelul Consiliului Suprem de Apărare a Țării, cât și pentru organizarea și funcționarea instituțiilor cu responsabilități în domeniu, în conformitate cu noile provocări de securitate, dar mai ales pentru adaptarea deplină la statutul de stat membru NATO și UE. Un cadru legal adaptat rigorilor principiilor apărării colective și spațiului european de libertate, securitate și justiție reclamă consolidarea securității prin întărirea respectului față de drepturile fundamentale și principiile democrației constituționale;

- Intensificarea colaborării inter-instituționale pentru identificarea și îndeplinirea obiectivelor strategice de securitate națională. Aceasta va reprezenta fundamentul pentru trecerea de la o abordare sectorială la un ansamblu coerent și flexibil de planificare inter-instituțională;

- Concentrarea pe prevenire și mecanismele preventive în sfera securității naționale și apărării țării, respectiv o mai bună anticipare,

cunoaștere, dar și realizare a unei capacități de reacție integrate, balansate, flexibile și agile. În actualul context, pe lângă cunoașterea riscurilor și amenințărilor, sub toate aspectele - surse, forme de manifestare, mijloace, tehnici - dezvoltarea capacității de anticipare, bazată pe cunoaștere și educație este fundamentală. În acest scop, dezvoltarea unor sisteme adecvate de descoperire în timp oportun a pericolelor, riscurilor și amenințărilor, în perspectiva prevenirii producerii lor, prin utilizarea combinată atât a mijloacelor militare cât și a instrumentelor civile, este obligatorie;

- Alocarea de resurse printr-un proces integrat, continuu, multianual și riguros de planificare, capabil să răspundă atât noilor cerințe de planificare inter-instituțională, la nivel național, cât și rigorilor principiilor de planificare bugetară multianuală specifice Alianței Nord-Atlantice și Uniunii Europene.

Direcțiile de acțiune trebuie susținute printr-o diplomatie activă prin „consolidarea dialogului strategic în cadrul Uniunii Europene, NATO și al altor formate de cooperare internațională, aprofundarea parteneriatelor strategice, prin extinderea cooperării în domeniul economic, intensificarea cooperării cu state din flancul estic al NATO în formate tri-și-bilaterale precum și promovarea valențelor strategice ale Mării Negre și a formatelor de cooperare în acest areal”¹⁰. Securitatea și stabilitatea unei regiuni este strâns intercorelată cu afirmarea unei identități regionale și cu întărirea cooperării. Analizând dezvoltarea unei identități regionale, constatăm că statele din Balcani, de exemplu, declină identitatea balcanică, probabil și din cauza conotației negative pe care o are de multe ori, ele fiind preocupate mai curând în a afirma o identitate sud-est europeană. În ceea ce privește statele riverane, identitatea regională este și mai slab dezvoltată și doar în ultima vreme a căpătat ceva dinamism prin activarea unor forme de cooperare în zonă.

Complexitatea evoluțiilor manifeste în spațiul subsumat Europei de sud-est, regiunii caucaziene și Asiei Centrale au impus actorilor regionali să-și intensifice eforturile privind cooperarea în zonă. Au fost lansate o serie de inițiative semnificative, cu multiple dimensiuni – economică, culturală, ecologică, milita-

ră etc – menite să consolideze stabilitatea și securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre.

Obiectivul major este de a contribui la sprijinirea procesului de tranziție la economia de piață a statelor membre, prin oferirea de servicii bancare pentru sectoarele public și privat, finanțarea și promovarea proiectelor regionale și a activităților comerciale din și dintre statele participante. Funcțiile și competențele prevăzute în Acordul de înființare, sunt¹¹:

- susținerea și promovarea comerțului intraregional;
- finanțarea proiectelor productive și a întreprinderilor din statele membre;
- cooperarea cu instituțiile internaționale de dezvoltare și cu agențiile naționale financiare și de cooperare ale statelor membre;
- înființarea și operarea unor fonduri speciale pentru scopuri specifice; întreprinderea de studii și cercetări pentru promovarea creșterii economice regionale, cu scopul de a stimula dezvoltarea și tranziția;
- încurajarea dezvoltării regionale, prin cooperarea cu statele membre, în calitate de consultant, la conceperea unor politici economice sănătoase, care să asigure utilizarea eficientă a resurselor proprii și sustenabilitatea creșterii economice.
- promovarea investițiilor în proiecte economice.

3. Rolul României în asigurarea securității în regiunea Mării Negre

România a acționat pentru promovarea unei atitudinii echilibrate și pentru identificarea modalităților de soluționare a problemelor apărute în relațiile internaționale printr-o abordare pragmatică, în acord cu valorile celorlalte state membre ale comunității euroatlantice. Ea a fost și este „un furnizor de securitate care și-a asumat un rol sporit în asigurarea stabilității în Regiunea Mării Negre, reușind să se mențină ca o zonă fără risc într-o zonă marcată de nenumărate conflicte”¹². Statul român reprezintă și un element de protecție care a confirmat prin dinamica acțiunilor sale obligațiile asumate, de

susținere a eforturilor țărilor democratice, de a pune capăt dificultăților politice și decalajelor economice existente în cadrul sistemului internațional actual.

Statul român a contribuit la creșterea puterii Alianței într-o perioadă în care au apărut pericole și amenințări noi, demonstrând că nu este numai un consumator de securitate, ci și un generator de stabilitate. „Intrarea României în NATO a reprezentat consecința procesului complex de reformă și de modernizare a statului, în mod deosebit, a armatei. Politica de securitate s-a schimbat trecând la un model ce vizează susținerea intereselor naționale și prin acțiuni în afara granițelor, desfășurate sub coordonarea organizațiilor internaționale și a structurilor NATO”¹³.

Pentru adaptarea societății românești la noile realități, statul român a realizat reforme în plan politic, economic, social și militar ale căror costuri nu au fost nici mici și nici ușor de suportat, cu toate acestea România a reușit, în condiții extrem de dificile, să contribuie la stabilizarea zonei central și sud-europene, de la Marea Baltică la Marea Neagră. „Statul român a sprijinit total războiul împotriva terorismului, dovedindu-se și un partener important în toate acțiunile de gestionare a crizelor sau conflictelor, pentru rezolvarea cărora și-a oferit sprijinul când a fost solicitat. El a inițiat multe proiecte la care a participat cu expertiza sa pentru promovarea valorilor și modelelor democratice în Balcani și în aria Mării Negre, contribuind la dezvoltarea cooperării și a schimbului economic în această zonă importantă a Europei”¹⁴. În continuare, va trebui să exercite o influență constantă în această regiune pentru soluționarea diverselor probleme și să fie conștient că acest lucru implică anumite costuri.

În Capitolul VI al „Strategiei de Securitate Națională a României”, intitulat „România – vector dinamic al securității și prosperității în regiunea Mării Negre”, este definit obiectivul clar al României în ceea ce privește regiunea Mării Negre. „Construirea unui climat de securitate, stabilitate și prosperitate în zona Mării Negre reprezintă o direcție distinctă de acțiune a acestei strategii”¹⁵. Interesul României este acela de a se învecina cu state stabile, democratice și prospere deoarece

numai acestea sunt capabile să mențină pacea și buna-înțelegere în relațiile dintre ele, să creeze comunități regionale pluraliste și să aibă un comportament predictibil în domeniul securității. Interesul statului român în zonă este, în același timp, și interesul Uniunii Europene. România și-a afirmat dorința și a dovedit capacitatea de a fi un vector de stabilitate, democrație și de promovare a valorilor celor două organizații, NATO și UE, în zonă, demonstrând totodată că poate fi un factor de coagulare a aspirațiilor statelor ex-sovietice.

Interesele politice rezultă din faptul că Marea Neagră asigură pentru România ieșirea la Oceanul Planetar (sursă de putere politică și economică), oferind posibilitatea construirii statutului de putere maritimă mijlocie ca urmare a avantajelor geostrategice furnizate de ieșirea la mare și de deținerea unui segment foarte important al căii de comunicație fluvio-maritimă pe care-l reprezintă Dunărea, precum și participarea la organizațiile politice constituite de statele riverane Mării Negre. Țara noastră are un interes strategic fundamental ca statele din regiunea extinsă a Mării Negre să existe într-un mediu stabil de securitate. „Odată cu aderarea la Uniunea Europeană, frontiera de est a României a devenit granița de est a Uniunii și acest lucru determină obligații sporite în ceea ce privește securizarea zonei.”¹⁶

Nu putem ignora faptul că, în zonă există o serie de riscuri asimetrice și focare de conflict, cu un impact substanțial asupra mediului de securitate (terorismul internațional, proliferarea armelor de distrugere în masă și a mijloacelor de transport la țintă, conflictele locale, traficul ilegal de armament, muniții și explozivi, traficul de droguri, migrația ilegală și traficul de ființe umane, guvernarea ineficientă, minată de corupție endemică și criminalitate organizată), obiectivul statului român este acela de a stimula o implicare europeană și euroatlantică mai puternică în această regiune. Contracararea acestor riscuri și amenințări este o responsabilitate primordială a statelor riverane Mării Negre, fiind absolut necesare existența și implementarea unor politici interne, externe și de securitate capabile să neutralizeze fenomenele negative în interiorul propriilor granițe și să se abțină de la

sprijinirea, în orice fel, a mișcărilor separatiste, a organizațiilor extremiste sau teroriste, a activităților infracționale.

România este interesată de păstrarea și asigurarea integrității teritoriale în limitele sale terestre, maritime și fluviale, de păstrarea neafectată a accesului pe Dunăre în Marea Neagră, prin brațele fluviale și pe canalul Dunăre – Marea Neagră. De asemenea, interesul țării noastre este de a asigura condițiile pentru impunerea și păstrarea zonelor maritime de interes, cu scopul exploatării economice. De o deosebită importanță este asigurarea libertății de mișcare pe căile maritime și fluviale, precum și protecția infrastructurii din spațiul național riveran. Forțele maritime trebuie să participe la acțiunile miliatire navale ale aliaților, precum și la cele angajate prin relații partenoriale.

Concluzii și perspective

Marea Neagră este un liant strategic pentru țările riverane, cu efect sinergic în menținerea unui mediu de securitate stabil, favorabil dezvoltării economico-sociale și cooperării regionale. Acest mediu poate avea influențe în sens pozitiv asupra zonelor conflictuale cronice din Caucaz, Transnistria și chiar din Orientul Apropiat.

Extinderea frontierei NATO și UE la Marea Neagră a creat premisele transformării acestui spațiu într-un nod de confluență și de comunicare, între Est-Vest și Nord-Sud. Amplasarea unor baze militare americane, mai suplă și mai mobile, mai aproape de zonele conflictuale sau potențial conflictuale, face să sporească rolul regiunii Mării Negre de spațiu de securitate și siguranță strategică. Fiind punctul de intersecție al intereselor NATO, UE și ale Rusiei, regiunea extinsă a Mării Negre trebuie să-și creeze o identitate care să îi permită crearea unei relații de parteneriat viabile cu marile puteri. Statele regiunii trebuie să țină cont atât de importanța ce li se acordă în lupta împotriva terorismului, cât și de statutul lor de puncte de legătură comercială și zonă de tranzit între Europa Centrală, Orientul Mijlociu și cel Îndepărtat.

Cooperarea multilaterală constituie șansa menținerii stabilității și unității regiunii. În

domeniul politic, cooperarea regională trebuie să aibă drept scop finalizarea tranziției de la autoritarism la normele statului de drept, la principiile democrației și respectarea drepturilor omului. Din punct de vedere economic este necesar ca regiunea să acorde atenție proiectelor comune care promovează liberalizarea și privatizarea piețelor și crearea unui mediu de investiții atractiv. În ceea ce privește domeniul securității, ar trebui să dețină prioritate programele și proiectele ce au drept scop accelerarea integrării statelor în structurile europene și euroatlantice, eficientizarea strategiilor de prevenire și luptă împotriva noilor riscuri, pericole și amenințări la adresa regiunii. Aceste forme de cooperare și dialog trebuie încurajate și dezvoltate în continuare utilizându-se modalitățile și instrumentele de securitate europene, euroatlantice și eurasiatice.

România, împreună cu Bulgaria și Turcia, țări NATO, care dețin mai mult de jumătate din litoralul Mării Negre, în cooperare cu Rusia, Ucraina, Georgia și țările caucaziene limitrofe, fiind deținătoare a gurilor Dunării, trebuie să aibă un rol activ și să devină un pivot în arhitectura de securitate regională. Apreciem că, în viitor, Marea Neagră va fi nu doar o regiune de confruntare sau de siguranță strategică între marile imperii de odinioară și între marile entități cu valoare globală, ci și o zonă de confluență și de unitate strategică, devenind un foarte important și influent pilon de securitate și stabilitate, de care vor depinde, în mare măsură, securitatea, pacea și dezvoltarea durabilă a spațiului eurasiatic.

Viitorul summit al NATO ar putea determina decizii privind creșterea prezenței forțelor aliate pe întreg flancul estic al Alianței și asigurarea unei mobilități militare care să permită, la nevoie, desfășurarea rapidă a forțelor militare. România, alături de Bulgaria, Polonia și țările baltice, face parte din grupul țărilor care reprezintă flancul estic al NATO și care a beneficiat de la momentul anexării ilegale a Crimeei de către Rusia de măsuri treptate de adaptare, reasigurare și descurajare în fața oricăror potențiale agresiuni.

România a fost un partener de încredere, un furnizor de securitate în zona ei geografică, ea

a acționat cu promptitudine și responsabilitate, alături de comunitatea internațională, pentru a combate noile amenințări ale secolului XXI. Mediul de securitate actual o obligă să se adapteze noului rol al NATO, să continue să se pregătească, alături de statele cărora le împărtășește valorile, pentru a-și aduce în continuare aportul la consolidarea securității în regiunea transatlantică.

Bibliografie

- Alexandrescu, G., *Amenințări la adresa securității*. Ed. Universității Naționale de Apărare, București, 2014.
- Buzan, Barry, Waever, Ole, Wilde, Jaap de, *Securitatea. Un nou cadru de analiză*, Editura CA Publishing, Cluj, 2011.
- Cioculescu, Șerban și Motoc Iulia, *Manual de analiză a politicii externe*, Ed. Polirom, Iași, 2010.
- Cosma, M. *Riscuri și amenințări la începutul secolului XXI*, Editura Alma Mater, Sibiu, 2008.
- Duțu, Petre, *GLOBALIZARE versus SEPARATISM POLITIC*, Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I, București, 2010.
- Fota, Iulian, *Importanța unei strategii de securitate națională*, în „Revista 22”, disponibil online la <https://www.revista22.ro/importanta-unei-strategii-de-securitate-nationala-56765.html>.
- Ghica, L., Zulean, M., *Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese*, Editura Polirom, Iași, 2012.
- Iordache, Ruxandra, *Relațiile internaționale și Academia Română*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, București, 2012.
- Simileanu, Vasile, *Geopolitica*, Editura Top Forum, București, 2010.

Note

- ¹ Alexandrescu, G., *Amenințări la adresa securității*. Ed. Universității Naționale de Apărare, București, 2014, p. 51.
- ² Simileanu, Vasile, *Geopolitica*, Editura Top Forum, București, 2010. p. 77.
- ³ Alexandrescu, G., *op. cit.*, p. 70.
- ⁴ Iordache, Ruxandra, *Relațiile internaționale și Academia Română*, Editura Institutului de Științe Politice și Relații Internaționale al Academiei Române, București, 2012, p. 91.
- ⁵ Cosma M. *Riscuri și amenințări la începutul secolului XXI*, Editura Alma Mater, Sibiu, 2008, p. 107.
- ⁶ *Ibidem*, p. 83.
- ⁷ Cioculescu, Șerban, Motoc, Iulia, *Manual de analiză a politicii externe*, Editura Polirom, Iași, 2010, p. 83.
- ⁸ Iordache, Ruxandra, *op. cit.*, p. 105.
- ⁹ Alexandrescu, G., *op. cit.*, p. 82.

¹⁰ Ghica, L., Zulean, M., *Politica de securitate națională: concepte, instituții, procese*, Ed. Polirom, Iași, 2012, p. 122.

¹¹ *Ibidem*.

¹² Buzan, Barry, Waever, Ole, *Securitatea. Un nou cadru de analiză*, Ed. CA Publishing, Cluj, 2011, p. 41.

¹³ Duțu, Petre, *Globalizare versus Separatism politic*, Ed. Universității Naționale de Apărare „Carol I, București, 2010, p. 65.

¹⁴ Ghica, L., Zulean, M., *op. cit.*, p. 124.

¹⁵ Fota, Iulian, *Importanța unei strategii de securitate națională*, în „Revista 22”, disponibil online la <https://www.revista22.ro/importanta-unei-strategii-de-securitate-nationala-56765.html>.

¹⁶ *Ibidem*.

ABSTRACT

We cannot ignore the fact that around the two organizations we are part of NATO and the EU it was created a genuine corridor of instability with many hot spots - from the Russian Federation's aggression in Ukraine and the change in the security balance in the Black Sea region by the illegal occupation and militarization of Crimea in the East, to the rise of the terrorist phenomenon, the growing challenge of illegal migration, various crises and state instability in the South. And Romania - at its eastern border and at the point of inflection with its southern vicinity through the wider Black Sea region - has the duty and responsibility to help substantially in the effort to project stability, democracy and prosperity.

Romania has come up with concrete proposals regarding the balanced focus on the eastern and southern vicinities of the EU; more effective engagement in the Common Security and Defense Policy (CSDP) missions; better EU-NATO coordination and focus on energy and cyber-security issues. It also proposed, among other things, the idea of creating security topic dialogues in a broad sense, dedicated to partner states, which we have called the *Security Trusts*. These formats have as objective the regaining of trust and the stimulation of cooperation with neighbouring states and the “neighbours’ neighbours”, but also the involvement of other actors interested in the stability of the regions concerned.

Romania has proposed three such platforms: for the Black Sea and the Caucasus region; the Gulf and the Middle East; and Sub-Saharan Africa. As an important dimension of ENP, the Riga Summit pleaded for a revised and more visionary *Eastern Partnership*. In a joint initiative with Germany and Bulgaria, Romania proposed the revision of the *Black Sea Synergy* - which our country has actively promoted during this period and which it wants to revitalize. It is a form of concretisation in the Black Sea region of the *Security Trusts* concept, the synergy offering the advantage of opening up to Black Sea coastal communities and includes EU member states, candidate countries, PaE member states, “neighbours’ neighbours”.

Cuvinte-cheie: România, NATO, UE, Marea Neagră, cooperare, vecinătate, sinergie, flanc

Ene Daniel Dumitru este absolvent al facultății de Științe politice din cadrul SNSPA București și doctorand la Departamentul pentru Relații Internaționale din cadrul aceleiași universități. Este și consilier parlamentar la Camera Deputaților. (danieldumitru.ene@gmail.com)

Politica de securitate și apărare a Germaniei. De la "*Carta Albă 2016*" la "*Noua Concepție a Bundeswehr-ului 2018*"

Sorin-Vasile NEGOIȚĂ

În anul 2016, Ministerului Federal al Apărării din Germania a luat decizia de a opera unele ajustări în politica de securitate și apărare, concomitent cu definirea unei noi arhitecturi a Bundeswehr¹-ului, obiective generate, pe de o parte, de schimbările survenite în mediul internațional de securitate și de evoluția relațiilor internaționale și, pe de altă parte, de orientările pro-europene și transatlantice ale Germaniei, precum și de dorința afirmării acesteia ca mare putere, atât la nivel global, dar și din punct de vedere al politicilor de securitate și apărare.

Noua orientare privind politica de securitate germană și viitorul Armatei germane

Pentru o înțelegere mai profundă a ajustărilor aduse politicilor de securitate, proceselor de planificare a apărării și de reconstrucție a forțelor armate germane, trebuie menționat că ultima reorganizare majoră a Bundeswehr-ului a fost inițiată în anul 2011 și implementată până în anul 2016, pe baza unui document intern de planificare a apărării denumit "*Reorientarea Bundeswehr-ului*". La acel moment, politicile de apărare aveau la bază evaluarea politică generală, potrivit căreia dominația globală a puterilor occidentale era intangibilă, iar potențialii adversari ai acestora nu păreau în măsură a le produce agresiuni militare. Germania avea astfel ca misiuni probabile participarea rațio-

nală și fără inhibiții la misiuni externe în teatre de operații sau la misiuni de prevenire a conflictelor și de gestionare a crizelor².

În prezent, potrivit documentului programatic "*Carta Albă*³ *cu privire la politica de securitate și viitorul Bundeswehr-ului*", denumită în continuare Carta albă 2016, adoptată printr-un acord comun ministerial, la 13 iulie 2016, de către Cabinetul federal, centrul de greutate este trecut pe misiuni dedicate apărării naționale și colective. Noul document este punctul central de referință și orientare pentru dezvoltarea ulterioară a Bundeswehr-ului, iar celelalte documente de planificare la nivel departamental vin să implementeze prevederile acestuia și să stabilească și alte linii de dezvoltare actuale.

Carta Albă 2016 modifică certitudinile "de ieri", consemnând noile amenințări și pericole adăugate la cele deja existente în mediul european și internațional de securitate. Aceasta identifică zonele politicii de securitate care trebuie remodelate și domeniile asupra cărora trebuie să se concentreze pe viitor politica externă, diplomația și implicarea militară efectivă. De asemenea, redefineste valorile și interesele germane de securitate, obiectivele și prioritățile în domeniul securității și apărării, precum și angajamentele, contribuțiile și responsabilitățile care trebuiesc și pot fi asumate de statul german la nivel internațional pentru menținerea stabilității globale⁴.

Sunt de reținut o serie de elemente relevante din documentul de referință⁵:

• Evoluția sistemului relațiilor internaționale către o ordine multipolară din punct de vedere politic, economic și militar și schimbările în plan geopolitic au implicații serioase pentru Europa și implicit pentru statul german. Acest nou sistem, în care unele state⁶ pun sub semnul întrebării noua ordine europeană, prin folosirea forței militare pentru retrasarea unilaterală a unor frontiere garantate internațional și promovarea propriilor interese, prin "respingerea cu rivalitate strategică" a parteneriatului cu Occidentul sau prin comportamentul de "centru independent de putere", afectează profund interesele germane și europene de securitate.

• Având la bază obiectivul central al politicii naționale de securitate, cel de a se asigura "libertate, prosperitate și securitate", interesele de securitate ale Germaniei sunt, potrivit documentului, apărarea națională⁷ și apărarea colectivă⁸, menținerea ordinii internaționale fundamentate pe reguli, în baza normelor dreptului internațional, asigurarea prosperității printr-o economie germană puternică și un comerț mondial liber și neîngrădit, promovarea utilizării responsabile a bunurilor și resurselor limitate la nivel mondial, aprofundarea integrării europene și consolidarea parteneriatului transatlantic.

Securitatea Germaniei se bazează în continuare pe cei doi piloni importanți, prin a căror întărire și dezvoltare permanentă se va putea face față noilor amenințări și provocări: ***Alianța Nord-Atlantică, pe care o dorește "puternică și decisă", și Uniunea Europeană, care trebuie să devină "unită și rezilientă"***.

• Au fost stabilite noi misiuni, obiective și cerințe pentru Bundeswehr, augmentate nu numai în volum, dar și ca varietate și complexitate. Aceasta este rațiunea pentru care documentul consideră necesară remodelarea Bundeswehr-ului, pentru a deveni "modern și adecvat pentru viitor". ***Orientarea fundamentală a Bundeswehr-ului va fi asigurarea unei apărări naționale și colective mai puternice***, ceea ce presupune că, pentru îndeplinirea noilor misiuni, organismul militar va avea nevoie de echipamente majore de calitate, de o gamă cuprinzătoare și modernă de capacități, precum și de o finanțare pe măsură⁹.

• Treptat, datorită ponderii sale politice și economice evident dominante, dar și ca urmare a noilor realități ale mediului internațional, Germania se consideră, din ce în ce mai mult, ***"un jucător cheie"*** pentru securitatea, pacea și ordinea internațională bazată pe reguli și, în mod particular, pentru asigurarea securității europene. Politic, Germania deține legitimitatea internațională necesară, conferită de puternica sa rețea de legături bilaterale, multilaterale, europene și transatlantice și, ca atare, apar mai multe opțiuni de exercitare a influenței sale în Europa și în lume, cu acceptarea de responsabilități extinse și asumarea leadership-ului internațional. Se consideră că, prin inițiativele și practicile implementate cu aliații și partenerii săi, ***Bundeswehr-ul a demonstrat deja că poate juca un rol de lider potrivit conceptului "leadership from the center"***.

Acesta este unul din motivele pentru care ***Germania se declară pregătită a juca noul său rol în Europa și în lume și de "a pava calea către soluționarea problemelor viitoare", într-o abordare bazată pe un "parteneriat atractiv și de încredere"***, în ceea ce privește operaționalizarea instrumentelor de securitate. Politicile de securitate și apărare, precum și angajamentele germane vor avea relevanță și impact mult dincolo de frontierele statului german, fiind de altfel pregătit să disponibilizeze resursele umane, materiale și financiare pentru atingerea noului nivel de ambiție stabilit, în marja unor limitări obiective și fără obligații politice internaționale prestabilite.

• Susținerea eforturilor pentru prevenirea crizelor și conflictelor rămâne un obiectiv important al politicii de securitate germane, iar implicarea acesteia în crizele contemporane demonstrează voința politică și pregătirea pentru preluarea rolului de lider. Abordând lumea dintr-o viziune "onestă și realistă", Germania declară, în paralel, că nu va fi capabilă să intervină în toate regiunile de criză ale lumii, dar va încerca să ofere cele necesare pentru a face posibil ca partenerii, direct afectați și implicați în crize și conflicte, "să rezolve singuri" situațiile apărute.

Plecând de la noile cerințe prevăzute în Carta Albă 2016, la jumătatea lunii martie 2017, a fost elaborat, de către Departamentul de planificare din cadrul Ministerului Federal

al Apărării, un document intern de planificare a apărării privind noua reorientare și restructurare strategică a Bundeswehr-ului, intitulat **„Orientări conceptuale preliminare pentru profilul capacității viitoare a Bundeswehr-ului”**^{10a}.

Lucrarea în sine, care conține peste 60 de pagini și deține un caracter conceptual preliminar, explorează și clarifică în mare parte măsurile specifice care trebuie întreprinse de Bundeswehr, pentru a pune în aplicare deciziile strategice ale noii Carte albe.

„Noua Reorientare”¹¹ a forțelor armate germane a fost abordată ca un proces care trebuie să se deruleze pe termen lung, fiind de principiu planificat a fi implementat integral până în anul 2032, dar nu mai târziu de anul 2036. Comparativ cu reorganizarea din anul 2011, când întregul Bundeswehr a fost proiectat pentru îndeplinirea cu precădere a misiunilor de prevenire a conflictelor și gestionarea crizelor, modificările planificate au ca obiectiv **alinieră, din nou, la misiunile fundamentale privind apărarea națională și colectivă, la solidaritatea Alianței și capacitatea de descurajare**. Pentru aceasta, problematici precum conducerea războiului hibrid, apărarea cibernetică sau dislocarea rapidă în punctele focale a forțelor mobile și capacităților de sprijin pentru aliați vor trebui abordate ca noi caracteristici de bază ale apărării naționale și colective. Alături de acestea, celelalte misiuni ale Bundeswehr-ului, ca de exemplu, misiunile externe pentru prevenirea conflictelor și gestionarea crizelor, vor fi abordate de către forțele armate cu implicare constantă. În plan concret și conform documentelor inițiale, aceasta presupune necesitatea consolidării puternice a forțelor armate, care ar trebui să ajungă la capacitatea de apărare completă în toate mediile: terestru, aerian, naval, în spațiu cosmic și în spațiul cibernetic.

Noua concepție privind organizarea și funcționarea Bundeswehr-ului

Acest prim proces de detaliere a fost finalizat în vara acestui an, la 20 iulie, prin adoptarea documentului de planificare de nivel departa-

mental, denumit **„Concepția”**¹² **Bundeswehr-ului** (KdB), care traduce voința Germaniei formulată în Carta albă 2016 de a-și asuma mai multe responsabilități în lume, în liniile directoare de acțiune pentru întreaga armată, condusă de Ministerul Federal al Apărării și prin care Bundeswehr-ul se aliniază cerințelor pentru viitor.

Noua KdB reprezintă o instrucțiune de principii, documentul „umbrelă” al concepției generale privind apărarea militară a Germaniei:

- este cel mai important document conceptual al Bundeswehr-ului,
- determină liniile de bază ale concepției generale a apărării militare a Germaniei,
- este pe termen lung și
- este înțeleasă drept o “filozofie a acoperișului”, un ghid pentru toate domeniile militare și civile ale Bundeswehr-ului, în sensul unei abordări holistice.

Într-un mediu de securitate aflat permanent în schimbare, scopul general este acela de a pregăti un Bundeswehr operațional și capabil de a acționa în comun cu partenerii și aliații, care deține capacități în concordanță cu un obiectiv național și care se poate adapta întotdeauna la noi cerințe. Misiunile, precum și resursele umane, materiale și financiare trebuie să fie proporționale între ele, iar punctele de cotitură devin condiții indispensabile pentru atingerea în perspectivă a acestui obiectiv ambițios.

Având o tradiție de peste 60 de ani, noua KdB se bazează în continuare pe modelul cetățeanului în uniformă¹³, principiile conducerii interne¹⁴, principiile și regulile serviciului public, precum și experiența acumulată în serviciu a administrației militare. Ea extinde acțiunea pe aspectele care rezultă din intensificarea cooperării între angajații militari și civili ai Bundeswehr-ului și orientarea comună și consecventă către operațiuni, într-un mediu de securitate semnificativ schimbat.

De asemenea, noua KdB actualizează, în acest scop, Obiectivul Național pentru Bundeswehr și, pe baza principiilor directoare și a altor parametri de planificare, face noi specificații și stabilește cerințele calitative pentru definirea, în documentul final de planificare a apărării, a **„Profilului de capacitate”** (FPBw)

al Bundeswehr-ului, care este alcătuit din capacități militare și civile și domeniile organizatorice de dezvoltare viitoare (organizare, personal, instruire, exerciții și întrebuințare în operații, materiale și echipament, infrastructură, multinaționalitate, metode și proceduri, concepție și concepte).

Astfel, KdB reprezintă punctul de plecare pentru toate lucrările conceptuale și pentru planificarea apărării.

Principiile comune de conducere și organizare ale Bundeswehr-ului

Noua KdB stabilește foarte clar principiile comune care stau la baza conducerii și organizării Bundeswehr-ului:

- alinierea acțiunilor și planificării la multinaționalitate și integrare,
- orientarea către operațiuni a Bundeswehr-ului,
- îndeplinirea flexibilă și agilă a întregului spectru de misiuni de către "Setul unic de forțe"¹⁵,
- acțiuni interconectate atât în mediul național, cât și în cel civil-militar internațional, precum și
- reziliența și asigurarea securității predictibile pe termen lung.

Integrarea fermă în structurile aliate și angajarea în **format multinațional** caracterizează din plin politica de securitate și acțiunile forțelor armate germane. Semnele vizibile sunt solidaritatea și legătura strânsă cu partenerii, precum și voința de formare și promovare a valorilor și intereselor comune.

Profilul de capacitate al Bundeswehr-ului se axează în mare măsură pe obiectivele și cerințele de planificare ale NATO și UE, care sunt completate de specificații naționale suplimentare. În egală măsură, angajamentul comun cu aliații și partenerii în cadrul NATO, UE, ONU, OSCE sau în cadrul coalițiilor ad-hoc necesită interoperabilitatea forțelor și a resurselor, în special armonizarea specificațiilor, procedurilor, instruirii și compatibilității echipamentelor, precum și aplicarea normelor și standardelor comune.

Este evidențiată dorința Germaniei de a-și asuma mai multe responsabilități și de a pre-

lua rolul de lider și de națiune-cadru în toate domeniile de cooperare: securitate, apărare, armamente, dar și pe timpul misiunilor și în dezvoltarea capacităților multinaționale.

Bundeswehr-ul respectă în mod consecvent principiul "**A gândi la misiune**", fiind orientat în mod constant la întreaga gamă de misiuni¹⁶ și menținut permanent în stare de întrebuințare. La aceasta se adaugă faptul că, toți angajații Bundeswehr-ului, militari și civili, inclusiv personalul din rezervă, își oferă serviciile indiferent de locație, pe teritoriul național sau în zonele de operațiuni, fiind instruiți intensificat la condițiile actuale pentru rolul pe care îl pot avea într-o posibilă operație de apărare națională și/sau colectivă.

Noua KdB scoate în relief capacitățile Bundeswehr-ului, care sunt reprezentate de un dispozitiv de forțe, denumit "**Setul unic de forțe**". Acesta este constituit din forțe și resurse limitate ce îndeplinesc toate sarcinile Bundeswehr-ului într-o gamă largă de scenarii diferite de desfășurare. Unitățile și marile unități ale forțelor armate nu sunt specializate într-o singură misiune, ci acoperă mai multe roluri în întreaga gamă de misiuni și intensități, se completează reciproc, se pot integra în structurile internaționale și multinaționale și includ contribuțiile altor state în structurile proprii.

Dispozitivul de forțe poate să fie la nivelul așteptărilor acestei facilități ridicate, dacă:

- este puternic și robust,
- dispune de un nivel ridicat al capacității operaționale și al disponibilității de funcționare și
- dispune de personal și materiale corespunzătoare mandatului/ordinului și orientate spre misiuni.

Prin urmare, "Setul unic de forțe" este conceput în principal pentru a putea îndeplini cele mai exigente misiuni în orice moment.

Având în vedere amenințările "globale comune"¹⁷, precum și cele hibride, din spațiul cibernetic și informațional, granițele naționale și spațiale, precum și separarea strictă a securității interne și externe își pierd înțelesul și, pentru Bundeswehr, atât în țară, cât și în străinătate, **abordarea interdepartamentală, interconectată în rețea**, este un principiu central al acțiunilor sale.

Reziliența și măsurile proprii de securitate predictive pe termen lung fac parte din pre-

vederile privind securitatea națională stabilite de KdB pentru Bundeswehr. Ca instrument al statului, un Bundeswehr rezilient își protejează de asemenea capacitatea de a acționa și, în acest scop, se creează condiții prealabile în toate domeniile structurale, în special pentru personal, organizare, infrastructură și proceduri.

Scopul este de a pregăti Bundeswehr-ul pentru provocări, riscuri și amenințări atât cunoscute, cât și pentru altele noi, în întreaga gamă de misiuni și intensități. Având în vedere predictibilitatea limitată a viitoarelor provocări, Bundeswehr-ul trebuie să aibă capacități cuprinzătoare, să poată reacționa și să devină rapid în punctele focale.

Pe de altă parte, KdB subliniază că toți angajații Bundeswehr-ului, fie ei militari sau civili, trebuie să dispună de o **mentalitate comună**. Aceștia își îndeplinesc misiunile în comun, în timp ce militează din convingere interioară pentru libertate, pace, demnitate umană și democrație. Ei se văd ca parte a unei organizații comune cu un obiectiv comun și sunt conștienți de responsabilitatea și contribuția lor la capacitatea operațională a Bundeswehr-ului.

Egalitatea de șanse, diversitatea și integrarea, precum și compatibilitatea familiei și carierei/serviciului sunt responsabilitatea Bundeswehr-ului, care promovează egalitatea între bărbați și femei în toate domeniile de responsabilitate și în cooperare, ca principiu universal. Ea se concentrează pe o cultură a deschiderii și respectului.

Obiectivul general și misiunile Bundeswehr-ului

Obiectivul general prevăzut în KdB, pe baza prevederilor Cartei Albe 2016, este:

- apărarea suveranității și integrității teritoriale a Germaniei și protecția propriilor cetățeni,
- contribuția la reziliența statului și a societății împotriva amenințărilor externe,
- sprijinul și asigurarea capacității Germaniei de a acționa în cadrul politicii externe și de securitate,
- contribuția, împreună cu partenerii și aliații, la combaterea amenințărilor la adresa

securității societății deschise și a drumurilor comerciale și de aprovizionare, libere și sigure, la nivel mondial,

- contribuția la apărarea aliaților și la protecția cetățenilor acestora,
- promovarea securității și stabilității la nivel internațional și
- consolidarea integrării europene, a parteneriatului transatlantic și a cooperării multinaționale.

Derivate din obiectivul general, Bundeswehr-ul îndeplinește următoarele **misiuni**:

- apărarea națională și colectivă în cadrul NATO și UE;
- securitatea țării, gestionarea riscurilor și crizelor la nivel național și serviciile de asistență subsidiară în Germania;
- gestionarea internațională a crizelor, inclusiv contribuțiile active militare și civil-militare;
- parteneriatul și cooperarea dincolo de UE și NATO;
- ajutorul în caz de urgențe și catastrofe umanitare.

La acestea se adaugă misiuni care trebuie îndeplinite în mod sistematic:

- aspectele ce privesc apărarea în cadrul securității cibernetice la nivel de stat, contribuțiile la imaginea generală a spațiului cibernetic și informațional în cadrul asigurării securității la nivel național și multinațional, precum și asigurarea securității cibernetice în rețeaua proprie a Bundeswehr-ului;
- realizarea sprijinului pentru păstrarea și dezvoltarea domeniilor tehnologice cheie naționale, precum și pentru promovarea abordărilor parteneriale, în special europene și atlantice, pentru cercetarea, dezvoltarea și exploatarea capacităților și
- toate măsurile de menținere a funcționalității la nivel național.

KdB diferențiază misiunile, însă acestea sunt îndeplinite în egală măsură, interdepartamental și în alianță, se suprapun în mare parte și nu pot fi analizate în mod izolat.

În noua KdB, caracterul **apărării naționale și colective** s-a transformat semnificativ pentru Germania, spre deosebire de ipotezele care erau valabile în timpul războiului rece. Situația amenințărilor s-a schimbat, o amenințare simetrică simultană de-a lungul întregii fron-

tiere a teritoriului NATO nu este de așteptat, mai degrabă, pot fi concepute acțiuni militare cu accent pe schimbarea rapidă din punct de vedere spațial. Chiar forțele armate convenționale ar trebui să fie încorporate într-o strategie hibridă, foarte agilă, care să utilizeze, de asemenea, posibilitățile tehnologice înalte actuale.

Apărarea națională servește pentru a descuraja atacurile unui potențial agresor asupra statului și a societății și pentru a apăra militar Germania și cetățenii acesteia. Atacurile convenționale, simetrice, nemijlocit pe teritoriul german sunt cazuri ce privesc Alianța NATO și situații de asistență pentru UE, la care Germania își asumă rolul de națiune gazdă și de coordonare a apărării generale¹⁸. Dar chiar și în situația acțiunilor/atacurilor inamice hibride¹⁹, se va putea trece rapid la apărarea națională, caz în care un rol important îi revine Bundeswehr-ului, care oferă printre altele forțe de reacție imediată pentru managementul situației cibernetice/informaționale și gestionarea crizelor.

Apărarea colectivă în cadrul NATO sau UE este o misiune națională și multinațională, care poate afecta teritoriul național sau cel al unui alt stat membru cu suveranitate totală și care are drept scop asigurarea integrității teritoriale și a suveranității naționale a tuturor aliaților, prin descurajarea și apărarea împotriva atacurilor armate din exterior sau, după caz, de restaurare.

Apărarea colectivă poate varia de la misiuni minore la operații sofisticate, foarte mari, în întregul spectru al escaladării în interiorul și la frontiera teritoriului Alianței. Prin urmare, Bundeswehr-ul trebuie să fie în măsură să utilizeze capacități cuprinzătoare, de la cele cu rază scurtă de acțiune până la mari unități cu posibilități mari de combatere în interiorul și în proximitatea teritoriului Alianței. În acest scop Bundeswehr-ul își propune asumarea responsabilității ca națiune-cadru la toate nivelurile conducerii.

În plus, Bundeswehr furnizează pentru apărarea națională/colectivă capacități, care să țină seama de situația geografică specială a Germaniei și de rolul său de țară de tranzit, națiune gazdă sau potențială zonă de desfășurare în adâncimea teritoriului NATO sau UE (de exemplu capacități pentru dislocare, apro-

vizionare, securitate și coordonare pe timpul marșului, în zonele de punere la dispoziție, de campare și de odihnă sau facilități de îmbarcare și descărcare).

Potrivit KdB, Bundeswehr-ul execută misiuni pentru **securitatea țării, managementul național al riscurilor și crizelor pentru apărarea cetățenilor germani în străinătate** (NatRKM) și **oferă asistență subsidiară în Germania**, pentru a contribui la asigurarea securității întregului stat și la reziliența statului și a societății

Acestea se referă la:

- protecția Germaniei și a cetățenilor săi situați pe teritoriul german, în afara cazurilor de tensiune și apărare, precum monitorizarea și asigurarea securității în spațiul aerian și maritim german, apărarea antirachetă teritorială, asigurarea disponibilității infrastructurii spațiale critice, desfășurarea serviciilor de căutare și salvare în țară, asistență subsidiară în caz de dezastre naturale, în special a dezastrelor grave și în caz de urgență internă;

- protecția și securitatea cetățenilor germani în străinătate, prin consilierea prealabilă a reprezentanțelor germane din străinătate cu privire la colectarea datelor relevante despre criză, până la furnizarea de forțe gata pregătite pentru combaterea situației și detecția timpurie a crizelor, precum și operațiuni de salvare și de repatriere a personalului izolat, de evacuare din locațiile predispuse la criză în străinătate și pentru rezolvarea situațiilor privind luarea de ostatici sau de răpiri peste hotare;

- sprijinul și suplimentarea forțelor civile (la cerere și în conformitate cu responsabilitățile constituționale), precum și contribuția la supravegherea și controlul petrolului pe mare, reprezentare protocolară, asigurarea zborurilor politico-parlamentare și promovarea sportului de primă clasă (în baza acordurilor ministeriale).

Bundeswehr-ul realizează, multinațional și interdepartamental, contribuții la **managementul internațional al crizelor** (IKM), cu capacitățile existente, de la acțiuni preventive în situații de criză, operațiuni de intensitate ridicată, cu durată limitată și reacție rapidă, până la operațiuni de stabilizare de lungă durată, ca parte a monitorizării pre-emergente și post-criză. IKM poate solicita capacități

pentru o operațiune de intensitate ridicată, limitată în timp, precum și pentru operațiuni la scară largă, de lungă durată, pentru mai multe operațiuni mai mici ale forțelor terestre, aeriene și navale, precum și forțe speciale în alte zone operaționale. Pentru gestionarea crizelor, Bundeswehr-ul își asumă, de asemenea, responsabilitatea ca națiune-cadru.

În sprijinul politicii de securitate preventivă, Bundeswehr-ul construiește încredere, prin **parteneriat și cooperare**, promovează stabilitatea și evită conflictele armate. Acesta sprijină, de asemenea, la nivel departamental, dezvoltarea partenerilor, a organizațiilor regionale și a aliaților și contribuie, prin instruire, consiliere, sprijin și asistență în domeniul echipamentelor, la stabilitatea regiunilor selectate, la dezvoltarea de capacități și interoperabilitate, prin integrare multinațională și cooperare în domeniul securității la nivel global.

În plus KdB consideră în viitor Bundeswehr-ul ca un instrument de **apărare cibernetică** eficientă pentru manipularea atacurilor cibernetice complexe. Aceasta necesită capacități defensive și ofensive, care trebuie să fie menținute permanent în uz și dezvoltate continuu. Viteza inovației și calitatea globală a amenințărilor cibernetice necesită o abordare interconectată cu partenerii naționali și internaționali, precum și în cooperare cu economia, știința și cercetarea.

Obiectivul național

KdB definește obiectivul național (NatZV), care stabilește:

- cerințele de ordin calitativ și specificațiile pentru acțiunea și performanța pe care Bundeswehr-ul trebuie să le furnizeze la nivel național și în context multinațional;

- răspunde la întrebarea: „Ce ar trebui să facă Bundeswehr-ul în viitor?”

Acesta reprezintă un element esențial pentru planificarea și reorganizarea Bundeswehr-ului.

Bundeswehr-ul își aduce o contribuție substanțială la asigurarea priorităților strategice ale Germaniei atât în plan național, cât și internațional. Principiile și cerințele strategice ale NATO și ale UE servesc drept obiective esen-

țiale pentru profilul de capacități al Bundeswehr-ului și ca bază definitorie pentru dezvoltarea capacităților naționale, fiind completate cu alte cerințe naționale. Acest aspect întărește disponibilitatea Germaniei de a-și asuma mai multă responsabilitate pentru protejarea intereselor proprii de securitate în cadrul comunității internaționale și de a prelua rolul de lider în cooperarea multinațională.

Obiectivul național abordează întregul spectru de misiuni asumate de Bundeswehr, în egală măsură, cu aplicarea principiilor directe și de organizare fundamentale. Exercițierea misiunilor poate varia în funcție de caracter, intensitate și simultaneitate în timp și se desfășoară integrat, într-o abordare la nivel de stat, interconectate în rețea și, în cea mai mare parte, multinațional.

Ca obiectiv național, Setul unic de forțe este proiectat în funcție de resurse prestabilite și limitate și conceput pentru a putea îndeplini toate misiunile în mod egal, cu forțele și resursele puse la dispoziție în configurarea sa de bază și completat cu pachete de misiuni specifice. Totodată, Bundeswehr-ul poate îndeplini și alte misiuni, în conformitate cu recomandările militare și pe baza deciziei politice.

În configurarea de bază, sunt menținute în stare de pregătire, în toate domeniile militare și civile ale Bundeswehr-ului, forțe și mijloace suplimentare, care trebuie puse la dispoziție la nivel național. Ca “forțe ale primei ore”, ele furnizează capacități pentru misiuni neprevăzute în străinătate sau în Germania, prin atingerea rapidă a pregătirii operaționale.

Cerințe pentru viitorul profil de capacități al Bundeswehr-ului

Un capitol important al KdB face referire la viitorul profil de capacități al Bundeswehr-ului, care are ca obiectiv punerea la dispoziție, într-o măsură adecvată, de forțe și/sau mijloace (resurse) dislocabile, eficace și sustenabile, gata pregătite pentru toate misiunile. Pe timpul dezvoltărilor viitoare, în baza angajamentelor multinaționale asumate de Germania față de NATO și UE, profilul de capacități este revizuit în mod continuu și adaptat la condițiile în schimbare și noile amenințări, în cadrul

planificării pe termen mediu și managementul capabilităților.

KdB stabilește parametrii de planificare (egalitate, simultaneitate, diversitate, calitate, cantitate, sustenabilitate) și cerințele specifice și generale pentru îndeplinirea misiunilor²⁰, pentru atingerea nivelului de ambiție națională²¹ (Level of Ambition).

Profilul de capabilități al Bundeswehr-ului este dezvoltat în esență, astfel încât, în orice moment, calitatea și cantitatea este disponibilă, pentru a fi în măsură să îndeplinească în toată deplinătatea lor cele mai solicitante misiuni cu timpul de reacție necesar și într-un anumit interval de timp. Aceasta este inventarul de bază al Bundeswehr-ului, iar acesta este completat de pachete specifice de misiuni²², care sunt concentrate pe alte misiuni specifice (de exemplu, gestionarea crizelor internaționale într-o anumită țară).

”Setul unic de forțe” îndeplinește toată gama de misiuni, de la configurarea de bază până la apărarea colectivă, în orice moment și pentru atâta timp cât este necesar, uneori de durată. Pentru toate celelalte misiuni, participarea în funcție de operațiune sau misiune este propusă în baza unei consilieri militare și decizie politic. Consilierea include în situația specifică, printre altele, numărul de operațiuni simultane, precum și compoziția, mărimea și capacitatea de susținere a contribuției capabilităților Bundeswehr-ului.

Fără a limita performanța misiunii, într-o dezvoltare ulterioară, capabilitățile trebuie să fie îmbunătățite, respectiv restabilite din nou, fiind necesare pentru a face față celei mai complexe și solicitante provocări. Mai întâi, în centrul planificării și dezvoltării capabilităților se află reducerea deficitelor identificate pentru apărarea națională/colectivă. Doar dacă aceste capabilități sunt prezente, toate misiunile pot fi percepute în mod egal. Aceasta include, de asemenea, capabilități de înaltă calitate pentru a respecta standardele de interoperabilitate și pentru preluarea rolului de națiune-cadru.

Dezvoltarea capabilităților

KdB structurează profilul de capabilități al Bundeswehr-ului în domeniile **Conduce-**

re, Informații, Acțiune și Suport/Sprijin (FAWU²³), care sunt echivalente și se condiționează reciproc.

O **conducere** eficientă este posibilă numai dacă informațiile pot fi obținute, procesate și distribuite cu întârziere minimă și fără întreruperi între toate nivelurile de conducere, unități și departamente. În acest scop, trebuie furnizate serviciile IT necesare și create condiții suplimentare cu o organizare de management orientată spre misiuni, proceduri de conducere standardizate, sisteme de conducere și de informare eficiente, reziliente și un management modern al informațiilor și cunoștințelor.

Activitatea de **informații** trebuie să fie interoperabilă la nivel global și multinațional, trebuie formate capabilități pentru detectarea timpurie a crizelor, precum și pentru o culegere și un management eficient al informațiilor. Aceasta sprijină dezvoltarea opțiunilor de acțiune la toate nivelurile și garantează capacitatea de a acționa în tot spectrul de misiuni al Bundeswehr-ului.

În domeniul **acțiunii**, precizia, scalabilitatea, capabilitatea de a sta la distanță și eficacitatea sunt pârghii esențiale pentru dezvoltarea capabilităților, conducerea operațiunilor și protejarea propriilor forțe. Acțiunea de succes și dominația/controlul spațiilor hotărăște asupra îndeplinirii obiectivului. Bundeswehr-ul trebuie să permită, singur sau în cooperare cu aliații, în toate dimensiunile și la toate nivelurile de intensitate, să realizeze superioritatea acțiunii.

Sprijinul puternic este o cerință elementară de a aduce la recunoașterea forțelor și resurselor din domeniile conducere, informare și acțiune și de a face sigură utilizarea acestora în funcție de necesități și de sine stătătoare. Logistica, asistența medicală și gama largă de alte servicii de sprijin intern sunt coloana vertebrală a îndeplinirii misiunii.

Inamicii potențiali au din ce în ce mai multe capabilități care permit refuzul accesului într-o zonă de operații (Anti-Access - A2) sau restricționează libertatea de acțiune într-o zonă sau spațiu de operare, astfel încât să nu mai poată fi folosită în mod eficient (Area Denial - AD). Prin urmare, Bundeswehr-ul trebuie să dispună în orice moment de o informare de înaltă calitate și de capabilități proprii, care să efec-

tueze operațiuni în aceste condiții, împotriva actorilor capabili de acțiune A2/AD.

Un rol important în domeniul capabilităților este atribuit sistemelor fără pilot, care influențează din ce în ce mai mult planificarea și conducerea operațiilor. Potențialul și perspectivele lor de angajare sunt de o importanță deosebită pentru dezvoltarea capabilităților Bundeswehr-ului. Cercetarea militară, dezvoltarea și utilizarea pe mai departe a sistemelor fără pilot trebuie analizată intens și, realizată eficient.

Germania își propune totodată, în perioada următoare, să contribuie la îmbunătățirea catalogului european al capabilităților și la consolidarea pilonului european al parteneriatului transatlantic. În acest sens, a inițiat cu succes dezvoltarea conceptului "Framework Nation Concept" în domeniul dezvoltării capabilităților, permițând astfel dezvoltarea cooperării multinaționale aprofundate cu aliații și fiind pregătită să-și asume responsabilitatea conducerii în acest domeniu.

Dimensiuni/spații de acțiune a capabilităților

Bundeswehr-ul își dezvoltă capabilitățile în funcție de caracteristicile specifice ale spațiilor (dimensiunilor), în care pot avea loc operațiuni militare. Forțele armate (terestre, aeriene, navale, speciale, cibernetice și informaționale, logistice și medicale) pun la dispoziție Bundeswehr-ului forțele gata de angajare în aceste dimensiuni.

Noua KdB acordă în premieră o atenție cuprinzătoare **spațiului cosmic și spațiului cibernetic și informațional**. Acestea sunt definite la nivel național și internațional ca dimensiuni/spații de operare independente și se regăsesc împreună într-o lume digitalizată, într-o relație de dependență tot mai inerentă.

Ca urmare a combinării digitalizării omniprezente și avansate cu interconectivitatea tot mai mare a mai multor sisteme, amenințările sunt aproape peste tot și foarte dinamice. Scurte cicluri de inovare cu un grad înalt de disponibilitate pe piață a "tehnologiei avansate" digitale măresc numărul de atacatori potențiali. Efectele directe sau indirecte ale ata-

curilor inamice sau influența persoanelor sau a materialelor nu pot fi limitate sau calculate. Atacurile sunt adesea dificil de atribuit actorilor statali sau nestatali.

Securitatea spațială devine, astfel, tot mai mult, o problemă esențială pentru securitatea internațională, fiind o componentă fundamentală a infrastructurii critice. Prin urmare, Germania planifică acțiuni pentru a asigura pe lângă utilizarea liniilor de comunicații clasice, și a instrumentelor oferite de spațiul cosmic, respectiv de cel cibernetic și informațional. În context trebuie remarcat faptul că, în luna martie 2017, Ministerul federal al apărării a adoptat documentul **„Orientarea strategică privind spațiul cosmic”**, care declară acest spațiu ca „zonă de operații militare” și pentru „ducerea războiului modern” de către Bundeswehr.

În cea ce privește abordarea **războiului cibernetic**, în aprilie 2017 a fost introdus în serviciul de luptă **„Comandamentul spațiului cibernetic și informațional”**, moment care marchează o categorie separată a forțelor armate germane.

Bundeswehr-ul desfășoară operațiuni în spațiul cosmic cu cei doi piloni **„Sprijin pentru angajare, instruire și operațiuni de bază din spațiul cosmic”**, precum și **„Angajarea, operarea și protecția sistemelor spațiale”**. În plus, acesta contribuie subsidiar cu capabilități la măsurile de securitate la nivel statal și le pune la dispoziția altor departamente (exemple: furnizarea de informații în cazul reintroducerii obiectelor cosmice, protecția infrastructurilor critice cosmice civile).

Spațiul terestru este definit de către KdB ca spațiu de locuit pentru populație, sursa unor resurse importante, zonă economică, sediul instituțiilor de stat, sociale și culturale, ceea ce conferă dimensiunii terestre o anume semnificație. Spațiul terestru ca zonă de operații se transformă prin urbanizarea crescândă și prin creșterea densității populației de-a lungul coastelor și a căilor navigabile, astfel că misiunile Bundeswehr-ului în spațiul terestru necesită capabilități în aproape toate zonele climatice, forme și tipuri de teren. Stăpânirea acestei zone de operații și controlul asociat al acesteia sunt indispensabile pentru asertivitatea propriilor forțe și decizia în conflictele armate.

Ca o consecință, Forțele terestre²⁴ vor fi complet restructurate, urmând ca în perioada de planificare să dispună de trei divizii (două grele și una ușoară) complet echipate, cu opt până la zece brigăzi, care urmează să fie pe deplin operaționale în termen de trei luni. Noua structură prevede constituirea de unități suplimentare, în special a unor batalioane de artilerie, al căror număr va fi extins în mod semnificativ la 14 batalioane (după sfârșitul războiului rece, aceste batalioane au fost reduse de la 40 la 3). Unitățile respective vor fi înființate fie la nivel național, sau vor fi realizate în cooperare cu alte state NATO. Pentru implementarea măsurilor de reorganizare a Forțelor Terestre sunt necesare investiții importante evaluate la câteva miliarde de Euro, pentru achiziții de tancuri²⁵, vehicule de luptă ale infanteriei, vehicule blindate și ușoare, precum și piese de artilerie.

Potrivit KdB, utilizarea în siguranță a **spațiului aerian** are o semnificație politică, economică și militară. Atât în timp de pace, precum și în angajările actuale și viitoare, controlul și utilizarea nerestricționată a spațiului aerian sunt condiții esențiale pentru conducerea militară a operațiilor.

Forțele aeriene oferă factorilor politici și conducerii militare opțiuni de acțiune ample, disponibile rapid, cu rază de acțiune mare, în întreg spectrul de descurajare, angajare și intensitate. Acestea permit o influență politică timpurie, cu un accent rapid, vizibil și potențial de escaladare, combinate cu un impact ridicat în spațiul informațional. Din cauza razei lor de acțiune, acestea nu depind de o desfășurare în zona de acțiune.

Scopul dezvoltării abilităților în dimensiunea spațiului aerian este de a forma un sistem interoperabil eficient și asertiv, care cuprinde facilități de conducere, rețele de sistem, platforme și senzori la sol și în zbor și poate cartografia multinațional capacitățile necesare în comun.

Forțele aeriene²⁶ germane ar trebui să fie în măsură, în următorii 15 ani, să conducă o mare unitate multinațională, care ar trebui să fie în măsură să execute zilnic până la 350 de misiuni de luptă și recunoaștere, din care peste trei sferturi să fie executate prin forțele proprii ale Bundeswehr-ului. Totodată, Ministerul federal al apărării își propune realizarea unui elicopter

de transport greu și achiziționarea de noi sisteme de apărare aeriană.

O atenție deosebită este acordată **spațiului maritim**, a cărui utilizare nerestricționată trebuie să fie asigurată în comun la nivel aliat și al apărării federale. Din cauza dependenței maritime a Germaniei, Bundeswehr-ul acordă o importanță deosebită apărării apelor teritoriale proprii, zonelor maritime adiacente, cum ar fi Marea Baltică, Marea Nordului, precum și apele din zona flancului nordic al NATO și liniile maritime internaționale.

Forțele navale germane protejează integritatea teritorială a Germaniei și a aliaților ei, contribuie la apărarea națională și colectivă în toate zonele maritime aferente Alianței și la managementul crizelor internaționale la nivel mondial și sprijină utilizarea fără obstacole a căilor de legătură și de aprovizionare maritime între America de Nord și Europa, cât și în statele baltice.

Totodată, contribuie permanent la securitatea maritimă prin supravegherea spațiului maritim, oferă o imagine cuprinzătoare asupra situației maritime în format multinațional și interdepartamental, participă la apărarea împotriva minelor maritime și apărarea împotriva amenințărilor teroriste, precum și lupta împotriva activităților ilegale, dacă sunt mandatate și destinate pentru acestea.

Forțele navale²⁷ vor trebui să ajungă pe viitor la performanța de a întrebuința simultan în operații cel puțin 15 nave de luptă. Pentru acest lucru, în plus față de planurile actuale pentru construirea de corvete și a unei nave de luptă multirol, în anii următori, trebuie să fie înlocuite, potrivit documentelor, șase nave-bază, patru fregate și alte nave de deminare. Guvernul federal va trebui, de asemenea, să aprobe achiziționarea a două nave suplimentare de aprovizionare și comandă, care ar trebui operate în cooperare cu alte țări europene NATO. Totodată, Forțele navale ar trebui să fie "readuse" în situația de avea o componentă aeriană și de a conduce în mod independent „războiul naval din aer“, pentru aceasta fiind necesar să dispună, din nou, de un număr semnificativ de avioane de vânătoare-bombardament (avioane pe care Forțele navale au fost nevoite de altfel să le cedeze, cu ani în urmă, Forțelor aeriene).

Pentru a putea implementa toate aceste măsuri propuse sunt necesare însă investiții financiare foarte importante în anii următori. În acest sens, ministrul federal al apărării a anunțat, în ianuarie 2016, intenția de a cheltui în total până în 2030, suma de 130²⁸ de miliarde de euro pentru noile proiecte de înzestrare.

Funcționarea Bundeswehr-ului în interiorul țării și Germania ca centru strategic

Germania este, datorită poziției sale geografice, un centru strategic în mijlocul Europei și, în același timp, un element european esențial al apărării colective. Capacitatea de acțiune a Alianței NATO și a UE se bazează, de asemenea, pe îndeplinirea, de către Germania, a misiunii ca **țară gazdă** (HNS²⁹), ca **țară de tranzit** pentru transferul forțelor la frontierele teritoriului Alianței și în **zona de operații din spatele frontului**. Funcționarea și protecția capacităților prevăzute pe teritoriul statului german sunt cerințe esențiale.

Funcționarea Bundeswehr-ului în interior cuprinde, în așa-numita **“Baza internă”**, toate forțele și resursele proprii neangrenate în contingente și misiuni în străinătate, precum și serviciile terților, care sprijină operațiunile și misiunile Bundeswehr-ului în interiorul Germaniei. Serviciile lor sunt furnizate de Baza internă cu personal și echipamente prin intermediul bazelor terestre și maritime și/sau direct din Germania în zonele de operații. Conservarea capacităților Bundeswehr-ului în Baza internă asigură capacitatea de acțiune a Bundeswehr-ului în caz de perturbări grave ale ordinii și siguranței publice.

Pentru apărarea națională, întreaga funcționare a Bundeswehr-ului în interior se bazează pe apărarea totală a Germaniei. Misunea sa principală este sprijinul global al propriilor forțe de angajare. În plus, va fi gestionată augmentarea Bundeswehr-ului și coordonate performanțele furnizate în temeiul legislației privind securitatea, prevenția și performanța. În aceste situații, aliații sunt sprijiniți și integrați.

Pentru apărarea colectivă, funcția internă consolidează, în funcție de situație, acele func-

ționalități, care sunt necesare pentru sprijinirea forțelor Bundeswehr-ului dislocate în interiorul sau la frontiera teritoriului aliat, pentru asigurarea măsurilor în cadrul NatRKM și a altor misiuni naționale de durată, precum și pentru protecția zonele din spatele frontului, care contribuie la HNS și care îndeplinesc misiunile ca țară de tranzit a Germaniei. Și în această situație trebuie inițiate și direcționate în același timp, după caz, măsuri pentru augmentarea Bundeswehr-ului.

Rolul Germaniei ca posibilă bază pentru operațiuni, zonă de operații din spatele frontului și centru strategic de sprijin, impune cerințe Bundeswehr-ului, care trebuie îndeplinite în special în ceea ce privește capacitatea de reacție, organizarea conducerii, coordonarea și sprijinul cu/prin terți, reziliența sistemului global, precum și forțele de securitate națională, inclusiv rezerva.

Rezerva Bundeswehr-ului

Concepția Bundeswehr-ului acordă o atenție deosebită rezervei Bundeswehr-ului, care:

- este parte integrantă a forțelor armate;
- servește pentru îndeplinirea complexă și cuprinzătoare a obiectivului general al Bundeswehr-ului;
- este misiune de conducere pentru toate eșaloanele;
- trebuie luată în considerare întotdeauna în procesul de conducere.

Pentru apărarea națională sau nemijlocit pe teritoriul german, Bundeswehr-ul pune la dispoziție și mobilizează toate forțele, mijloacele și rezervele disponibile, în întreaga gamă de capacități, pe baza bazelor juridice aplicabile în acest caz. Rezerva ordonată și generală constituie potențialul de susținere și capacitatea crescută a forțelor armate de a se dezvolta și constituie astfel un pilon esențial al apărării naționale/colective.

De asemenea, pentru securitatea națională, rezerva trebuie să fie capabilă să crească pentru a putea înlocui, suplimenta și sprijini forțele active. Rezervele sprijină, de asemenea, unitățile și forțele active în cazul catastrofelor naturale și a dezastrelor deosebit de grave, precum și protecția infrastructurilor critice și

a situațiilor interne de urgență și sporește rezistența acestora.

În afară de informațiile foarte importante de personal și angajamentul viitorilor militari, la lăsarea la vatră, pentru voluntariat în cadrul rezervei, este de o importanță strategică, de asemenea, recuperarea foștilor militari, precum și promisiunea pentru utilizarea în cadrul rezervei.

Cerințe pentru domeniile organizatorice

KdB prevede modernizarea continuă a Bundeswehr-ului în toate domeniile organizatorice, pentru a crea premisele necesare dezvoltării capabilităților, în așa fel încât misiunile stabilite să poată fi considerate a avea o importanță egală în viitor.

Organizarea Bundeswehr-ului trebuie să permită realizarea unei comenzi flexibile și adaptabile. Astfel, organizația este în situația să anticipeze și să absoarbă modificările din mediul de securitate și factorii care influențează, să reacționeze în mod corespunzător și flexibil și, totuși, să dezvolte structuri robuste. Astfel înființată, organizația consolidează reziliența sistemului Bundeswehr-ului și a structurilor acestuia. Principiul de proiectare al organizației este unitatea competenței de specialitate și a responsabilității organizatorice. Ca rezultat apar structuri clare, orientate spre misiuni, nevoi și responsabilități.

Documentul confirmă, de asemenea, preocupările Bundeswehr-ului din ultimii doi ani în domeniul **resurselor umane**³⁰. Este stipulată necesitatea creșterii atât a numărului de personal³¹ al Bundeswehr-ului, activitate care se află deja în curs de desfășurare, dar și a personalului de specialitate calificat și sănătos din punct de vedere al capacității operaționale, în condițiile în care, din cauza dezvoltării demografice actuale din Germania, vor fi la dispoziție tot mai puțini oameni cu calificările, potențialul și competențele necesare. În acest context, Bundeswehr-ul trebuie să creeze propriile structuri de personal și organizaționale, proceduri și procese, bazate pe schimbările demografice și adaptabile și să asigure com-

petitivitatea angajatorului Bundeswehr. Toate măsurile și inițiativele care vizează acest lucru se realizează în baza **strategiei de personal** a Bundeswehr-ului.

Dimensiunea și structura personalului trebuie să fie finanțate în funcție de nevoi, sustenabile și direcționate pentru îndeplinirea întregului spectru de misiuni de către Bundeswehr.

Compatibilitatea între familie și serviciu are o importanță deosebită în legătură cu orientarea Bundeswehr-ului spre operații și schimbările sociale. Ea este o sarcină managerială esențială, care obligă într-un mod special.

Diversitatea, incluziunea și egalitatea de șanse au efect în toate domeniile. Bundeswehr-ul beneficiază de diversitate de persoane, indiferent de vârstă, sex, handicap, originea etnică și culturală, religia, orientarea sexuală sau identitatea lor. Scopul este un mediu de lucru incluziv, în care abilitatea, competența și capacitatea profesională a individului sunt apreciate și răsplătite în egală măsură, transparent și considerabil.

Instruirea forțelor armate și exercițiile fac parte din procesul de elaborare a politicii externe, de securitate, apărare și înarmare. În întreg spectrul internațional, ele promovează vizibilitatea rolului cooperativ al Germaniei în lume și îmbunătățesc interoperabilitatea propriilor forțe. Instruirea în Bundeswehr este orientată spre competențe, bazată pe tehnologie și atractivă. Sunt utilizate metode moderne de instruire și un sistem de management al calității.

Prin exerciții este produsă, păstrată și demonstrată pregătirea operațională a Bundeswehr-ului în întreaga gamă de misiuni. Ele permit Bundeswehr-ului să îndeplinească misiuni cu parteneri, organizații și actori internaționali și civili.

Bundeswehr-ul are nevoie de cele mai bune **resurse** și de disponibilitatea la timp a produselor și serviciilor necesare. Acestea sunt premisele indispensabile pentru a răspunde evoluțiilor determinate de criză și a putea îndeplini cu succes obiectivele. Agenda de înzestrare și schimbarea radicală a resurselor au stabilit deja pentru acest lucru primele impulsuri.

În viitor, Bundeswehr-ul trebuie să dispună integral de valoarea și calitatea echipamentului material în toate unitățile militare, pentru

a putea îndeplini nemijlocit misiunile cele mai exigente. Aceasta include necesitatea instruirii și a domeniului înzestrare.

O bază importantă pentru susținerea conducerii și a capacității operaționale a Bundeswehr-ului este furnizarea și întreținerea/funcționarea echipamentelor IT moderne și reziliente. Ele trebuie să fie capabile să reziste atacurilor în și din spațiul cibernetic.

Nu în ultimul rând, Bundeswehr-ul are nevoie de o **infrastructură** atractivă, modernă, adecvată și specializată în Germania, în străinătate și în zonele de acțiune. Infrastructura este construită, utilizată și operată sustenabil și, unde este necesar, rezistentă. Având în vedere schimbările de tendințe cu privire la personal și materiale, trebuie să se asigure și cerințe suplimentare de infrastructură.

Concluzionând, pe baza cerințelor calitative prevăzute în KdB și a necesităților și perspectivelor de îndeplinire a misiunilor de către Bundeswehr în anii următori, în prezent se află în curs de elaborare, în cadrul Ministerului Federal al Apărării, într-o ordine firească a ierarhiei documentelor de planificare a apărării, Profilul de capacitate al Bundeswehr-ului.

Note

¹ **Bundeswehr** (Apărarea Federală) – este termenul care definește pe ansamblu Armata Germaniei, adică forțele militare, sistemul de administrație și de înzestrare. Bundeswehr-ul este format din punct de vedere structural din Forțele terestre (Heer), Forțele aeriene (Luftwaffe), Forțele Navale (Marine), Comandamentul logistic intrunit (Streitkräftebasis), Serviciul sanitar (Sanitätsdienst) și Comandamentul spațiului cibernetic și informațional (CIR).

² Cristian Eremia, GERMANIA - "Noua Reorientare a Bundeswehr", cu obiective până în anul 2032, accesată la 17.09.2018, <https://monitorulapararii.ro/germania-noua-reorientare-a-bundeswehr-cu-obiective-pana-in-anul-2032>

³ Carta Albă privind politica de securitate și viitorul Bundeswehr-ului, 2016, accesată la data de 17.09.2018, www.bmvg.de/portal/a/bmvg/start/weissbuch/downloads

⁴ Ibidem pct.2.

⁵ Ibidem pct.2.

⁶ Nu este menționat expres în document, dar ar putea fi vorba de Rusia.

⁷ **Apărarea națională** - protejarea cetățenilor, suveranității și integrității teritoriale naționale

⁸ **Apărarea colectivă** - protejarea cetățenilor, suveranității și integrității teritoriale a aliaților

⁹ Bugetul apărării a crescut de la 23,8 mrd. euro (în 2000) până la aproximativ 38,5 mrd. euro (în 2018) și ar

trebui să ajungă, până în 2022, la 42,6 mrd. Euro, în conformitate cu „Datele cheie” stabilite de cabinet la începutul lunii mai 2018 (la acestea se adaugă încă 1,17 mrd. euro în anul 2022, care au fost mutate ca un „câștig de resurse umane”, în secțiunea 60 a bugetului general). În ciuda acestor creșteri, Ministerul Apărării nu pare să fi primit suficient de mult. În disputa pe marginea creșterii chiar mai mari, ministrul federal al apărării, von der Leyen, în timpul vizitei sale la Washington, la 20 și 21 iunie a.c., a lăsat să se înțeleagă că bugetul Ministerului Apărării ar trebui să atingă valoarea de 1,5% din PIB până în anul 2024 (nu 2%, așa cum a solicitat Statele Unite). De asemenea, la summitul NATO din iulie, guvernul federal a confirmat acest obiectiv. Sursa: <http://www.imi-online.de/2018/08/28/konzeption-der-bundeswehr/> accesată la data de 23.10.2018

¹⁰ „Linii directoare ale politicii mondiale”, www.news.dkp.suhail.uberspace.de/2017/04/ accesată la 05.05.2017, „Planificarea pe termen lung: Bundeswehr cu mai multe capacități de apărare colectivă”, <http://augengeradeaus.net/2017/04/>, accesată la data de 05.05.2017

¹¹ Ibidem pct. 2.

¹² Die Konzeption der Bundeswehr, www.bmvg.de/de/aktuelles/konzeption-der-bundeswehr, accesată la 17.09.2018

¹³ **„Cetățeanul în uniformă”** este modelul de dezvoltare al conducerii Bundeswehr-ului și aspectul central pentru proiectarea imaginii de sine a unui soldat. A fost valabil de la înființarea Bundeswehr-ului. Termenul a fost inventat în 1952 de Friedrich Beermann, consilierul de politică de apărare de atunci al SPD (Partidul Social Democrat), și, ulterior, preluat de Biroul Blank (după numele conducătorului acestuia, Theodor Blank - din octombrie 1950 până în iunie 1955, instituția precedentă a Ministerului Federal al Apărării din Germania), care a pregătit reînarmarea (refacerea Bundeswehr-ului). Sursa: https://de.wikipedia.org/wiki/Staatsb%C3%BCrger_in_Uniform, accesată la 22.10.2018

¹⁴ Ca noțiune, **„conducerea internă”** reprezintă un concept al Bundeswehr-ului, care se bazează pe modelul cetățeanului în uniformă și ale căror forme au fost proiectate încă înainte de fondarea Bundeswehr-ului. Este mai mult decât un simplu concept de conducere, deoarece ar trebui să constituie baza pentru imaginea de sine a soldatului. Pentru termenul „conducere internă” nu există o definiție oficială, ci mai degrabă o descriere în versiunea actuală a regulamentului de specialitate, care poartă, de asemenea, titlul de „conducere internă”: *„Principiile conducerii interne constituie baza pentru Serviciul militar în Bundeswehr și de a determina imaginea de sine a soldaților. Ele reprezintă o îndrumare pentru călăuzirea oamenilor și a relațiilor reciproce”*. Acesta stabilește obiectivele, principiile, domeniile de aplicare și principiile Conducerii interne. Sarcina sa este de a reduce tensiunile care decurg din drepturile individuale ale cetățeanului liber, pe de o parte, și din sarcinile militare ale soldatului, pe de altă parte. Sursa: https://de.wikipedia.org/wiki/Innere_F%C3%BChrung, accesată la 22.10.2018

¹⁵ Un punct central al planului este acela că «Statele membre au un **„set unic de forțe”** pe care le pot utiliza la nivel național sau în cadrul multilateral, cum ar fi Coaliți-

ile în cadrul ONU, NATO, UE sau ad hoc ... Dezvoltarea capabilităților statelor membre prin PSAC și utilizarea instrumentelor UE vor contribui, de asemenea, la consolidarea potențialului capabilităților disponibile pentru Națiunile Unite și NATO. Se va asigura consolidarea reciprocă, complementaritatea și coerența, inclusiv prin punerea în aplicare a Declarației comune». EU-NATO cooperation and European defence after the Warsaw Summit, accesată la data de 11.10.2018, [http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/595855/EPRS_BRI\(2016\)595855_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2016/595855/EPRS_BRI(2016)595855_EN.pdf)

¹⁶ **Tipuri de misiuni** (potrivit Concepției Bundeswehr-ului, pag.80): **Misiuni de reacție rapidă** - nu se planifică înlocuirea, ceea ce înseamnă că îndeplinirea misiunilor trebuie asigurată în mod continuu și are loc în mod succesiv. Acestea pot deveni misiuni de lungă durată. **Misiuni pe termen lung** (LAA) - capabilitățile trebuie să fie asigurate într-un mod durabil. În cazul angajării, trăsătura caracteristică este aceea că furnizarea de capabilități pe o perioadă lungă de timp necesită înlocuirea periodică a personalului și regenerarea materialului utilizat. **Misiuni cu desfășurare continuă** (DEA) - au caracteristicile unei operațiuni și, bazate pe deciziile autorității publice sau obligațiile internaționale, trebuie îndeplinite în mod continuu. Acestea pot fi îndeplinite numai de către forțe și mijloace ale Bundeswehr-ului aflate în stare permanentă de alertă sau deja subordonate NATO. Acestea includ forțele permanente ale "Forțelor NATO de Angajare" (printre altele "NATO Airborne Early Warning and Control Force Command's E-3A Component" - NAEW&CFE-3A Component, "NATO Integrated Air and Missile Defence System" - NATINAMDS, "NATO Alliance Ground Surveillance" - AGS, "Standing NATO Maritime Groups" - SNMG și "Standing NATO Mine Counter Measure Groups" - SNMCMG). Mai mult decât atât, există forțe care îndeplinesc misiuni pentru supravegherea și garantarea siguranței spațiului aerian și maritim german, a apărării teritoriale antirachetă, a participării nucleare, a protecției la protecția infrastructurii critice împotriva atacurilor din spațiul cibernetic, pentru conducerea unei situații în spațiul cosmic, precum și pentru utilizarea, operarea și protecția infrastructurii critice din spațiu, pentru operațiunile de salvare, evacuare și eliberare a ostaticilor în străinătate, ale serviciului militar de căutare și salvare, precum și a contribuției germane în cadrul structurilor de comandă multinaționale. **Misiuni cu aceleași angajamente** (EV) - obligații cu caracter de operațiune, asumate și stabilite în mod individual după natura și domeniul de aplicare, la NATO și UE, pentru anumite perioade (de ex. contribuția la eNRF și EUBG). **Misiuni de durată pentru sprijinul operațiunilor** (DA) - misiuni specializate, care, prin contribuția lor funcțională nemijlocită permit desfășurarea operațiunilor, DEA și EV și trebuie să furnizeze în mod continuu forțe și mijloace Bundeswehr-ului. **Misiuni permanente** (StA) - misiuni care trebuie executate continuu de către forțe și mijloace ale Bundeswehr-ului, dar care nu sunt DEA, EV sau DA. Acestea includ și punerea la dispoziție de forțe și mijloace pentru „NATO Defence Planning Process”/„Defence Planning Capability Survey”, „EU Headline Goal” și „Peacekeeping Capability Readiness System” (PCRS)/ONU, inclusiv personal adecvat pentru misiuni de observare, consul-

tanți militari, precum și participarea germană la structuri integrate de conducere și trupe. În plus, StA asigură funcțiile de bază prin îndeplinirea misiunilor birocratice.

¹⁷ global commons

¹⁸ **Apărarea generală** cuprinde apărarea militară, apărarea civilă și inclusiv contribuțiile militare ale aliaților

¹⁹ **Acțiuni/atacuri hibride** pot fi acțiuni subversive, dezinformare, propagandă, atacuri în spațiul cibernetic și informațional sau din spațiul cosmic

²⁰ Apărarea națională și colectivă, securitatea internă, managementul național al riscurilor și a crizelor pentru apărarea cetățenilor germani în străinătate, asistență subsidiară în Germania, securitatea/apărarea cibernetică și managementul internațional al crizelor, parteneriat și cooperare

²¹ **Nivelul de ambiție națională** reprezintă dreptul la viitoarea capacitate de acțiune și performanță a Bundeswehr-ului, care trebuie atinsă calitativ și cantitativ într-un interval de timp definit pentru îndeplinirea misiunilor. Dreptul este derivat prin formarea obiectivelor Bundeswehr-ului din cerințele strategico-politice, cum ar fi obiectivul general și misiunea Bundeswehr-ului, Obiectivul Național (NatZV) și planurile concrete de planificare a apărării în NATO și UE, precum și alte cerințe și decizii naționale și este definit în profilul de capacitate al Bundeswehr-ului ca cerință obligatorie pentru dezvoltarea în continuare a capabilităților.

²² **Pachetele de misiuni** pot fi constituite din personal, materiale, instruire specială sau servicii contractuale ale unor terțe părți.

²³ FAWU - Führung, Aufklärung, Wirkung, Unterstützung

²⁴ Ibidem pct.10. (În prezent, FT dispun de șapte brigăzi și părți componente ale Brigăzii franco-germane.)

²⁵ Conform ministrului federal al apărării, Ursula von der Leyen - declarația din aprilie 2015, numărul de tancuri va crește la 320 piese, „Pe toate fronturile” www.jungewelt.de/artikel/309800.an-allen-fronten, accesată la data de 25.04.2017

²⁶ Ibidem pct.10.

²⁷ Ibidem pct.10.

²⁸ În ianuarie 2016, ministrului federal al apărării, Ursula von der Leyen a anunțat intenția de a cheltui în total 130 de miliarde de euro pentru noi proiecte de învestire până în 2030, „Pe toate fronturile” www.jungewelt.de/artikel/309800.an-allen-fronten, accesată la data de 25.04.2017

²⁹ Host Nation Support

³⁰ Bundeswehr-ul are, la sfârșitul lunii august 2018, un total de 179.797 militari activi. Aceștia se împart după cum urmează:

- Ministerul Federal al Apărării: 986
- Structuri subordonate nemijlocit Ministerului: 3.033
- Forțe Terestre: 60.290
- Forțe Aeriene: 27.794
- Forțe Navale: 16.339
- Baza categoriilor de forțe (Comandamentul logistic întrunit): 27.601
- Serviciul central sanitar: 20.145
- CIR (Domeniul cibernetic și informațional): 12.599

- Domeniul Infrastructură, Protecția mediului, Servicii: 965

- Domeniul Înregistrare, Tehnică de informații, Mențință: 1.602

- Domeniul resurse umane: 7.443, din care 5.400 studenți la Universitățile Bundeswehr-ului

Bundeswehr-ul include în prezent:

- 171.931 – militari profesioniști și cu contract

- 7.866 – persoane care îndeplinesc serviciul militar voluntar. Din aceștia, în cadrul Bundeswehr-ului servesc 21.643 militari de gen feminin. Sursa: www.bundeswehr.de/portal/a/bwde/start/streitkraefte/grundlagen/staerke, accesată la 20.09.2018

³¹ Ministrul german al Apărării, Ursula von der Leyen, a declarat că forțele armate germane vor fi crescute pentru prima dată după 1990. Atunci, numărul efectivelor era de 585.000 de oameni, în timp ce astăzi în rândurile

Bundeswehr-ului se mai află aproape 180.000 de militari. Potrivit Frankfurter Allgemeine Zeitung, în următorii 7 ani în armata germană vor fi atrași 14.300 de militari și 4.000 de civili. În prima etapă vor fi deschise 7.000 de posturi militare. Alte 5.000 de posturi vor fi create după restructurarea internă a armatei, iar din 2023 aceasta va fi suplimentată cu alte 2.300 de militari. Creșterea numărului efectivelor armatei a fost explicată de către Ursula von der Leyen prin noile provocări. Potrivit acesteia, armata germană desfășoară în prezent 16 misiuni în străinătate. Printre acestea, salvarea refugiaților în operațiunile mediteraneene și operațiuni ale NATO. De asemenea, noi trupe vor fi necesare pentru descurajarea agresivității Rusiei în Europa de Est. În același timp, bugetul Bundeswehr-ului în 2020 va crește de la 34,3 miliarde de euro, la 39,2 miliarde de euro. Sursa: <http://www.hansheinrichdieter.de/html/dieneuekonzeption.html>, accesată la 11.10.2018

ABSTRACT

Derived from the current situation of the international security environment, the “White Paper on Security Policy and the Future of the Bundeswehr” (White Paper 2016) sets standards for Germany’s security policy and defines the mission and tasks of the Bundeswehr.

The current development lines are implemented in the “Conception of the Bundeswehr” (KdB) for the German defense department. In this regard, the Bundeswehr is focusing on the future.

The new KdB is a long-term policy statement and it stands as a military part of the overall defense planning of the Federal Republic of Germany at home and abroad in interaction with the documents of the Federal Ministry of the Interior and other responsible departments for the security architecture of Germany. The KdB translates the Germany’s will, formulated in the White Paper 2016, to take on more responsibility in the world in guidelines for action for the entire Bundeswehr under the leadership of the Federal Ministry of Defense.

Based on the Guiding Principles and other planning parameters, the KdB makes qualitative specifications for designing the “Bundeswehr’s capability profile” consisting of military and civilian capabilities and the future development areas. The KdB is the starting point for all conceptual work and planning.

The conclusions of the White Paper 2016, as well as the turning points to the future equipment of the Bundeswehr with materials, personnel and finances are the response to the profound changes in the security situation, in Europe and in the world.

Keywords:

White Book, concept, national defense, collective defense, capabilities, mission, tasks, operation

Sorin-Vasile NEGOIȚĂ is senior researcher within the Institute for Political Studies of Defense and Military History of Bucharest. He is specialized in European defense and security studies.

SECURITATE INTERNAȚIONALĂ– DOSAR CHINA

China și India între “dilema securității”, reforma ONU și acomodarea pașnică în Asia de Sud

Șerban Filip CIOCULESCU

Acest studiu¹ își propune să ofere o interpretare cât mai obiectivă a relațiilor recente dintre cele mai populate state ale Asiei și totodată ale lumii, China și India. Împreună ele concentrează circa o treime din populația mondială. Ambele posedă arme nucleare, armate numeroase și bine înzestrate, economii înfloritoare (desigur cu un avans considerabil pentru China), resurse și un capital uman foarte bogat și diversificat.

Analiza pleacă de la ipoteza că vecinătatea geografică, experiențele istorice și nivelul de putere națională precum și relațiile cu state din afara continentului determină tipare de comportament ce alternează între dialog, cooperare respectiv neîncredere, competiție, înarmare reciprocă și percepții ale incerturii și contra-incerturii. Teoria neorealistă a relațiilor internaționale explică comportamentul acestor actori într-un mediu anarchic, unde riscul de război există. Dar la nivelul decidenților explicațiile sistemice nu sunt suficiente, fiind nevoie și de investigarea percepțiilor, anturajelor, experiențelor de viață, interacțiunilor. Cooperarea lor în cadrul Organizației Națiunilor Unite se poate consolida, permițând atenuarea unor poziții conflictuale în politica externă și chiar punând bazele unei viitoare reforme extrem de necesare a celei mai mari organizații inter-statale din lume, considerată uneori învechită și injustă din cauză că oferă prea multe avantaje statelor care în 1945 i-au pus bazele, ca puteri considerate învingătoare în al Doilea Război Mondial

sau mari națiuni asociate politic unora dintre învingători. Cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate (CS) al ONU (SUA, Marea Britanie, Franța, Republica Populară Chineză și Federația Rusă) dețin dreptul de veto și pot bloca aproape orice nu le convine, inclusiv primirea în viitor a unor noi colegi cu același statut de permanență.

Asimetria de putere și influență din cadrul ONU

În timp ce China are deja un loc de membru permanent în Consiliul de Securitate (CS) al ONU, India aspiră la acest statut și are nevoie de acordul țării vecine spre a putea beneficia de o ipotetică extindere a compoziției Consiliului. Momentan e puțin probabil să primească acest acord. E drept că Republica Populară China a trebuit să aștepte 26 de ani ca să fie admisă în Consiliul de Securitate al ONU, înlocuind Taiwanul (oficial denumit Republica China), stat admis în ONU și în CS încă din anul fondării organizației, 1945. Președintele SUA, F. D. Roosevelt concepuse în anii '40 ai secolului trecut un sistem de securitate mondial bazat pe patru jandarmi, dintre care unul urma să fie China, în virtutea civilizației sale vechi, a numărului de locuitori și suferințelor îndurate sub asaltul armatelor japoneze. Când s-a discutat la Yalta și Teheran despre structura și competențele viitorului Consiliu de Securitate, F.D. Roosevelt a crezut că se va baza

pe China (naționalistă) în păstrarea păcii mondiale, fără să bănuiască că de fapt un regim comunist se va instaura în partea continentală a țării. De aceea, Republica China (Taiwan), a fost primită în CS al ONU ca membru permanent iar ulterior R.P. China împiedicată să adere mai multe decenii la rând, până în 1971. Atunci președintele american Nixon și secretarul de stat H. Kissinger au reușit să atragă China de partea lor contra URSS, rupând de facto solidaritatea blocului comunist eurasiatic. Cu acordul sovieto-american s-a făcut "rocadă" în C.S. al ONU între China Populară și Taiwan, acesta din urmă pierzând locul de membru permanent în Consiliu și fiind chiar eliminat din organizație, în ciuda pretenției de universalitate a acesteia. Niciun stat nu a fost vreodată expulzat din cea mai mare organizație inter-statală, deși Carta ONU permite acest lucru.² Rocađa dintre cele două state chineze nu a fost considerată o expulzare propriu-zisă, așa încât poporul chinez nu a fost niciodată umilit prin scoaterea din familia Națiunilor Unite. Rezoluția 2758 a Adunării Generale din 25 octombrie 1971 afirma clar că reprezentanții R.P. China sunt singurii reprezentanți legali ai poporului chinez în cadrul familiei Națiunilor Unite. Textul mai spunea că reprezentanții Taiwanului (ai lui Chiang Kai Șek, conform rezoluției respective) au ocupat ilegal acest scaun la ONU și în toate organizațiile din familia Națiunilor Unite.³ Taiwanul a încercat ulterior să readere la ONU dar fără succes.

În schimb India nu a fost admisă în anul 1945 în C.S. cu toate că a participat la lucrările conferinței de la San Francisco între aprilie-iunie 1945 și a semnat declarația de la Washington, așadar e membru fondator al ONU: în 1945 era încă sub regimul colonial britanic, nu se separase de Pakistan, era un stat sărac și subdezvoltat și nu fusese "martirizat" de japonezi sau germani în abia încheiatul război mondial, precum China, Franța etc. Nu s-a ținut cont că peste un milion de soldați indieni luptaseră contra Japoniei în uniforme britanice. E adevărat că și un alt mare stat din ceea ce se numea pe atunci "Lumea a treia", Brazilia, nu a fost admis în C.S., deși liderul american Roosevelt ar fi dorit acest lucru, însă

I.V. Stalin și W. Churchill, partenerii săi din coaliția anti-Axă, s-au opus. India nu a putut așadar să obțină acest loc dorit și meritat prin prisma ponderii demografice și culturale. Actualmente, SUA, Franța, Rusia și Marea Britanie ar accepta ca Indiei să îi revină un loc de membru permanent dar se opune China și ea are drept de veto. În plus India nu poate intra singură în C.S. deoarece face parte din Grupul celor patru state (G4) alături de Japonia, Germania și Brazilia – acest grup ar dori un Consiliu cu 25 de membri în loc de 15, iar membrii permanenți să fie cel puțin zece. Țările G4 sunt cu siguranță îndreptățite să devină membri permanenți ai Consiliului de Securitate, prin contribuția la peace-keeping și la alte activități ale organizației. De asemenea e firesc ca Africa să aibă cel puțin un stat în rândul "permanenților". Încă un alt obstacol în calea intrării Indiei, Germaniei, Japoniei și Braziliei (G4) în C.S. îl constituie activitatea țărilor din grupul *Uniting for consensus* (UfC)⁴, circa 50 la număr, anume Italia, Pakistan, Egipt, Mexic, Coreea de Sud, Argentina, Spania, Turcia etc. acestea dorind toate să blocheze expansiunea numărului de membri permanenți și să favorizeze creșterea numărului de membri non-permanenți chiar prin acordarea de locuri pentru regiuni formate din câteva state. Un C.S. cu 20 sau mai mulți membri nonpermanenți (având mandate de 3-5 ani în loc de doi, cum este acum) ar fi, în opinia lor, mai democratic, mai transparent și mai eficient.⁵

Pe de altă parte, Beijingul a blocat chiar și cererea Indiei de a se recunoaște în cadrul *Comitetului de Sancțiuni Al Qaeda*, sub autoritatea C.S., că șeful grupării jihadiste Jaish e Mohammed face parte din lista teroriștilor globali, cu toate că SUA, Franța și Marea Britanie au susținut inițiativa. Gruparea își are baza în Pakistan iar China și-a protejat astfel aliatul de acuzațiile de susținere a terorismului, afirmând că nu există destule dovezi contra acesteia.⁶

Argumentele Indiei pentru dobândirea unui loc de membru permanent în C.S. sunt populația sa uriașă (1,35 miliarde locuitori⁷ locul doi în lume după China), avântul economic remarcabil, trimiterea multor militari

în operațiuni de pace internaționale și regimul democratic liberal. Acest element poate servi spre a atrage simpatia SUA, Marii Britanii și Franței. Până în vara anului 2018, India a fost de șapte ori membru nepermanent al CS, adică 14 ani în total – ultima data în 2011-2012. Un alt argument e că India a participat cu trupe de peace-keeping la misiunile ONU din Corea, Egipt, Congo, Somalia etc. În 2014 avea desfășurați peste 7800 de soldați în zece operații în sprijinul păcii, și era pe locul trei în lume după Bangladesh și Pakistan iar în 2017 circa 6700 de militari. Peste 160.000 de militari a desfășurat India în toate operațiile sub umbrela ONU.⁷ Delhi, adepta nealinierii în politica internațională, a sprijinit de la început dreptul de veto al celor cinci puteri permanente și s-a opus ideii de eludare a veto-ului prin mecanismul rezoluției *Uniting for peace*, dând dovadă de conservatorism și teamă de intervenții din exterior în exercițiul suveranității naționale. Sprijinul pentru obținerea unui loc permanent în CS al ONU vine mai clar dinspre SUA unde doi kongresmani, Frank Pallone și Ami Bera, au introdus în septembrie 2017 o rezoluție în Camera Reprezentanților în sprijinul candidaturii Indiei.⁸

China a început și ea să desfășoare forțe de menținere a păcii în misiuni umanitare. Leadership-ul politic a trasat pentru PLA și misiunea de a se implica în acțiuni de menținere a păcii în lume, aproape numai în cadrul misiunilor ONU, aprobate de C.S. cu unanimitatea membrilor permanenți și pe cât posibil și de Adunarea Generală. În anul 2015, președintele chinez, Xi Jinping, și-a luat angajamentul de a aloca 8.000 militari pentru ONU și 100 milioane USD pentru forța de intervenție (*standby force*) a Uniunii Africane.⁹ De asemenea, s-a promis un miliard USD pentru a ajuta la crearea unui *UN Peace and Development Trust Fund*. Peste 2.700 de soldați chinezi participă în misiunile „căștilor albastre” ale ONU, contribuind substanțial la menținerea sau restabilirea păcii în zone marcate de conflicte etno-religioase acute sau de dezastre naturale. Numeroși medici, genști și logisticieni fac parte din aceste trupe. De altfel treisprezece militari chinezi au decedat în aceste operații până în iulie 2017. De departe cea mai masivă prezență a forțelor

chineze este în Sudanul de Sud (1.051), apoi în Liberia (666) și în Mali (402). Contingente chineze au ajuns și în Congo și Coasta de Fildeș etc. În iunie 2013, China a trimis pentru prima data trupe combatante într-o operație de stabilizare și pacificare, în Mali, spre a contracara jhadiștii islamici extrem de violenți, după ce forțe franceze eliberaseră nordul țării de sub stăpânirea jhadiștilor tuaregi. Statistic, între anul 2008 și 2017 PLA a participat la circa 24 de misiuni ale ONU de menținere a păcii, cu un total de 31.000 militari. Se consideră că dintre toți membrii Consiliului de Securitate al ONU, RPC are cele mai numeroase forțe de peace-keeping desfășurate. Beijingul nu trimite forțe decât când misiunea ONU e consensuală (are acordul statului-țintă) și când cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate (din care China face parte) au decis că este necesară o intervenție.

Ca și China, India are peste un miliard de locuitori și o economie în plin avânt. De aceea ar merita un loc de membru permanent în CS al ONU însă, în general, s-a confruntat cu opoziția Chinei care nu poate trece peste disputele bilaterale, mai ales cele teritoriale. China are o contribuție la bugetul ONU de peste 192 milioane USD (plătite în februarie 2018) iar India aproape 18 milioane USD, bani plătiți în ianuarie 2018.¹⁰

Calcul de putere și sferă de influență

Există oare în complexul de securitate asiatic un potențial adversar statal (simetric) al cărui nivel de putere să se apropie de cel atribuit îndeobște Chinei? Fareed Zakaria în cartea sa de succes *Lumea Postamericană* vede India ca fiind un rival geopolitic pe termen lung al Chinei (deși în plan economic există relații destul de strânse între cele două state), cu toate că dezvoltarea sa economică e mult îngreunată de sistemul democratic față de cel autocratic chinez în care deciziile economice se iau la nivel centralizat, elitist, fără a exista teama de pierdere a sprijinului popular și a puterii. India are un teritoriu imens (fiind un subcontinent) și o populație mult peste un miliard de locuitori, foarte aproape de cea a vecinului chinez

și o economie care se situează între primele opt din lume. Totuși economia Chinei e mult mai dezvoltată decât cea indiană, la fel și forța militară, pentru că Beijingul a demarat reformele economice încă din 1978, cu mult înaintea Indiei și acumulând rezerve financiare a putut investi mult mai mult și în plan militar. Însă India a ajuns în 2017 la niște performanțe economice deosebite, fiind cotată cu un GDP de 2,611 trilioane USD, adică locul șapte după SUA, UE, China, Japonia, Germania și Marea Britanie, peste Franța, Brazilia sau Canada.¹¹ Prin comparație, imensa Rusie, cea dotată cu rezerve atât de mari de gaze și petrol, a ajuns în 2016 la un GDP de abia 1,283 trilioane USD, e drept că și în urma sancțiunilor economice internaționale demarate în 2014.¹² În schimb China depășește cu mult India, având un GDP de 12,104 trilioane USD.

În perspectivă geografică, India este marele vecin din Sud al Chinei, stat foarte mare și foarte populat – ironia geografiei umane a făcut ca cele două cele mai populate state ale lumii să fie vecine în mod direct - dar cu vulnerabilități interne serioase, și care se teme cel mai mult de inelul strategic creat de China prin cooperare cu Pakistan, Bangladesh, Nepal, Sri Lanka și Burma, așa-numitul “șirag de perle” al Beijingului format din baze navale în Oceanul Indian: Gwadar (lângă Strâmtoarea Hormuz), Hambantota etc.¹³ India, deși pare să fi acceptat timid reluarea cooperării militare cu China¹⁴, se teme de un *containment* din partea Chinei, mai ales prin blocarea strâmtorilor din Asia de Sud și a accesului la porturile din rimlandul Oceanului Indian prin capacități supra-dimensionate de A2/AD (*anti-access and area denial*). De altfel, unii oficiali chinezi au contestat și denumirea de ocean “indian”, sugerând că nu există vreun monopol, fie și lingvistic, al Indiei asupra acestuia.¹⁵

India a întărit și ea legăturile cu Afganistan, Tadjikistan, Mongolia și Vietnam, de asemenea participă la construirea unui port petrolier în Iran, astfel că Pakistanul ar putea fi izolat treptat. Totuși există și un proiect de conductă de gaze Pakistan-Afganistan-India. Delhi (la fel ca și Tokyo sau Berlin) vrea să cumpere mai mult petrol din Iran dar se lovește de regimul de sancțiuni impuse acestui stat după ce SUA au denunțat acordul JCPOA. Donald Trump a

spus clar într-un mesaj pe tweeter din 7 august că cine face afaceri cu iranienii nu mai face deloc cu America. De asemenea, Delhi ar dori mai multe arme din Rusia care și ea e sub regim de sancțiuni internaționale.

Preocuparea pentru sferele de influență ar putea genera și *proxy wars*, mai ales că există dispute pentru insule din Marea Chinei de Est iar rivalitățile din Asia Centrală nu lipsesc (de pildă Kazahstan vs Uzbekistan). India ar putea chiar încerca să se alăture discret statelor ce contestă dreptul Beijing-ului de a controla acele insule disputate. De pildă pentru Senkaku-Diaoyu rivalizează China, Japonia, Taiwan iar pentru Paracel ori Spratley chiar și Vietnam, Filipine etc. Tensiunile sino-japoneze pentru suveranitatea asupra arhipelagului Senkaku vor deveni desigur tot mai intense și mai greu de gestionat din cauza naționalismului inflammat al celor două popoare, nefiind imposibilă chiar o escaladare militară, cu toate că Japonia e al treilea partener comercial al Chinei. Delhi ar avea și un motiv clar de a urmări punerea în dificultate a statului chinez. Peste 90.000 km2 din teritoriul Indiei sunt revendicați de RPC (mai ales statul Arunashal Pradesh). Nici India nu se lasă mai prejos, revendicând 38.000 km2 din teritoriul chinez (zona Aksai Chin). În plus, India a fost umilită de China în războiul din 1962 legat tot de neînțelegeri teritoriale.

Ca să evite pe viitor asemenea evoluții, în 2005 cele două țări au semnat un draft de acord ce includea parametrii bazici ai unui viitor acord teritorial. Însă lucrurile nu au evoluat pozitiv și au avut loc multe înfruntări la graniță între soldați chinezi și indieni, din fericire fără victime în general.

India nu își face iluzii că în caz de război cu China, Pakistanul (marele ei dușman *ab initio*) nu va încerca să profite spre a recupera tot Kașmirul. Doctrina luptei pe două fronturi contra Chinei și Pakistanului, ambele state nucleare, creează riscuri majore pentru statul indian.¹⁶ India nu crede în doctrina *peaceful rising* a vecinei de la nord și constată că doctrina oficială chineză – “Noul tip de relații între marile puteri”, adică matricea *win-win* și recunoașterea mutuală a sferelor de influență, nu se aplică, din cauză că Beijingul nu consideră Delhi un partener simetric ca nivel de putere. De altfel, cele două state au granițe conflictua-

le, pe lungi porțiuni și periodic soldați chinezi trec în partea indiană, fără explicații. De asemenea, fiecare stat prezintă hărți și pașapoarte care arată geografia granițelor conform propriilor dorințe. Strategii indieni invocă cu plăcere opera clasică „Arthashastra”, un tratat de guvernare și strategie scris de autorul antic Kautilya (un fel de Machiavelli indian, într-o epocă în care împărații dinastiei Maurya stăpâneau acele pământuri) noțiunea *mandala* și din tradiția imperiului Gupta de acum peste 1500 de ani teoria *samanta*. În conformitate cu aceste modele, un stat va fi aliat natural doar cu țările care nu îi sunt vecine și rival natural cu cele ce îi sunt vecine. Vecinul vecinului este aliat sau prieten deoarece în mod sigur are și el probleme teritoriale cu vecinul comun. Astfel, hegemonii regionali își creează un lanț de state client contra potențialilor rivali.¹⁷

Aducând modelul în prezent, India știe că va găsi mai mult ca sigur aliați în micile state ce au graniță cu China, în afara Pakistanului desigur. Însă nu e vorba doar de frică și frustrări când e vorba de a identifica aliați ci și de relațiile economice și soft power. India va trebui să investească în economiile vecinilor săi, să își exporte valorile și cultura, spre a crea legături solide cu aceștia. Delhi cumăra de zeci de ani arme avansate din Israel, Rusia și chiar SUA, are un buget anual de apărare de peste 52 miliarde USD (peste cel al Marii Britanii)¹⁸, establishment-ul militar nu are o direcție strategică majoră, planificarea e reactivă și limitată și nivelul corupției foarte mare. India nu e o țară în care generalii armatei să impună clasei politice planurile strategice, însă ei pot profita de elanurile naționaliste ale premierului Modi. Pe ansamblu, populația e destul de reticentă față de folosirea forței în relația cu alte țări.

Totuși armata indiană e una din cele mai numeroase de pe glob și se înarmează masiv, achiziționând avioane multirol, elicoptere, submarine, drone etc. De pildă din Franța va cumpăra peste 30 de avioane Rafale la un preț de circa 8 miliarde USD (există un acord indofrancez din 2016). Ele vor fi disponibile și livrate în 2022.¹⁹ Cele zece escadroane de Mig 21 și 27 vor fi retrase definitiv în acel an, fiind uzate moral. Pe termen lung vor fi 110 avioane moderne de acest fel fabricate de francezi în India

la un preț de 20 miliarde USD. Faptul că India nu a cumpărat de pildă F 16 arată că nu există în rândurile clasei politice o preferință marcată pentru o posibilă alianță cu SUA. Delhi are un sistem de achiziții militare discutabil (foarte criticat de opoziție în parlamentul național), nu se întrevide o strategie pe termen lung de găsire a unui/unor aliați și partajare a rolurilor defensive, din contra Delhi ezită între a se alătura SUA, a rămâne neutru sau a căuta parteneriate intense cu țări ca Japonia.²⁰ Flota militară indiană dorește să își proiecteze puterea către Marea Arabiei, Golfurile Hormuz și Aden, dar și spre Oceanul Pacific. Această flotă ar putea ajunge la 200 de vase și submarine până în anul 2027 de la 137 câte sunt în 2018. Submarinele vor fi construite în țară, fregatele ar putea fi aduse din Rusia (trei bucăți, clasa Grigorivici) iar o rachetă cu rază lungă apă-aer e construită împreună cu Israelul.²¹ Analistul Mohan Malik a observat corect că în timp ce China suferă de sindromul “paranoia Malacca”, India suferă și ea de “dilema Hormuz”.²³ Ambele state au câte un călcâi al lui Ahile geopolitic, anume un punct energetic vital (strâmțori) pe care sunt dispuse să îl apere cu arma în mână. Cele două puteri regionale sunt prinse, crede Malik, într-un mecanism de dilemă a securității din care nu pot ieși, mai ales din pricina percepțiilor negative reciproce, la nivelul majorității populațiilor, pe fondul creșterii naționalismului și a rivalității geoeconomice. Estimez că India va urmări cu aceeași mare atenție rivalitatea sino-americană și va “balansa” prin alianță cu SUA doar dacă se va simți foarte amenințată dinspre China, în extremis.

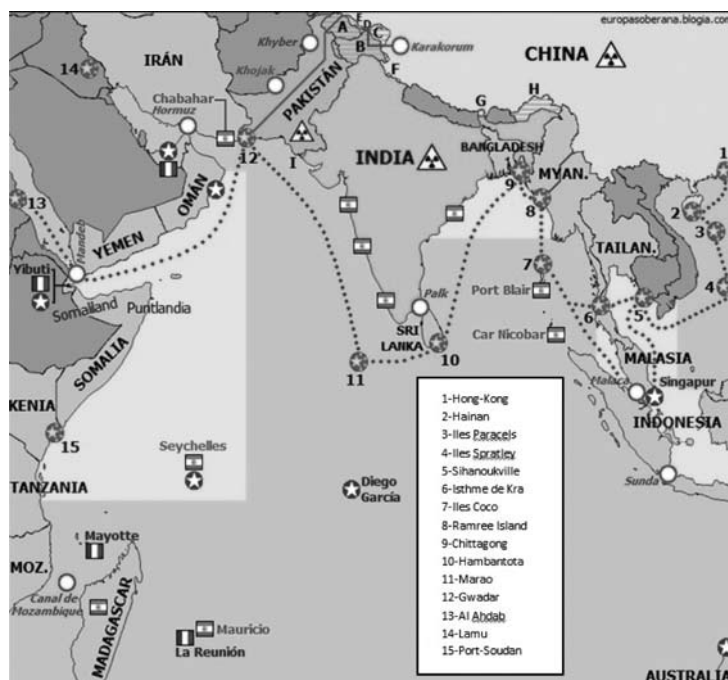
Cooperare economică versus anxietăți strategice

India face concurență Chinei investind tot mai mult în statele africane și căutând acces mai larg la resursele naturale. Rwanda și Uganda sunt țările vizitate recent de premierul Modi și unde acesta a promis investiții și sprijin, permițând acestor state sărace să nu depindă exclusiv de China. Încă din anul 2003, unitatea de achiziții externe a India's Oil and Natural Gas Corp's (ONGC) a cumpărat o cotă

de participare de 25% în cadrul proiectului energetic Greater Nile Oil Project (GNOP) din Sudan, la concurență cu China National Petroleum Corp care deține 40% dar calculul nu a fost prea bun: Sudanul e încă sub sancțiuni economice americane (chiar dacă relaxate) și companiile sale nu pot face tranzacții bancare cu India, aceasta din urmă având și ea pierderi din acest motiv. Tot India cumpără cam 30% din producția zilnică de petrol a Nigeriei (400.000 de barili din cca. 2,5 milioane barili în total) – ambele state fac parte din Commonwealth și au regimuri democratice, ceea ce le apropie și mai mult.²⁴ India a mai stabilit relații economice și cu state insulare mici precum Mauritius și Seychelles. Activitatea din Africa se explică prin nevoia de petrol, mereu în creștere, dar și prin dorința de a sparge ceea ce strategii indieni percep ca fiind încercuirea geopolitică chineză. Oficial, indienii și chinezii nu recunosc niciodată concurența lor directă pe pământ African.

India ar putea fi teoretic atât un partener de securitate (fiind ambele state membre în Organizația de Cooperare de la Shanghai -

SCO²⁵) cât și un adversar formidabil al RPC, din cauza conflictelor teritoriale și a susținerii ca aliați a unor state ostile reciproc. Trebuie amintit că în 1962 India și China au avut un scurt dar sângeros conflict de graniță, câștigat relativ ușor de Beijing. Nu doar Arunashal Pradesh și o parte din zona Kașmir (Aksai Chin) constituie elemente de litigiu sino-indian – Beijingul solicitând în repetate rânduri rectificarea masivă a granițelor și nerecunoscând statul Arunashal Pardeş ca parte din India²⁶, în timp ce Delhi revendică Aksai Chin (și toată partea din Kașmir pe care paki-stanezii au acceptat să o cedeze Chinei Populare) - dar și unele aspecte strategice sugerează tentația unei acțiuni preemptive în viitor. India are un “câlcâi al lui Ahile” în zona himalaiană din Nord. E vorba de coridorul Siliguri (poreclit și *gâtul de gâină*) care separă nord-vestul și Nord-Estul țării, la linia de contact cu Bhutan, Nepal și Bangladesh. O eventuală operație militară chineză prin care ar ajunge să controleze acest coridor venind dinspre Bengalul de Vest ar limita accesul armatelor indiene pe axa Est-Vest și ar izola 45 de milioane de in-



Portul Gwadar și liniile de comunicație maritime dorite de China

(sursa: <https://www.quora.com/How-will-Gwadar-port-deal-between-Pakistan-and-China-affect-India>)

dieni.²⁷ De precizat că în punctul său cel mai îngust coridorul are doar 17 km. În septembrie 2014 când Xi Jinping se afla în vizită de stat în India, primit de premierul Narendra Modi, ca din întâmplare trupe chineze treceau granița în Ladakh, de-a lungul liniei de control, provocând proteste indiene. India e iritată de construirea unui port militar chinez în Gwadar, pe coasta pakistaneză (provincial Balochistan). Portul face parte din coridorul economic China-Pakistan, estimat la circa 50 mld. USD și e un avanpost strategic major pe ruta ce leagă Strâmtoarea Hormuz cu Asia de Sud și Sud-Est. E posibil ca revoltele etniei Baloch contra prezenței muncitorilor chinezi să fi fost cumva instigate dinspre India, desi nu există concret probe.

Noi tensiuni indo-chineze puternice au apărut în anul 2017, când armata chineză a început să construiască un drum strategic spre Platoul Doklam (sau Dolam), situat între statul indian Sikkim și Bhutan. Doklan e pe Valea Chumbi, între India și Bhutan iar acesta din urmă neagă dreptul Beijingului de a construi acel drum într-o zonă care nu i-ar aparține. Trebuie spus că și Bhutanul revendică platoul iar India a sărit în sprijinul acestui mic stat, cu care are o relație strânsă, de protecție geopolitică și sprijin economic (circa 1 miliard USD pe an dă India Bhutanului, în bani și arme) datând din 1949. Așadar India și Bhutan au spus un nu hotărât planurilor chineze de a construi acel drum strategic. India se teme că RPC va ajunge să controleze implicit întregul platou montan și să aibă o platformă de unde

poate lansa atacul preemptiv asupra coridorului Siliguri. Beijingul s-a plans că în iunie a.c., soldați indieni au intrat în regiunea chineză Donlang și au obstrucționat munca la drumul ce trece prin platoul Doklam. Micul stat bhutanez nu are relații diplomatice cu RPC in ciuda faptului că au o graniță comună de 470 de km. Iar armata chineză a efectuat exerciții militare în Tibet, lângă granița cu Bhutan, trezind îngrijorare la Delhi. După două luni de tensiuni în Doklam, când soldați chinezi și indieni au stat față în față (70 de zile de înfruntare tăcută), cele două state au ajuns la un compromis pe 28 august când cele două ministere de externe au comunicat că s-a ajuns la un acord de dezan-gajare. În teren, armata indiană avea avantajul strategic al unei poziționări mai bune și e posibil să fi prevalat dacă se ajungea la încheștare. Dar pe ansamblu, analiștii militari arată că există un decalaj important în plan militar, în beneficiul Chinei, care are o capacitate mai mare de proiectare a forței. Raportul de putere în ce privește navele de suprafață e de circa 3/1 pentru Beijing, circa 4/1 în ce privește subma-rinele de atac și cele cu propulsie nucleară.²⁸ China va avea curând două portavioane, India are unul singur.

China are un avans tehnologic în ce privește arma cibernetică (deși India având excelenți IT-iști poate recupera rapid distanța), tehnologia cuantică, inteligența artificială, roboții, vehiculul/racheta supersonică DF-ZF sau DH-17 (zboară în spațiu cu viteză mai mare de 5 Mach, de peste patru-cinci ori viteza sunetului). Desigur, Delhi încearcă să nu mai depindă

India and China: selected naval vessels, as at April 2018

Vessel type	India	China
Principal surface combatants (excluding aircraft carriers)	27	83
Attack/guided-missile submarines	15	57
Nuclear-powered ballistic-missile submarines	1 (in test)	4

©IISS

(sursa: <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/04/china-india-competition>)

atât de mult de importurile din Rusia, Franța, Israel, prin programul *'Make in India'* lansat în 2014 și poate importa ușor din statele UE și SUA, spre deosebire de China căreia nu i se permite acest lucru din 1989 încolo.²⁹ Flota de avioane rusești Su-30MKI și Mig 21 a Indiei e deja îmbătrânită, uzată moral și s-au raportat numeroase accidente, de aceea s-au depus eforturi pentru contractul cu Franța care va duce la livrarea a 36 de avioane multirol Rafale începând cu anul 2019, urmând ca într-un deceniu să fie livrate sau chiar produse în India circa 200 de avioane de vânătoare.

Relațiile indo-chineze au fost agravate în aprilie 2017 și de o vizită a lui Dalai Lama în Arunachal Pradesh³⁰, lucru ce a determinat închiderea rutei de pelerinaj a indienilor către Tibet, prin pasul Nathu La, ca represalii din partea Beijingului.³¹ Chinezii sunt iritați de atenția și grija pe care elitele indiene o acordă lui Dalai Lama, de-a lungul a peste jumătate de secol, de faptul că India posedă o parte din Tibet și că acceptă prezența liderilor spirituali tibetani pe teritoriul indian. Ca să contracareze legitimitatea acestor Lama tibetani, Beijingul a luat obiceiul de a prezenta lumii propriul candidat la titlul de Lama, amintind de conflictele medievale europene dintre papi și antipapi. Beijingul așteaptă de la Delhi să nu saboteze *China-Pakistan Economic Corridor* (CPEC) și să nu sprijine mișcarea de gherilă a Balucilor din Pakistan (zona Gwadar). În schimb Beijingul promite Indiei avantaje economice mari dacă participă la Belt and Road Initiative, dar cel puțin câtă vreme Modi va fi la cârma statului indian, șansele sunt mici pentru un accept.

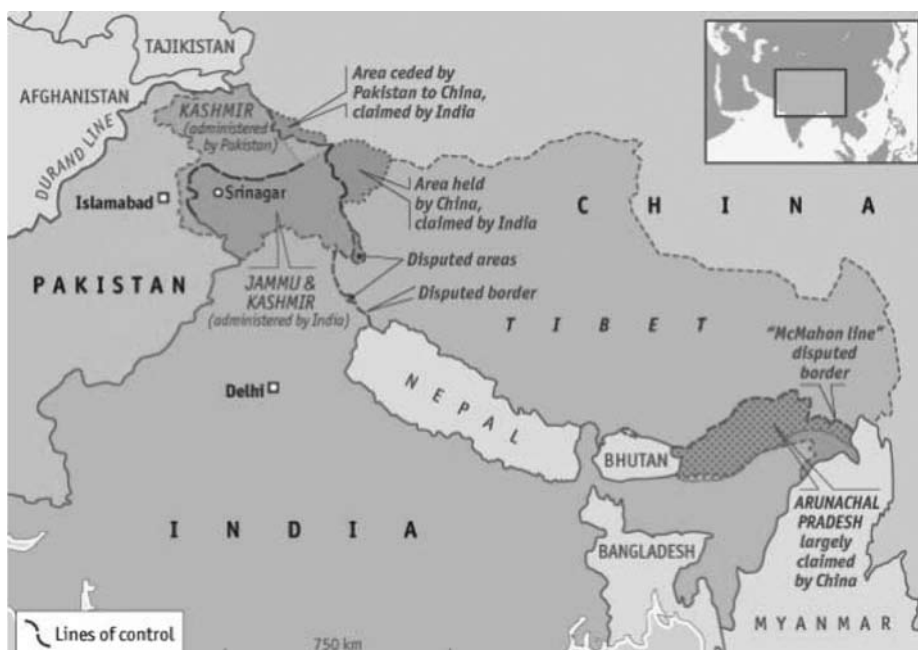
Sunt și oficiali chinezi care cer o relație pozitivă cu India, intuind că un bloc asiatic ar putea limita penetrarea americano-japoneză: Hu Shisheng, director al Institutului pentru Studii despre Asia de Sud și Sud-Est și Oceania din cadrul Institutului Chinez de Relații Internaționale Contemporane afirmă că:

“În ceea ce privește Statele Unite, regiunea Indo-Pacific este crucială, iar din punctul de vedere al Chinei, Indo-Pacificul este destinat contracarării Chinei. Deci, China trebuie să câștige India de partea sa cât mai mult posibil.”³²

Alți politicieni chinezi ar prefera să intimidizeze India prin demonstrații de forță, spre a provoca mecanismul de *bandwagoning* (alinieri). După incidentele legate de Platoul Doklam, purtătorul de cuvânt al Ministerului Apărării din China a cerut Indiei să nu riște în plan militar deoarece „Shaking a mountain is easy but shaking the People's Liberation Army is hard”³³.

În plan istoric, India a fost printre primele state care au recunoscut China Populară, în 1950, susținând-o apoi activ în efortul de aderare la ONU. Din 1950, Delhi nu a mai recunoscut Taiwanul ca stat și a acceptat principiul o singură Chină.³⁴ Din păcate, colonialismul și-a lăsat amprenta asupra relațiilor dintre cele mai populate state asiatice. În 1890, guvernării britanici ai Indiei au semnat cu împăratul chinez din dinastia Qing un acord de partajare a regiunilor Tibet și Sikkim, adiacente platoului Doklam. India e beneficiara liniei Mc Mahon ce constituie frontiera ei cu China și alte state, în timp ce China respinge legitimitatea acestei granițe ce fusese trasată de fostul Imperiu Britanic delimitând teritoriul suveran al Tibetului de cel pe atunci colonial al Indiei. Mare parte din neînțelegerile sino-indiene privind granițele comune pleacă de la faptul că R.P. China nu recunoaște linia McMahon și o denunță ca reminiscență a imperialismului britanic din trecut. Dar nu există nimic natural și perfect corect în granița indo-chineză, de aceea India nu dorește să pună în discuție vechile granițe imperiale. Este sigur că PLA are planificate scenarii de confruntare militară cu India, în zona Coridorului Siliguri. China nu a fost parte la negocierea din secolul al XIX-lea dintre britanici și autoritățile din Tibet, de aceea India afirmă că nu este problema Chinei care nu avea niciun fel de suveranitate asupra Tibetului în acel moment istoric. În India regiunea Tawang din statul Arunachal Pradesh este continuatoarea teritoriului ce făcea parte din India britanică, fiind numită în trecut și Tibetul de Sud. Când China a preluat Tibetul, India a anexat și ea Tawang, dar a rezultat un contencios frontalier cu China.

Ca ilustrare a mentalității de tip joc de sumă nulă, se manifestă în rândurile unor strategii din India, credința intuitivă că RPC folosește metoda „șiragului de perle”, obținând baze mi-



Zonele disputate de India și China, pe frontiera comună.
(<https://www.economist.com/graphic-detail/2012/02/08/fantasy-frontiers>)

litare în rimlandul maritim al Oceanului Indian (porturi din Pakistan, Sri Lanka, Myanmar, Bangladesh dar și Kenya, Tanzania ori baza din Djibouti) spre a limita libertatea de navigație și de proiectare a puterii de către statul indian.

De aceea, elitele politico-militare indiene urmăresc cu anxietate și chiar în mod obsesiv, acțiunile și declarațiile liderilor chinezi, percepend RPC mai degrabă ca pe un adversar (în primul rând pentru ca Beijingul e aliatul Pakistanului, adversarul major și clasic al Indiei) decât ca pe un partener. Aceste elite își dau seama că avansul Chinei în economie e consistent și că va rămâne astfel pe termen mediu. Totuși faimosul analist indo-american Fareed Zakaria ne spune că India are de partea sa câteva avantaje: democrația autentică, capitalul uman, economia în plină ascensiune și relația cu SUA.³⁵

Cunoscând obsesiile securitare legate de China, nu e de mirare că India a refuzat ostentativ să participe la inițiativa *One Belt One Road* – OBOR/BRI iar Xi Jinping nu l-a putut convinge pe premierul indian Narendra Modi să își schimbe ideile, deși i-a prezentat proiectul în culori foarte atractive. Reacția Indiei a fost de respingere mai ales față de

Inițiativa Dumului Maritim al Mătăsii (*Maritime Silk Road Initiative*) deoarece consideră că Beijingul va reuși o extindere a puterii sale către zona de interes strategic a Indiei și va fi pregătit mai bine pentru o încercuire a Indiei, acțiune la care probabil va participa și Pakistanul. Una dintre ramurile asociate rutelor comerciale propuse de Beijing trece prin zona Kașmirului pakistanez, pe care Delhi îl revendică.³⁶ Strategul indian Brahma Chellaney, de la Centre for Policy Research din Delhi a creat sintagma “imperialismul de creditor al Chinei” (*China's creditor imperialism*) în 2017, spre a denunța OBOR și metoda chineză de a oferi mari împrumuturi unor state sărace și apoi a folosi datoria suverană spre a le aduce în sfera sa de influență.³⁷

Pași timizi către o relație mai constructivă. Persistența blocajelor bilaterale

La Summitul G20 din Germania, din vara anului 2017, premierul indian Modi și președintele chinez Xi nu au încercat să stabilească o discuție bilaterală spre a rezolva pro-

blemele contencioase. Xi e nemulțumit nu doar de problemele frontaliere (inevitabile poate, pe o graniță lungă de 3500 km) ci și de posibilitatea formării unei alianțe a democrațiilor conduse din umbră de Washington: India, Japonia, Australia. Pentru că, așa cum arată un memorandum scris de un înalt funcționar chinez din ministerul Afacerilor Externe, Chen Xiaoli³⁸, în vara anului 2016, e posibil ca SUA să se bazeze pe o asemenea coaliție pe care să o înarmeze și susțină politic spre a putea chiar înfrânge militar China, la nevoie, fără ca ei, americanii, să fie implicați direct în luptă ci mai mult la nivel cyber. Așadar un *offshore balancing* extrem de eficient. Probabil că se referă la faptul că încă din anul 2007 ființează un format de securitate numit Dialogul Quadrilateral de Securitate (QSD sau Quad) compus din SUA, Japonia, Australia și India. Nu e o alianță, mai ales pentru că India se teme să participe deschis la contrabalansarea eforturilor chineze de hegemonie regională, ci un forum de dialog strategic și coordonare³⁹, pus la punct în anii de după marele tsumani petrecut în 2004 în Oceanul Indian. Pe termen lung, dacă cele patru state vor ajunge să considere China nu doar un rival ci un potențial adversar, e posibil ca acest Quad să devină chiar o alianță.

Momentan vedem că India va prefera să participe la o inițiativă regională a Japoniei, un eventual rival al proiectului chinez OBOR. (De altfel sunt semnale că nici Rusia nu e prea încântată de OBOR, deoarece pune în umbră propria Uniune Economică Eurasiatică, formată spre a contracara mai ales penetrarea UE în spațiul estic.) În septembrie 2017 premierul nipon Abe vizitând orașul Ahmedabad din India a bătut palma cu omologul indian Modi astfel că Japonia va construi primul tren-săgeată (sau glonț) de pe teritoriul indian, pe ruta Mumbai-Ahmedabad/Gujarat, circa 500 de km de cale ferată, folosind tehnologia "shinkansen". Prețul estimat, circa 17 miliarde USD. Tokyo se pare că e dornic să vândă indienilor și avioane militare amfibie *Shin Maywa Industries' US-2* dar și alte armamente. Japonia a ajuns al treilea mare investitor străin în economia indiană. Opoziția comună față de planurile de expansiune ale Chinei pare să aducă laolaltă cele două state asiatice aflate totuși la mare distanță unul de altul. Ca reacție față de sprijinirea Paki-

stanului de către China, India ar putea căuta treptat o alianță cu Japonia, între cele două existând deja un "parteneriat strategic și global" încă din 2006, când premierul indian de atunci Manmohan Singh a vizitat Japonia, apoi upgradat la nivel de "parteneriat strategic global special" în 2014.⁴⁰ În 2016, Delhi și Tokyo au decis să implementeze două documente strategice: "Free and Open India and Pacific Strategy" și "Act East", așadar e posibil ca în fața asertivității chineze să asistăm chiar la formarea unei alianțe, deși clasa politică indiană va ezita până în ultima clipă, temătoare de un nou război contra Chinei și marcată mental de vechea politică de non-aliniere a Indiei.

În încercarea de a detensiona relațiile cu China, Modi a efectuat o vizită informală în statul vecin, la Wuhan, pe 27-28 aprilie 2018, unde dialogul pacificator și propunerile de cooperare s-au ținut lanț dar nu s-a realizat un început de normalizare diplomatică autentică. Doar în ce privește necesitatea ca India să se implice în reconstrucția Afganistanului (iar Pakistanul, aliatul Chinei, să nu o saboteze) s-a ajuns la o concluzie. Asta pentru că un Afganistan eșuat ar antrena multiplicarea pericolului jihadist și exportul de instabilitate în provincial automomă Xinjiang din nord-vestul Chinei. Acest lucru explică și decizia autorităților de la Beijing de a antrena din 2019 trupe afgane pe teritoriul chinez și probabil de a le dota cu elicoptere second hand.

În general, analiștii politici indieni spun că elita politico-militară din țara lor e anxioasă deoarece vede modul în care China tinde să domine partea central-estică a Eurasiei, să dezvolte drumuri către Europa și Africa, să controleze rutele de import al hidrocarburilor din Orientul Mijlociu și Africa, de asemenea întărind Pakistanul prin sprijin politic, economic și militar⁴¹, alături de SUA sau în concurență cu acestea. Clasa politică indiană se teme că R.P. China va reuși cu flota și aviația sa mult mai puternice să blocheze expansiunea economică a Indiei, accesul la petrol, limitându-i accesul la mările și oceanele aflate dincolo de țărmurile proprii.

Dar Delhi nu ar dori să se lase atras de americani într-un război anti-China care ar ajuta la menținerea hegemoniei mondiale a SUA și la revenirea Japoniei ca putere ce



Viziunea „Șiragului de perle” al Chinei

(Sursa: <https://www.strategicfront.org/chinas-string-pearls-encirclement-india-break-chakravayuh/>)

dorește să domine Asia de Est. Provocările chineze nu sunt încă atât de grave încât India să caute o alianță cu americanii, japonezii, australienii și sud-coreenii. Ea ar prefera să nu provoace inutil China: în martie 2018 autoritățile indiene au interzis tibetanilor să organizeze un marș pentru Dalai Lama în New Delhi spre a marca 60 de ani de la insurecția eșuată contra stăpânirii chineze din Tibet. În schimb Beijingul nu s-a mai opus când comunitatea internațională a pus Pakistanul pe lista țărilor ce nu sunt destul de active în stoparea finanțării terorismului. Din 2010, India nu mai menționează principiul o singură Chină în actele oficiale, supărată că Beijingul emite vize cu ștampilă pe o hârtie adăugată (stapled visa) nu direct pe pașaport pentru cetățenii indieni din Arunachal Pradesh, ca și cum nu i-ar fi considerat indieni obișnuți ci posibili cetățeni chinezi. Totuși Air India, compania aviatică națională, a recunoscut Taiwanul sub denumirea de Taipeiul chinezesc, sugerând dorința de a avea relații acceptabile cu Beijingul.

Credem că dacă amenințarea sino-pakistaneză va deveni una extrem de acută,

Delhi se va orienta probabil spre o alianță cu Washingtonul și probabil și cu aliații acestuia din zonă, mai ales Japonia și Australia. A nu se uita că administrația prezidențială Trump a rebotezat în actele oficiale zona Asia Pacific, în zona Indo-Pacificului, un semn poate al dorinței de a folosi India ca pilon al containmentului anti-Beijing. Călea cea mai sigură pentru China de a ajuta India să nu se mai teamă de ea ar fi să recunoască granițele așa cum sunt ele acum, iar India să facă la fel. Însă în ambele state naționaliștii sunt foarte puternici – în India se află la guvernare chiar partidul naționalist hindus BJP (*Bharatiya Janata Party*) iar în China, PCC cultivă în rândurile membrilor sentimente naționaliste amestecate cu cele marxiste și confucianiste. Liderii știu că ar risca să își înstrăineze unele segmente ale populației prin asemenea cedări care totuși ar ajuta pe termen lung la construirea încrederii reciproce între cele mai mari națiuni asiatice. Totuși se fac tentative de normalizare a relațiilor. Ministrul chinez al apărării, Wei Fenghe, s-a întâlnit cu premierul indian Modi pe 21 august 2018, fiind utilizate

cuvinte precum prietenie, încredere, cooperare. E prima dată în șase ani când are loc o asemenea vizită a unui ministru chinez al apărării. În aprilie 2012, la Demchok au avut loc manevre provocatoare pe granițe între forțe armate chineze și indiene. Totuși relațiile bilaterale rămân reci în plan politic și liderii celor două state percep o stare de rivalitate regională. Delegația chineză a fost compusă din 24 de membri, unii chiar din Comisia Militară Centrală.⁴² A durat patru zile și a venit după întâlnirea de la Wuhan dintre Xi și Modi, de pe 18 aprilie, când s-a discutat despre frontiera disputată (LAC). Pe 23 august, militarii indieni și chinezi au decis să lucreze la un nou memorandum de înțelegere care să îl updateze pe cel din 2006. De asemenea vor implementa măsuri de construire a încrederii, inclusiv o linie telefonică directă (hot line) spre a evita escaladarea accidentală a crizelor pe o graniță comună de 3488 km unde bornele lipsesc în general, atunci când patrulele chineze și indiene se întâlnesc față în față. Din 2015 se discută de această linie telefonică dar obstacole birocratice specific celor două armate au încetinit proiectul. Indienii sunt îngrijorați deoarece China a construit pe teritoriul său dinspre graniță multe drumuri ce pot fi folosite și în scop militar.⁴³ India a propus să existe chiar două linii telefonice, una din Kalkuta și una din Udhampur, ambele comunicând cu centrul militar chinez din Chengdu (în cadrul *Chengdu Theatre Command Headquarters*, Regiunea Militară Chengdu). În concluzie, relațiile dintre Beijing și Delhi vor evolua probabil în aceeași notă ambiguă de cooperare și rivalitate, cele două state urmărind avantajul reciproc în diverse proiecte regionale de cooperare economică și pentru dezvoltarea de infrastructuri dar limitând cooperarea din cauza anxietăților de natură strategică resimțite de leadershipul politic și militar. Aceste sentimente de teamă sunt generate mai ales de granițele disputate, de anumite sensibilități istorice fără o rezolvare în prezent și de posibilitatea ca cele două state să fie în viitor angrenate în coaliții politico-militare reciproc ostile. Probabil că din acest motiv, mai ales India se opune creșterii

comerțului bilateral în mod și mai semnificativ, considerând că pe termen lung China va fi avantajată.⁴⁴ Spre a evita un asemenea deznodământ, primul pas ar fi intensificarea contactelor *people to people* prin încurajarea comerțului transfrontalier, a cooperării științifice și eforturi mai mari spre a începe procesul de recunoaștere mutuală a frontierelor.

Note:

¹ Mai multe paragrafe din studiul de față au fost preluate din volumul de autor *China, de la puterea ascunsă la expansiunea globală*, Ed. Cetatea de Scaun, Targoviște, 2018 (în curs de apariție).

² Nu includem în categoria expulzări situația când un stat s-a unit cu altul sau a fost absorbit (de exemplu RDG cu RFG), un stat s-a dezintegrat (de ex. Cehoslovacia), cea în care o federație (ex. Iugoslavia) s-a dezintegrat și părțile sale devenite state independente au trebuit să adere individual la organizație.

³ "Restoration of lawful rights of the People's Republic of China in the UN", <https://documents-dds-ny.un.org/doc/RESOLUTION/GEN/NR0/327/74/IMG/NR032774.pdf?OpenElement>, 25 octombrie 1971.

⁴ John Langmore, Ramesh Thakur, "The Elected but Neglected Security Council Members", *The Washington Quarterly*, nr. 39:2, Summer 2016, pp. 99–114

⁵ "Uniting for Consensus" Group (UfC) held a meeting in New York, https://www.esteri.it/mae/en/sala_stampa/archivionotizie/comunicati/2018/09/riunione-dei-ministri-degli-esteri-del-gruppo-united-for-consensus.html, 26 septembrie 2018.

⁶ Chinese FM defends move to block India's bids at UN to list Azhar Masood as global terrorist, <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/chinese-fm-defends-move-to-block-indias-bids-at-un-to-list-azhar-masood-as-global-terrorist/articleshow/66004268.cms>, 29 septembrie 2018.

⁷ India Population, <http://worldpopulationreview.com/countries/india-population/>, accesat pe 9 noiembrie 2018.

⁸ UNI, India completes 70 years in serving for UN peacekeeping mission, <http://www.newindianexpress.com/world/2018/aug/04/india-completes-70-years-in-serving-for-un-peacekeeping-mission-1853203.html>, 4 august 2018.

⁹ "US congressmen move resolution in support of India's UN security council claim". *Hindustan Times*. 30 September 2017.

¹⁰ Courtney J. Fung, China's Troop Contributions to U.N. Peacekeeping, <https://www.usip.org/publications/2016/07/chinas-troop-contributions-un-peacekeeping>, 26 July 2017.

¹¹ Contributions received for 2018 for the United Nations Regular Budget, <http://www.un.org/en/ga/contributions/honourroll.shtml>, accesat pe 26 octombrie 2018.

¹² Zezi IMF - Report for Selected Countries and Subjects, <http://www.imf.org/external/pubs/ft/weo/2018/01/weodata/weorept.aspx?sy=2017&ey=2017&scsm=1&ssd=1&sort=country&ds=-.br=1&c=512%%>, 2017

- ¹³ India GDP, <https://tradingeconomics.com/india/gdp>, accesat pe 6 august 2018.
- ¹⁴ Robert Kaplan, *Monsoon*, Random House, New York, 2010, pp. 10-11. Un raport al CIA din 2015 a indicat existența unui document chinezesc ce descrie acest "șirag de perle" ca element central al strategiei navale a Beijingului.
- ¹⁵ http://www.nytimes.com/2012/09/05/world/asia/india-and-china-agree-to-resume-joint-military-exercises.html?_r=1&ref=world, 5 septembrie 2012.
- ¹⁶ Indian scholars become masterminds behind new wave of 'China threat' theory, <http://www.globaltimes.cn/content/1094535.shtml>, 21 martie 2018.
- ¹⁷ Mohan Malik, "China and India Today: Diplomats Jostle, Militaries Prepare", July-August 2012, www.worldaffairsjournal.org.
- ¹⁸ Vezi Silviu Petre, recenzie la *O istorie a Indiei*, Hermann KULKE, Dietmar ROTHERMUND, Ediția a III-a, traducere Loredana Triton, Editura Artemis, București, (1986)/2003, 444 pagini în Revista de Istorie Militară, nr.5-6, 2011, pp. 76-79.
- ¹⁹ În 2017, India a ajuns al cincilea cel mai mare stat care alocă resurse pentru apărare, la nivel mondial, cu circa 52,5 miliarde USD, în creștere față de 2016 când cheltuiuse 51,1 miliarde USD. Prin comparație, Londra a alocat 50,7 miliarde USD în 2017 față de 52,5 în 2016. Cifrele se găsesc în raportul Military Balance 2018 (IISS). China are însă o cifră de trei ori mai mare decât India, care știe că nu o poate ajunge din urmă pe termen mediu. <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/indias-defence-budget-breaks-into-worlds-top-5-uk-report/articleshow/62929343.cms>, 3 august 2018.
- ²⁰ Cam 85% din ce conțin aceste avioane franceze va fi fabricat în India, în parteneriat cu firme locale. Vezi <https://timesofindia.indiatimes.com/india/20-billion-defence-project-india-kicks-off-process-to-procure-110-fighter-jets-for-iaf/articleshow/63646424.cms>, accesat pe 3 august 2018.
- ²¹ Stephen P. Cohen, Sunil Dasgupta, *Arming without aiming. India's Military Modernization*, Brookings I.P., Washington, 2010, p. 143.
- ²² Vezi <https://economictimes.indiatimes.com/news/defence/indian-navy-aiming-at-200-ship-fleet-by-2027/articleshow/48072917.cms>, 14 iulie 2018.
- ²³ Mohan Malik, "China and India Today", July-August 2012, www.worldaffairsjournal.org
- ²⁴ De asemenea, cam 50.000 de nigerieni trăiesc legal în India, plus alții aflați ilegal. Circa 35.000 de indieni trăiesc în Nigeria.
- ²⁵ India și Pakistan au devenit membre cu drepturi depline ale SCO pe 9 iunie 2017, la summitul SCO de la Astana.
- ²⁶ Trebuie precizat că și Taiwanul (Republica China) a revendicat aceleași teritorii de la India ca și RPC, Aksai Chin și Arunachal Pradesh. Acordul China-Pakistan din 1963, prin care cele două state și-au normalizat relațiile și au recunoscut granițele, nu este recunoscut nici de India și nici de Taiwan.
- ²⁷ <https://www.nytimes.com/2017/07/26/world/asia/dolam-plateau-china-india-bhutan.html>, accesat pe 30 iulie 2017.
- ²⁸ Meia Nouwens, China and India: competition for Indian Ocean dominance?, <https://www.iiss.org/blogs/military-balance/2018/04/china-india-competition>, 24 aprilie 2018.
- ²⁹ Idem.
- ³⁰ Dalai Lama visits Arunachal Pradesh, China sees red: Who said what, <https://www.hindustantimes.com/world-news/dalai-lama-visits-arunachal-pradesh-china-sees-red-who-said-what/story-YoCMn4gjcpaOZrBaFLV-PeK.html>, 8 aprilie 2017.
- ³¹ Bhutanul atrage China și India într-un nou conflict <http://risap.ro/bhutanul-atrage-china-si-india-intr-un-nou-conflict/>, 21 iulie 2017.
- ³² India, China to court each other at informal summit in bid to re-set ties <https://www.reuters.com/article/us-china-india/india-china-to-court-each-other-at-informal-summit-in-bid-to-re-set-ties-idUSKBN1HX0Y6>, 26 aprilie 2018.
- ³³ M. Nouwens, op. cit.
- ³⁴ Pakistanul a încetat să mai recunoască Taiwan abia în 1951. Totuși India are relații informale cu Taiwanul, existând un comerț destul de activ. Există și un Centru economic și cultural taiwanez în Delhi iar la Taipei înțează Asociația India-Taiwan.
- ³⁵ F. Zakaria, *The Post-American World*, WW Norton and Co, New York and London, 2008, P. 165
- ³⁶ În anii 60 ai secolului trecut Pakistanul a cedat Chinei unele teritorii din Kașmir ca să obțină susținere contra Indiei.
- ³⁷ Indian scholars become masterminds behind new wave of 'China threat' theory, <http://www.globaltimes.cn/content/1094535.shtml>, 21 martie 2018.
- ³⁸ Is China a great power. <https://forum.paradoxplaza.com/forum/index.php?threads/is-china-a-great-power-and-if-so-when-did-it-become-one.952067/>, accesat pe 20 noiembrie 2016.
- ³⁹ J. Barker Gale, "The Quadrilateral Security Dialogue and the Maritime Silk Road Initiative", CSIS Briefs, <https://www.csis.org/analysis/quadrilateral-security-dialogue-and-maritime-silk-road-initiative>, 2 aprilie 2018.
- ⁴⁰ <https://www.mofa.go.jp/region/asia-paci/india/data.html>, accesat pe 3 august 2018. Armata japoneză a participat la exercițiile militare navale Malabar iar din 2016 au intrat în vigoare două acorduri cadru în domeniul apărării, privind transferul de echipament și tehnologie militară și măsurile de protejare mutuală a informațiilor militare clasificate. Cele două state au și un comerț înfloritor între ele.
- ⁴¹ Corodorul Economic China-Pakistan (CPEC) a permis Chinei să finanțeze patru căi ferate și trei drumuri, unele strategice, așadar India a ārivit cu iritare această inițiativă.
- ⁴² Col Shubhankar Basu, Visit of the Chinese Defence Minister: A Missed Opportunity to Establish Hot Line between the Two Armies?, <https://www.vifindia.org/2018/sepember/12/visit-of-the-chinese-defence-minister>, 12 septembrie 2018.
- ⁴³ <http://www.indiandefencereview.com/spotlights/line-of-actual-control-or-contention/>
- ⁴⁴ Ș. Cioculescu, S. Petre, "China and India. Learning from History, Building the Present and Avoiding Narratives on their "Unescapable Clash", *Studia Politica*, Romanian Political Science Review • vol. XIII • no. 2 • 2013, pp. 287-311.

ABSTRACT

China and India are the most populous states in Asia and in the world and their bilateral and multilateral relations should be a good indicative of the future security architecture in Asia. Born from the decolonisation process after the two world wars and from the military defeat of revisionist hegemonic powers by the United Nations coalition, the two big states had a turbulent historical relations, with a bloody border war in 1962, disputed borders (inherited from the India's colonial past) and diametrical positions towards their common neighborhood Pakistan. The future of their relations will depend on China's military and economic rise and India's position towards US, Japan and other states which are seen as a major risk by Beijing.

Keywords: Asian stability, security dilemma, regional conflicts, China, India, rivalry, cooperation

Șerban F. Cioculescu (doctor în științe politice) este cercetător științific gradul doi la Institutul pentru Studii Politice de Apărare și Istorie Militară, de asemenea cadru didactic asociat la Facultatea de Științe Politice a Universității din București.

Legătura dintre identitatea culturală chineză și “Noua eră cu trăsături chinezești”

Mihaela-Diana DOBRE

Dupa sfârșitul Războiului Rece, ordinea lumii a fost marcată de o reconfigurare a echilibrului de forțe de la nivelul sistemului internațional, cu SUA deținând unipolaritatea. În același timp, instalarea fenomenului globalizării a anunțat inițierea unei alte lumi. Pe fondul schimbărilor ce au avut loc în urma acestui fenomen, comunitatea internațională a fost supusă unui nou cerc de influențe, evoluții, involuții și amenințări, dar percepute diferit de către state. Ascensiunea Chinei face parte din aceste transformări, stârnind curiozitatea întregii lumi. Nu este un stat dominat de concepții vestice și nici nu elaborează politici în acest sens ci este un stat diferit, cu viziune și mecanisme proprii. Tocmai din acest motiv este necesară analiza aspectelor ce țin de individualitatea unui stat deoarece, înainte de orice interpretare, este nevoie de înțelegere. Cu aproximativ trei decenii în urmă, știrile despre Republica Populară China ocupau foarte rar primele pagini ale ziarelor internaționale. Însă astăzi acest aspect este total transformat. În prezent asistăm la un interes global ce îi este acordat Chinei, fapt vizibil în știrile din ziarele vestice unde aceasta apare aproape la fiecare secție. Dar cu toate acestea, informațiile pe care cititorii din țările din Vest le primesc sunt încă destul de puține față de cât ar fi nevoie, raportându-ne la complexitatea țării și mai ales la rolul tot mai important pe care îl conturează în afacerile economice și diplomatice globale.

Vorbim despre o țară care în prezent produce mai multe gaze cu efect de seră decât orice

altă națiune; o țară ale cărei fabrici aprovizionează rafturile celor mai mari piețe de mărfuri; o țară care înregistrează creșteri economice fabuloase, depășind în 2010 Japonia și preluând poziția celei de-a doua economii a lumii, presupunându-se că va prelua și locul întâi, deținut de Statele Unite ale Americii; o națiune care dispune de bombă nucleară și mai ales, o țară care deține o relație specială cu Coreea de Nord, actorul care produce cele mai grave îngrijorări în Vest. Se pune întrebarea care ar fi problemele pe care un astfel de stat le-ar produce în lume? Ce l-ar motiva să intre sau nu într-un eventual război? Care sunt normele pe care le respectă? Cum abordează relațiile cu ceilalți actori și cum ar trebui să îl perceapă aceștia? Aceasta reprezintă o mare piedică în relațiile internaționale deoarece, uneori, Vestul interpretează greșit pașii pe care China îi face. Este nevoie deci de o înțelegere corectă a acestei națiuni pentru a percepe ceea ce vine din partea ei în mod corect, eliminând erorile care pot produce efecte negative.

Felul în care China se dezvoltă, felul în care este influențată de alte națiuni ale lumii și modul cum le influențează la rândul ei, reprezintă un aspect atât de îngrijorare majoră, cât și de interes larg răspândit în lume. Până la urmă, modul în care, aparent, China modelează cursul secolului al XXI-lea este de interes global. În anul 1997, de exemplu, China era un stat vulnerabil, dominat de strategii defensive, menite să prevină instabilitatea din interior, pierderea unor teritorii istorice precum Taiwan și

Tibet. În acea perioadă, China se simțea umilită și avea relații încordate cu vecinii puternici și potențial amenințători precum Japonia, India și Rusia. Nu era un stat care să aibă mijloace de influență sau interese majore în alte părți ale lumii în afară de imediata sa vecinătate. De altfel, credem că nu era încă un actor foarte important în Orientul Mijlociu, Europa, Africa, America de Nord sau Sud.

Însă acum se vorbește despre unul dintre actorii principali în lume, aproape nemaexistând domeniu care să nu fie legat de China. A devenit unul dintre puținele state care are interese naționale în aproape fiecare colț al lumii, acest lucru datorându-se adesea căutării de resurse, de unde și creșterea economică rapidă. A devenit statul a cărui voce trebuie să fie ascultată când propune o soluție la orice problema globală. Și deși Vestul a fost cel care a dorit creșterea și dezvoltarea Chinei în trecut, aceasta a ajuns acum să constituie singura amenințare la dominația de către Statele Unite ale Americii a sistemului internațional. Cu toate acestea, în spatele tuturor schimbărilor ce au avut loc în sistemul internațional în ceea ce privește poziția Chinei, se află multe concepte unice și analize care merită parcurse în primul rând pentru a evita unele neînțelegeri care mai departe pot conduce și la conflicte. Și analiza liderilor este extrem de importantă în acest proces deoarece China de astăzi nu este decât produsul politicilor conduse de către aceștia.

Preferințele strategice sau diplomatice nu sunt determinate doar de puterea în sine. Orice situație sau amenințare externă este percepută doar prin optica liderului statului. Iar percepțiile liderilor trec prin setul lor individual de credințe care reflectă spectrul cultural, iar prin acesta se iau anumite tipuri de decizii. Cu alte cuvinte, fiecare lider, prin individualitatea sa, a influențat sau a produs într-un fel sau altul ceea ce este astăzi Republica Populară China. Teoria în care încadrăm astăzi China depinde în proporții foarte mari de înclinațiile și particularitățile care domină liderii. În diverse situații și presiuni interne sau externe aceștia acționează diferit, adoptând ideologii sub influența intereselor diferite. Toate deciziile care sunt luate determină parcursul națiunii

pe mai departe și poziția acesteia, înclinată către evoluție sau către involuție.

Identitate culturală

Republica Populară China este un actor deosebit de important, iar înțelegerea acesteia ca entitate statală reprezintă un proces profund care necesită atenție deosebită acordată detaliilor istorice și nu numai. Hsu Chuo-yun afirma că „istoria este mereu atât de veche și atât de nouă”¹, ceea ce se poate aplica în cazul Chinei foarte bine, având în vedere legăturile care se pot face cu un trecut extrem de îndepărtat, dar care pare însă foarte apropiat prezentului, dominat de diverse simboluri care au mai multă putere de influență decât se poate aștepta. Tot aceste simboluri oferă statului chinez o imagine aparte pe scenă internațională, o scenă pe care încearcă să se impună cu o identitate proprie, care nu seamănă alteia, care gândește în parametri diferiți, care are scopuri diferite, care vrea să crească după propriul ghid de dezvoltare, în acord cu propriile valori.

Aceste diferențe sunt realizate în raport cu Europa de Vest și America, care au la rândul lor concepții diferite despre viitor și despre lumea înconjurătoare. Aceste concepții modelează deciziile, acțiunile și de aceea este extrem de important a fi analizate. Fără a cunoaște ce anume se află la baza unei anumite viziuni, mai apoi la baza unor alegeri, decizii și acțiuni, nu se poate înțelege cu exactitate cine este un stat, ce anume îl caracterizează și ce se poate aștepta din partea acestuia. Într-o lume în care totul se schimbă foarte rapid este important a cunoaște ceea ce rămâne neschimbat și anume esența care corespunde unui stat din punct de vedere al influențelor de gândire. De-a lungul timpului, relațiile internaționale au fost traversate de diferite momente și schimbări, unele mai surprinzătoare decât altele. Așa a fost și perioada de după Războiul Rece, perioada în care China a frapat atenția întregii comunități prin ascensiunea sa economică extrem de rapidă. Poate că de atunci și un interes mai mare acordat acestei națiuni, fiind atât de diferită de Occident. Însă, ca orice stat, China a fost do-

minată de diferite perioade, atât negative cât și pozitive. Ceea ce este remarcabil este felul în care chinezii au făcut din experiențele istorice și filosofia chineză niște instrumente în jocurile strategice, în scopuri ce privesc societatea și alte aspecte ale statului. În cele ce vor urma, vor putea fi remarcate multe aspecte care fac parte din modelul unic de gândire strategică și identitate chineză.

Istoria este un prim centru de analiză privind evoluția gândirii strategice, una care coincide cu identitatea chineză. Este important, prin urmare, ca analiza conținutului culturii strategice să înceapă de la cel mai timpuriu punct din istorie, unde se presupune că anumite preferințe cultural-strategice au apărut sau unde cei care folosesc aceste tradiții strategice includ și rădăcinile gândirii lor proprii. Numai prin acest mijloc se poate determina dacă cultura strategică de mai târziu este descendenta directă a unei culturi strategice formative, o întoarcere la modelele anterioare, o rupere de cele mai recente, o reflecție a unei anumite subculturi sau e pur și simplu inexistentă. Pe scurt, folosind evidența istorică putem remarca ceea ce este unic în cazul chinez și putem identifica anumite tradiții de gândire care au supraviețuit timp de mai multe secole.

După cum și H. Kissinger susține, un aspect special și unic în legătură cu civilizația chineză este acela că pare fi fără început, existând în istorie mai mult sub forma unui „fenomen natural permanent decât ca un stat-națiune convențional”.² Civilizația chineză își are originile într-o Antichitate atât de îndepărtată, încât degeaba încercăm să îi descoperim începutul. Nu există, la acest popor, indicii despre faza incipientă a statalității. Este un lucru foarte ciudat în ceea ce privește China. Suntem obișnuiți să găsim, în istoria popoarelor, un punct de plecare bine definit, iar documentele istorice, tradițiile și monumentele rămase ne permit, în genere, să urmărim, aproape pas cu pas progresul unei civilizații, să fim martorii nașterii sale, să asistăm la dezvoltarea ei, la înflorirea sa și, în multe cazuri, la ulterioara decădere și prăbușire.³

Aceste puncte de plecare lipsesc în cazul Chinei și cineva ar putea crede că civilizația chineză ar fi trăit în aceeași fază de dezvoltare ca astăzi, iar informațiile provenite din Anti-

chitate ar putea fi de natură să confirme această opinie. Așadar, acesta reprezintă un mare prim simbol pentru ceea ce înseamnă atipic, unic și misterios în cazul Chinei. Poate fi un reper foarte util în înțelegerea Chinei de astăzi, dezvoltarea acesteia, ținând cont că originea acestei națiuni în ceea ce privește scrierile, se află în al doilea mileniu î.Hr., foarte departe de nașterea statelor europene. Deci avem de-a face cu o națiune a cărei istorie îi oferă o experiență mult mai largă și mult mai diferită în materie de concepte filosofice, comparând-o cu evoluția europeană. Originile civilizației chineze sunt cumva interconectate cu originile valorilor ce stau la baza societății chineze, un aspect foarte important atunci când vorbim despre gândirea chineză. Este foarte important a se urmări evoluția culturii chineze de-a lungul istoriei deoarece, în ciuda existenței unor perioade dominate de diverse conflicte și crize, simbolurile fundamentale ale culturii chineze sunt vizibile și astăzi. Acest lucru se datorează faptului că fiecare nouă dinastie a revenit la principiile de guvernare ale dinastiei anterioare pentru a restabili continuitatea.

Confucianismul ca filosofie națională

Valorile care predomină societatea chineză sunt născute din prescripțiile filosofului antic Confucius, într-o perioadă extrem de tensionată care a condus ulterior la perioada Statelor Combatante (463-222 î. Hr.). Această perioadă este asociată momentului creării sistemului de stat și al instituțiilor politice majore care definesc societatea chineză, dar coincide și cu momentul unei conștientizări privitoare la război, la strategiile în legătură cu acesta, fapt pe care scrieri precum „Arta Războiului” îl reflectă foarte bine. Crearea sistemului de stat teritorial a fost însoțită și de o ascensiune a ceea ce mai târziu au fost denumite școli de gândire, printre care cele majore erau Școala Confucianistă (rujia) și Legalismul sau Legismul (fojia), Daoismul (daoia), Moia și strategii militare (bingia). Acești învățați și munca lor oferă bazele teoretice ale filosofiei de conducere a statului chinez și gândirii militare.

Se poate spune că perioada Statelor Combatante a prescris evoluția considerabilă a Chinei Antice în materie de război, în ceea ce privește structura forțelor militare, iar conducerea bătăliei și folosirea armamentului erau foarte legate de unele ritualuri. Aceste ritualuri însă, au fost implementate de către familiile aflate la conducere înainte și după războaie și au lăsat populația profund suferindă atât din punct de vedere spiritual cât și material. Mai mult, evoluția luptelor militare a depins atât de capacitățile de producție dezvoltate, cât și de exploatarea populației, ceea ce denotă faptul că evoluția a avut ca bază fondatoare sacrificiile națiunii chineze. Duritatea perioadei a trezit conștiința asupra importanței vieții umane și a inutilității războiului, astfel luând naștere cele 100 de școli de gândire, menite să prevină luptele fără sfârșit și să dezvolte strategia liderilor conducători și viața oamenilor.

Astfel, rădăcina filosofică a Chinei este reprezentată de Confucius și de scrierile și ideile acestuia care au influențat toate dimensiunile ce privesc viața socială și politică chineză. Confucianismul, curentul ce poartă numele marelui filosof, a fost dezvoltat mai departe și de filosoful Mencius, într-o așa numită parte a doua în tradiția confucianistă. Importanța analizei acestui curent este nemărginită deoarece reflectă elementele esențiale ale gândirii militare chinezești, dar și ale comportamentului Chinei în relațiile internaționale. Confucianismul pe care se baza vechiul Imperiu Chinez sau Regatul de Mijloc descria o lume sinocentrică, o lume în care celelalte popoare erau elementele ce încercuiau „centrul” chinez. Până și semnificația cuvântului „China” - care își are originea în timpul primei dinastii imperiale, Qin (221-226 î.H.) - reflectă o influență centrală, definindu-se ca „țara din mijloc”, civilizația chineză fiind considerată centrul hărții, al lumii. Pentru chinezi lumea nu avea limite exacte sau vecini egali, existau cei supuși împăratului și restul lumii. Deși există acest sinocentrism, China imperială nu a manifestat voința sau intenția de a cuceri aceste popoare și de a le impune sau exporta valorile chinezești sau modelul politic, considerând că, în mod firesc, popoarele le vor însuși din proprie inițiativă. De altfel, coreenii și vietnamezii au preluat modelul cultural chinez dominat de confuci-

anism. Cei care nu au asimilat aceste valori și nu acceptau calitatea de suzeran al Imperiului Chinez erau considerați barbari.

Altfel spus, cultura chineză s-a bucurat de o sferă de influență ce se întindea pe o suprafață mai mare decât orice stat european. Limba și cultura chineză, precum și decretul împăratului, se răspândeau în fiecare ținut. Întinderea și varietatea acestui teritoriu a încurajat ideea conform căreia China este o lume în sine. A sprijinit concepția că împăratul este o figură de importanță universală, care domnește peste *tian xia* sau *Toate Câte Sunt Sub Cer*. *Tian xia* reprezenta o „entitate multinațională ce cuprindea majoritatea etnică reprezentată de chinezii han și numeroase grupuri etnice de chinezi non-han”.⁴ Și Benedict Anderson afirmă că marile culturi sacrale (și aici este admisibilă includerea Confucianismului) au încorporat concepții de comunități imense.⁵

Confucianismul descria o lume a valorilor morale, una bazată pe educație, ritual și relații ierarhizate. Educația era văzută ca un mijloc prin care individul putea să analizeze texte clasice și să dobândească cunoștințe despre figurile legendare ale trecutului chinez, astfel încât să ajungă să imite într-un fel sau altul anumite acțiuni ale acestora, considerate a fi dominate de virtuți și valori. De altfel, în scrierile sale, Confucius acordă o poziție specială procesului de învățare, considerat calea prin care se putea atinge corecția și înaintarea în societate: „Dragostea de bunătate fără dragostea de învățătură ajunge să fie umbră de prostie. Dragostea de cunoaștere fără dragostea de învățătură ajunge să fie umbră de speculații deșarte. Dragostea de onestitate fără dragostea de învățătură ajunge să fie umbră de candoare dăunătoare. Dragostea de franchețe fără dragostea de învățătură ajunge să fie umbră de judecăți greșite. Dragostea de curaj fără dragostea de învățătură ajunge să fie umbră de insubordonare. Iar dragostea de tărie a caracterului fără dragostea de învățătură ajunge să fie umbră de încăpățănare”.⁶

Altfel spus, calitățile care trebuie să facă parte din conduită individului precum bunătatea, sinceritatea, curajul, ambiția, loialitatea, sunt practic dependente și subordonate procesului de învățare, educației. Se accentuează ideea conform căreia fără o bună educație

nicio calitate nu poate fi dobândită. În tradiția confucianistă, procesul de învățare este cel care modelează un caracter, cel care arată individului cum să gândească corect și să știe să distingă între informații corecte și informații incorecte, să înlăture orice fel de pornire nocivă a temperamentului uman în a gândi o problemă pentru a lua cele mai bune decizii.

Deși studiul ocupa un rol absolut vital și primordial și ritualul juca de asemenea un rol important, o acțiune fizică prin care se reproduceau cele mai bune practici ale trecutului, un trecut considerat de Confucius mult mai pur. Se consideră că prin ritual un lider își putea îmbunătăți starea curentă prin a onora trecutul, ajutând astfel membrii societății să redescopere comportamentul adecvat. Prin acest fapt, liderul își asigura de asemenea și poziția de model pentru cetățenii săi, un model viu al bunăvoinței părintești în orice moment. Acel trecut pur la care face referire Confucius, este cel dominat de conducerea ducelui Zhou, din Dinastia Zhou (1046-256 î.Hr.) față de care filosoful nutrea o mare admirație, considerând că atunci exista ordine socială și multă armonie, într-o societate în care cetățenii își cunoșteau foarte bine locul. Inspirat de acest model, Confucius a introdus ideea importanței relațiilor ierarhizate, unde se face distincția clară între superior și inferior, fiecare cu responsabilitățile sale, astfel eliminându-se tendințe conflictuale și crescând „eficiența și armonia”⁷

Viziunea politică confucianistă considera relațiile politice similare celor familiale, fapt ușor de observat în ideea care susține că liderii ar trebui să se comporte cu cetățenii așa cum ar face un tată cu copiii săi. Mai exact, Confucius pune accentul pe patru tipuri de relații pe care le consideră reciproce în sensul în care acestea implică combinații analogice de bunăvoință și stimă. Aceste relații sunt cele între conducător și subaltern, între tată și fiu, între frate mai mare și frate mai mic, dar și între soț și soție. Mai târziu, succesorii filosofului au adăugat și un al cincilea tip de relație pe care nu s-a pus prea mult accent, una mai egalitară decât celelalte, cea între prieten și prieten. Însă în cele patru tipuri de relații, mecanismul se bazează pe rolul celui dintâi membru de a-l proteja pe cel din urmă, cel din urmă la rândul său urmând să fie supus celui dintâi.

Confucius considera că prin acest mecanism se putea obține armonia – obiectivul suprem în tradiția confucianistă – în societate, fiecare cunoscându-și poziția și atribuțiile, iar în cazul în care aceste roluri nu erau respectate, ordinea socială nu putea fi atinsă. Acest gen de relații, în care individul își cunoaște locul în societate, se supune superiorului său, oferindu-i devotament și respect, iar liderul este considerat protectorul națiunii poate fi observat și astăzi în diversele simboluri și discursuri ale Partidului Comunist. Încă se păstrează această noțiune de relații ierarhizate și ea este impregnată și în gândirea chinezilor în viața de zi cu zi, la nivel familial, fiind considerată un fel de formulă cheie în ceea ce privește educația, respectul, loialitatea. În prezentarea acestor idei, Confucius considera că dacă un lider le respectă și le transformă într-un mijloc de a conduce națiunea, acesta va reuși să își extindă influența și raza de acțiune a statului guvernat, în sensul că populațiile din alte regiuni vor fi impresionate și se vor aduna pentru a locui într-un astfel de loc, guvernat de pace și armonie.

Perspectiva confucianist – chineză asupra relațiilor internaționale

Relațiile internaționale comprimă o pletoară de evenimente, probleme și relații care sunt adesea colosale și năucitoare în complexitatea lor. Teoriile pot ajuta observatorul să gândească în mod logic, coerent și critic prin partajarea acestor fenomene în categorii mai ușor de gestionat în așa fel încât să poată fi alese unități și nivele de analiză corespunzătoare și să fie identificate legături și modele de comportament substanțiale acolo unde este posibil. Fiecare stat înțelege relațiile internaționale într-o limbă specifică, cu credințe culturale, preconcepții și cu experiențe specifice, care afectează înțelegerea subiectului.

În acea perioadă, elementele de suveranitate, integritate teritorială sau relații internaționale nu existau ca și concepte în gândirea chineză așa cum există în gândirea europeană. Pentru chinezi, barbarii erau principalii inamici deoarece mult lăudata centralitate și vestita

bogație materială a Chinei se întorceau împotriva ei, ispitind poparele din jur să o invadeze⁸. Acestea reprezentau pericolele majore la adresa stabilității și integrității Imperiului, iar strategiile erau dezvoltate în raport cu ele. Barbarii erau mongolii, uigurii, manciurienii, tibetanii, rușii și au reprezentat o mare vulnerabilitate pentru Imperiu deoarece în cazul formării unei alianțe între aceștia, dobândeau puterea necesară spre a-l distruge. În plus, invazia barbară plana deasupra Chinei ca o permanentă amenințare. De altfel, aproape orice națiune barbară care își putea asigura spatele și flancurile împotriva celorlalți barbari putea invada China fără dificultate.

La acea vreme strategiile chineze erau concentrate asupra prevenirii unei coaliții între popoarele barbare, dar și asupra împiedicării desfășurării de invazii ale acestora. China nu dorea să cucerească aceste popoare barbare, iar strategii chinezi se foloseau de instrumentele comerciale și politice pentru a preveni astfel de porniri din partea barbarilor, pentru a-i convinge să se supună normelor chineze, dar și pentru a crea o imagine grandioasă, astfel anihilându-le și descurajându-le dorința de a pune la încercare forța deținută de China. În cazul în care aceste instrumente nu erau de ajuns pentru a le potoli agresivitatea, se aplică un procedeu tradițional și bine cunoscut în strategiile chineze, acela de a crea disensiuni între barbari.

Ideea de bază a gândirii chineze în această privință este adoptarea unei poziții defensive, iar prin imaginea unei intenții marcate de bunăvoință confucianistă să poată provoca, modela și manipula rivalitățile dintre barbari. Această idee a dominat dinastiile chineze, în dinastia Ming considerându-se că atâta vreme cât triburile sunt divizate între ele, ele vor fi slabe și vor fi ușor de controlat deoarece dacă triburile sunt separate, se feresc unul de altul, fiind astfel gata să se supună. Așadar, se acționează politic sub principiul potrivit căruia războaiele dintre barbari sunt pozitive pentru China. În dinastia Han apare conceptul de „ispite” pentru a descrie felul în care se producea această manipulare a barbarilor. Astfel, regula aplică în imagine principii confucianiste de armonie, prietenie și bunăvoință pentru a modela modul de gândire și acțiune

al barbarilor și pentru a-i ține în acest fel sub control, dar nu unul direct ca în cazul popoarelor cucerite. Asimetriile etnice și diversele tensiuni create de acestea reprezintă și astăzi pentru China o problemă. Se poate vedea și în acest caz cât de vechi sunt unele dintre problemele actuale ale Chinei, iar această rădăcină veche poate fi un element din cauza căruia problemele de acest tip pot fi foarte greu de rezolvat.⁹

Cu privire la elementele unei bune guvernări, confucianismul pune accent pe armonie (he), pe regula virtuții, astfel cel mai bun mod de a guverna pentru un lider fiind prin intermediul valorilor morale precum benevolența (ren) și practicarea unor ritualuri (li). În viziunea confucianismului, un lider cu standarde morale ridicate va fi capabil să mențină armonia în familie, stabilitatea într-un regat, dar și pacea în lume. În același timp, un lider cu caracter virtuos se poate recunoaște după benevolența pe care o arată subordonaților săi și numai un lider care oferă compasiune oamenilor va fi capabil să evite violența și să promoveze valorile morale printre cetățeni. Calitățile confucianiste ale guvernării sunt direct proporționale cu nivelul valorilor morale pe care indivizii le dețin, ideea principală fiind că o ordine morală la fiecare nivel al societății poate fi creată numai de lideri conduși de principii și numai acest fapt va crea o lume morală cu China în centrul ei. Existența acestui concept sino-centric al moralității și eticii, descris de confucianism, este cea care a condus politicile domestice și internaționale și cea care presupune și evidențiază crezul că printr-o bună guvernare și pace internă combinată cu prosperitate, China se va plasa într-o poziție de lider în lume și va servi pentru celelalte națiuni drept o paradigmă universală. Ființa umană și puterea pe care aceasta o dobândește prin valori și principii sunt aspecte asupra cărora confucianismul pune cel mai mare preț, în cazul unui posibil atac, considerându-se că un stat nu va ataca alt stat dacă există liniște și armonie universală. Confucianismul consideră că această viziune pozitivă și optimistă – una care anulează oarecum intențiile belicoase ale ființei umane prin propunerea unor principii de bază spre a fi urmărite – face ca ceilalți să o respecte și să i se alăture.

În istoria Chinei, confucianismul a fost curentul filosofic care a dominat modul de gândire și de acțiune începând cu dinastia Han, însă au existat mai multe modificări de-a lungul timpului. Majoritatea dinastiilor succesoare au simpatizat cu idealurile și practicile confucianiste, însă chiar din timpul dinastiei Han acestea au fost cumva împletite cu concepte și ritualuri preluate din alte crezuri. Acestea includeau elemente ale taoismului – a cărui prezență s-a resimțit mereu într-un fel sau altul – și alte tradiții religioase populare chineze. Totodată, se poate spune că în confucianism se observă și influențe ale unor idei asociate budismului, idei ce au fost importate și ușor personalizate.

Elemente culturale străvechi și doctrina lui Xi Jinping

Odată cu venirea lui Xi Jinping la putere, principalul obiectiv al Partidului Comunist Chinez a devenit în mod oficial îndeplinirea „visului chinezesc”.¹⁰ Acesta este un concept cheie al strategiei lui Xi, unul ce încorporează multe domenii și multe scopuri, dar și mijloace de acțiune. Pentru Xi, acest concept înseamnă „marea întinerire a națiunii chineze”, adică o reîntoarcere la rădăcinile culturale tradiționale chineze. În mai multe moduri, „discursul Visului chinezesc aduce o gamă largă de discursuri repertoriale din istoria Chinei, în special confucianismul, care de altfel a fost asociat cu renașterea culturii chineze tradiționale. Confucianismul, care în timpul Revoluției Culturale a fost perceput ca un obstacol în calea modernității, apare acum perceput ca o sursă a unei modernități mai bune și superioare sau cel puțin ca o vindecare pentru unele boli ale modernității vestice în China”.¹¹ Se poate spune că Visul chinezesc reprezintă un fel de replică la globalizare și la transformările sociale asociate acestui fenomen. Există o puternică dorință de a înlătura sau preveni orice urmă de influență vestică în societatea chineză pentru a putea propaga valorile chinezești și pentru a păstra individualitatea națiunii. Astfel, sub umbrela Visului chinezesc, Partidul încearcă să reconstruiască, să resocializeze și

să redefinească, calitatea de membru și ca o consecință, să reîntinerească pentru a menține sau recâștiga legitimitatea sa.

Reîntoarcerea atenției către tradiții și către accentuarea aspectelor istorico-culturale proprii națiunii a fost provocată de reconfigurarea relațiilor globale, de respingerea dominației vestice asupra valorilor și principiilor de dezvoltare și a fost motivată de încercarea de a reconstrui și promova modernitatea bazată pe modele regionale, pe legitimitate non-vestică asupra diversității acesteia. Totodată, această renaștere a culturii în China a fost împuternicită și de succesul ei în privința economiei globale, dar și de dorința de a schimba poziția de statu quo a puterii globale. Xi Jinping este condus de valori confucianiste în sensul că este înclinat către cooperare pentru a progresa, pentru a aduce China în centrul atenției și pentru a atinge scopuri mărețe.

La nivel național, regimul lui Xi este concentrat asupra stabilității, prosperității și pentru aceasta folosește elemente naționaliste, dar și confucianiste, menite să mobilizeze oamenii în lupta pentru un scop comun și să elimine tensiunile interne ale populației împărțite pe clase. De altfel, este important de menționat că și credințele proprii ale lui Xi au influențat actualele discursuri și obiective. Robert Lawrence Kuhn afirmă în acest sens că „Xi deține convingeri patriotice adânci, produsul familiei, vieții și carierei. Tatăl său, Xi Zhongxun, a fost un fondator al Noii Chine și un lider reformator sub Deng Xiaoping. În 2006, când Xi Jinping era secretar de partid în Provincia Zhejiang, mi-a povestit despre mândria chineză și patriotism ca motivând renașterea istorică a Chinei – cuvinte remarcabile, similare pronunțărilor sale recente”.¹² Ipoteza conform căreia liderii modelează cultura statului și o adaptează și în funcție de viziunea și experiența lor, se dovedește a fi adevărată. Liderii nu au nicio dată același mod de gândire, prin urmare nici problemele identificate de aceștia sau obiectivele în ceea ce privește conducerea partidului și a țării, nu pot fi la fel. Se poate spune că, în ceea ce privește China, istoria este martoră a acestui fapt.

Visul Chinezesc, doctrina lui Xi, încorporează trei mari scopuri care sunt relevante pentru a înțelege prioritățile țintite de acesta pen-

tru China, anume: un stat puternic, o națiune bogată și un individ prosper. După cum se observă și în discurs, dar și în aceste scopuri, dorința pentru dobândirea unei poziții cât mai importante pe scenă internațională este primordială, împreună cu dobândirea puterii. Reiese în mod explicit legătura dintre putere și individ pe care Xi o face, în elaborarea acestor obiective. Indivizii sunt factorii care determină coeziunea națională și creativitatea, deci stabilitatea la nivel intern, lipsa tensiunilor, dar și potențialul de inovații, de dezvoltare ce poate fi aplicat în beneficiul țării. Tot indivizii sunt cei care pot satisface nevoia Partidului de a construi o „societate armonioasă”, care să fie supusă puterii și scopurilor acestuia. Dezvoltarea rapidă și modernizarea a lăsat societatea chineză divizată, în sensul că oamenii au devenit din ce în ce mai îngrijorați de inegalitățile la care sunt supuși, dar și de schimbările climatice care le afectează viața,

Însă nu doar aspectele externe nemulțumesc populația. Îngrijorarea majoră, care a apărut odată cu globalizarea și fluxul de idei și concepte, privește și influența pe care aceasta o are asupra valorilor sociale și asupra culturii politice. Xi a văzut în această privință o îngrijorare și mai mare, el fiind un protector convins al valorilor chineze tradiționale. Astfel, a devenit evident faptul că niște cote de creștere a economiei nu sunt de ajuns pentru a satisface populația și pentru a o menține unită, reieșind faptul că pentru chinezi, satisfacerea nevoilor materiale trebuie să fie urmată de nevoi imateriale precum participare politică, stil de viață, credințe și mentalități pluraliste.

Dar cum aceste nevoi nu pot fi dobândite și aplicate așa cum sunt în lumea vestică, soluția pentru aceste anxietăți a fost găsită în surse ale consumului și mai ales ale practicilor tradiționale. În discursurile sale, Xi împluternicește poziția individului, considerându-l atât beneficiar cât și instrument în cursa pentru progres. Identifică un mare potențial de creștere a puterii țării și de atingere a scopurilor majore prin forța individului și a capabilităților acestuia dobândite printr-un lung proces de învățare. Element esențial este și devotamentul pe care indivizii îl acordă muncii lor, Xi considerând că este necesară o muncă neîncetată și constantă deoarece nicio

mare realizare nu poate surveni fără aceasta, după cum și istoria Chinei o arată. Patriotismul nu este neglijat, Xi făcând adesea referire la importanța pe care o are iubirea față de națiune, identificând în aceasta nucleul coeziunii sociale și probabilitatea mai mare de a lupta colectiv pentru același scop.

Domeniul științific și al inovării joacă un rol esențial în creșterea puterii Chinei pe scena internațională, având în vedere că viziunea lui Xi asupra puterii nu constă doar în aspectele de ordin politic, economic și militar. El dorește să transforme China într-o putere majoră și în acest domeniu. Importanța inovării a fost puternic reflectată și în discursurile lui Hu Jintao, fost secretar general al P.C.C. Cercetarea și dezvoltarea sunt indicatorul investiției în tehnologie și capacități viitoare, jucând astfel un rol critic în procesul de inovație și de creare a unor noi produse, procese și servicii. În perioada 2000-2015, China a investit considerabil în cercetare și dezvoltare, ajungând să ocupe al doilea loc ca cel mai mare investitor în acest domeniu după SUA. Între 2010-2015, investiția Chinei în cercetare și dezvoltare a crescut în medie cu 18% pe an, adică o creștere de patru ori mai rapidă decât creșterea procentului de investiție al SUA în același sector.¹³

Un alt indicator de măsură în ceea ce privește inovația și dezvoltarea tehnologiei este individul, prin prisma poziției de student. Între anii 2000 și 2014, numărul anual de absolvenți chinezi în știință și inginerie a crescut de la 359,000 la 1,65 milioane. În aceeași perioadă, numărul comparabil al absolvenților din SUA a crescut de la 483,000 la 742,000. Deci în această privință, China a depășit SUA, în mare parte și datorită mărimii populației sale, care reprezintă un avantaj pentru economia țării, bazată pe știință și pe inovații. Acest domeniu necesită multă forță de muncă, de nivel înalt, iar Xi a știut cum să pună în valoare numărul mare al populației, împreună cu o bună politică a educației.

În acest sens, pentru a crește eficiența individului la locul de muncă și pentru a mări productivitatea, în 2014 a fost aplicată o tehnologie care monitorizează undele cerebrale ale angajaților din fabrici sau companii ale statului, dar și din domeniul militar. Tehnologia funcționează prin plasarea senzorilor *wireless* în căștile sau pălăriile angajaților care, com-

binat cu inteligența artificială, localizează incidentele de la locul de muncă provocate de furie, anxietate sau tristețe. Angajatorii folosesc această „tehnologie de supraveghere emoțională”¹⁴ prin modificarea fluxurilor de lucru, inclusiv plasarea și pauzele angajaților, pentru a spori productivitatea și profiturile. Când sistemul emite un avertisment, managerul cere muncitorului să ia o zi liberă sau să se mute pe un post mai puțin critic. Unele locuri de muncă necesită concentrare mare. Nu există loc pentru nicio greșală.

Oficialii care supraveghează acest program susțin că standardele modului de lucru s-au ridicat și eficiența este pe măsură. Utilizarea răspândită a acestui tip de tehnologie care monitorizează emoțiile poate fi considerată un element al noii ere descrise de Xi Jinping, un element strategic pentru atingerea marelui obiectiv de a menține puterea de supraveghere și control a statului, bazată pe recunoaștere facială și creșterea cenzurii internetului. Pe scena globală, China deține o voce răsunătoare în ceea ce privește inteligența artificială.

În tot acest demers către progres, Xi nu renunță la menționarea importanței valorilor și a evenimentelor istorice, a formării unei viziuni proprii, dar și a consolidării sentimentelor patriotice. Confucianismul este baza modernizării dorite de Xi, o formă de rezistență împotriva urmăririi oricăror formule politice și economice vestice de dezvoltare sau a unor norme universale. Confucianismul, împreună cu invocarea perioadei glorioase a civilizației tradiționale sunt calea aleasă de PCC pentru a dezvolta China într-o direcție diferită de cea vestică. Însă China a asimilat și niște valori occidentale, adaptându-le propriilor credințe și viziuni. Noua elită politică chineză pare să accepte cu bunăvoință caracteristicile neoliberalismului occidental al pieței, dar în același timp, ea se străduiește să își păstreze propriul discurs politic și, prin urmare, „unicitatea” Chinei. Rezultatul constă în faptul că Partidul Comunist teoretizează și se angajează în discursul politic la nivel superstructural, pe baza ideologiei trășăturilor chinezești, atât în relațiile interne cât și în cele externe.

Pentru a combate corupția, Xi a menționat importanța Constituției, ca instrument împotriva acesteia. Însă legile și Constituția sunt

elemente ce fac trimitere la structura democratică a unui stat, la regimuri democratice de tip occidental, însă în cazul chinez lucrurile nu stau așa. Definiția acestora nu are același sens în China, ele fiind adaptate valorilor chineze și modelate de către Partid și interesele acestuia, după cum și Xi afirmă: „în calitate de lege fundamentală a statului, Constituția verifică evoluțiile privind calea, teoriile și sistemul socialist cu caracteristici chinezești, demonstrează voința comună și interesele fundamentale ale poporului chinez din toate grupurile etnice și a devenit expresia supremă a muncii centrale, a principiilor de bază, a orientărilor majore și politicilor importante ale partidului și ale statului în sistemul juridic național”¹⁵.

Astfel, putem vorbi despre o „democrație socialistă”¹⁶, cu trășături chinezești, în care Partidul veghează asupra aplicării legilor chineze. Sub Xi, Partidul va susține un monopol de putere binevoitor și eficient în timp ce practică centralismul democratic. Ca un sistem leninist consultativ, China sub Xi va căuta să folosească precizia sau represiunea bine focalizată și stimularea pentru eliminarea sau neutralizarea provocărilor imediat ce acestea sunt detectate. Asta ar preveni sau reduce nevoia de a recurge la măsuri de represiune. Însă aceasta nu înseamnă că represiunea sumară văzută că o tactică nu va fi aplicată dacă liderul identifică o amenințare la adresa securității sau unității statului. Aceasta nu se aplică numai în regiunile vestice cu o concentrare mare de minorități, ci și în restul țării.

Campania anti-corupție este mai puțin asociată cu legislația și mai mult cu regulile disciplinare ale Partidului, legate de valori și morală. Corupția are astfel un sens aparte pentru puterea chineză, practicile corupte nefiind doar cele care aparțin domeniului economic precum delapidarea, deturnarea, luarea sau darea de mită. Există niște „tendențe nesănătoase”, după cum Xi le numește în discursurile sale, care sunt considerate tot acte de corupție. Acestea sunt legate de moralitatea funcționarilor de stat, unde regulile Partidului definesc unele comportamente ca violări ale ordinii sociale, precum implicarea în „activități de teren ilicite, jocuri de noroc, vicii, implicarea în activități superstițioase, în speculații

legate de stat sau acoperire pentru criminali; aceste activități sunt interzise și se pedepsesc prin lege”.¹⁷

Astfel de comportamente, plus multe altele precum afectarea proprietății publice, abuzul de putere, neglijarea datoriei, accidentări grave cu consecințe masive, bigamia etc. sunt vizate de Comisia de Inspecție a Disciplinei. Se poate observa cum legalul se întrepătrunde cu moralul în China, dar și publicul cu privatul. Acest mod de a defini corupția este de fapt un act de discurs al Partidului care uneori îi permite să vizeze dușmanii politici prin folosirea mijloacelor juridico-economice pentru a acuza oficialii suspecti în cadrul unui câmp discursiv ce insistă pe corupția morală. În acest fel, se poate atinge obiectivul reformei de la nivelul politic, economic, dar și ideologic, reușindu-se o îmbunătățire a guvernantei Partidului, dar și o resuscitare etică, prin implementarea „codului celor opt puncte”¹⁸ care a impus restricții asupra comportamentelor oficialilor pentru a reintroduce sau întări practicile considerate corespunzătoare, corecte și demne ale oficialilor comuniști. Pentru o bună și eficientă implementare a acestui cod, dar și pentru îmbunătățirea stilului de lucru al oficialilor, Xi a lansat și un Program de Educare în Masă care își propune să elimine „patru stiluri de muncă indezirabile” precum „formalismul, birocratismul, hedonismul și extravaganța”.¹⁹ Xi a descris acest program că fiind unul de „purificare” a membrilor comuniști prin aceea că cere oficialilor să facă eforturi mari pentru a elimina orice tendință de corupție din gândurile lor.

Acest program amintește și de cel inițiat de Mao, cunoscut sub denumirea de „experiența Fengqiao”, însă sub Xi, fără notele violente care au marcat atunci Revoluția Culturală. Xi abordează acest program relaționându-l cu statul de drept, adică „folosirea gândirii și metodelor juridice pentru rezolvarea problemelor și tensiunilor privind interesele vitale ale maselor.”²⁰ Însă el dorește și creșterea legitimității sale aplicând o tactică ce a fost popularizată de Mao Zedong, un imens reper pentru istoria Chinei. În același timp, versiunea lui Xi definește și răspândește noi valori sociale, dar nu prin prisma haosului generat în epoca lui Mao. Eforturile sale de a implementa propriile valori și concepte prin mijloace legislative sunt

sugestive și pentru un anume nivel de putere personală.

La cel de-al XIX-lea Congres al Partidului din octombrie 2017, Constituția a căpătat o nouă formă, mai ales una de importanță istorică, ce poartă numele lui Xi Jinping. „Viziunea lui Xi Jinping” („Xi Jinping Thought”) a fost introdusă în Constituția Partidului, „mișcare care a fost larg interpretată ca o manifestare a puterii personale pe care Xi Jinping a acumulat-o după numai cinci ani în calitate de lider suprem al Chinei, punându-l pe picior de egalitate cu Deng Xiaoping și chiar Mao Zedong.”²¹ Este comparat cu acești doi lideri deoarece doar aceștia au avut privilegiul de a le fi scrise în Constituție numele și conceptele proprii. Așa cum conceptul de „*mass line*” al lui Mao și cel de „căutare a adevărului în fapte” al lui Deng au devenit dogme oficiale ale Partidului Comunist, „socialismul cu trăsături chinezești pentru o nouă eră”²² al lui Xi a devenit principala doctrină a Partidului de astăzi. Această ideologie reprezintă de fapt obiectivele „Visului chinezesc”, dar și scopul de a elimina tot ce este nociv în interiorul societății chineze, de a revoluționa domeniile acesteia pentru o mai bună funcționare, de a crea un cadru corespunzător schimbărilor globale, de a găsi soluții noi pentru probleme ce sunt vechi.

Un alt element cu adevărat răsunător ce i se poate asocia lui Xi este recentul vot pentru modificarea oficială a Constituției Republicii Populare China pentru a elimina limita de mandate a președinției, fapt ce îi oferă șanse clare de a rămâne pe viață liderul țării. Aceasta reprezintă o ruptură importantă de regulile vechi de zeci de ani menite să apere statul de întoarcerea la zilele cultului personalității lui Mao. Așadar, cu adevărat o nouă eră, în care abordarea, obiectivele și strategiile se schimbă masiv, iar aceste aspecte din interior, umbrite de specificul confucianist, vor influența și modela în mod categoric și relațiile cu exteriorul.

Câteva concluzii

Cultura strategică este cel mai important aspect de urmărit în analiza unui stat. Experiența istorică creează unele direcții în ceea ce privește viziunea asupra aspectelor

naționale, dar și internaționale. Și cum fiecare stat parcurge experiențe diferite, astfel cultura strategică prescrie idei, concepte, scopuri diferite. Liderii sunt elemente cheie atunci când vorbim de analiza culturii strategice deoarece aceștia sunt cei care iau decizii în diverse situații. Credințele liderilor în diferite situații pot face diferența în înțelegerea motivațiilor ce stau la baza unei țări în ascensiune precum China.

China a schimbat în ultimii ani echilibrul de putere de la nivelul sistemului internațional, fiind un stat activ în ceea ce privește funcționarea regimului internațional. Dezvoltarea sa fără precedent a determinat creșterea interesului general cu privire la modelul său de funcționare la nivel național și cel prin care a reușit să se afirme pe scena globală. Totodată, se urmăresc intens evoluția și procesele la care este supus statul chinez deoarece acestea vor influența și sistemul și viitorul acestuia. Confucianismul s-a dovedit a fi cultura care stă la baza identității chineze, iar principiile acestuia au ghidat întreaga viziune asupra lumii și au determinat adoptarea poziției de cooperare în relațiile cu alte state. Viziunea politică confucianistă asupra relațiilor dintre autoritate și subalterni, care seamănă relațiilor de familie, dintre tată și fiu de exemplu, poate fi ușor de observat în structura Partidului Comunist Chinez de astăzi, dar și în relația dintre lider și cetățeni. Liderul este văzut că fiind o persoană mareăță care – împreună cu Partidul – deține un „mandat ceresc”, care nu are ca scop decât bunăstarea cetățenilor și în consecință trebuie urmat deoarece el reprezintă și un exemplu, un model. Urmărind cursul culturii strategice chineze, vom putea observa și înțelege pe viitor o nouă configurare a sistemului internațional generat și de opțiunile strategice ale Chinei.

Note

¹ Huiyun Feng, *Chinese strategic culture and foreign policy decision-making*, Routledge, New York, 2007, p. 17.

² Henry Kissinger, *Despre China*, Editura Comunicare.ro, București, 2012, p. 15.

³ Idem, p. 15-16.

⁴ Huiyun Feng, *op.cit.*, p.29.

⁵ Henry Kissinger, *op.cit.*, p. 25.

⁶ Benedict Anderson, *Imagined Communities*, Verso, London, 2006.

⁷ Henry Kissinger, *op.cit.*, p. 23.

⁸ Jeffrey N. Wasserstrom, *China in the 21st century*, Oxford University Press, USA, 2013, p. 5.

⁹ Yan Xuetong, *Ancient Chinese Thought, Modern Chinese Power*, Princeton University Press, Princeton, New Jersey, 2011.

¹⁰ White Paper: China's Peaceful Development, 2015.

¹¹ Shaoying Zhang, Derek McGhee, *China's Ethical Revolution and Regaining Legitimacy*, Palgrave Macmillan, UK, 2017, p. 11.

¹² Xi Jinping's Chinese Dream, The New York Times, 4 iunie 2013, <https://www.nytimes.com/2013/06/05/opinion/global/xi-jinpings-chinese-dream.html>, accesat pe 10 mai 2018, ora 12:32.

¹³ China is an innovation superpower. This is why, World Economic Forum, 7 februarie 2018 <https://www.weforum.org/agenda/2018/02/these-charts-show-how-china-is-becoming-an-innovation-superpower>, accesat la 25 mai 2018, ora 16:24.

¹⁴ These Chinese workers' brain waves are being monitored, World Economic Forum, 1 mai 2018 <https://www.weforum.org/agenda/2018/05/china-is-monitoring-employees-brain-waves-and-emotions-and-the-technology-boosted-one-companys-profits-by-315-million>, accesat la 26 mai, ora 10:30.

¹⁵ Xi Jinping, *The Governance of China*, 1st edition, Foreign Languages Press, 2014.

¹⁶ Steve Tsang, Honghua Men, *China in the Xi Jinping Era*, Palgrave Macmillan, UK, 2015, p. 19.

¹⁷ Shaoying Zhang, Derek McGhee, *op.cit.*, p. 74.

¹⁸ Idem, p. 66.

¹⁹ About CPC's mass line campaign, China Daily, 19 iulie 2013 http://www.chinadaily.com.cn/china/2013massline/2013-07/19/content_16800244.htm, accesat la 5 iunie, ora 12:01.

²⁰ The Mass Line Campaign in the 21st Century, The Diplomat, 27 decembrie 2017 <https://thediplomat.com/2013/12/the-mass-line-campaign-in-the-21st-century>, accesat la 5 iunie, ora 12:15.

²¹ Heike Holbig, *China's „New Era” with Xi Jinping Characteristics*, China Analysis, European Council on Foreign Relations, 15 decembrie 2017 https://www.ecfr.eu/publications/summary/chinas_new_era_with_xi_jinping_characteristics7243, accesat la 5 iunie, ora 13:11.

²² What 'Xi JinpingThought' Stands For, Forbes, 22 octombrie 2017 <https://www.forbes.com/sites/salvatorebabones/2017/10/22/what-does-xi-jinping-thought-mean-and-how-does-it-compare-to-america-first/#35610d623262>, accesat la 6 iunie, ora 09:45.

ABSTRACT

For the first time in the modern era, the most powerful state in the world – which is supposed to become China – will not be one of the West and will be one with very different civilization roots. In the West, there is a widespread assumption that as countries modernize, they also westernize, but on the Chinese case, this is an illusion. At the same time, there is an assumption that modernity is a simple product of competition, markets and technology. But that's not the case. Modernity is equally shaped by history and culture. China is not like the West nor will it become like this. It will remain fundamentally different in many aspects. The question is how can we try to understand what China is? In this regard, the problem we face in the West is that there is a conventional approach on China by which we understand it through western terms, using western ideas. What is clear is that using western concepts we can not understand anything about this state.

The world can be understood and interpreted only within particular cultural and linguistic framework. Each state owns specific lenses through which it perceives the world and so is China. We need to be very objective and seek getting a sense of the shades which make China being Chinese. There is a specific Chinese identity and strategic culture we need to discover and try to understand it in order to make clear what truly represents the nowadays Chinese doctrine and also how the future may be shaped.

Keywords: China, Confucianism, cultural identity, strategic thinking, a New Era, Chinese characteristics, Chinese Dream

Mihaela Diana Dobre graduated the Faculty of Political Sciences within the University of Bucharest. She is specialized in International Relations theory and security studies.

PUNCTE DE VEDERE

Armata Europeană: Soluție sau iluzie?

Dr. Mirel ȚARIUC

Introducere

Conceptul de *armată europeană* nu este nou, dar a căpătat un avânt remarcabil în ultimii ani, în special ca o consecință a celor două evenimente care au tulburat semnificativ Occidentul: decizia poporului britanic de a retrage Regatul Unit din Uniunea Europeană și alegerea unui președinte neconvențional al Statelor Unite. Faptul că, în ambele cazuri, există suspiciunea rezonabilă a influențării procesului electoral prin acțiuni de diseminare a știrilor false, contribuie la dezvoltarea convingerii unor politicieni și analiști cu notorietate, conform căreia există o strategie solidă anti-europeană și anti-occidentală. Evident, UE trebuie să se apere. Cavaleresc și dornic de a readuce gloria Franței, Emmanuel Macron a preluat de la mult atacata Angela Merkel ștafeta reformei Uniunii (în sensul întăririi coeziunii dintre națiunile UE și, mai ales, a fortificării organizației) și a expus viziunea¹ sa cu privire la această reformă într-un discurs ținut la Universitatea Sorbona, în 26 septembrie 2017.

Esența acestei viziuni constă în crearea și apărarea unei *Europe*² *suverane*, respectiva suveranitate fiind fundamentată pe șase elemente, iar cheia întregii construcții fiind securitatea: *La première clé, le fondement de toute communauté politique, c'est la sécurité. Nous vivons en Europe un double mouvement : un désengagement progressif et inéluctable des Etats-Unis, et un phénomène terroriste durable qui a pour projet assumé de fracturer nos*

*sociétés libres*³. Constatând lipsa unei culturi europene în domeniul strategic, președintele Macron invită toate statele UE să participe cu militari la acțiunile armatei franceze, pentru nașterea și dezvoltarea unei astfel de culturi. Surprinzător de concret pentru un lider european din zilele noastre, Macron propune: *Au début de la prochaine décennie, l'Europe devra ainsi être dotée d'une Force commune d'intervention, d'un budget de défense commun et d'une doctrine commune pour agir* – la începutul deceniului viitor, Europa va trebui dotată cu o Forță comună de intervenție, cu un buget de apărare comun și cu o doctrină comună de acțiune)⁴.

Așadar, forță militară, buget, doctrină, toate comune. Nu credem că este nevoie să ne mai întrebăm dacă este sau nu vorba de o armată europeană. Angela Merkel sprijină viziunea lui Emmanuel Macron, în ciuda unor reticențe legate în special de scăderea popularității interne a cancelarului. Merkel a declarat explicit acest sprijin într-un interviu acordat publicației Frankfurter Allgemeine Sonntagszeitung (3 iunie 2018): *Sunt în favoarea propunerii președintelui Macron pentru o inițiativă de intervenție*⁵. Cancelarul a legat susținerea sa de oportunitatea întăririi relației de securitate cu Regatul Unit (*Marea Britanie a sprijinit deja forța planificată, care va funcționa independent de Uniunea Europeană*)⁶ și a precizat că această forță trebuie să se încadreze în Cooperarea Structurată Permanentă. Mai mult, s-a dat asigurări că *forțele armate germane vor*

*rămâne comandate de parlament și nu de guvern*⁷. Această ultimă declarație stă, de fapt, la baza reticenței germane față de o implicare mai activă în crearea și dezvoltarea unei armate europene independente și puternice, ca și la baza evitării tenace a creșterii cheltuielilor militare naționale. Mulți specialiști se tem încă de o creștere semnificativă a puterii militare a Berlinului, oferind atât argumente istorice (rolul acestei țări în declanșarea marilor conflagrații mondiale) cât și legate de tendința de creștere a iliberalismului și naționalismului în multe dintre țările europene. Așa cum se știe, Germania a reușit cu greu să formeze un guvern care să se bucure de încrederea partenerilor, adică evitând să facă foarte multe concesii grupărilor naționaliste.

Inițiativa lui Macron a primit sprijin și de la Comisia Europeană. Jean Claude Juncker, președintele Comisiei, este un vechi susținător al ideii, ea fiind prezentă implicit și în documentul de reflecție propus statelor membre referitor la viitorul Uniunii.

Catalizatorul Trump

Chiar dacă nu ne place, un merit deosebit (premeditat sau întâmplător) pentru apariția și dezvoltarea unei armate europene îl are originalul președinte al Statelor Unite. Prin declarațiile sale contradictorii, prin revenirile la reveniri la declarații, prin atitudinea fluctuantă față de liderii europeni, Donald Trump a reușit să distrugă orice urmă de predictibilitate în legătură cu viitorul real al scenei mondiale. Supărat pe Germania, supărat pe Uniunea Europeană, supărat (adeseori) pe NATO, liderul american este adeptul evident al spectacolului gratuit ca artă a managementului american. Spunem gratuit din pricină că noi considerăm că un astfel de spectacol este inutil într-o lume a adulților, dar există argumente destule care solicită schimbarea adjectivului *gratuit* cu interesant, vizionar, ironic sau prostesc.

Într-o lume în care orice mesaj este destinat manipulării unui auditoriu dominat de ignoranță și interes limitat (de cele mai multe ori intern – propriul electorat), indiferent

de calitatea celor ce alcătuiesc pretextul (șefi de stat, Papă etc.), este cumplit de dificil să îți construiești viitorul fundamentat pe un *establishment* care a început să dea rateuri, în ciuda postulării sale ca indestructibil. Supusă unor rafale de agresiuni (în special verbale), Uniunea Europeană este obligată să își ia măsuri pentru o nedorită și improbabilă zi în care ar putea constata că America a abandonat-o. O zi plină de adrenalină a președintelui american, o lehamite de înțeles a unor structuri importante de dincolo de ocean, câteva gafe ale europenilor (însoțite și de *emanciparea* statelor mijlocii din uniune) și ne putem trezi că a fost instaurată pacea eternă bazată pe noua prietenie ruso-chinezo-americană, posibilă în urma spargerii definitive a ceea ce numim azi Occident.

Desigur, este un scenariu catastrofic, o distopie (pentru a fi mai pretențioși), dar suntem convinși că mulți dintre noi cunoaștem realitatea unor societăți și mai catastrofale, în care se stătea la coadă pentru săpun sau hârtie igienică. Iar comportamentul liderului de la Washington ne ajută să avem un astfel de coșmar. Din lipsă de spațiu, ne vom concentra asupra unor puncte de vedere exprimate de președintele american în legătură cu NATO, lăsând de-o parte incoerențele privitoare la alte subiecte fierbinți, precum Coreea de Nord, Iran, Rusia și, mai ales, Uniunea Europeană. Astfel, încă de la începutul campaniei electorale, când se afla încă în luptă cu Ted Cruz, contra-candidatul său republican, Trump a lansat atacurile la Alianța Nord-Atlantică, cu prilejul unui eveniment electoral în Wisconsin (3 aprilie 2016). El a diagnosticat Alianța ca demodată (*"It's obsolete"*) și a dezvăluit o opțiune amenințătoare pentru aliați: *"It's possible that we're going to have to let NATO go."*⁸ Motivul principal era, firește, discrepanța enormă între cheltuielile militare ale Statelor Unite și ale celorlalte state din NATO. El și-a încheiat însă intervenția cu o constatare foarte dură: *"Maybe NATO will dissolve, and that's OK, not the worst thing in the world."*⁹ După investitură, Trump nu s-a sfiit să repete acest punct de vedere, însoțit de diverse amenințări, ori de câte ori a avut prilejul. Dacă ar fi să căutăm un tipar comportamental, trebuie să recunoaștem că declarațiile belicoase ale eroului nostru au

loc, de obicei, înaintea unor negocieri, schimbându-se diametral după numai câteva zile. La summitul NATO din mai 2018 (Bruxelles), Trump a devenit primul președinte american care a omis să precizeze că țara sa va respecta cu strictețe articolul 5, lucru care a sporit îngrijorarea europenilor. Cu toate acestea, în cursul lunii aprilie, în urma unei convorbiri cu Jens Stoltenberg, el revenise asupra propriei sale opinii, declarând: „*Am spus că NATO este depășit. Acum nu mai este depășit*”¹⁰. Cu aceeași inconsecvență caracteristică, Trump a renunțat la rezervele față de articolul 5, astfel încât, în conferința de presă ocazionată de vizita președintelui României la Washington (iunie 2017) a răspuns unui jurnalist: „*Statele Unite s-au angajat și angajează Statele Unite față de Articolul 5. Cu siguranță suntem aici pentru a proteja*”¹¹. Aproape identic s-au petrecut lucrurile și în 2018, când Trump a declarat, după întâlnire: „*Aliații puteau fi neliniștiți, deoarece ieri eram extrem de nemulțumit de ce se întâmplă și și-au întărit considerabil angajamentele. Acum, sunt foarte mulțumit că avem un NATO mai puternic, foarte puternic, mult mai puternic decât în urmă cu două zile*”¹². Cert este faptul că, la sfârșitul întâlnirii de la Bruxelles (12 iulie 2018), toți liderii au fost încântați ca urmare a depășirii unor obstacole. Astfel, dacă Donald Trump declara „*Cred în NATO. NATO e mai puternic decât acum doi ani*”, Emmanuel Macron opina că „*NATO iese mai puternic*” după summit, iar Angela Merkel recunoștea că „*trebuie să facem mai mult, dar o și facem de ceva vreme*”¹³. Trebuie remarcat faptul că, imediat după întâlnirea de la Bruxelles, Trump s-a deplasat la Helsinki pentru a dialoga cu președintele Federației Ruse (principala amenințare la adresa Europei), prilej cu care a reușit să emită o serie de propoziții absolut neconformiste, nominalizând Uniunea Europeană ca dușman al Statelor Unite, sau încercând să învinovătească serviciile secrete americane pentru starea de lucru existentă. Această ultimă opinie a stârnit mânia lui Jack Flake, senator republican: „*N-am crezut niciodată că voi vedea ziua în care președintele nostru american va sta pe scenă cu președintele rus și va pune vina asupra Statelor Unite pentru agresiunea Rusiei. Acest lucru este rușinos*”.

Pentru noi, aici, este interesantă contribuția esențială pe care inconsecvențele lui Trump, dublate de incapacitatea echipei prezidențiale de a le modera/cenzura, o are la împingerea nucleului dur al Uniunii Europene către decizia de a construi alternative pentru asigurarea securității continentului. Credem că nicio chemare, mai mult sau mai puțin patetică a vreunui lider european pentru crearea unei armate comune nu ar fi putut fi mai eficientă decât impredictibilitatea cronică a președintelui american. Rămâne însă de văzut în ce măsură inițiativele europene vor prinde viață.

Primele încercări de înființare a armatei europene

Sfârșitul celui de-al doilea Război Mondial însemna o lume nouă și evident, o Europă nouă, răvășită de lunga și costisitoare conflagrație. Statele Unite erau, de departe, cel mai puternic stat al lumii, iar Uniunea Sovietică emitea pretenții justificate pentru a îl secunda. Puternicele state din vestul continentului nu puteau să își savureze victoria, căutând soluții pentru a supraviețui și a-și recâștiga o poziție fruntașă pe scena mondială. Evident, viziunea unei Europe unite, a Statelor Unite ale Europei, a revenit, ea fiind expusă inclusiv de Winston Churchill¹⁴, cu prilejul unei conferințe susținute la Zurich, pe 19 septembrie 1946: „*Noi trebuie să creăm ceva de genul Statelor Unite ale Europei. Primul pas este formarea unui Consiliu al Europei. Dacă la început nu toate statele Europei vor să intre în Uniune, trebuie ca noi să lucrăm pentru a alătura și uni acele state care o doresc și o vor*”¹⁵. Ideea este însă mult mai veche, unul dintre susținătorii săi fiind Victor Hugo, în 1849: „*Va veni ziua când armele vor cadea din mâini și bombele tunurilor vor fi înlocuite cu cuvântul și cu dreptul de vot universal al popoarelor ... Și va veni ziua când vom vedea două grupări uriașe: Statele Unite ale Europei și Statele Unite ale Americii dându-și mâna prietenească peste ocean*”¹⁶.

Proiectul european a avut întotdeauna ca țel principal asigurarea păcii, ca o condiție principală a dezvoltării armonioase, spre deosebire de cel american, un proiect mai curând

*liberal și civic*¹⁷. Primul pas a fost semnarea, de către Franța, Italia, Germania Federală, Belgia Olanda și Luxemburg a *Tratatului de Instituire a Comunității Cărbunelui și Oțelului*¹⁸, certificatul de naștere a ceea ce avea să devină Uniunea Europeană. Să remarcăm că Germania de Vest este semnată, iar Marea Britanie nu. Multe alte țări (membre astăzi ale Uniunii Europene) au lipsit, din diferite motive, Europa părând să se contracte într-un nucleu care funcționează și astăzi ca atare. Lipseau țările în Peninsula Iberică (având conducători de tip fascist) țările din estul și centrul continentului (cu probleme legate în primul rând de URSS), precum și țările nordice.

Evenimente importante pentru asigurarea păcii pe continent avuseseră loc și până atunci. Astfel, *Organizația Națiunilor Unite* se înființase la San Francisco, (24 octombrie 1945), dând marilor învingători din război¹⁹ (Statele Unite, Uniunea Sovietică, Marea Britanie, Franța și China) posibilitatea blocării prin veto a oricăror inițiative, iar *Organizația Tratatului Atlanticului de Nord* se născuse la 4 aprilie 1949, la Washington, ca principal pilon al păcii pe continentul european, apărător împotriva oricărui atac al unor state terțe, stavilă împotriva expansiunii comuniste. Înființarea NATO succeda creării unei alte organizații, *Uniunea Europei Occidentale*, care semnifică începutul cooperării militare europene, ea definindu-se ca un *sistem de asistență reciprocă în caz de agresiune armată*²⁰. UEO a apărut ca urmare a semnării *Tratatului de la Bruxelles*, semnat la 17 martie 1948, și continuat din 1954, prin includerea între aliați și a Germaniei de Vest. Statele membre erau pe deplin conștiente de necesitatea atragerii Statelor Unite într-o astfel de Alianță, astfel încât atenția a fost îndreptată spre înființarea *Alianței Nord-Atlantice*. Semnalăm faptul că între membrii NATO, în afara Germaniei (care va fi primită la 6 mai 1955) regăsim același nucleu și, în plus, SUA, Canada, Danemarca, Islanda, Marea Britanie, Norvegia și Portugalia. Rolul conducător, formal sau informal, aparținea, ca și astăzi, Statelor Unite, care, după numai un an (iunie 1950), erau implicate în războiul din Coreea. Fiind obligate la un nou efort militar considerabil și îngrijorate de politica de forță practică la Moscova, Statele

Unite au recomandat aliaților europeni crearea unei comunități (similare celei a *Cărbunelui și Oțelului*), care să fie destinată apărării și care să folosească și resursele Germaniei de Vest.

Încercând un compromis între *marile spaime* (pe de-o parte teama față de marea și agresiva putere din Est, pe de alta îngrijorarea privitoare la o posibilă remilitarizare a Germaniei), francezii au elaborat așa-numitul *Plan Pleven*, inițiat de Jean Monnet²¹, care propunea crearea unei armate europene care să utilizeze și resursele militare germane. Amintim că opinia Statelor Unite era opusă celor ale Franței și Marii Britanii, referitor la reînarmarea Germaniei, lucru subliniat și de memorandumul anonim din 18 septembrie 1950, adresat premierului francez: *M. Acheson*²² a *proposé d'organiser la défense de l'Europe Occidentale en plaçant sous un commandement unique une force d'une cinquantaine de divisions qui, presque en totalité, seraient mises sur pied par la France et l'Allemagne, à raison de 20 divisions par chacun des deux pays, le surplus serait fourni par les Etats-Unis, la Grande-Bretagne et les autres membres du Pacte Atlantique. De son côté, le gouvernement Français, ainsi que le gouvernement Britannique continuent de s'opposer au réarmement de l'Allemagne*²³. Pentru a realiza un compromis rezonabil, ținând cont de situația acelor vremuri, premierul Rene Pleven²⁴ a venit cu propria sa propunere, descrisă în fața Adunării Naționale Franceze, la 24 octombrie 1950²⁵. În esență el accepta o armată supranațională, cu condiția împiedicării remilitarizării Germaniei, lucru realizabil prin oferirea unui rol nesemnificativ trupelor germane.

Comunitatea Europeană de Apărare și eșecul Planului Pleven

La 27 mai 1952, la Paris, miniștrii de externe ai Franței, Italiei, Belgiei, Olandei, Luxemburgului și Germaniei de Vest au semnat *Tratatul de la Paris* privind constituirea *Comunității Europene de Apărare*²⁶. *Tratatul* reușea în mare măsură punerea în operă a principalelor propuneri inițiale, negociate îndelung de părțile implicate, îndeosebi cu

prilejul Conferinței desfășurate la Paris între februarie 1951 și 1952. Conform tratatului, *Comunitatea avea un caracter supranațional, era formată din instituții comune, dispunea de forțe armate comune și un buget comun*²⁷. Având în vedere că *obiectivele sale sunt exclusiv defensive, Comunitatea asigură securitatea statelor membre, participând la apărarea occidentală în cadrul Tratatului Atlanticului de Nord*²⁸. În privința componenței forțelor armate, *Tratatul este foarte ferm, numind cu precizie acele forțe armate naționale care pot fi în afara Forțelor Comunității (poliție, trupe vizând teritorii ne-europene ale statelor membre etc.): Les Forces armées de la Communauté, ci-après dénommées «Forces européennes de défense», sont composées de contingents mis à la disposition de la Communauté par les Etats membres, en vue de leur fusion dans les conditions prévues au présent Traité. Aucun Etat membre ne recrutera ou n'entretiendra de forces armées nationales en dehors de celles qui sont prévues à l'article 10 ci-après*²⁹.

După semnarea sa, *Tratatul* urma să fie ratificat de către fiecare dintre cele șase state participante la Comunitatea Europeană de Apărare (aceleași state ce formau și *Comunitatea Cărbunelui și a Oțelului*). Belgia, Germania, Luxemburg și Olanda au ratificat, iar Italia se afla în plin proces de ratificare în momentul în care, în august 1954, *Tratatul* a fost retras definitiv de pe ordinea de zi a Adunării Naționale Franceze. Motivele invocate de Franța erau legate de disconfortul transmiterii deciziei militare către instituții supranaționale și de tratarea Germaniei ca partener egal. Astăzi, este foarte greu de crezut că cineva ar mai argumenta privitor la tratarea discriminatorie a Germaniei. Pe de altă parte, motivul (pretextul) unei suveranități absolute asupra deciziilor militare (și nu numai militare) rămâne, probabil, cel mai des folosit de guvernele nesigure pe propria stabilitate și/sau competență în fața unor popoare lipsite parțial de încredere în partenerii externi. Altfel spus, chiar dacă populismul nu s-a născut ieri, el dăinuie și se dezvoltă pe măsură ce statul, prin reprezentanții săi, nu comunică suficient și corect. De altfel, cauza pentru care am tratat oarecum *in extenso* istoria Comunității Europene de Apărare constă în faptul că există

similarități cu situația actuală. Oricum, este evident că un prim proiect european pentru o armată comună a fost trimis în istorie de un vremelnic Parlament național.

Cum era de așteptat, formațiunea politică condusă de Robert Schuman³⁰ (Mișcarea Populară Republicană) a militat pentru ratificarea documentului, dar majoritatea nu era de aceeași părere. Comuniștii au fost cei mai vehemenți adversari ai ratificării, folosindu-se de amintirile dureroase și încă recente ale conflagrației mondiale. Cu o retorică anti-nazistă (și astăzi folosită aiurea, în lipsa unor argumente serioase), ei chemau parlamentarii să respingă *Tratatul* prin voci dintre cele populare și respectabile cum era cea a generalului Petit³¹. Fost reprezentant al armatei lui de Gaulle la Moscova, acesta cere respingerea folosind un punct de vedere halucinant în condițiile de atunci: *Situația guvernului cancelarului Adenauer*³² este, în 1953, după al Doilea Război Mondial, comparabilă, fără a fi identică, cu cea a guvernului lui Hitler în 1934, după primul război mondial, și ar trebui să fim convinși că dl. Adenauer ar construi *Wermacht-ul* pornind de la cele 12 divizii ale Comunității, așa cum Hitler și-a construit armata pornind de la 100000 de soldați autorizați³³. Un alt adversar virulent și important al semnării *Tratatului* a fost însuși generalul Charles de Gaulle³⁴, cel considerat unul dintre *părinții Europei*. Într-o conferință de presă susținută la Paris (25 februarie 1953), cel ce avea să devină primul președinte al *celei de-a V-a Republici*, a expus principalele motive pentru care se opunea vehement *armatei europene*. De notat faptul că naționalismul său avea o puternică latură anti-americană, astfel că o parte a discursului său se referă la eforturile SUA de a domina Franța (inducând la aceea și chestiunea suveranității): *Se spune: este vorba despre un puternic sprijin american pentru Franța, fără a i se compromite suveranitatea. Or, tratatul ne subordonează strategiei americane fără să ne garanteze în vreun fel că Franța va fi apărată*³⁵. Pentru a se folosi și de spaima reînvierii militarismului german, de Gaulle conchide: *Este foarte clar că acest tratat, combinat cu actuala politică americană, conduce direct la hegemonia militară și politică a Reich-ului în Europa*³⁶.

Guvernul Franței se afla sub conducerea lui Pierre Mendes France³⁷, al cărui partid (Partidul Radical) nu era omogen cu privire la ratificare, chiar dacă Mendes părea să fie de acord cu Tratatul și, simțind imposibilitatea trecerii cu succes prin Parlament, a cerut partenerilor schimbarea unor prevederi. Partenerii au refuzat, iar parlamentarii au respins (scor 319-264) autorizarea Președintelui de a semna tratatul, la 30 august 1954. În Europa Occidentală și în Statele Unite, politicienii erau consternați de faptul că Franța pusese capăt unei inițiative al cărei părinte era. Desigur, credibilitatea sa ca marele campion al *europenismului* a suferit serios în urma deciziei. Tot ceea ce a urmat în domeniul securității pe plan european a însemnat un substitut mult diluat al Comunității, măcinat de propria identitate de auxiliar, mai mult sau mai puțin util, al Tratatului Nord-Atlantic.

Uniunea Europei Occidentale, remorca Alianței

Așa cum am mai spus, UEO a fost creată³⁸ prin *Tratatul de la Bruxelles* semnat la 17 martie 1948 de reprezentanții Franței; Belgiei, Olandei, Luxemburgului și Regatului Unit, fiind o extindere a *Tratatului Dunkirk*, semnat cu un an înainte (4 martie 1947) între Marea Britanie și Franța. Menită a fi organizație care urma să asigure securitatea semnatarilor împotriva expansiunii comuniste (cu câteva zile înainte Cehoslovacia devenise comunistă ca urmare a loviturii de stat de la Praga), ea părea totuși prea firavă pentru a face față tăvălugului sovietic. Ca urmare, era absolut necesară atragerea Statelor Unite, astfel încât s-a înființat NATO. A urmat perioada de negociere și semnare a Comunității Europene de Apărare, eșuată lamentabil. În consecință, atrăgând în interior Germania și Italia, Uniunea Occidentală a devenit Uniunea Europei Occidentale, semnându-se ceea ce numim *Tratatul de la Bruxelles Modificat*, în 23 octombrie 1954. Decizia modificării Tratatului de la Bruxelles fusese luată cu prilejul *Conferinței de la Paris*, din același an.

Trebuie spus faptul că, asemeni Tratatului din 1948, varianta din 1954 dă senzația unei importanțe deosebite a acestei organizații, precizându-i atribuții în mai multe domenii: economic, social, al securității. Pentru noi este interesant faptul că el păstrează intact articolul care se referă la obligația solidarității în caz de agresiune: *În cazul în care oricare dintre Înaltele Părți Contractante ar face obiectul unui atac armat în Europa, celelalte înalte Părți Contractante vor contribui, în conformitate cu articolul 51 din Carta Națiunilor Unite, cu toate mijloacele militare sau de altă natură pentru sprijinirea Părții atacate*³⁹. Pe de altă parte, articolul 6 (evident introdus în 1954) precizează natura relațiilor dintre UEO și NATO: *În vederea executării tratatului, Înaltele Părți Contractante și celelalte organisme ale sale sub incidența Tratatului vor lucra în strânsă cooperare cu Organizația Tratatului Nord Atlantic. Pentru a nu dubla personalul NATO, Consiliul și agenția sa se vor baza pe autoritățile militare ale NATO pentru informații și consiliere în domeniul militar*⁴⁰. Altfel spus, din punct de vedere militar, UEO devenea o remorcă mai mult sau mai puțin utilă a *Alianței*, mai ales în condițiile în care *Uniunea Occidentală* cedase, încă din decembrie 1950, către NATO, toate capacitățile sale de sorginte militară. De altfel, UEO a transmis și componentele sale sociale și culturale către Consiliul Europei, devenind un organism de foarte mica importanță.

Totuși, dorința de a adăuga o componentă de securitate Comunităților Europene a dus la încercarea de revitalizare a UEO la sfârșitul deceniului opt al secolului trecut. Mai mult decât atât, UEO a primit sarcina de a supraveghea crearea unei identități europene de securitate și apărare, care să devină, ea însăși un pilon european în cadrul NATO. Din 1998 până în 2009 sarcinile *Uniunii Europei Occidentale* au fost transferate Uniunii Europene. La 30 iunie 2011, UEO a încetat să mai existe. În ciuda ambițiilor inițiale, această organizație a reușit să aibă o importanță reală numai în privința stabilirii și înființării Politicii Europene de Securitate și Apărare (PESA). Misiunile sale externe, destul de puțin numeroase și/sau spectaculoase au fost legate de acțiuni umanitare sau de păstrare sau stabilizare a păcii.

PESA, PSAC ȘI INIȚIATIVE RECENTE

Edificarea *Uniunii Europene* de astăzi pe trei piloni⁴¹, între care unul strâns legat de domeniul securității și apărării (*Politica Externă și de Securitate Comună*), a părut să trezească din nou ambițiile Europei de a deveni o putere militară mai puțin dependentă de Statele Unite și de NATO. Din considerente de tot felul, aceste ambiții au fost lăsate în adormire, iar *Politica Europeană de Securitate și Apărare (PESA)* rebotezată *Politica de Securitate și Apărare Comună (PSAC)*, a continuat să evolueze aidoma predecesoarei UEO, adică într-o strânsă cooperare (subordonare) cu *Alianța Nord-Atlantică*, preluând misiuni militare destinate managementului crizelor și menținerii păcii în diverse zone, mai puțin interesante pentru americani. *Braț operațional al PESC, PSAC* a contabilizat în jur de 30 de misiuni civile și operațiuni militare⁴², începând cu anul 2002. La sfârșitul anului 2016, *Uniunea Europeană* a stabilit trei măsuri concrete pentru aplicarea noului document strategic⁴³ al *Uniunii: consolidarea profilului civil și militar al Uniunii Europene, consolidarea cooperării cu partenerii* și, evident, *evitarea duplicărilor cu NATO*. Noua Strategie conservă implicit dependența securității europene de NATO și de Statele Unite, dar oferă o șansă și *armatei europene*, prin exprimarea explicită a dorinței de creștere a autonomiei: *În ceea ce privește apărarea colectivă, NATO rămâne cadrul principal pentru majoritatea statelor membre. În același timp, relațiile UE-NATO nu trebuie să aducă atingere politicii de securitate și de apărare a membrilor care nu fac parte din NATO. Prin urmare, UE își va aprofunda cooperarea cu Alianța Nord-Atlantică în complementaritate, sinergie și cu respectarea deplină a cadrului instituțional, a caracterului reprezentativ și a autonomiei decizionale ale celor două părți. În acest context, UE trebuie să fie consolidată ca o comunitate de securitate: securitatea și eforturile europene în materie de apărare ar trebui să permită UE 16 să acționeze în mod autonom, contribuind totodată la acțiuni în cooperare cu NATO și desfășurând astfel de acțiuni. O apărare europeană mai credibilă*

*este esențială și pentru un parteneriat transatlantic solid cu Statele Unite*⁴⁴.

Cele două mari șocuri resimțite de întreaga *Uniune*, dar în mod deosebit de țările cele mai puternice (Germania și Franța), au accentuat nevoia de autonomie și au impus găsirea unor soluții alternative pentru a se putea asigura securitatea *Uniunii*. Între acestea, probabil cea mai radicală, constă în apariția și dezvoltarea unei armate comune, pe modelul celei propuse cu aproape șapte decenii în urmă de *Comunitatea Europeană de Apărare*. Evident, o astfel de inițiativă are o mulțime de adversari, iar faptul că decizii de acest gen pot fi valabile numai în cazul existenței unanimității a obligat promotorii ideii să proiecteze un drum mai ocolit și mai puțin evident. În plus, o astfel de măsură ar îndreptăți, poate, Statele Unite să își reducă propriile cheltuieli destinate întreținerii și dezvoltării NATO. În ceea ce ne privește, observăm două căi prin care PSAC încearcă să crească vizibilitatea Uniunii ca putere militară în sine.

O primă cale o reprezintă *Cooperarea Structurată Permanentă (PESCO)*. La această inițiativă participă 25 din cele 28 state europene (lipsește Regatul Unit, Danemarca și Malta), respectând dorința Germaniei de a aborda cuprinzător chestiunea, pentru a nu provoca noi divizări ale *Uniunii*. *Consiliul* a decis, la 11 decembrie 2017, activarea PESCO⁴⁵. Au fost stabilite și primele 17 proiecte ale cooperării, în diverse domenii ale securității și apărării. România a aderat încă de la început la inițiativă și este participant la 5 dintre proiectele stabilite (30%): *Comandamentul medical European; Mobilitatea militară; Centrul de competențe al misiunii de formare; Sisteme maritime autonome și Echipamente pentru Securitate cibernetică*⁴⁶. De menționat faptul că, la celelalte 12 proiecte, România are statut de neparticipant, în condițiile în care PESCO mai prevede roluri de lider și de observator. Acest lucru denotă un entuziasm rezervat al țării noastre pentru această inițiativă. De altfel, militarii români consideră că un argument serios împotriva inițiativei constă în *faptul că poate însemna o etapă în crearea unei armate europene, bază a unei identități comune, care ar putea duce la o federalizare a UE*⁴⁷. Dacă este vorba de argumente în favoarea inițiativei, aces-

tea sunt multiple: *Argumente pentru o gândire coerentă a securității și apărării europene sunt o mulțime: de la economiile care s-ar putea face, la creșterea interoperabilității armatelor statelor membre, la crearea unui cadru comun de acțiune internă și externă și altele*⁴⁸. Legătura dintre Cooperarea Structurată Permanentă și Comunitatea Europeană de Apărare a fost devoalată de președintele Consiliului, Donald Tusk⁴⁹, cu prilejul lansării PESCO: *Pentru ca politica UE să funcționeze, trebuie să fie vizionară și pragmatică în același timp. Cu mai mult de jumătate de secol în urmă, o viziune ambițioasă a Comunității europene de apărare a fost creată, dar îi lipsea unitatea și curajul de a o pune în practică. De atunci, despre această idee s-a mai discutat, dar fără niciun rezultat. Visul nu se potrivea realității. Astăzi, acest vis devine realitate. PESCO este expresia practică a dorinței noastre de a construi apărarea europeană*⁵⁰.

În conformitate cu dorința Franței de realizare a unor inițiative europene de apărare mai compacte și mai eficace, nouă state europene au înființat, la 26 iunie 2018, la Luxemburg, *Inițiativa Europeană de Intervenție Rapidă (IEIR)*, un concept nou, propus, cum am arătat, de președintele Franței și destinat realizării unui prim pas către o armată comună: *Obiectivul acestei noi forțe rapide de reacție este în primul rând omogenizarea și operationalizarea forțelor militare de diverse limbi și diferite culturi de comandă. Astfel se dorește crearea unei culturi europene comune strategice care să fie capabile atât să prevadă emergența unor viitoare conflicte cât și să răspundă rapid și eficient la apariția acestora*⁵¹. În afara germanilor, francezilor, belgienilor și olandezilor (toate aceste state fiind la originea majorității inițiativelor europene, de-a lungul timpului), au mai semnat britanicii (în ciuda opțiunii de părăsire a UE, dar respectând dorința militarilor de a colabora în continuare în domeniul apărării), danezii (care nu au aderat la PESCO), portughezii, spaniolii și estonienii (un semn, probabil, al deschiderii IEIR față de țările mici, față de statele din est). Surprinzător sau nu, deși aflați de obicei alături de nucleul dur european, italienii lipsesc din inițiativă (urmare a atitudinii anti-europene a guvernului de la Roma). Evident, luând în considerare conjunctura actuală, apariția IEIR consacră o dorință reală a semnatarilor pentru creșterea autonomiei militare

a Uniunii, chiar dacă principiul *cine vrea mai mult, poate mai mult* este respins de multe state europene.

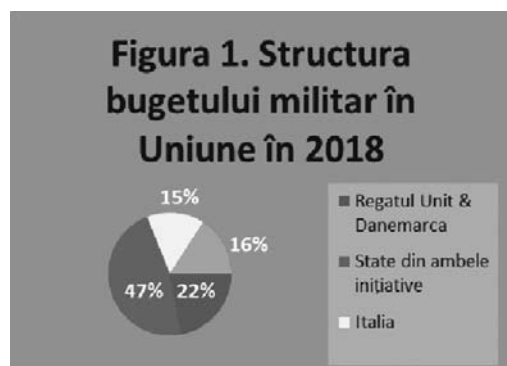
Comparație între PESCO și IEIR

Chiar dacă există opinia că ambele inițiative se îndreaptă către același țel (viitoarea armată europeană) este vizibilă diferența de filozofie a înființării și funcționării lor. Dacă PESCO este destul de conformă Uniunii Europene obișnuite, plină de răbdare, dedicată dezvoltării armonioase și coezive, cu proiecte punctuale a căror reușită va fi declarată indiferent de rezultate, IEIR seamănă cu o rebeliune împotriva hegemoniei americane din domeniul militar. Nu ne întrebăm, deocamdată, care dintre ele va avea mai mult succes, pentru că istoria ne arată că este foarte posibil ca ambele să eșueze, din diferite motive, între care stingerea amenințărilor dinăuntrul Alianței fiind cea mai probabilă. Pe de altă parte, ni se pare interesantă o analiză a șanselor de reușită ale celor două căi, întrucât evaluarea ca preferabilă a uneia dintre ele ne-ar putea devoala, implicit, chipul *Europei* de mâine.

Cinic vorbind, este evident că puterea europeană este concentrată acum (după decizia BREXIT) în mâinile Germaniei și Franței, care fac parte din ambele inițiative, în condițiile în care una a fost inspirată de Paris (IEIR) și una de Berlin (PESCO). Declarațiile oficiale sprijină ambele inițiative, dar atitudinea lui Donald Trump față de Germania și cancelarul acestei țări face ca balanța să se încline totuși către o independență militară sporită. Din punct de vedere al componenței celor două inițiative, putem observa că Occidentul inițial este reunit compact în IEIR, iar coeziunea între aceste țări (inclusiv Regatul Unit) a fost întotdeauna mai mare decât cea între estul și vestul continentului. Aici, problema principală constă în armonizarea intereselor naționale cu interesul general, fiind posibilă oricând ruperea colaborării din motive de *mândrie națională*. Pe de altă parte, PESCO seamănă mult mai mult cu ceea ce au stabilit Tratatul de la Lisabona, fiind mai ieftină și evitând responsabilități majore.

Dacă analizăm datele referitoare la cheltuielile militare în 2018⁵², acestea indică un bu-

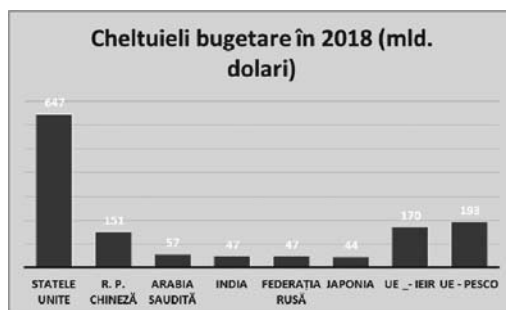
get de 50 de miliarde de dolari pentru Regatul Unit, iar pentru Danemarca (participantă la IEIR și neparticipantă la PESCO) un buget de 4,44 mld. Comparativ, statele neparticipante la IEIR și care au acceptat PESCO, au următoarele bugete: Italia – 37,7 mld; Polonia – 9,36 mld; Grecia 6,54 mld; Suedia 6,215 mld; Finlanda – 3,66 mld; Austria – 3,22 mld; Republica Cehă – 2,596 mld; România – 2,19 mld; Irlanda – 1,165 mld; Slovacia – 1,025 mld; Croația – 0,958 mld; Slovenia – 0,79 mld; Bulgaria – 0,7 mld; Lituania – 0,43 mld; Letonia – 0,28 mld. Cipru, Luxemburg și Malta nu sunt trecute în statistică, având un buget mai mic de 10 milioane de dolari. Germania – 45,2 mld; Franța – 40 mld; Spania – 11,6 mld; Olanda – 9,84 mld; Belgia – 5,085 mld; Portugalia – 3,8 mld și Estonia – 0,335 mld sunt statele care participă la ambele inițiative. Cumulat, avem un buget comun de 170,3 miliarde dolari pentru țările care participă la *Inițiativa Europeană de Intervenție Rapidă* și 192,689 miliarde dolari pentru statele participante la *Cooperarea Structurată Permanentă*. În figura 1 este prezentată structura cheltuielilor de apărare europene în 2018.



După ce am făcut aceste calcule, trebuie să facem câteva observații. 1) În ambele cazuri, entitatea respectivă are un buget al apărării mai mare decât cel al Chinei (151 miliarde dolari) și mult mai mare decât cel al Federației Ruse (47 mld)⁵³. 2) În actualele condiții bugetul cumulat al statelor care fac parte din Cooperarea Structurată este superior celor care fac parte din Forța Rapidă. 3) Italia se situează tradițional între statele nucleului UE, iar bugetul său destinat apărării (37,7 mld) este mai mare decât bugetul cumulat al tuturor statelor participante la PESCO, dar neparticipan-

te la IEIR (39,129 mld), astfel încât așteptata participare a sa la Forța Rapidă ar schimba substanțial prezentul raport.

Pentru a ilustra actuala stare a puterii militare din punct de vedere al bugetelor destinate apărării am realizat graficul din figura 2, cu precizarea că am luat în considerație ambele inițiative aflate în discuție. Este interesant de subliniat faptul că, în ambele situații Uniunea Europeană devine cea de-a doua putere militară a lumii, întrecând China în privința nivelului cheltuielilor militare (declarate). Pe de altă parte, nivelul cheltuielilor militare europene ar rămâne sub o treime din bugetul Statelor Unite, ceea ce indică necesitatea sporirii cheltuielilor militare pentru ca armata europeană să devină cu adevărat competitivă și autonomă.



După părerea noastră, incertitudinea va persista atâta timp cât UE oscilează între modelul tradițional și modelul unei federații, iar o astfel de decizie este dificil de luat. Pe de altă parte, constatăm că nașterea IEIR și, implicit, punerea în operă a inițiativelor lui Macron, duc spre lărgirea prezumtivei falii între Estul și Vestul european, spre instaurarea *Europei cu mai multe viteze*. În acest sens, apare ca un aspect pozitiv apartenența Estoniei la Inițiativa Europeană de Intervenție Rapidă, o inițiativă mult mai concretă și mai eficace decât PESCO, dar care duce mult mai rapid la armata europeană pentru care multe state nu sunt pregătite.

Concluzii

1. Conjunctura internațională actuală, dominată de creșterea amenințărilor generate de Federația Rusă, dar și de tratamentul neprietenos față de *Uniunea Europeană* al

președintelui Trump, impune UE să identifice soluții raționale și realizabile pentru propria securitate și apărare, inclusiv pentru a-și crește importanța globală. Una dintre ele constă în crearea unei *armate europene* (poate pe modelul celei propuse de defuncta *Comunitate Europeană de Apărare*), cu doctrină, buget și forțe militare comune. Ea ar trebui să fie realizată având ca fundament identitatea europeană și o cultură de securitate comună, posibilă numai printr-o strânsă cooperare a statelor membre.

2. Ieșirea Regatului Unit din Uniune aduce prejudicii majore bugetului militar al Uniunii (Marea Britanie are cel mai mare buget destinat unor astfel de cheltuieli între statele europene), fapt care poate fi compensat prin atragerea sa într-o astfel de întreprindere. Atragerea sa în nou înființata *Inițiativă Europeană de Intervenție Rapidă* (dorită, de altfel, de militarii britanici) sporește șansele îndeplinirii țelului inițial.

3. Istoria ne demonstrează însă că realizarea *armatei europene* este un scop foarte dificil de atins, în primul rând din cauza fluidității excesive a mediului de securitate și a orgoliilor naționale care se manifestă, ciclic, în țările occidentale. Precedenta încercare a eșuat ca urmare a abandonării proiectului de către politicienii francezi, cei care fuseseră principalii promotori ai proiectului. De menționat faptul că această decizie a fost facilitată și de destinarea, temporară, a mediului de securitate.

4. Chiar dacă au fost aprobate 17 proiecte concrete, *Cooperarea Structurată Permanentă* suferă de maladia tradițională a birocrăției europene, adică este foarte lentă și fără un scop clar definit. Ea pare a fi mai mult o compensație acordată țărilor din est pentru a suporta mai ușor tendința de compactare a *Uniunii*. În privința României, ea face parte din PESCO și participă la cinci dintre proiectele deja stabilite.

5. Considerăm că șansele de înființare a unei astfel de armate în următoarele decenii sunt relativ mici (din motivele deja expuse), dar există. După părerea noastră, șansele reale sunt legate de dezvoltarea IEIR, caz în care țara noastră, alături de alte țări din Europa Centrală și Estică vor trebui să se mulțumească, cvasioficial, cu statutul de membru de mână a doua

al *Uniunii Europene*. Ar trebui să analizăm cu atenție costurile pe care le-ar putea avea schimbarea unei astfel de situații și să luăm deciziile corecte.

Note

¹ Informație preluată de pe <https://www.agerpres.ro/externe/2017/09/27/presedintele-emmanuel-macron-propune-crearea-unei-adevarate-europae-a-apararii-08-11-22>, accesat pe 1 august 2018

² În discursul său, Macron folosește cuvântul *Europe* în sensul de *Uniunea Europeană*.

³ *Prima cheie, baza oricărei comunități politice, este securitatea. Trăim în Europa o dublă schimbare: dezangajarea progresivă și inevitabilă a SUA și un fenomen terorist durabil ce are ca scop fracturarea societăților noastre libere*, preluat de pe <http://www.elysee.fr/declarations/article/initiative-pour-l-europe-discours-d-emmanuel-macron-pour-une-europe-souveraine-unie-democratique/>, accesat la 1 august 2018.

⁴ ibidem

⁵ Informație preluată de pe <https://www.telegraph.co.uk/news/2018/06/03/merkel-voices-support-macrons-proposed-european-defence-force/>, accesat la 1 august 2018.

⁶ Ibidem

⁷ ibidem

⁸ *(Alianța) este oboșită. Este posibil să părăsim NATO*, preluat de pe <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/63292>, accesat la 10 octombrie 2018

⁹ *Poate că NATO se va dizolva dar este OK, nu este cel mai rău lucru din lume*, preluat de pe <http://carnegieeurope.eu/strategieurope/63292>, accesat la 10 octombrie 2018

¹⁰ Cei doi picaseră de acord asupra colaborării în Siria, dar Franța și Germania au optat pentru continuarea participării naționale. Preluat de pe <https://www.cotidianul.ro/un-summit-nato-croit-special-pentru-trump/>, accesat pe 10 octombrie 2018.

¹¹ Preluat de pe <https://stirileprotv.ro/stiri/actualitate/klaus-iohannis-la-casa-alba-am-vorbi-despre-vizele-pentru-romanii-care-merg-in-sua-donald-trump-l-a-contrazis.html>, accesat la 10 octombrie 2018

¹² Preluat de pe <https://www.hotnews.ro/stiri-international-22564217-cum-ncheiat-summitul-nato-2018-donald-trump-ine-angajamentul-alia-ilor-cheltui-mai-mult-nord-stream-2-criticat-dur-pentru-liderul-american-urmeaz-ntlnirea-theresa-may-vladimir-putin.htm>, accesat pe 10 octombrie 2018.

¹³ Ibidem

¹⁴ Winston Churchill (1874-1965) este considerat unul dintre părinții Europei, chiar dacă Marea Britanie a intrat târziu în Comunitate și urmează să părăsească Uniunea. A fost prim-ministru al între 1941 și 1945, precum și în perioada 1951-1955.

¹⁵ Informațiile și citatul au fost preluate din articolul lui Ovidiu Nahoi, *Statele Unite ale Europei – o idee veche cât Eu-*

ropa, articol apărut în Adevărul, la 19 august 2011, https://adevarul.ro/international/europa/statele-unite-europei---idee-veche-europa-1_50ad8fd57c42d5a66397585f/index.html accesat la 1 septembrie 2018. Churchill revenea, astfel, asupra unui memorandum pe care îl trimisese spre sfârșitul războiului ministrului britanic de externe, Anthony Eden; De remarcă faptul că Regatul Unit a refuzat participarea la Comunitatea Europeană de Apărare, intrarea sa în ceea ce astăzi numim Uniunea Europeană având loc abia la 1 ianuarie 1973 și urmând să părăsească Uniunea anul viitor (2019).

¹⁶ Ibidem

¹⁷ Ibidem

¹⁸ Tratatul a fost semnat de către reprezentanții celor șase state la Paris, pe 18 aprilie 1951 și a intrat în vigoare (pentru o perioadă de cinci decenii, la 26 iulie 1952. Natura sa era preponderent economică, dar era un act politic extrem de important. Informații preluate de pe <http://www.europarl.europa.eu/about-parliament/ro/in-the-past/the-parliament-and-the-treaties/treaty-of-paris>, accesat la 1 octombrie 2018.

¹⁹ Despre ONU și dorința de reformă a acestei organizații poți citi și în *Monitor Strategic nr.1-2/2018*, p.68, în articolul *Pe buza prăpastiei. De la mare la mic, noi riscuri de securitate*, disponibil pe <http://ispaim.mapn.ro/app/webroot/fileslib/upload/files/Monitor%20Strategic/ms122018.pdf>

²⁰ Informațiile și citatul au fost preluate de pe <https://www.cvce.eu/en/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/b1e7fb31-8228-405a-973c-7e59592ad4f3>, accesat pe 1 octombrie 2108. Tratatul de la Bruxelles a fost semnat de Marea Britanie, Franța și țările Benelux.

²¹ Jean Monnet (1888-1979), supranumit și *arhitectul Europei*, este una dintre cele mai importante personalități care au contribuit la proiectarea și construcția europeană. A fost primul președinte al Comunității Europene a Cărbunelui și Oțelului, organizație pe care o proiectase și o promovase.

²² Dean Acheson a fost secretar de stat în perioada 1949-1952 și consilier de politică externă pentru patru președinți americani.

²³ *Dl. Acheson a propus organizarea apărării Europei occidentale prin plasarea sub comandament unic a unei forțe de cincizeci de divizii care, aproape în totalitate vor fi create de Franța și Germania, câte douăzeci de divizii fiecare, restul fiind furnizat de Statele Unite, Marea Britanie și celelalte membre ale Pactului Atlantic. De cealaltă parte, guvernul francez și cel britanic continuă să se opună reînarmării Germaniei.* Citatul a fost preluat de pe https://www.cvce.eu/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/29a4e81c-c7b6-4622-915e-3b09649747b8/Resource#1fd5bd19-7b21-4168-a0e2-9a1f7077ba13_fr&overlay, accesat pe 2 octombrie 2018

²⁴ Rene Pleven a fost premier al Franței de două ori în perioada analizat și a fost cel care a propus așa numitul Plan Pleven destinat înființării unei armate europene. De notat faptul că inițiativa a fost proiectată de ministrul de externe din acele vremuri, Jean Monnet.

²⁵ Textul prezentat de Pleven poate fi citit accesând https://www.cvce.eu/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/29a4e81c-c7b6-4622-915e-3b09649747b8/Resource#4a3f4499-daf1-44c1-b313-212b31cad878_fr&overlay.

²⁶ Textul integral al tratatului poate fi studiat accesând https://www.cvce.eu/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/29a4e81c-c7b6-4622-915e-3b09649747b8/Resource#2af9ea94-7798-4434-867a-36c4a256d0af_fr&overlay.

²⁷ Preluat din articolul 1 al Tratatului.

²⁸ Articolul 2, punctele 1 și 2 din Tratat.

²⁹ Articolul 9 din Tratat,

³⁰ Robert Schuman (1886-1973) a fost în două rânduri premier al Republicii franceze (1947, 1948) și primul președinte al Adunării Parlamentare Europene (1958-1960). Părinte al Europei, la rândul său, deținea portofoliul Externelor în perioada considerată și era susținător al tratatului.

³¹ Ernest Petit (1888-1971) a fost șef al statului major al generalului de Gaulle la Londra în 1941, din 1942 șef al misiunii militare franceze la Moscova din 1942. Membru al Partidului Comunist Francez, a fost ales în mai multe rânduri senator de *Seine*.

³² Konrad Adenauer (1876-1967) a fost cancelar al Germaniei Federale din 1949 până în 1963, fiind considerat de mulți ca părinte al Germaniei de astăzi și unul dintre părinții Europei (alături de Schuman, De Gasperi, de Gaulle, Monnet etc.). Petit pierde, evident din vedere faptul că Adenauer a fost adversar al nazismului, fiind arestat de Gestapo împreună cu soția sa, care a și murit în arest.

³³ Articolul *Revoila Wermacht! (Iată din nou Wermacht!)* a apărut în decembrie 1953, într-un număr special al revistei comuniste *Democratie nouvelle*, citatul fiind preluat accesând https://www.cvce.eu/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/c23dd653-ba51-4f7e-9bf1-2c33b347d339/Resource#1d10b9a7-e84a-4555-a8d7-e33ac5180c20_fr&overlay, la data de 3 octombrie 2018

³⁴ Charles de Gaulle (1890-1970) a fost președinte al Republicii Francez între 1959 și 1969, după ce fusese liderul Rezistenței Franceze și șef al Guvernului Provizoriu al Republicii franceze, între 1944 și 1946. În perioada discutată el conducea formațiunea politică pe care o fondase (Adunarea Noii Republici) și se afla înaintea unei retrageri temporare din politică (mai 1953).

³⁵ Textul integral al discursului poate fi accesat pe https://www.cvce.eu/education/unit-content/-/unit/803b2430-7d1c-4e7b-9101-47415702fc8e/c23dd653-ba51-4f7e-9bf1-2c33b347d339/Resource#9bf9edb1-a616-4d81-b935-9917445789e0_fr&overlay

³⁶ Ibidem

³⁷ Perre Mendes France (1907-1982) a fost premier al Republicii Franceze în perioada 1954-1955.

³⁸ La început, organizația se numea *Uniunea Occidentală* (Western Union) sau *Organizația Tratatului de la Bruxelles*.

³⁹ Este vorba, așa cum se vede, de o prevedere foarte apropiată de articolul 5 al Tratatului de la Washington, de înființare a NATO. Dacă primul Tratat de la Bruxelles era anterior înființării NATO, cel de-al doilea era posterior,

Citatul a fost preluat din textul original al documentului, accesibil pe <http://www.weu.int/Treaty.htm>.

⁴⁰ Preluat de pe <http://www.weu.int/Treaty.htm>, accesat în 12 octombrie 2018

⁴¹ Primul pilon este supranațional (ca într-o federație) și are ca obiect Comunitățile europene (economie, educație, cultură, drepturile omului), cel de-al treilea este inter-guvernamental având ca obiect Justiția și Afacerile Interne. Între ele se află Politica Externă și de Securitate Comună (PESC).

⁴² Informații preluate de pe <https://ue.mae.ro/node/405>, accesat în 15 octombrie 2018

⁴³ *Strategia Globală de politică Externă și de Securitate a Uniunii Europene* (Strategia Mogherini) a fost prezentată Consiliului la 28 iunie 2016, înlocuind *Strategia Europeană de Securitate* din 2003.

⁴⁴ Strategia Globală pentru Politică Externă și Securitate, preluată de pe https://europa.eu/globalstrategy/sites/globalstrategy/files/eugs_ro_version.pdf, accesat la 16 octombrie 2018

⁴⁵ Informații preluate de pe https://en.wikipedia.org/wiki/Permanent_Structured_Cooperation, accesat pe 16 octombrie 2018.

⁴⁶ Ibidem

⁴⁷ Acest punct de vedere (contrar, după părerea noastră tendinței ce a dus la înființarea PESCO) a fost preluat după <http://presamil.ro/cooperarea-structurata-permanenta-pesco/>, accesat la 16 octombrie 2018

⁴⁸ Ibidem

⁴⁹ Donald Tusk este președintele în exercițiu al Consiliului European, fost premier al Poloniei.

⁵⁰ Citatul a fost preluat de pe <http://presamil.ro/cooperarea-structurata-permanenta-pesco/>, accesat la 16 octombrie 2018

⁵¹ Informație preluată de pe https://www.defensero-manian.ro/noua-state-europene-au-semnat-crearea-ini-iativei-europene-de-interven-ie-rapida_592047.html, accesat la 17 octombrie 2018.

⁵² Datele au fost preluate de pe <https://www.globalfirepower.com/defense-spending-budget.asp>, accesat la 5 octombrie 2018

⁵³ Trebuie menționat faptul că datele referitoare la aceste state sunt bănuite a fi cosmetizate

ABSTRACT

The European Army is not a new concept. The idea was launched by Winston Churchill in a speech held on August 1950 at the Consultative Assembly of the Council of Europe. Since then, it was a constant subject underpinning key moments of contemporary European political integration. In the present context, due to tensions and evolutions, it advances key enquiries about the European foreign and defence policy, transatlantic relations and, most significantly, the central significance and purpose of the European Union. The paper focuses on the prospects for European defence and security into the twenty-first century and the role Romania could have in such a scenario. It follows recent events and it seeks to address the current Euro-Atlantic puzzle, with emphasis on previous attempts: the Plevan Plan, the Lisbon Treaty, CESDP and past and present US hopes.

Key words: *European army, European Union, Brexit, Trump administration, NATO*

Mirel Țariuc este doctor în științe militare și informații, șef de secție la ISPAIM.

Cărți și reviste primite la redacție

Per Concordiam, revistă publicată de George C. Marshall European Center for Security Studies, vol. 6, nr. 4, 2018.

Din sumar:

– Demetrios Papademetriou – Europe's enduring migration crisis, pp. 18-25

– Fahredin Verbovci – Extremism in a Free Europe, pp. 50-53.

Connections. The Quarterly Journal, vol. 17, nr.3, Summer 2018

Din sumar:

– Fluri, Philipp, and Judiith Reid. "The Persistent Demand for Defense Institution Building," pp. 5-6.

– Bin, Alberto. "NATO's Defense Institution Building and Projecting Stability: Current Priorities and Activities," pp. 7-21.

– Kerr, Alexandra. "Defense Institution Building in the U.S. Context," pp. 23-38.

– Koziel, Marcin. "NATO's Defense Institution Building in the Age of Hybrid Warfare," pp. 39-51.

– Reid, Judith. "Defense Against Negative Strategic Communications," pp. 52-60.

Perceptions. Journal of International Affairs (Centre for Strategic Research SAM – Turcia), Summer 2018, vol. XXIII, nr. 1

Din sumar:

– Andrey KORTUNOV & Emre ERŞEN, "Introduction: Deepening Turkey-Russia Relations," pp. 1-4

– Turhan DİLMAÇ, "Turkey and Russia: From Shared History to Today's Cooperation," pp. 4-6

– Nigyar R. MASUMOVA, "Russia and Turkey: Resetting Economic Partnership," pp. 33-50.

ASPJ. Africa and Francophonie, vol. 9, nr. 2, al-II-lea trimestru 2018

Din sumar:

– Stephen Burgess, "L'intervention militaire en Afrique: analyse comparée de la France et des Etats Unis," pp. 5=25.

– Christina Steenkamp, "Le lien entre crime et conflit et la guerre civile en Syrie," pp. 52-72.

The Israeli Journal of Foreign Affairs (Israeli Council on Foreign Relations – World Jewish Congress) – volumul 12, 2018, nr. 1.

Din sumar:

– Yehuda Bauer & Moshe Fox, "On the Perils of "Positive" Antisemitism," pp. 3-10

– Rotem Nussem, "A Year of Readjustment: The Trump Administration's New Policy on Israel and Iran," pp.55-64.

Cols bleus, publicație a Marinei Naționale a Franței, nr. 3067 și 3068, aprilie și mai 2018

Din sumar:

Pregătirea operațională, p. 24

F. Saffroy – Clemenceau și strategia navală. Torpilorul contra cuirasatului, pp. 46=47

Revista **Gândirea militară românească**, nr. 3/2018, serie nouă, anul XXVIII

Din sumar:

– Iulia Anghel – Amenințări hibride și globalizarea amenințării. Rusia vs. NATO, pp. 10-29.

– Mihai Sandu – Strămtorile, sursă a puterii maritime și a controlului sistemic în istorie, pp. 114-125.

Chaillot Papers – EU's Institute for Security Studies, Nr. 144, martie 2018 (editori Nicu Popescu, Stanislav Secieru)

Din sumar:

– Thomas S. Eder – Chinese approaches to the Eastern Neighborhood, pp. 13-20

– Ariane Tabatabai – Iranian Approaches to the EU's eastern neighborhood, pp. 37-44.

– Julia Lisiecka – Israeli Approaches to the EU's eastern neighborhood, pp. 53-60.

Tomită Cătălin Tomescu – *Revolution in Military Affairs during the post Cold War period*, Lambert Academic Publishing, 2017.

Din sumar:

– Geostrategic characteristics specific to the analyzed period

– Alliance during the post-Cold War period

– Fundamental changes in the operational field

TABLE OF CONTENTS

NATIONAL AND EURO-ATLANTIC SECURITY / 3

George Vișan – Romania's Naval Ambitions. An analysis of current acquisition programs (Special Report) / 5

Dragoș Ilinca – The Mediterranean Dialogue's Role in the enhancement of NATO's partnership formats. Political consulting and operational interoperability / 21

Cristian Eremia – NATO and EU's Eastern Frontiers and the risks of turbulences and unsolved conflicts / 30

Ene Daniel Dumitru – The diversity of challenges for ensuring the Eastern flank: a good to be exploited / 44

Sorin Negoită – Germany's Security and Defence Policies. From the White Charter 2016 to the new conception of Bundeswehr 2018 / 52

INTERNATIONAL SECURITY – CHINA FILE / 67

Șerban Filip Cioculescu - China and India between the "security dilemma", the UN reform and the peaceful accommodation in South Asia / 69

Mihaela-Diana Dobre – The Connection between the Chinese Cultural Identity and the "New Era with Chinese Characteristics" / 83

OP-EDS / 95

Mirel Țariuc – The European Army. Solution or illusion? / 97

BOOKS AND REVIEWS RECEIVED AT THE EDITORIAL OFFICE / 109

